

Jaroslav Hašek

INFANTERISZT SVEJK

I. könyv

JAROSLAV HAŠEK

INFANTERISZT SVEJK

Fordította:

KARIKÁS FRIGYES

A szöveget gondozta:

DARVAS LÁSZLÓ

A mű eredeti címe:

Dobrý voják Švejk

CSILLAGÓRÁK

Jaroslav Hašek híres regényének két magyar fordítása is van. Az egyik – Réz Ádámé – irodalmi, letisztult. A kevésbé ismert *régebbi* fordítás hevenyészett, mondhatni trehány – viszont zseniális, humora ösztönösebb és frappánsabb. Szerintünk (és még sokak szerint) reveláció: az íróasztal kétdimenziós nyugalmaiból megnyitja a teret a K. u. K., azaz Császári és Királyi kor és egyben a világháborús készülődés háromdimenziós izgalmába. A fordító, Karikás Frigyes életpályája ugyanis *ijesztően* párhuzamos a szerzőével. Ezért beszél oly folyékonan a K. u. K. nyelvét.

Persze, ha valaki – a példa kedvéért – cseh nyelvre fordítaná Petőfi költészetét, nem várnánk el tőle, hogy előzőleg meghaljon Segesvárott. Hasonlóképpen, a cseh mű magyarítójának sem kell okvetlenül részt vennie az első világháborúban. De hogy a fordító mintegy szinkronban meneteljen a szerzővel, ugyanúgy túlélje a lövészárkok borzalmait, ugyanúgy átkeveredjen a szovjet oldalra, ugyanúgy komisszári tisztségre jusson... és ugyanannyira rövid életű is legyen – azért ez, nemde, kivételes találkozás, afféle *csillagóra*? A különbség csak annyi, hogy Hašek betegségben hunyt el, magyar fordítója viszont bizonyos koholt vádakba pusztult bele, melyek nyomán 1937-ben kivégezték.

Kultúr(?)politikusaink később sem tudtak mit kezdeni vele, megártták, kiköpték. De volt a második háború után egy-két reménykeltő év, nevezzük *Második Csillagórának*: 1945-ben az Anonymus Kiadó megjelentette a Karikás-fordítást (amelyet a harmincas évek elején már kiadtak magyarul, csak nem idehaza, hanem Párizsban). Goda Gábor előszava kellőképpen tisztázza a mű irodalomtörténeti jelentőségét. Ezt a kiadást szerettük volna eljuttatni az Olvasóhoz.

Ismeretes, hogy a Svejks túl hirtelen ér véget. A *Nagy Befejezetlen Művek* jegyzékét gyarapítja... mint a Turandot, amely nem Puccini halála miatt maradt torzó, hanem mert az operadráma vége felé a címszereplő szörnyeteget már nem lehetett szerethetővé tenni. Schubert kéttételes szimfóniájának végén a zeneszerző tova lebeg egy rózsaszí-

nű felhőn, fittyet hányva a világ szörnyűségeinek – ugyan mi szükség zárótételre? A Cseh Befejezetlent pedig lehetetlen lett volna végigírni, mert ahogy egyre beljebb haladunk a világháborúban, s mind közelebb jutunk a frontvonalhoz, minden tréfának magva szakad, minden fölött eluralkodik a szörnyű valóság.

Az eredeti mű, miként Réz Ádám fordítása is, a cseh szavakat *cseh betűkkel* írja le. Karikás viszont *Grete Reiner* 1926-os német fordítása alapján dolgozott, és egyikük sem használt cseh ékezeteket. Filológiai szempontból ez talán fogyatékoság, tény, hogy 1945-ben a nyomdák betűkészletéből aligha futotta cseh karakterekre, mi pedig nem vállalhattuk a szöveg újrafeldolgozását. (Meg is haladta volna erőnket.) De azt tapasztaltuk, hogy a könyv így sokkal olvashatóbb.

Egyéb tekintetben a szövegen csak a legszükségesebb javításokat hajtottuk végre: igyekeztünk kiszűrni a nyomdahibákat és egységesíteni a szóhasználatot. Megadtuk némely idegen kifejezés (és a katonadalok) hevenyészett fordítását. Mivel *a legtöbb lábjegyzet tőlünk származik*, nem szignáltuk őket – a könyv csekély számú eredeti lábjegyzetét viszont megjelöltük. A cseh személy- és helyneveket itt-ott óvatosan módosítottuk, hozzáigazítva őket az eredeti kiejtéshez.

A németes (osztrákos) elnevezéseket is megtartottuk. Csehország településneveinek már a Monarchiában is létezett cseh változata, másfelől viszont a német-lakta vidékeken is kreáltak helyneveket. A korábbi hivatalos kétnyelvűség csak a második világháború és a Szudéta-németek kiűzése után vált egynyelvűséggé – *a Hašek-korabeli térkép nem azonos a maival*. Karikás nyelve egyfajta K. u. K.-nyelv. A német szó persze idegenül hangzik modern, angolra orientált világunkban, de hát egész világháborúnk németre volt hangolva, saját, külhoni vitézkedésünkkel egyetemben, amely Isonzóhoz/Doberdóhoz és még mi mindenhez vezetett. A gyalogost, a bakát akkoriban *infanteristának*, a hátországot *hinterlandnak* nevezték, a vezényszavakat az egész K. u. K. hadseregben német nyelven adták ki – a német szónak *ebben a könyvben* megvan a maga tagbaszakadt, vulgáris bája. Így látja ezt a mű digitalizált változatának közreadója:

Darvas László, 2019-ben.

SVEJK, A DERÉK KATONA

Az 1945-ös kiadás előszava

Jaroslav Hašek Svejke a világirodalom nagy „illegális” könyve. Sajátságos illegalitása leginkább azzal a ténnyel indokolható, hogy amiként látszólag együgyű, csetlő-botló hőse, Szejk, a derék katona is mindenkor szembekerül a hatalom gyakorlóival, úgy maga a regény is, akarva-nemakarva, valamilyen társadalmi és politikai oknál fogva beleütközik mindig a fennálló társadalmi rendbe, sőt, bizonyos mértékig még akkor is, ha ez a társadalmi rend nem egy reakciós fundamentumon épül föl. Ez semmiképpen sem bizonyíték a Szejk-regény esetleges destruktivitása mellett, inkább csak azt igazolja, hogy még egy demokrácia sem élhet azzal az irodalmi fényűzéssel, kivált demokratikus fejlődésének egyes étaggjaiban, hogy Szejkünk ragyogó tapintatlanságai közül egyiket-másikat ne küldje ideiglenesen száműzetésbe.* Ezt a sajátságos illegalitást csak másodsorban magyarázza az, hogy Szejk csupa negatívumból formálódik végülis pozitív szabadsághőssé, éppen úgy, mint Gulliver vagy Don Quijote. Szejk undorodik az imperializmustól, az imperializmus militarizmusától, antiszoviniszta, a fölös bürokrácia kegyetlen gúnyolója, a korbácsos fegyelem gyűlölője, de mindezeken túl marad még egy-egy fintora az emberiség „szentté avatott” rögeszméi számára is. Ez az egyáltalában nem szublimált derűs nyelvöltögetés nem kíméli meg a jámbor olvasót sem, aki addig nevet és nevet Szejken, míg észreveszi, hogy önmagát neveti ki. Szejk anekdotikus okoskodása végül is irgalmatlanul leszámol mesekedvelő egyszerűségében mindennel, amit az emberi nagyképűség és ostobaság a „legfőbb emberi jó”-nak nyilvánított, és mire az olvasó észhez térne: maga is éppen olyan esetlen, nyomorúságos, türelmetlen ellenzéki figurává alakul át, mint a regény hőse. Éppen azért, mert Hašek nem egy társadalmi vagy politikai irányzat emberét állítja pellengrére, hanem a magaválasztotta társadalmi keret adottságain keresztül az úgynevezett örök homo politicust, de a homo aestheticust is alaposan lemezteleníti, úgy tárva őt a világ elé, mint az emberi agyvelő által kitervelt

* Nézetünk szerint egy demokráciának igenis élnie kell azzal a fényűzéssel, hogy lemond a cenzúra eszközéről.

gonoszság, butaság, gőg, pimaszság, okvetetlenkedés, hazugság és nagyképűség kritériumainak örök megelevenítőjét: a regény megjelenése óta alig akadt társadalom, amely polgárjogot adott derék Svejkünknek, amely hiánytalanul szobatisztának nyilvánította őt, vagy amelyik szívből befogadta volna, kiemelve szegényt a *salon des refusés** gyakran kitűnőségektől hemzsegő köréből, felrakta volna őt a könyvespolcok legfelső soraiba, a világirodalom legkegyesebb és egyben legkegyetlenebb gúnyolódói közé. Ahol megjelent Svejk, foltos-maszatos katonazubbonyában, gyakran borsos katonatörténeteivel, amelyekbe beivódott a kaszárnyák, lóistállók és izzadt menetelések penetráns szaga, ahol felbukkant gyakran elbájoló, gyakran ormóttan humorával, amelyet nem enyhített és nem torzított az írói szatíra csiholószerzáma: ott menten nekilátott az irodalmárkodás, és ezt az elragadóan kedves, a világ ügyei iránt gyanakvó, félszeg és agyafűrt hősét minden idők irodalmának – ezernyi irodalomesztétikai ürügy címén – vagy visszakényszerítette az irodalmi művek *salon des refusés*-jébe, vagy leparancsolta a bőrbekötött remekművek előkelő társaságából az alsóbb rekeszek könnyed humoristái közé. Szegény Svejk immár harmadik évtizede vándorol a világban, három évtizeden keresztül bolyong újra és újra nagyképű kiadók mégnagyobbképű lektorainak örökös irodalmi átértékelései között, hogy aztán megint csak félreállítsák, vagy legfeljebb az irodalmi kuriozitás jelszavával bocsássák közre. Ám e derék Svejket nem kell féltetni: számára nagyjából közömbös, kinek mi a véleménye róla, irodalmi értékeiről, világirodalmi helyéről, számára nagyjából közömbös, hogy üdvösnek vagy kártékonynak ítélik-e személyét valamely társadalom kialakulására nézve, neki csak az a fontos, hogy megjelenjék, akár bőrbekötve, akár ponyván, akár száműzetésben, akár magyarul Franciaországban vagy angolul Dániában, neki az tökéletesen mindegy, mert tudja, hogy megjelenése pillanatában újra felfedezik, hogy újra beleszeret a közönség, hogy fölfalják, hogy színdarabot és filmet gyúrnak belőle és végül, valamilyen címen újra – illegálitásba küldik. Ez a derék Svejk a világ összes tiltott könyvek jegyzékén szerepel és voltaképpen még a legáltalánosabb politikai szabadságjogok uralomrajutása idején sem adható ki bizonyos törlések, húzások és aggodalmas mér-

* *Salon des refusés*: a visszautasítottak kiállítása.

legelések nélkül.* A könyv irodalmi sajátosságai közé tartozik, talán éppen roppant bőségénél és szásrétű gazdagságánál fogva, hogy valamely politikai opportunitás és célszerűség okán végrehajtott ollózást vagy akár taglózást is elsőrendűen kibír. Ha a politikai konstelláció olyan, hogy az egyházzal nem akar ujjat húzni: ám rajta, ki lehet dobni a „Svejkből” az antiklerikális passzusokat és a Svejk-regény még mindig nem billent ki egyensúlyhelyzetéből. Ha irodalmi finnyáskodók megsokallották a katonai orvoslás ricinuselméletének a bélműködésre gyakorolt hatásáról írt részletes beszámolóit: ám rajta, ki lehet dobni néhány nevéen nevezett kifejezést és Svejk alakja mégsem torzult el. Svejk sok mindent bírt ki már eddig is: a teljes száműzetéstől az árnyalati exiliumok különféle változatait, kibírta az illegalitást, az irodalmi mellőzöttséget, kibírta az irodalmárok kísérleteit, amelyekkel ki akarták tisztítani mindig gyűrött mundérját és vaskos tréfáit, amelyek olyan ekonomiátlan, csodálatos asszociációkkal buzognak elő okoskodó ajkairól, mint Don Quijote lovag elbeszélései vagy Ehrenburg Lasik Roitschwantzjának chassidikus történetei. Senki sem beszélt többet talán a világirodalomban, mint éppen ez a derék katona. Senki sem állt még oda az egész világirodalomban az emberiség színe elé ilyen együgyű képpel, ilyen ártatlan fizimiskával, mímelve a kis ügyefogyott nyárspolgárt, aki a maga osztályának látszólagos józanságát használja fel arra, hogy végül is hajmeresztő nyugalommal és eszeveszetten pimasz fölényrel billentse faron az egész emberiséget, összes szélhámosságival együtt. Olyan ez a Svejk regény a világirodalomban, mint elefánt a porcelánboltban: tenyeres-talpasságával összetör, felfordít mindent, ormányával lesepri a polcokról a tárgyakat, míg végül mégis csak fülöncsípkik és nagy segédlettel visszacipelik megszokott börtönébe.

Akármennyi baj is van azonban ezzel a csodálatos Svejkkal, az őszinte és nagyképűségmentes bírálóat már régen, talán születése pillanatában, kijelölte helyét a világirodalomban. Svejk irodalmi családja: a világirodalom egyik legelőkelőbb dinasztiája. És csakugyan dinasztia, a szónak nem is átvitt értelmében. Előkelő, bölcs család. Talán az emberiség történetének legfanyalgóbb, még-

* A „legáltalánosabb politikai szabadságjogok uralomrajutása” sem fér össze a cenzúrával. Vagy Goda Gábor 1945-ben már sejtett valamit?

is legharciasabb, az „emberben” legmélyebben csalódott álmodozóinak, a szatirikusoknak családja. Nagy család: dinasztikus jellegzetességekkel, sajátos hagyományokkal, különös etikett-törvényekkel, furcsa fabulizáló bőséggel. Az egyik ős, talán a legkönyörtelenebb és legpesszimiztább, aki óriástalpaival átlépi térben és időben az „egészet”: Swift Gulliverje, ennek a mi Svejünknek épp úgy rokona, mint Rabelais Gargantuája és Pantagruelje vagy Cervantes Don Quijotéja, Voltaire Candide-ja, de még Lesage Sánta ördöge is, vagy hogy a dinasztia élő tagjaiból említsek egy nem méltatlan utódot, Lasik Roitschwantz, ez a kicsi kis szabócska, akit Ilja Ehrenburg küldött, egyenesen Homelből, hogy megfolytozza az emberek kifeslett lelkiismeretét. Svejünk igen előkelelő helyet foglal el szatirikus dinasztijának gazdagon terített családi asztala mellett. A család tagjai, akik annyi mindent kigúnyoltak, aligha gúnyolnák ki Svejünket csak azért, mert az együgyűt játssza, mert tréfáiban egyáltalában nem válogató és mert nyárspolgár, de viszont úgy az, hogy a világ összes többi nyárspolgára megdermed önmagától, ha Svejkre néz. Valahogy így képedhetek el egykor a lovagi-regény lelkes hívei Don Quijotén, e sovány és hórihorgas lovagon is. Korának megfelelően Don Quijote a lovag képeben jelent meg; Svejk, ugyancsak korának megfelelően, a nyárspolgár álarcában igyekszik megvívni lényegileg egyazon dolgok ellen roppant szélmalomharcát, mint Gulliver, Don Quijote, Candide és a család többi notabilitásai: az emberi butaság és gonoszság ellen. Mindegyik saját korán keresztül jut el a szomorú valósághoz: az emberi értelem és méltóság megdőbentő hiányához, ami lényegében e hiányok megsiratását is jelenti. E félszemükkel síró, félszemükkel nevető humanista hősök között van Svejk helye is. A Svejk-regény idő- és korszerűségéről való vita némileg indokolatlannak tűnnék előttem, mivel ez a mű is azok közé tartozik, amelyeknek örök aktualitását és állandó irodalmi „érvényességét” a társadalom és az ember immár évezredes hibái és bűnei biztosítják. Aki az osztrák–magyar monarchia szétesését s megbomlásának rejtélyét ismerni óhajtja: ennek a csodálatos éposznak elolvasásával sok történelmi mű böngészését teszi fölöslegessé. A „schwartz-gelb”* világ azonban csak alkalom rá, hogy rajta méressék meg az imperialista militarizmus,

* Schwartz-gelb: fekete-sárga (a monarchia hivatalos színei).

a sovinizmus és az emberiség sok más kártevője; ezen a „schwartz-gelb” glóbuszon lépi le Szejkünk a túlzó nacionalizmust, valamely rendőrállam gazságait, az együgyűen értelmezett fegyelmet, a „nemzeti és hazafias” fogalmaival takarózó néptípust, amellyel a reakció milliókat taposott le és a kizárólag csak az uralkodó osztály érdekeit szolgáló „hősiesség”-et, amelynek subájával a reakciós állam letakarja mindazon katonák holttestét, akiket sikerült az imperialista állameszméért a különféle vágóhidakon lemészároltatnia.

Jaroslav Hašek Szejkjének magyar kiadása: bizonyos értelemben e derék katona harcának rehabilitálását jelenti. Miként olyan sokak és annyi minden számára e ráknvirradt demokráciában, Szejk számára is, hisszük, hogy örökre, megszűnt az illegalitás. Újra előléphet, újra megjelenhetik, hogy végre elfoglalja azt a helyet, amely őt megilleti. Nem volt véle más tennivaló, mint megjelentetni. A többit ő maga már elvégzi: ha csak egy kicsit hagyják, kedvességével, szeretetreméltóságával, látszólagos együgyűségével, de valójában bölcsességével tüstént visszafoglalja azt a részére mindenkor fenntartott helyet a könyvespolcokon, amely évek hosszú sora óta türelmetlenül várja őt, és villámgyorsasággal elvégzi azt a stratégiai feladatot, amelynél többet, mint az egykori monarchia közlegénye, aligha végezhet el: percek alatt meghódítani az értelmes olvasót és térdre kényszeríteni az irodalmi sznobokat.

*

Az „Infanteriszt Szejk”-et eddig tizenhét nyelvre fordították le. Jaroslav Hašek nem érhetette meg könyvének diadalát. Hašek 1883-ban született. Tizennyolc éves korában egy prágai külvárosi lap szerkesztőségébe került. Ez volt élete egyetlen „polgári” foglalkozása. A Szejk halhatatlan szerzőjének egész élete: viaskodás a mindennapi kenyérgonddal, reménytelen próbálkozások az ügynökösködéstől kezdve a kifutói szerepkörig mindennel. Negyven éves korában, 1923-ban ugyancsak, egy prágai külvárosi kórházban ér véget ez a szomorú, kínlódo élet.* Nem tudni, az éhínség kergette-e halálba, vagy a nyomorúsággal telt esztendőik nélkülözései okozták korai halálát? Annyi bizonyos, ez az élet mindvégig küzdelmes, örömtelen és polgári értelemben úgynevezett

* A tanulmány szerzője láthatólag nem szándékozott belegabalyodni Hašek enyhén szólva is fordulatos életútjának leírásába.

„sikertelen” élet volt. Ez a rengeteg keserűség és nyomorúság végül is a világ-irodalom legmulattatóbb és leggúnyosabb könyvében oldódott föl. Jaroslav Hašek a Svejks-regényen kívül mindössze csak két művet írt: „A májusi jajok és más versek” című könyvet és egy novellás kötetet. A Svejks-regény magyarul először 1930-ban jelent meg, a párizsi Monde-kiadó kiadásában. Az első magyar fordítás munkája Katona Fedor álnéven Karikás Frigyes műve. Az Anonymus e fordítást tartotta kiadásra legalkalmasabbnak.

Jaroslav Hašek Svejks-jének három kötete nem a teljes regény. Korai halála megakadályozta, hogy élete főművét befejezhesse. Legjobb barátja, a kiváló cseh író, Karel Vanek fejezte be a könyvet helyette. Vanek áthatva a svejkszi szellemtől, Hašek írói látásától és a regény sajátos ízétől és hangulatától, írói és baráti feladatának tartotta a Svejks-regény folytatását és befejezését, további három kötetben. E Svejks-kiadás, amelyet az olvasó elé teszünk, a Hašek által írott három kötetet foglalja magában. Csupán a mű történeti kereksege miatt fejeződik be a kiadás a Vanek-féle Svejks-folytatás néhány oldalával.

E kiadásban nem az eredeti Josef Lada-féle híres rajzok jelennek meg, miként a párizsi Monde kiadásában, hanem első ízben a magyar könyvkiadásban: Georg Gross rajzai.* Az immár világhírűvé lett Svejks-albumból vett Gross-rajzok is tiltva voltak hosszú esztendőkön keresztül a közönség elől, ezek is éppen úgy, mint maga a regény: rehabilitálásra szorulnak és megérdemlik, hogy illegális jellegük végkép megszűnjék.

Hisszük, hogy a regény új kiadása Svejks hányatott sorsának egyik dicsőséges állomása lesz.

GODA GÁBOR

* Jelenleg még mindkét grafikusművész rajzai jogi védeltséget élveznek, ebben a kiadásban tehát le kellett mondanunk róluk.

Nagy idők nagy embereket követelnek. Vannak félreismert, szerény hősök, napóleoni történelem és dicsőség nélkül. E férfiak jellemvizsgálata árnyékot vetne Macedóniai Sándor dicsőségére is. Ma találkozhat Prága utcáin egy kopott emberrel, aki maga se tudja, mit jelent személyisége az új és nagy idők történetében. Szerényen halad az útján, senkit se molesztál, őt sem támadják meg az újságírók interjúvégett. Ha megkérdeznék a nevét, egyenesen és világosan felelné:

– A nevem Svejek.

És ez a csendes, szerény, kopott ember valóban Svejek, a derék öreg, hőstestű katona, akinek neve valamikor az osztrák uralom alatt a cseh királyság minden polgárának a száján forgott és akinek hírnevét a köztársaság se tudja elfújni.

Én nagyon szeretem ezt a Svejket, és miközben viszontagságait írom a nagy háborúban, mindjobban meggyőződöm arról, hogy ezzel a félreismert hőssel ti is szimpatizálni fogtok. Nem gyújtotta ugyan fel az efezusi istennő templomát, mint azt az egykori számár Herostates megcselekedte, csakhogy az újságba és az iskolakönyvekbe kerüljön a neve.

Ennyi elég is.

A szerző.

Első könyv

**INFANTERISZT SVEJK
A HINTERLANDBAN**

I.

MIKÉNT ÉRTE A VILÁGHÁBORÚ SVEJKET, A DERÉK KATONÁT

– Nahát, agyonütötték nekünk ezt a Ferdinándot! – újságolta Müllerné, a takarítónő Svejks úrnak, akit évekkal ezelőtt egy katonai egészségügyi bizottság véglegesen fölmentett a katonai kötelezettség alól, minthogy tökéletes hülyének találta. Azóta Svejks úr kutyacsiszároskodott. Hitvány kuvaszokat szedett össze úton-útfélen és azok családrait hamisította jobb ügyre érdemes buzgalommal. E foglalkozásán kívül reumájával is sok dolga akadt, ami elég gyakran kínozza. Most is épp a térdét dörzsölte ferencpálinkával.

– Melyik Ferdinándról van szó, Müllerné? – kérde Svejks úr tovább masszírozva térdét. – Nevezetesen én csak két Ferdinándot ismerek. Az egyik az, aki Pruscha drogéristánál szolgál és a múltkor véletlenül hajszeszt ivott, a másik pedig a Kokoska Ferdinánd, az, aki kutyagummit gyűjt. Egyikért se kár.

– Ugyan Svejks úr, dehogy! Nem ezekről van szó! A trónörökös urat, a Ferdinándot, a konopistit, azt a szentes kövéret...

– Jesszus Mária! – kiáltott fel Svejks úr, – na, ezt aztán megcsinálták! És hol történt a főherceg úrral ez a kellemetlenség?

– Szarajevóban. Ott lőtték le egy revolverrel. Tetszik tudni, épp ott kocsikázott kedves feleségével egy automobilon.

– Ugyan, ne mondja! Automobilon? Ejnye-ejnye... no látja Müllerné, miket csinál egy ilyen nagyúr! Beleül egy ilyen automobilba és pillanatig se gondol arra, hogy milyen szerencsétlenül végződhet a kocsikázás. És még hozzá Szarajevóban. Ez éppen ott van, abban a szerencsétlen Boszniában. Egész biztosan a törökök csinálták. Nem kellett volna elvenni tőlük annak idején Bosznia-Hercegovinát. Látja, látja, Müllerné... Tehát a mi trónörökösünk lelke már az Úr ölében nyugszik. Soká szenvedett?

– Dehogy, a trónörökös úrnak mindjárt vége volt. Hiszen tudja, Svejks úr, milyen veszedelmes szerszám egy ilyen revolver. A múltko-

riban nálunk Noszléban egy úr játszott egy ilyen revolverrel, miközben az egész családját lelőtte, a házmesterrel együtt, aki úgy futott fel megnézni, hogy ki lövöldözik ott a harmadik emeleten?

- Némelyik revolver az istennek se sül el, Müllerné. Nagyon sok rossz gyártmányú revolver van a világon. Nagyon sok. De a főherceg úr részére valószínűleg valami jobb fajtát vettek. Én le merem fogadni magával, Müllerné, hogy az az ember, aki ezt megcselekedte, szép ruhába bújt ez alkalomból. Ez egész világos. Ilyen főhercegre rálőni nem valami könnyű dolog. Az, lelkem, nem olyan eset, mint amikor egy orvvadász lelő egy erdőkerülőt. Ilyen esetben nagyon fontos az is, hogy milyen ruhában van az illető. Ilyen magasrangú úrra egy toprongyos nem is lőhet rá. Oda, Müllerné, cylinderbe kell menni, nehogy a rendőr előbb csípje nyakon az embert, még mielőtt valamit is csinálhatott volna.

- Biztosan többedmagával volt az az ember.

- Ez magától értetődik, Müllerné – jegyzi meg Svejik úr, befejezve a térdmasszírozást – ha egy főherceget vagy egy császárt akar az ember leütni, akkor azt előbb meg kell tanácskozni valakivel. Több embernek több az esze. Az egyik ezt tanácsolja, a másik mást ajánl. Így a legnehezebb dolgot is módfelett könnyű véghezvinni, ahogy a mi népdalunk mondja. A legfőbb dolog, hogy az ember ne szalassza el a kedvező pillanatot, amikor egy ilyen magasrangú úr arra jár. Emlékszik még például Luccheni úrra, aki a mi kegyes emlékű Erzsébet császárnőnket leszúrta egy reszelővel? Ez például sétálni ment vele. Látja, így higgyen az ember valakinek! Azóta a császárnék egyáltalán nem mennek sétálni. Ez a sors vár még nagyon sok emberre, Müllerné. Meg fogja látni, hogy a cár és a cárné is sorra kerül. És isten őrizzen, de félek, hogy a mi császárunkat is elteszik láb alól, ha már az unokaöccsébe belekötöttek. Az öreg úrnak borzasztó sok ellensége van; még több, mint a Ferdinándnak volt. Nemrégén egy úr beszélt a kocsmában, hogy jönni fog még olyan idő, amikor egyik császárt a másik után fogják hidegre tenni, úgy, hogy még az államügyészség se tud majd beavatkozni a dologba. Aztán az történt, hogy ez az úr

nem tudta kifizetni a cechét, a korcsmáros rendőrt hívott, erre ez az ember letörölt egy hatalmas pofont a korcsmárosnak, mire a rendőr kettőt adott vissza neki. Aztán elcipelték a kóterbe, hogy magához jöjjön egy kicsit. Így van ez, Müllerné, manapság történnék ám dolgok! Nagy csapás ez Ausztriára. Mikor a katonaságnál szolgáltam, ott történt egyszer, hogy egy közember lelőtt egy kapitányt. Megtöltötte a fegyverét és be akart menni az irodába. Ott azt mondták neki, hogy nincsen semmi keresnivalója az irodában, de persze hangoztatta, hogy neki beszéde van a kapitány úrral. Erre a kapitány kijött az ajtóba és rögtön hosszabb kaszárnyaáristomot adott a közembernek. Erre aztán a közember levette válláról a puskát és szíven lőtte vele a kapitányt. A golyó kijött a kapitány úr hátán és egész sereg kárt tett az irodában. Egy üveg tintát is szétvágott a golyó, aztán a tinta ráfolyt a hivatalos papírokra.

– És mi történt a katonával? – kérdi Müllerné egy kis szünet után, miután Svejek felöltözködött.

– Felakasztotta magát egy hózentrágerre – mondta Svejek, miközben keménykalapját keféltette. – Aztán az volt a dologban az érdekes, hogy a hózentráger nem is volt az övé. A foglártól kérte kölcsön, nehogy lecsússzon a nadrágja. Vagy várt volna addig, míg agyonlövök? Tudja Müllerné, ilyen helyzetben úgy forog az ember feje, mint a ringlispíl. A foglárt persze lefokozták és a nyakába varrtak hat hónapot. De nem ülte le a pasas, hanem Svájcba szökött, most ott van valahol, valamegyik egyházközségnél prédikátor. Bizony Müllerné, manapság kevés rendes ember van a világon. Képzelem, mekkorát csalódhatott szegény boldogult főherceg úr is abban az emberben, aki lepuffantotta. Ott láthatott biztosan valahol egy urat és úgy gondolta magában, hogy az biztosan rendes ember, aki engem így éljenez – miközben az az úr volt az, aki ledurrantotta. Csak őt lőtte le, vagy másokat is talált?

– Az újságok azt írták, hogy a főherceg urat rostává lőtte ez az ember. Minden patronját ráeresztette.

– Bizony, Müllerné, az ilyesmi fene gyorsan megy ám. Én ilyen célra feltétlenül Brovningot vennék. A Brovning úgy néz ki, mint egy

játékszer, de két perc alatt húsz főherceget is le lehet vele puffantani, soványat vagy kövéret egyaránt. Habár köztünk mondvá, Müllerné, egy kövér főherceget jobban el lehet találni, mint egy soványat. Emlekszik-e Müllerné, amikor a portugálok lőtték le a királyukat? Az is jó kövér volt. Természetesen egy király nem szokott sovány lenni... No, Müllerné, én most elmegyek a kocsmába, a „Kehely”-be. Ha keresne itthon valaki a kuvasz végett, amelyikért már előleget vettem, mondja meg neki, hogy a kutya kint van vidéken, az én kutyanevelőmben, hogy nem régen vágtam le a fülét és így most nem szállítható, míg be nem gyógyul a füle. Könnyen megfázhat. A kulcsot pedig adja le a házmesternénél.

A „Kehely”-ben egy árva vendég ült, Bretschneider, az államrendőrség detektívje. A kocsmáros, Palivec poharakat mosott, Bretschneider mindenáron beszédbe szeretett volna eredni a kocsmárossal, de igen kevés eredménnyel, minthogy Palivec módfelett goromba ember volt és minden második szava valami disznóság, jóllehet nagyon olvasott ember volt Palivec. Nagyszerűen el tudta mondani például, hogy Viktor Hugó miként jellemezte a napóleoni öreg gárda vadászát az angoloknak a Waterloo-i csatában stb.

– Nagyszerű nyarunk van az idén – kínlódik Bretschneider, hogy valami komoly beszédet provokáljon.

– Szart ér az egész – mondja Palivec, miközben a poharakat rakosgatta a szekrénybe.

– No ezek aztán rendes kalamajkát csináltak nekünk odalenn, Szarajevóban – mondja Bretschneider gyenge reménységgel.

– Melyik Szarajevóban? – kérdi Palivec. – A nuszeli borházban? No hiszen ott minden nap van verekedés. Hiszen tudja, hogy Nuszeli mi-csoda hely?

– Dehogy, kocsmáros úr, dehogy! A boszniai Szarajevóban. Lelőtték Ferdinánd főherceg urat. Mit szól hozzá, kérem?

– Én nem avatkozom ilyen dolgokba kérem, a rosseb ott egye őket – mondja udvariasan Palivec, miközben pipára gyújt. – Manapság könnyen rajta vesztheti az ember a fejét az eféle marhaságon. Én üz-

letember vagyok. Ha bejön valaki és kér egy pohár sört, akkor eresztek neki egy pohár pilzenit, ez az én dolgom, kérem. De ilyen szarajevói politika, vagy a kegyes főherceg úr kérdése, ez nem tartozik rám. Könnyen a Pankrácba* kerül az ember ilyesmiért.

Bretschneider csalódottan nézett körül az üres kocsmában.

– Itt a múltkoriban egy császárkép lógott – kísérli meg még egyszer a beszélgetést Bretschneider –, éppen ott, ahol most a tükör van.

– Az igaz, kérem – mondja Palivec úr –, ott lógott azon a helyen, de mivel a legyek leszarták, hát letettem a pincébe. Hiszen tudja kérem, esetleg valaki valamilyen megjegyzést engedhet meg magának és kész a baj vele. Hát kell ez nekem?

– Azonban mégis csúnya állapot kell hogy legyen abban a Szarajevóban, kocsmáros úr!

Erre az alattomos kérdésre Palivec úr igen óvatosan felelt.

– Ebben az időben Boszniában rettenetes hőség van. Mikor a katonaságnál szolgáltam odalenn, ilyenkor mindig jeget kellett raknunk a főhadnagy úr fejére.

– Melyik ezrednél szolgált, kocsmáros úr?

– Ilyen apróságokra én nem emlékszem, a fene törődik ilyen marhasággal. Azonkívül nem is voltam rá kíváncsi – mondja Palivec –, kíváncsiskodni káros dolog.

A detektív kétségbeesetten látta, hogy itt alig kerekedik ki valamilyen érdekes beszéd. Borús ábrázata csak akkor derült fel kissé, amikor Svejek lépett be a kocsmába és a barnasörét a következő megjegyzéssel rendelte meg:

– Bécsben gyászban vannak máma!

Bretschneider szeme reményteljesen csillant fel és röviden hozzáfűzte:

– A konopisti kastélyon tíz fekete zászló leng.

– Tizenkettőnek kellene lenni – mondja Svejek úr az első korty után.

* *Pankrác: Prága-melletti fegyintézet.* (Megjegyzés a könyvben.)

– Miért gondolja, hogy tizenkettőnek kellene lenni? – kérdi Bretschneider.

– Csak azért, hogy kerek szám legyen. Tucatszám könnyebb számolni, no meg aztán, ha az ember tucatszám vesz valamit, rendszeresen olcsóbb is – mondja Svejik.

Hosszabb szünet következett, amit Svejik tört meg végre.

– Nohát most már az úr ölében nyugszik. Adj uram isten neki örök békességet. Nem érte meg, hogy császár lehessen. Amikor a katonaságnál szolgáltam, egyszer egy generálist láttam, amint leesett a lóról és a legnagyobb nyugalomban gutaütést kapott. Amikor fel akarták ismét rakni a lóra, akkor látták csak, hogy az ember tisztára halott. És épp táborszernagyi előléptetés előtt állott. Parádé alkalmával történt az eset. Ezek a parádék egyáltalában nem vezetnek jóra. Szarajevóban is parádé volt. Emlékszem, rá, hogy egy ilyen parádén nekem húsz gombom hiányzott a mundéromról és tizennégy napi egyest ültem érte. Két napig gúzsba kötve hevertem, mint Szent Lázár. De hát fegyelemnek kell lenni a katonaságnál, különben az emberek felfálnak egymást. A mi főhadnagyunk, Makovec, mindig is mondogatta: „Fegyelemnek kell lenni, barmok! Különben valamennyien a fákon ugrálnátok, mint a majmok. De a katonaságnál majd embert csinálnak belőletek!” Hát nem igaz, kérem? Képzeljének csak el, kérem, egy nagy parkot, mondjuk egy Károly-téri parkot, ahol minden fán egy-egy fegyelmezetlen katona ugrál! Ettől féltem én mindig.

– Szarajevóban – vág bele Bretschneider – biztosan a szerbek csinálták ezt a disznóságot.

– Téved kérem! – mondja Svejik. – Ezt biztosan a törökök csinálták Bosznia-Hercegovina végén.

És Svejik elmondotta szépen véleményét az osztrák–magyar monarchia nemzetközi politikáját illetőleg a Balkánon. A törökök, amikor 1912-ben háborúban voltak Szerbiával, Bulgáriával és Görögországgal, feltétlenül arra számítottak, hogy Ausztria segíteni fogja őket a szerbek ellen. Mivel ez nem történt meg és ők a háborút elvesztették, ezért aztán lelőtték Ferdinándot...

– Szereted te a törököket? – fordult most Svejek úr Palivechez. – Ezeket az istentelen kutyákat?... Ugy-e te se szereted őket?

– Egyik vendég olyan, mint a másik – mondja Palivec úr –, mégha török is az illető. Nekünk üzletembereknek vurst a politika. Fizesse meg a sörét és beszéljen, amit akar. Ez az én álláspontom. Nekem teljesen mindegy, hogy ki ölté meg a mi Ferdinándunkat, török-e, vagy szerb, katolikus vagy mohamedán, anarchista-e vagy ifjú cseh, nekem az mindegy.

– Jól van, kocsmáros úr! – vág bele Bretschneider reményteljesen, arra számítva, hogy majd csak bekerül valamelyik a hálójába – de azt ön is elismeri, hogy a trónörökös úr halála nagy veszteség Ausztriára?

A kocsmáros helyett Svejek válaszolt:

– Természetesen, nagy veszteség. Ezt nem lehet elvitatni. Rettentetes nagy veszteség. Hiszen Ferdinándot nem helyettesítheti minden trottyos. Az a baj csak, hogy nem volt kövérebb a főherceg úr.

– Hogy érti ezt? – kérdi Bretschneider.

– Hogy értem? – folytatja Svejek. – Egyszerűen úgy, hogyha a főherceg úr kövérebb lett volna, megütötte volna a guta már régebben, amikor az öregasszonyokat hajszolta a konopisti parkban, amikor azok rózsét és gombát szedtek. Nem kellett volna most ilyen csúnya halált halnia. Rossz még elgondolni is: őfelsége a császár unokaöccse, és csak úgy egyszerűen lepuffantják. Nagy skandalum ez, kérem. Minden újság tele van vele. Nálunk Budweiszbán évekkal ezelőtt piaci veszekedés közben leszúrtak egy Bratiszláv Ludvig nevű lókupecet. Ennek volt egy fia Bohuszláv, aki disznókereskedő lett, és kérem évek múltán, amikor a disznóit árulta, az emberek nem akartak tőle vásárolni, mindenki azt mondta, hogy „ez annak a híres Bratiszlávnak a fia, ez is jómadár lehet” – úgy, hogy ez a Bohuszláv kénytelen volt a Moldva vizébe ugrani. Persze az emberek kihúzták és kipumpálták belőle a vizet és mikor már életre kelt, akkor kellett szegénynek az orvos karjai között elhalálozni, miközben valami injekciót adott neki.

– Eredeti összehasonlításokat csinál ön – mondja Bretschneider jelentőségteljesen –, előbb a főherceg úrról beszél és összehasonlítja őt egy lókupeccel.

– Még hogy én? – védekezik Svejka. – Isten őrizzen, dehogyan hasonlítok én össze valakit valakivel! A kocsmáros úr ismer engem. Ugyebár én sohase hasonlítok össze valakit? Én csupán nem szeretnék a főhercegasszony bőrében lenni. Mert, kérem mit fog ő most csinálni? A gyerekek árvák lettek. A konopisti birtok gazda nélkül maradt. Vagy menjen férjhez megint valamelyik főherceghez? Mit ér vele? El fog menni vele megint Szarajevóba és megint özvegyosorra kerül másodszor is... Évekkel ezelőtt Clivben, Hlubokau mellett élt egy erdőőr. Pincsernek hívták a szerencsétlent. Egy napon aztán ezt a Pincsert agyonlőtték az orvvadászok. Itthagyták a világon egy asszonyt és két gyereket. Az asszony egy év múlva megint férjhezment egy erdőőrhez, a midlovi Sarlovičz Pepihez. Ezt a Pepit is lepuffantották neki. Aztán harmadszor ismét férjhezment megint egy erdőőrhez és így gondolkozott magában: „no, próba szerencse, most még harmadszor, de ha ezt is lepuffantják nekem, aztán igazán nem tudom, mitévő legyek.” – Persze ezt is lelőtték neki. Így aztán a három erdőőrtől már összesen hat gyereke volt. Akkor elment a hercegi jószágigazgatósági irodába Hlubokauba és ott bepanaszolta, hogy mennyi baja van neki ezekkel az erdőőrökkel. Ott aztán ajánlottak neki egy másik embert, egy Járos nevezetűt, aki a hercegi tavakat őrizte Razicsban. És képzeljék el, ez meg egy halálszát alkalmából a vízbefúlt és itt hagyott neki még két gyereket. No akkor férjhez ment egy vodnani henteshez, az meg egy este egy baltaival agyonverte az asszonyt és elment jelentkezni önként a csendőrségre. Amikor a piszei törvényszéken felakasztották, leharapta a gyóntató pap orrát és azt mondta, hogy ő nem bánt meg semmit és még valami nagyon csúnyát mondott a mi felséges császárunkra.

– Nem tudja, mit mondott? – kérdi reményteljes hangon Bretschneider.

– Ezt nem tudom magának megmondani, minthogy senki se merte ezeket a szavakat megismételni azóta. Valami nagyon borzasz-

tó lehetett, minthogy egy törvényszéki tanácsos belebolondult és azóta is fogva tartják egy elmegyógyintézetben, nehogy valami napfényre kerüljön. Ez nem egy olyan közönséges felségsértés volt, amit az ember részeg állapotban szokott elkövetni.

– És milyen felségsértéseket szokott az ember ilyenkor elkövetni? – kérdi Bretschneider.

– Uraim! Beszéljenek valami másról – vág bele a beszédbe Palivec –, nem szeretem, ha ilyesmiről beszélnek. Valamilyen kifejezést engednek meg maguknak és kész a baj.

– Milyen felségsértést követnek el az emberek részeg állapotban? – kérdi Svejka. – Különbélt, kérem. Rúgjon be például és muzsikáltassa el magának a Gotterhaltét.* Aztán meg fogja hallani, hogy miket beszélnek az emberek. Annyi mindent gondolnak ki ilyenkor az emberek őfelségére, hogy ha ennek csak a fele igaz volna, elég lenne arra, hogy az embereknek örök életükre különböző kellemetlenségeik legyenek. Pedig az öregúr tényleg nem szolgált rá minderre. Képzelve csak el, kérem, öreg ember korában a fiát, Rudolfot vesztette el szégyen, amikor az teljes férfierejében volt, aztán a feleségét, Erzsébetet lukasztották át egy törrel, aztán Orth Jánost vesztette el, majd a mexikói császárt, akit valami vár falánál lőttek le neki. Most aztán egy kocsiban az unokaöccsét puffantják le. Igazán idegek kellene ide kérem. Aztán jön itt valami részeg fráter és különböző disznóságokat mond rá. Hogyha ma kitörne valami, én önként mennék el a mi császárukat szolgálni addig, míg darabokra nem tépnek.

Svejka hatalmas kortyot húzva poharából, folytatta:

– Maga azt hiszi, hogy a mi császárukat ezt annyiban hagyja? Akkor maga rosszul ismeri őt. A törökökkel a háború elkerülhetetlen. Ti megöltétek az unokaöcsémet? Na, nesztek érte, a nyakatokra! Háború lesz biztosan. A szerbek és az oroszok segíteni fognak nekünk. Tyűh, milyen verekedés lesz itt!

* *Gotterhalte*: az osztrák császári himnusz. (*Gott erhalte*: Isten, tartsd meg, t. i. a császárt.)

Svejk jámbor arca ebben az apostoli pillanatban mosolygott, mint a teli holdvilág. Szinte ragyogott a lelkesedéstől. Oly világos és érthető volt előtte minden.

– Lehetséges – folytatta Ausztria jövődjének jellemzését Svejk úr, – hogy háború esetén minket a németek hátbatámadnak, mivel a németek és a törökök összetartanak. De mi viszont szövetséget köthetünk Franciaországgal, melynek hetvenegy óta bizony elég sok keserű szava van a németekre. Hú, mi lesz itt! Háború lesz, én egyebet sem mondok nektek.

Bretschneider ünnepélyesen felállott és így szólt:

– Hát egyebet nem is kell mondania. Jöjjön csak ki velem a folyósóra, ott majd én mondok magának valamit.

Svejk követte a detektívet a folyósóra, ahol aztán legnagyobb meglepetésére a söröző szomszéd megmutatta a kétfejű sast* és kijelentette, hogy őt letartóztatja és azonnal bekíséri a főkapitányságra. Svejk úr megpróbálta felvilágosítani a detektívet arról, hogy ő nem sértett meg senkit és hogy a detektívnek valószínűleg tévedni méltóztatott. Bretschneider azonban megmagyarázta neki, hogy bizony Svejk egész sereg büntetendő kijelentést tett, amik közt a hazárulás bűne is alaposan képviselve van.

Aztán visszatértek a kocsmahelyiségbe, ahol Svejk a következő szavakkal fordult Palivec úrhoz:

– Volt öt söröm és egy virstli, kiflivel, most adjon nekem még egy szilvóriumot és aztán mennem is kell, minthogy le vagyok tartóztatva.

Bretschneider megmutatta Palivecnek is a sast, majd alaposan végignézve a kocsmárost, jelentősen kérdezte:

– Maga nős?

– Igen.

– És tudja-e a felesége a maga távollétében az üzletet vezetni?

– Igen.

* Az osztrák titkosrendőrök igazoló jelvénye. (Megjegyzés a könyvben.)

– Akkor rendben van, kocsmáros úr – mondja Bretschneider vi-
dáman –, hívja csak be a feleségét és adjon át neki mindent, minthogy
estére eljövünk magáért is.

– Ne búsulj – vigasztalja Svejket a kocsmáros –, hiszen én olyan
elővigyázatos voltam.

Bretschneider nevetett és diadalittasan mondta:

– Azért, mert azt merete mondani, hogy császáruunkat leszarták a
legyek. Majd kihajtjuk a maga fejéből őfelségét.

Svejk a titkosrendőr kíséretében kilépett a „Kehely” című kocsmá-
ból. A járdára lépve barátságos mosollyal kérdezte:

– Menjek le a járdáról?

– Miért?

– Úgy gondolom, ha az ember le van tartóztatva, nincs joga többet
a járdán járni.

Amikor a főkapitányság kapujához értek, Svejk barátságosan szólt
oda a detektívnek:

– Milyen gyorsan telik az idő. Gyakran jár az úr a „Kehely”-be?

És miközben Svejket a felvételi irodába vezették, a „Kehely”-ben
Palivec úr átadta a dolgok vezetését síró feleségének, miközben a ma-
ga sajtáságos modorában vigasztalta a zokogó asszonyt.

– Ne bőgj, mi a fenét csinálhatnak nekem egy leszart császárképert?

Így lépett Svejk úr kedélyes egyszerűséggel a világháborúba.

II.

SVEJK A FŐKAPITÁNYSÁGON

A szarajevói merénylet rengeteg áldozattal tömte meg a főkapitánysá-
got. Az atyafiakat egymás után hordták be. Az öreg rendőrfogalmazó
kedélyes hangon megjegyezte:

– Na hiszen, ti rá fogtok ám fizetni erre a Ferdinándra.

Amikor Svejket az egyik első emeleti cellába vezették, egy hat tagú
társaságot talált ott, öt az asztal körül ült, míg a hatodik, egy közép-

korú férfiú, a sarokban gubbasztott egyedül, mintha el akarná különíteni magát a többtől.

Svejk kikérdezte egyiket a másik után, hogy miért is zárták ide őket. Az ötödik az asztalnál ülők közül ugyanazt mondta, mint a többi négy:

– „Szarajevó miatt.” – „Ferdinánd miatt.” – „A főherceg úr meggyilkolása végett, Ferdinánd végett, azért, mert Ferdinándot Szarajevóban eltették láb alól.”

A hatodik, aki elkülönülve ült, kijelentette, hogy ő azokkal az emberekkel semmiféle közösséget nem vállal, nehogy rá a gyanú árnya is essék, minthogy ő csupán rablógyilkossági kísérletéért ül itt, amit egy holicsi paraszton követett el.

Svejk ekkor letelepedett az asztalhoz az összeesküvők közé, akik már tizedszer beszéltek el egymásnak, hogy miképp kerültek ebbe a slamasztikába. A baj mindegyikkel valami kocsmában vagy kávéházban esett.

Kivételt csupán egy lehetetlenül kövér, szemüveges, kisírtszemű úr képezett, akit lakásán tartóztattak le azért, mert két nappal a szarajevói merénylet előtt a „Brejska” vendéglőben kifizette két szerb technikus diák számláját, akiknek a társaságában később a Lánc utcában a „Montmartre”-ban berúgott. Briks detektív találta meg ebben a gyanús környezetben. És miképp maga a jegyzőkönyvben saját aláírásával bizonyította, itt is ő fizette a számlát.

A rendőrségen minden kérdésre kétségbeesetten ismételte:

– Nekem papírkereskedésem van.

Amire ismételten mindig ugyanaz a válasz:

– Ez még nem bizonyíték a maga ártatlansága mellett.

Egy alacsony úr, akivel a baj a vendéglőben esett, történelemtanár volt és a vendéglősnek a különböző híres merényletek történetét mesélte. És éppen abban a pillanatban tartóztatták le, amikor valamennyi merényletnek a lélektanát magyarázva, a következő szavakkal zárta előadását:

– „A merényletek alapgondolata épp olyan egyszerű, mint a Kolumbus tojása.”

– Ez olyan biztos – egészítette ki a fogalmazó a vallomásnál a professzor beszédét –, mint amilyen biztosan a Pankrác vár önre.

A harmadik összeesküvő a „Dobromil” nevű jótékonyági társaság elnöke volt Hodkovicskából. Éppen a merénylet napján kerti ünnepélyt rendezett a „Dobromil”, koncerttel egybekötve. Egyszer csak bejön a csendőrőrmester és felszólítja a résztvevőket, hogy oszoljanak széjjel, minthogy Ausztria gyászban van. Amire a „Dobromil” elnöke kedélyesen felelte:

– Várjon, kérem, pár pillanatig, amíg a zene végigjátssza a „Hej Szlovanét”.

Most itt ül az elnök úr és lehajtott fejjel egyre azt hajtogatja:

– Augusztusban lesz ismét vezetőségi választás, és ha addig ki nem kerülök, megtörténhet, hogy nem választanak meg ismét. Pedig én most már tizedszer vagyok elnöke a „Dobromil”-nak. Nem élem túl ezt a szégyent.

A negyedik ember dolgába egészen furcsa módon avatkozott bele a boldogult Ferdinánd.

Már két napja folyt a beszéd Ferdinándról minden különösebb baj nélkül, amikor egy este az az úr leült a kávéházban és máriás közben a makk királyt egy tök hetessel tromfolva így kiáltott fel:

– Ehun van két golyó, akár Szarajévban!

Az ötödik ember, ahogy maga mondta: „Azért a gyilkosságért ül, amit a trónörökös úron követtek el Szarajévban.” Az arcán ma is rémület, a haja és a szakála összekuszálva, mint egy juhászkutyáé.

Ez az ember abban a vendéglőben, ahol elfogták, egy árva hangot se szólt. Egyedül ült az asztalnál. Még a lapokat se olvasta Ferdinánd meggyilkolásáról. Egész nyugodtan üldögélt, amikor egy úr foglalt helyet vele szemben az asztalnál és izgatottan kérdezte:

– Olvasta már?

– Nem.

– Hallott már róla?

– Nem.

– És tudja, miről van szó?

– Nem. De nem is érdekel.

– Pedig ez érdekelhetné.

– Ugyan mit érdekeljen engem? Én szívom szép csendesen a szivaromat, megiszom a magam sörét, megeszem a vacsorámat és nem olvasok újságot. Minden újság hazudik. Mi a fenének izgassam fel magamat?

– Szóval önt nem érdekli még a szarajevói gyilkosság se?

– Engem egyáltalán semmiféle gyilkosság sem érdekel, akár Prágában, akár Bécsben, Szarajevóban, vagy Londonban történik is. Azért vannak a különböző hivatalok, a bíróság, a rendőrség, hogy törődjön az ilyesmivel. Ha valakit leütnek, nagyon jól teszik, ne hagyja magát a marha.

Ezek voltak utolsó szavai. Azóta ötperces időközökben ezt hangoztatja:

– En ártatlan vagyok, ártatlan vagyok!

Ezeket a szavakat kiáltotta a főkapitányság kapujában, ezt fogja kiáltani, amikor a bíróság elé viszik és ezekkel a szavakkal fogja átlépni a fegyházi cella küszöbét is.

Miután Svejka az összeesküvők történetét végighallgatta, elérkezettnek találta az időt arra, hogy társait reménytelen helyzetükről felvilágosítsa.

– Bizony rosszul áll valamennyiünk szénája – kezdte Svejka úr vigasztaló szavait –, nincs igazuk, amikor azt mondják, hogy semmi sem történhetik velünk. Mire való akkor a rendőrség, ha nem arra, hogy a nagy szánkat betapassza? Amikor ilyen veszedelmes idők járnak, hogy főhercegeket puffantanak le minden teketória nélkül, akkor nem lehet csodálkozni azon, hogy az ember a főkapitányságra kerül. Ezt mind a parádé végett csinálják, hogy reklám legyen Ferdinánd temetéséhez. Minél többen vagyunk idebent, annál jobb nekünk. Tudniillik annál kevésbé unalmas idebenn. Amikor katonáéknál szolgáltam, néha fele a századnak be volt csukva. És hány ártatlan embert ítélnak el. És nemcsak katonáéknál, de a civil bíróságon is. Egyszer, jól emlékszem, egy asszonyt ítélték el, mert két újszülött

ikermagzatját megfojtotta. Hiába esküdözött, hogy ő az ikreket nem fojtotta meg, minthogy csupán egy lányt hozott a világra, akit sikerült neki fájdalom nélkül mindjárt megölni. Nem ért semmit, mégis kettős gyilkosságért ítélték el. Vagy például a zabeklicsi ártatlan cigány esete, aki Úrnapkor betört egy pékboltba. Esküdözött szegény égre-földre, hogy ő csak melegedni ment be, nem használt semmit. Akit egyszer a bíróság kezébe vesz, az szárazon meg nem ússza. De hát ennek így is kell lenni. Talán az emberek nem is olyan gazemberek, mint amilyeneknek kinéznek. De hogyan lehet megkülönböztetni egy tisztességes embert egy csirkefogótól. Pláne ilyen komoly időkben, amikor ezt a Ferdinándot csak úgy leütik, mint egy kutyát. Amikor Budweiszbán szolgáltam a katonaságnál, az egzecírplacc* háta mögött az erdőben valaki lelőtte a kapitány úr kutyáját. Amikor a kapitány úr megtudta, rögtön sorakoztatta az egész századot és megparancsolta minden tizedik embernek, hogy lépjen ki, Természetesen én is tizedik voltam. Ott álltunk „vigyázz”-ban mozdulatlanul. A kapitány úr ott járt előttünk, fel és alá és azt mondta:

– Csibészek, lacibetyárok, disznók, foltos hiénák! Ezért a kutyáért valamennyiteket egyesbe kellene csukjalak, galuskává aprítsalak benneteket! Le kéne lövöldözni valamennyiteket vagy halpaprikást kéne belőletek csinálni! De várjatok csak! Nem foglak benneteket kímélni! Mindegyikőtök kap tíz nap laktanyafogságot. – No látjátok, pedig akkor egy vizsláról volt szó mindössze, most pedig a trónörökös úrról van szó. Bizony azért kell nagy rémületnek lenni, hogy a gyász annál nagyobb legyen!

– Ártatlan vagyok, ártatlan vagyok – ismétli megint a borzas ember.

– Jézus Krisztus is ártatlan volt, mégis keresztre feszítették – mondja erre Svejek. – Befogni a pofákat és tovább szolgálni – ahogy nekünk mondták a katonaságnál. Ez a legszebb és a legjobb is.

* Gyakorlótér.

Svejk lefeküdt a priccse és békésen elaludt.

Közben hoztak még két embert. Az egyik egy bosnyák volt. Ez a bosnyák fogcsikorgatva járt fel és alá a cellában és minden második szava az volt, hogy „Jébémti dusu”. Az a gondolat bántotta szegényt, hogy nem vész-e el a rendőrkapitányságon a kucséberkosara.

A második új vendég Palivec kocsmáros volt, aki, miután megismerte az alvó Svejket, tragikus hangon költögette:

– Én is itt vagyok már.

Svejk barátságosan megrázta Palivec kezét: „Ezt aztán szeretem. Tudtam, hogy az az úr betartja a szavát. Azt mondta, hogy el fog jönni magáért is és el is jött, amint látom. A pontosság szép dolog.”

Palivec úr megjegyezte, hogy szart ér az ilyen pontosság, majd csendesen megkérdezte Svejktől, hogy nem tolvajok-e a többi urak, mivel ez neki, mint üzletembernek, ártalmára lehet.

Svejk megnyugtatta Palivecet, hogy mind a főherceg miatt vannak itt, kivéve egyet, akit rablógyilkossági kísérlet miatt hoztak ide Holicsból. Palivec úr sértődötten magyarázta meg, hogy ő itt nem egy nyálas főherceg miatt ül, hanem őfelségéért, a császárért. Mivel a többiek érdeklődtek, Palivec úr pontosan elmesélte, hogy miként rondították le a legyek őfelségét.

– Beköpték nekem a bestiák – végzi Palivec elbeszélését –, és végül börtönbe juttattak. Sohasem bocsátom meg azoknak az átkozott legyeknek – tette hozzá fenyegető hangon.

Svejk ismét lefeküdt, de nem alhatott sokáig, minthogy kihallgatásra vezették.

Így hordozta Svejk a keresztet a maga golgotáján, miközben, a harmadik osztályra vezették a különböző lépcsőkön anélkül, hogy ő maga tudomással bírt volna mártíromságáról.

Amikor a folyosókon olvasta azokat a feliratokat, melyek szerint „itt a köpködés szigorúan tilos”, megkérte szépen az őt kísérő rendőrt, hogy engedje meg neki, hogy a köpöcsészébe köpjön.

A rendőrtanácsos irodájában a következő szavakkal lépett:

– Jó estét kívánok, édes mindannyiunknak, nagyságos uram!

Válasz helyett valaki jól belevágott Svejks úr bordájába és odaállította az asztal elé, amely mögött egy úr ült bestiálisan hideg hivatalnoki ábrázattal. Olyan rettenetes arccal, mintha egyenesen Lombroso könyvéből, „A gonosztevők”-ből ült volna ide az asztalhoz.

– Ne tegye magát ilyen hülyének!

– Nem tehetek róla kérem – felelte Svejks komolyan –, engem kiszuperáltak a katonaságtól, minthogy hülyének találtak. Engem, kérem egy rendkívüli bizottság hivatalosan hülyének nyilvánított. Én, kérem, egy hivatalosan elismert hülye vagyok.

A gonosztevő arcú úr a fogait csikorgatta:

– Maga valószínűen tudja, hogy bűnt követett el, és bűnének karaktere igazolja azt, hogy maga mind az öt érzékével szabadon rendelkezik.

Aztán felsorolt egész sereg különböző bűnt, a hazaárulástól kezdve a császár és az uralkodó család tagjainak gyalázásáig, amit mind Svejks követett el. A vádak eme tömegében ott csillogott az is, hogy Svejks úr helyeselte Ferenc Ferdinánd trónörökös meggyilkolását, ami annál súlyosabb, hogy ezt nyilvános helyiségben követte el.

– No, mit szól mindehhez? – kérdi a gonosztevő arcú úr diadalmasan.

– Nagyon sok ez kérem – jegyzi meg Svejks ártatlanul –, pedig a jóból is megárt a sok.

– Na látja, csakhogy beismeri.

– Én, kérem, beismerek mindent. Fegyelemnek kell lenni, fegyelem nélkül semmire sem megyünk. Ez épp úgy van kérem, mint nálunk, amikor a katonaságnál szolgáltam...

– Fogja be a száját! – ordított rá a rendőrtanácsos Svejkre – akkor beszéljen, amikor kérdezem. Megértette?

– Már hogyné érteném, kérem. Alázatosan jelentem, hogy értem, amit kérdezni tetszett és a kérdésekben kiismerem magam.

– Kivel szokott érintkezni?

– A takarítónőmmel, nagyságos uram!

– És az itteni politikai körökben van-e ismeretsége?

– Hogyne, nagyságos uram. Igen szorgalmasan olvasom a „Národní Politikát”, meg a „Csubicskát”.

– Ki innen! – ordított az állati kinézésű úr Svejkre. És miközben az irodából kifelé vezették, Svejek szelíden köszönt:

– Jó éjszakát, nagyságos uram!

Amikor visszaérkezett a cellába, Svejek úr kijelentette, hogy az egész kihallgatás csak egy vicc, „egy kicsit rátok fognak kiabálni, aztán kidobnak. Ennyi az egész.”

– Régebben – folytatta Svejek – sokkal rosszabb volt. Olvastam egyszer egy könyvet, abban meg volt írva például, hogy hajdanában a páciens tüzes vason táncoltatták és forró ólmot itattak vele, csak hogy meggyőződjhessenek az ártatlanságáról. Vagy spanyol csizmába dugták a pasas lábát és kifeszítették egy lajtorjára. Vagy tűzoltófáklyával égették a fenekét, amint azt Nepomuki Szent Jánossal csinálták. Képzelték, hogy ordíthatott, mint a fába szorult féreg. Fel se hagyott az ordítással addig, míg egy vízhatlan zsákba varrva bele nem dobták a vízbe az Erzsébet hídról. Bizony, igen sok ilyen eset történt régebben. Fel is négyelték az embert, vagy pedig cölöpre szegezték ki valamelyik múzeumban. Hacsak egy éheztető toronyba dobták a delikvenst, akkor direkt jól érezhette magát.

– Manapság semmiség börtönben ülni – folytatta Svejek öntelten. – Semmiféle fölnégyelésről szó se lehet, nincs spanyol csizma, ellenben van priccünk, asztalunk, lócánk is van, nem hever egyik ember a másikon. Levest adnak, kenyeret adnak, egy-egy kupa vizet szintén hoznak, a klozet itt van az orrunk alatt... Mindenben látszik a haladás, kedves barátaim. Egy kicsit messze van a kihallgatás, három folyosón kell végigmenni odáig. Ellenben a folyosók tiszták és forgalmasak. Az egyiket hozzák, a másikat viszik, öreget, fiatal, asszonyt, férfit cipelnek jobbra-balra. Az ember szinte örvend, hogy nincs egyedül. Mindenki békességgel jár ebben a házban és nem kell félnie attól, hogy egy szép napon azt mondják neki az irodában: „No kérem, mi tanácskoztunk a maga dolgában és elhatároztuk, hogy felnégyeltjük az urat, vagy megégetjük, már kit hogyan.” Ez aztán nehéz

helyzet volna, uraim. Elképzelem, hogy egyik-másik közülünk bele is bolondulna. Bizony, kérem, manapság a mi szerencsénkire teljesen megváltoztak a viszonyok.

Svejk éppen befejezte a moderm börtönviszonyokról tartott előadását, amikor a fogházőr rájuknyitotta az ajtót:

– Svejk, öltözködjön. Kihallgatásra megy.

– Felöltözködhetem, kérem – felelte Svejk –, de attól tartok, hogy valami tévedés van a dologban, tudniillik, engem már kidobtak a kihallgatásról. Azonkívül attól félek, hogy ezek az urak itt féltékenykedni fognak, mivel ma este én már másodszor megyek kihallgatásra, amíg ők egyszer sem voltak.

– Jöjjön már és ne jártassa annyit a száját – szólott a válasz Svejk úr udvarias kijelentésére.

Svejk ott állt megint a betörőárcú rendőrtanácsos előtt, aki minden bevezetés nélkül rászólt:

– Beismeri-e összes bűneit?

Svejk ártatlan kék szemét a kegyetlen emberre emelve lágyan mondotta:

– Ha nagyságos úr úgy parancsolja, persze, hogy beismerek mindent, végeredményben mit árthat az nekem. De hogyha azt méltóztatna parancsolni, hogy „Svejk, ne ismerjen be semmit!” – agyonüthetnének, mégse vallanék egy betűt se.

A szigorú úr írt még valamit az aktába, majd odanyújtotta Svejknek a tollat, hogy írja alá.

Svejk aláírta Bretschneider jelentését, amelyhez a következő mondat volt fűzve:

„A fentemlített ellenem szóló vádak megfelelnek a valóságnak.”

Svejk József.

Miután Svejk aláírta az aktát, barátságosan kérdezte a szigorú urat:

– Írjak-e még alá valamit, vagy inkább reggel jöjjenek ismét?

– Reggel már átviszik magát a törvényszéki fogházba – szólta válaszul.

– És hány órákor visznek, nagyságos uram, nehogy elaludjak az isten szerelméért.

– Ki innen – ordít ismét az asztal túlsó oldaláról a tanácsos.

Amikor ismét rácsos otthona felé kísérte a rendőr, Svejek nyájasan szólott hozzá:

– Úgy megy itt minden, mint a karikacsapás!

Miután az ajtó ismét bezárult mögötte, társai különböző kérdésekkel ostromolták meg, amire Svejek úr világosan felelt:

– Most ismertem be éppen, hogy én ütöttem le Ferenc Ferdinánd főherceget!

A hat ember rémülten dugta fejét a tetves pokrócok alá, csupán a bosnyák állapította meg a maga nyelvén:

– Dobro dosli.

Mialatt Svejek a priccsére feküdt, nyugtalanul jegyezte meg:

– Buta dolog, hogy itt nincs vekkeróra.

De hiszen vekker nélkül is felköltötték őt pont hat órákor és bele-dugták a zöldkocsiba.

– Ki korán kel, aranyat lel – jegyezte meg Svejek a zöld kocsiban ülő társaságnak, miközben a kocsi kirobogott velük a rendőrfőkapitányság kapuján.

III.

SVEJK A TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSOK ELŐTT

A tiszta és barátságos törvényszéki szobák Svejekre a legjobb benyomást tették. A fehérre meszelt falak, a feketére lakkozott rácsok, de maga a főfoglár, Demartini úr is igen jól hatottak Svejekre. Demartini úrnak, a vizsgálati foglyok főfoglárának lila paszomány volt a kincstári sapkáján és lila volt a parolija is. A lila szín nemcsak itt van előírva, hanem a vallásos szertartásoknál is, mint például Hamvazó-szerdán és Nagypénteken.

Róma dicső uralma Jeruzsálem felett ismétlődött meg itt. Ugyanúgy vezették a rabokat és állították az 1914-ik év földszinti Pilátusa elé. És Pilátus is szépen mossa a kezét; finom uzsonna és pilzeni sör fogyasztása közben szállítja az ügyésznek a vádak sokaságát.

Itt eltűnik a föld minden logikája. Ez a paragrafusok birodalma. A § fojtogat, a § őrjít, a § üt, a § nevet, a § fenyeget és sohase bocsájt meg. Itt lakoznak a törvény zsonglőrjei, a törvény írott betűinek sötét áldozópapjai. Ez a vádlottfaló tigrisek osztrák dzsungelje, akik a paragrafusok hűvös számai mögül lesnek ugrásra készen a vádlott áldozatokra.

Kivételt egyik-másik úr képez csupán (épp úgy, mint a főkapitányságon is), aki nem veszi olyan komolyan a törvényt. Hiszen a pelyvában is akad itt-ott egy búzaszem.

És Svejket épp egy ilyen úr elé vezették kihallgatásra. Ez idősebb, kedélyes úrnak látszott. Ez volt az a vizsgálóbíró, aki Valest, a híres rablógyilkost hallgatta ki, és sohasem felejtette el azzal kezdeni a kihallgatást, még ennél az esetnél is, hogy: „Kérem, foglaljon helyet Vales úr, épp itt egy üres szék.”

Amikor Svejket ez elé a vizsgálóbíró elé vezették, a veleszületett udvariassággal kínálta meg Svejket székkal, és barátságosan kérdezte:

– Ugyebár ön Svejks úr?

– Azt hiszem – mondja Svejks –, valószínűleg én vagyok, minthogy az apám is Svejks volt, az anyám is Svejks volt, tehát nem hozhatok rájuk ségélyt azzal, hogy a nevüket letagadjam.

Barátságos mosoly futott át a vizsgálóbíró arcán.

– Viszont maga szép kis históriát csinált, Svejks úr. Sok lehet a maga lelkiismeretén.

– Bizony nekem mindig sok van a lelkiismeretemen – mondotta Svejks, amiközben pont olyan barátságosan mosolygott, mint a vizsgálóbíró –, talán több van az én lelkiismeretemen, mint a nagyságos úrén.

– Ez tűnik ki a jegyzőkönyvből, amit ön aláírt – mondja a vizsgálóbíró ugyanolyan barátságosan. – Nem alkalmaztak önnel szemben kényszerítő eszközöket a rendőrségen, Svejks úr?

– Dehogy, nagyságos uram! Én magam kérdeztem, hogy hol kell aláírni és amikor megmondták, szépen engedelmeskedtem. Csak talán nem fogok velük a saját aláírásom végett összeverekedni? Biztosan nem válna javamra. Rendnek muszáj lenni.

– Teljesen egészségesnek érzi magát, Svejks úr?

– Nem egészen, nagyságos uram, reumám van. Ferencpálinkával szoktam magam dörzsölni mindig.

Az öreg úr ismét barátságosan mosolygott.

– Mit szólna hozzá Svejks úr, ha mi a törvényszéki orvosokkal megvizsgáltatnánk magát?

– Azt hiszem, nem olyan veszélyes a bajom, hogy az urak hiába, töltsék velem drága idejüket. Különben a rendőrségen valamelyik doktor úr már megvizsgált egyszer, hogy nincs-e tripperem.

– Tudja mit, Svejks úr, mégis megpróbáljuk talán a törvényszéki orvos urakkal megvizsgáltatni magát. Szépen összeállítunk egy orvosi bizottságot, addig pedig pihenje jól ki magát a vizsgálati fogságban. Még egy kérdést engedjen meg csupán... Maga a jegyzőkönyv értelmében kijelentette és terjesztette, hogy nemsokára háború fog kitörni, nemde?

– Ez bizonyos, nagyságos uram, ki fog törni biztosan, már a legközelebbi időben!

– És nem szokott néha magára rájönni valami roham, vagy eféle?

– Nem, kérem. Egyszer egy autó majdnem rámjött a Károly-téren, de annak már jó egy pár éve.

Ezzel a kihallgatás véget is ért volna. Svejks úr barátságosan kezét nyújtott a vizsgálóbírónak és amikor visszakísérték cellájába, lelken-dezve mesélte:

– Hát engem Ferenc Ferdinánd trónörökös megöletése miatt megfognak vizsgálni a törvényszéki orvosok.

– Engem már megvizsgáltak egyszer – mondotta egy fiatalember. – Az akkor volt, amikor a szőnyegek végett kerültem az esküdszék elé. Az orvosok gyengeelméjűnek találtak. Most egy gőzcséplőgépet kezeltem el, de nem tehetek ellenem semmit. Az ügyvédem mondotta

tegnap, hogyha egyszer már gyöngelméjűnek nyilvánítottak, akkor ennek egész életemre hasznát fogom látni.

– Én nem hiszek ezeknek a törvényszéki orvosoknak – mondotta egy intelligens külsejű ember. – Egyszer mikor váltót hamisítottam, végighallgattam doktor Haverok minden előadását, hogy tisztában legyek az elmebaj különböző tüneteivel. És amikor elcsíptek, örület szimuláltam, épp úgy, ahogy Haverok professzor előírta. Beleharaptam az egyik törvényszéki orvos lábába, kiittam a tintatartóból a tintát és tisztességgel legyen mondva uraim, odacsínáltam a törvényszéki orvosi bizottság szemeláttára egy sarokba. De épp azért, mert egyiknek beleharaptam a lábikrájába, tökéletesen egészségesnek nyilvánítottak. És ez volt a vesztém.

– Én egy cseppet sem félek ezektől az uraktól – jelentette ki Svejek. – Amikor a katonaságnál szolgáltam, egyszer egy állatorvos vizsgált meg. Egész rendes dolog volt.

– A törvényszéki orvosok gazemberek – szólalt meg egy elkeseredett emberke. – Legújabban valahol egy csontvázat találtak, amit véletlenül az én terhemre írnak. És bár megállapították, hogy a csontváz koponyáját ezelőtt negyven esztendővel zúzta be valaki egy tompa szerszámmal és annak ellenére, hogy én csak harmincnyolc éves vagyok, amiről anyakönyvi kivonatomból és illetőségi bizonyítványom tanúskodik, mégis fogva tartanak.

– Azt hiszem – mondja Svejek –, hogy nem szabad a dolgokat mindig a rossz oldaláról nézni, hiszen tévedni emberi dolog. A törvényszéki orvosok pedig emberek, és az embereknek vannak persze hibáik is. Mint például rajtam is megesezt ilyen tévedés, egy éjjel Nuszalban, a híd mellett. Épp hazafelé jöttem szép csendesen a „Vanzet”-ből. Egyszer csak nekem jön egy úr és nagy bikacsökkel vág végig a fejemen.

Csak amikor már a földön feküdtem, akkor világított rám és mondta: „Ejnye, ez tévedés volt, ez nem ő”. És attól, hogy nem én voltam az illető, akit meg akart verni, olyan méregbe jött ez az úr, hogy még egyszer végigvágott a hátamon. Ez benne van már az emberi termé-

szetben, hogy az ember holta napjáig téved. Mint például az az ember, aki egy összefagyott kutyát talált éjszaka az utcán. Megsajnálta, hazavitte és szépen betette a felesége mellé az ágyba. Aztán, amikor a kutya megmelegedett egy kicsit, összeharapta az egész családot, a legfiatalabbat pedig, aki még bölcsőkorban volt, széjjeltépte és megzabálta. Még elmondhatom nektek, hogy miképpen tévedett egyszer egy esztergályos nálunk a házban. Egy éjszaka, hazafelé jövet, valami kulccsal kinyitotta a podolai kápolnát, persze abban a hiszemben, hogy a saját lakásába nyit be. Aztán szépen levetkőzött a sekrestye elé, azt híve, hogy a saját konyhájában van, és lefeküdt az oltárra, mintha csak az ágyában volna odahaza. Szépen betakarta magát a szentigékkal hímzett takarókkal és egy nagy Evangéliumot és más szentelt könyvet rakott a feje alá. Reggel így akadt rá a sekrestyés, akinek aztán, amikor magához jött, szépen elmondta, hogy ez tévedés volt. „Szép kis tévedés – mondotta a sekrestyés –, ezért most az egész templomot újra fel kell szentelnünk.” Aztán ezt az esztergályost megvizsgálták a törvényszéki orvosok és megállapították, hogy a bűncselekmény elkövetése idején teljesen beszámítható állapotban volt. Mert ha nagyon részeg lett volna, akkor nem talált volna bele a kulccsal a kulcslyukba. Aztán ez a szegény esztergályos meg is halt a pankráci börtönben. Vagy egy másik eset, ami Kladnóban történt, ahol meg a rendőrkutya tévedett. Ez a híres Rotter csendőrőrmester farkaskutyája volt. Ezt a kutyát az őrmester úr maga nevelte és különböző csavargókon próbálta ki a képességeit, amíg össze nem szedték az egész kladnói járásban a csavargókat. Mikor már nem volt több ilyen vándorlegényféle, akkor az őrmester kiadta a parancsot a csendőröknek, hogy a föld alól is szerezzenek neki egy gyanús embert. Ezek aztán hoztak neki egy igen rendes külsejű embert, akit valahol a lanáni erdőben találtak, amint egy fatönkön ült. Erre levágtak egy darabkát a kabátjából a gyanús embernek és megszagoltatták ezzel a csendőr-rendőr-kutyával. Akkor a gyanús embert kivitték a város hátrába egy téglagyárba és nekieresztették a kutyát a nyomának, hogy keresse meg. Meg is találta és vissza is hozta a csendőrségre. Azután

valami létrán felmászatták az embert a padlásra, majd egy kőfalon keresztül bele kellett ugrania egy tóba. Persze a kutya mindenütt a nyomában volt. Végül aztán kitudódott, hogy ez az ember egy radikális cseh országgyűlési képviselő volt, aki valami kirándulás alkalmából került a lanáni erdőbe, mivel hogy elege volt már a parlamentből. Ezért mondom én nektek, hogy minden ember tévedhet, akár művelt ember az illető, akár egy műveletlen számár. Még a miniszterek is tévednek.

*

A törvényszéki orvosszakértők ama bizottsága – amely arra volt hivatva, hogy megállapítsa, vajon Svejkszellemi képességeinél fogva alkalmas-e azon bűnök elkövetésére, melyekkel vádolva van –, három, rendkívül komoly úrból állott. Olyan három orvosszakértő volt ez a három úr, hogy mindegyiknek a másikkal homlokegyenest ellenkező álláspontja volt jóformán minden kérdésben.

Képviselve volt ebben a tekintélyes komisszióban minden komolyabb tudományos irány és pszichológiai módszer.

És ha ebben, az összetételénél fogva teljesen heterogén komisszióban mégis egységes álláspont alakult ki Szejket illetően, ez csupán annak tudható be, hogy amikor Svejkszellemi képességei elé lépett, a falon függő császári kép láttára ekként kiáltott fel: „Éljen I. Ferenc József császár!”

Az ügy ezek után egészen világos volt, Szejkszellemi spontán megnyilatkozása egész sereg kérdést tett fölöslegessé. Pár fontos kérdés volt csupán még hátra, amiket Kallerson, doktor Haverok és az angol Weiking pszichológiai módszerének igazolására kellett inkább feltenni Szejkszellemnek.

– Nehezebb-e a rádium, mint az ólom?

– Én egyiket se mértem meg – mondotta Szejkszellemi.

– Hisz maga a világ végében?

– Előbb látnom kellene a végét – mondja Szejkszellemi közömbösen –, de az bizonyos, hogy ez nem holnap lesz.

– Ki tudná számítani a földgolyó átmérőjét?

– Aligha találnám el – mondja Svejk –, de hiszen én magam is tudnék egy találós kérdést feladni az uraknak: Adva van, mondjuk, egy háromemeletes ház. Minden emeleten van nyolc ablak. A tetőn pedig két csúcs van és két kémény. Minden emeleten két lakó. No, uraim, meg tudnák-e nekem mondani, melyik évben született a ház-mester nagymamája?

A törvényszéki orvosok sokatjelentően összenéztek és nem kevésbé jelentősen adta fel egyikük Svejknek a következő kérdést:

– Meg tudná-e mondani, hogy milyen mély a Csendes Óceán leg-mélyebb pontja?

– Nem, kérem, ezt nem tudom, azonban valószínűleg sokkal mélyebb, mint amilyen magas az alsó vysehradi szikla Vltavában.

A bizottság elnöke röviden megkérdezi társaitól: „Elég?” Azonban a bizottság egyik tagja még egy kérdést tesz fel:

– Mennyi tizenkétezernyolcszázkilencvenhét és tizenháromezer-nyolcszázhatvanhárom?

– Hétszázhuszonkilenc – felelt Svejk csak úgy kapásból.

– Azt hiszem, tökéletesen elegendő – mondja a bizottság elnöke –, visszaviheti a vádlottat a helyére.

– Köszönöm uraim – mondja Svejk tiszteletteljesen –, nekem is tökéletesen elég volt.

Amikor Svejk kiment, a bizottság egyhangúlag megállapodott abban, hogy Svejk a pszichológia összes szisztémái szerint tökéletes hülye.

A vizsgálóbírónak küldött jelentésben többek között a következő tétel foglaltatott szóról-szóra: Alulírott törvényszéki orvosok megállapítják, hogy a fentnevezett bizottsághoz utalt Svejk Józsefnél a teljes elmetompulás, valamint a vele született kretenizmus félreismerhetetlen jelei tapasztalhatók. Ezt az állítást bizonyítja, teljes egészében az is, hogy a fentnevezett Svejk József azt mondta például: „Éljen I. Ferenc József császár” – ami magábanvéve is elegendő arra, hogy Svejk Józsefet notórius hülyének nyilvánítsuk. Az alulírott bizottság tehát a következő javaslatot teszi: 1. beszüntetni a vizsgálatot Svejk József ellen, 2. átutalni Svejk Józsefet megfigyelés miatt a lélek-

tani klinikára annak megállapítása végett, hogy mennyire veszélyes fentnevezett elmebeli állapota a környezetére.

Amíg ezt a jelentést fogalmazták, addig Svejik elmagyarázta fogolytársainak: – Ezek egyszerűen füttyültek Ferdinándra és mindenféle marhaságról tárgyaltak velem, míg végre kölcsönösen megállapítottuk, hogy teljesen elég volt abból a baromságból, amit egymásnak mondtunk és szépen széjjelváltunk.

– Én nem hiszek senkinek, – mondotta a kis elkeseredett ember, akinek terhére egy csontvázat ástak ki véletlenül –, az az egész társaság ott egy tolvajbanda.

– Ilyen tolvajbandának is kell lenni – mondta Svejik és végigdőlt a szalmazsákján –, mert ha minden ember jót akarna tenni embertársaival, akkor egykettőre agyonvernék egymást.

IV.

SVEJKET KIDOBJÁK A BOLONDOK HÁZÁBÓL

Később, valahányszor Svejik az őrütek házában tapasztalt élményeit elbeszélte, mindig nagy elismeréssel nyilatkozott erről az intézetről.

– Én nem is értem, miért haragszanak ezek az őrütek, ha becsukják őket a bolondok házába? Ott lehet meztelenül fetrengeni a földön, ordítani, mint a sakál, lehet dühöngeni és harapni. Ha az ember ilyesmit az utcán engedne meg magának, az emberek módfelett csodálkoznának rajta, míg ott az ilyesmi egészen magától értetődik. Ott olyan szabadság van, amelyet még a szociáldemokraták se tudnának elképzelni. Ott kiadhatják az emberek magukat akár Úristennek, akár Szűz Máriának, vagy római pápának, vagy angol királynak, vagy őfelségének a császárnak, vagy szent Vencelnek, habár az utóbbi állandóan meztelen volt és mindig meg volt kötözve a különzárkában. Volt ott egy, aki állandóan azt hangoztatta, hogy ő az érsek. De nem csinált semmi egyebet, mint zabált és tisztességgel szólva a micsodáját mázolta mindenfelé, de hát ott nem szégyelli magát az ember

ilyesmiért. Sőt egyik Szent Cirillnek és Methódnak adta ki magát, hogy két porció menázsit kaphasson. Egy másik úr pedig másállapotban volt és mindenkit meghívott a keresztelőre. Volt ott igen sok színész, politikus, halász, bélyegyűjtő, fotográfus és festő is. Valaki azért volt ott, mert egy öreg fazékról azt állította, hogy halotti urna, egy másikat pedig mindig kényszerzubbonnyban tartottak, mert sehogysé tudta kiszámítani, hogy mikor lesz a világ vége. Néhány professzorral is voltam együtt. Egyik közülük mindig a nyomomban járt és folyton azt magyarázta, hogy a cigányok bölcsője a kronosiji hegyekben állott, míg a másik arról próbált meggyőzni, hogy a földgömb belsejében még egy nagyobb föld van, mint a külső föld.

Mindenki azt mondhatta ott, amit akart, ami csak a nyelvére jött, akár csak a parlamentben. Néha mesét mondtak, esetleg össze is verekedtek egy kicsit, ha valamelyik mesebeli hercegnővel nem jól végződtek a dolgok. A legvadabb az az úr volt ott, aki magát az Ottó-féle lexikon tizenhatodik kötetének képzelte és mindenkit arra kért, hogy nyissa őt fel és keresse meg a „hehezet-Kacor” kifejezést, mert ha nem találja meg, úgy ő elveszett. És csak akkor nyugodott meg, amikor a kényszerzubbonnyt ráhúzták. Akkor aztán azzal dicsekedett, hogy könyvkötő-présben van és arra kért mindenkit, hogy modern metszetet adjanak neki. Egyáltalán úgy él ott az ember, akár a paradicsomban: kiabálhat, ordíthat, dalolhat, sírhat, mekegphet, ugrálhat, imádkozhat, cigánykereket hányhat, négykézláb, egy lábbon ugrálhat, körbe futhat, táncolhat, a földön guggolhat egész nap is, ha akar, a falra mászhat és senki sem jön az emberhez azt mondani, hogy „Ezt nem szabad csinálni uram, hát nem szégyenli magát, hát maga egy művelt ember?” Igaz ugyan, hogy egészen csendes örültek is vannak ott. Volt ott például egy igen művelt feltaláló, aki egész nap az orrát vájta és csak egyszer mondta napjában: „Éppen most találtam fel a villamoságot.” Amint mondom, nagyon jó volt ott. Az örültek házában töltöttem életem legszebb napjait.

Már a fogadtatás is felülmúlta Svejki minden várakozását. Ahogy áthozták ide a törvényszékről, mindjárt levetkőztették anyaszült

meztelenre és valami hálóköpenyt adtak rá. Aztán fürdőbe vitték, miközben két ápoló belekarolt bizalmasan és jó zsidó vicceket mesélt egyik a másiknak. A fürdőszobában aztán belerakták Svejket egy kád finom meleg vízbe, majd hideg zuhany alá állították. Ezt elismételték vele háromszor, miután megkérdezték, hogy tetszik-e? Svejki kijelentette, hogy ez lényegesen jobb fürdő, mint az, amelyik a Károly-híd mellett van és épp ezért igen tetszik neki. „És hogyha önök, uraim levárnák még a hajamat is, meg a körmömet, úgy a boldogságom teljes volna” – fűzte hozzá Svejki kedvesen mosolygva.

Ezt a kívánságát is teljesítették, majd spongyával alaposan ledörzsölték, lepedőbe csavarták és vigyázva felvitték az első osztályra, betették egy finom ágyba, betakarták és szép álmokat kívántak neki. Svejki még ma is nagy szeretettel beszél erről a dologról.

– Képzelmék csak el, úgy vittek, direkt a karjaikban vittek. Ebben a pillanatban tökéletesen boldog voltam.

És tényleg, boldogan elaludt, majd jó idő múlva felköltötték, egy bögre tejjel és zsemlyével kínálták. A zsemlye már előre fel volt vágva apróra, az egyik ápoló mindkét kezével tartotta Svejket, mialatt a másik, az apró zsemlyedarabokat a tejbe mártogatva, tömte, mint egy libát. Amikor rendesen megetették, mind a két ápoló belékarolt és kivitték a klozetbe, ahol barátságosan fölkerítették Svejket, hogy intézze el kis és nagy szükségleteit.

Erről a szép pillanatról is méltó szeretettel emlékezett meg Svejki, de én kénytelen vagyok nem Svejki szavaival visszaadni azt, amit vele ott csináltak és csupán ennyit idézek:

– ... az egyik eközben direkt a karjaiban tartott engem.

Amikor visszavitték ágyába, ismét alvást ajánlottak neki. Aztán, amikor elaludt, egyszer csak felköltötték és levitték a vizitáló szobába, ahol Svejki teljes meztelenségben állt két orvos előtt és sorozása dicső idejére gondolt. Akarata ellenére kibuggyant a száján, hogy:

– Tauglich.*

* *Alkalmas.*

– Mit mond maga? – kérdi az egyik orvos. – Lépjen öt lépést előre és ötöt vissza.

Erre Svejik tízet lépett.

– Mondtam magának, hogy ötöt lépjen.

– Ugyan, hát mi nekem az a pár lépés! – mondja Svejik.

Miután leültették egy székre, ahol az egyik orvos a térdét kopogtatta, aztán azt mondta a másik orvosnak, hogy a reflexek tökéletesen normálisak, amire a másik a fejét csóválta és maga kezdte kopogtatni Svejik térdét, a másik Svejik szemét vizsgálta és a pupilláit nézegette. Majd az asztalhoz léptek és pár latin szót vetettek papírra.

– Hallja, kérem – kérdi az egyik Svejiket –, tud-e énekelni?

– Kérem szépen uraim – mondja Svejik –, habár nekem se hangom, se hallásom nincsen, de szívesen dalolok, ha azzal az urakat szórakoztatom.

És Svejik rázendített:

A papocska a fotólyben
Mélyen elmerengett,
És szeméből forró könnye
Arcán végigpergett.

– Tovább nem tudom, de ha akarják, akkor egy másik nótát énekelhetek:

Mily nehéz ma a szívem,
Bánatos a lelkem,
Messze, fent a csillagokban
Ott lesz békességem...

– Ezt se tudom tovább – mondja Svejik –, ellenben tudom az első strófáját a „Kde domov mujnak”, vagy azt, hogy „Windischgraetz tábornok minden főtisztjének hajnalhasadáskor parancsot adott”, vagy még néhány ilyen hazafias nótát, például a „Gott erhielt” vagy „Jaromesbe masiroztunk”. Meg hogy: „Ezerszer üdvözlünk tégedet...”

A két orvos egymásra nézett, az egyik csendesen megkérdezte Svejiket:

– A maga elmebeli állapotát vizsgálták-e már valahol?

– A katonaságnál – felelt Svejik büszkén és ünnepélyesen –, ahol a katonaeorvos urak hivatalosan notórius hülyének ismertek el.

– Én azt hiszem, hogy maga szimuláns – ordít rá a másik Svejkre.

– Én, uraim? – védekezik Svejik –, dehogya vagyok én szimuláns, én valóságos hülye vagyok. Meggyőződhetnek az urak erről a kilencven-egyed az irodájában Budweiszbán, vagy pedig a hadkiegészítő parancsnokságnál Karolinentalban.

Az idősebbik orvos reménytelenül legyintett kezével és Svejkre mutatva odaszólt az ápolóknak:

– Adják vissza ennek az embernek a ruháit, és vigyék át a harmadik osztályba, az első folyosóra. Aztán az egyik jöjjön vissza és vigye át az okmányait az irodába. És mondják meg, hogy intézzék el az ügyét sürgősen, nehogy sokáig üljön ez a pasas a nyakunkon.

A orvosok még egy megvető pillantást vetettek Svejkre, aki sértődötten hátrált az ajtó felé, ahol udvariasan meghajolt. Az egyik ápoló kérdésére, hogy miért jár visszafelé, Svejik barátságosan mondta:

– Azért, mert nem vagyok felöltözve és nem akarom a fenekem mutatni az uraknak, nehogy azt gondolják rólam, hogy udvariatlan, goromba fráter vagyok.

És ettől a pillanattól kezdve, valamint azután, hogy Svejik visszakapta ruháit, az ápolók nem nyilvánítottak vele szemben semmi figyelmességet többé. Ráparancsoltak, hogy öltözzön föl, és az egyik elvezette a harmadik osztályba, ahol papírjai elintézéséig néhány napot töltött. Ezalatt igen szép megfigyeléseket csinálhatott. A csalódott orvosok olyan véleményt adtak ki róla, mely szerint Svejik „elme-gyöngye szimuláns”, és mivel éppen ebéd előtt bocsátották el a kórházból, botrányt is csapott.

Svejik ugyanis kijelentette, hogyha valakit kidobnak a bolondok házából, azt ne ebéd előtt tegyék...

A botrányt a kapus intézte el azzal, hogy rendőrt hívott, aki be is kísérté Svejket a Salm-utcai kapitányságra.

V.

SVEJK A SALM-UTCAI KAPITÁNYSÁGON

A szép bolondokháza-beli napokat a bánat órái követték. Braun rendőrfelügyelő a közcsend-háborítási jelenetet a Nero-korabeli hóhérlegények kegyetlenségével kezelte, és miként akkor azt mondták, hogy „Vessétek eme disznó keresztényeket az oroszlánok elé”, akként mondotta Braun is, hogy: „Tegyétek csak lakat alá ezt a pasast.”

Nem többet és nem kevesebbet. Csupán Braun rendőrfelügyelő szemében ragyogott fel a perverz meglepődöttség fénye.

Svejk meghajolt és büszkén mondotta:

– Készen vagyok uraim. Ez csupán elkülönítést jelent, ami pedig nem a legrosszabb.

– Ne jártassa annyit a száját – mondotta a rendőr Svejknek, amire az e szavakkal vette tudomásul a mondottakat:

– Én igen nagy elismeréssel és köszönettel tartozom mindazért, amit ön tesz értem.

A cellában, a priccsen egy mély gondokba merült ember ült. Apatikusan nézett maga elé és arckifejezéséből látszott, hogy mikor az ajtót kinyitották, nem gondol arra, hogy az ajtó előtte nyitja meg a szabadulás útját.

– Alászolgája, jó napot uram! – köszönt az elmerült emberre Svejk, miközben leült mellé a priccse –, hány óra lehet most kérem körülbelül?

– Nincs órám, uram – mondja az apatikus.

– Nem is olyan rossz itt – mondja Svejk –, a priccsek gyalultak.

A komoly ember semmit sem felelt, hanem hirtelen felállott és sebesen járkálni kezdett az ajtótól a priccsig, mintha valakinek a megmentésére sietne.

Svejk eközben figyelmesen nézegette a falra firkált írásokat. Volt ott egy felírás például, amelyben egy ismeretlen fogoly a rendőrökkel folytatott élet-halál harcáról emlékezik meg, persze magát magasztaló hangon. Más valaki azt írta a falra: „Tehettek nekem egy szívességet,

marhák”. Egy másik csupán a tényeket állapította meg: „1913 június ötödike óta ülök itt, ahol rendesen bántak velem. Marecsek József kereskedő Brsovicból.” Volt egy másik felirat is, melynek mélysége direkt megrendítő volt: „Kegyelem nagy uram Istenem!” és mindjárt alatta pedig oda volt írva, hogy „nyald ki a s...”, de az „s” betű át volt húzva és közvetlen mellé oda volt írva nagy betűkkel, hogy: S. O. S.

Távolabb valamelyik költői lélek vetette falra világrengető produkumát: „Kicsiny patak partján ülve – Szemem a hegyre vetem – Tán messzi a hegyi tűzbe – Bámul az én kedvesem.”

Közben az ember futkosott az ajtó és a priccs között, mintha csak a maratoni futás díját akarta volna megnyerni. Egyszer csak megállt és gyorsan leült megint a priccsen előző helyére és fejét két tenyerébe hajtva hirtelen felordított:

– Engedjete ki innen!

– Nem, nem engednek ki – mondotta saját magának, maga elé bámulva –, nem, nem fognak kiengedni, pedig már reggel hat óra óta itt vagyok.

Majd hirtelen részvétkeltő hangon fordult Svejkhöz:

– Nincs véletlenül egy nadrágszíja, hogy végezhessek az életemmel?

– Hogyne, kérem, azzal nagyon szívesen szolgálhatok – mondja Svej, miközben lecsatolta nadrágszíját. – Úgy se láttam még soha, hogyan akasztják fel magukat az emberek nadrágszíjjal a börtönben.

– Borzasztó – folytatja Svej körülnézve –, sehol sincs itt valami kampó. Az ablakrigli aligha bírja ki magát. Különben az emberek a priccsre is felakasztják magukat néha, sőt az emauzi kolostorban egy fiatal barát a keresztre kötötte fel magát egy szép zsidólányért. Én nagyon szeretem az öngyilkosokat, fogjon csak hozzá.

Az elkeseredett ember, akinek Svej a nadrágszíját átadta, merően nézett egy ideig a nadrágszíjra, majd hirtelen odavágta a sarokba és keserves sírásra fakadt. Könnyeit piszkos kezével törölgette és magánkívül kiáltozta:

– Nekem gyermekeim vannak, és részegségért és erkölcstelen életmód miatt zártak ide! Jézus Mária, szegény feleségem, mit fognak

szólni a hivatalban?! Nekem gyermekeim vannak, és részegségért és erkölcstelen életmód miatt zártak ide!...

És így tovább vég nélkül.

Majd megnyugodott kissé. Az ajtóhoz ment és öklével dörömbölt az ajtón. A folyosóról léptek hangzottak és egy durva hang beszólt:

– Mit akar?

– Engedjenek ki! – mondotta olyan hangon, mint akinek semmi reménye sincsen már az élethez.

– Hová? – kérdik a folyosóról.

– Az irodába – válaszolja a szerencsétlen apa, férj, hivatalnok és részeges mulatozó.

Rettenetes röhögés felelt a folyosóról és a léptek eltávolodtak.

– Azt hiszem, az az úr haragszik magára, hogy olyan csúnyán kineveti – mondotta Svejek cellatársának, aki időközben megint Svejek mellé ült a priccsre.

– Egy ilyen rendőr, ha dühös, mindenre képes. Csak üljön szép nyugodtan, hogyha már nem akarja felakasztani magát, és várjon, míg a dolgok kialakulnak. Ha valóban hivatalnok, apa és férj, akkor elhiszem, hogy borzalmas lehet a helyzete. Ha nem csalódom, maga meg van győződve arról, hogy a hivatalából el fogják bocsájtani.

– Nem tudom – szepeg a hivatalnok, – arra sem emlékezem pontosan, hogy mit csináltam, csak azt tudom, hogy valahonnan kidobtak az utcára és én ismét be akartam menni, hogy rágyújtsak egy szivarra. Olyan szépen kezdődött pedig az este. Az osztályfőnökünk névnapja volt és meghívott bennünket egy kocsmába, aztán onnan egy másikba mentünk, majd egy harmadikba, negyedikbe, ötödikbe, hatodikba, hetedikbe, nyolcadikba, kilencedikbe...

– Ne segítsek számolni? – mondja Svejek. – Én egy éjszaka huszonnyolc helyiségben is megfordultam. Igen jól kiismerem magam ebben a dologban, minthogy egy éjszaka huszonnyolc helyiségben is megfordultam. Ellenben sehol sem ittam többet három sörnél.

– Röviden – folytatta az osztályfőnök úr szerencsétlen névnapüneplője –, amikor már vagy a tizenkettedik lebuynál tartottunk, észre-

vettük, hogy valahol elvesztettük az osztályfőnökünket, annak dacára, hogy megkötöttük egy spárgával, hogy el ne maradjon és úgy vezettük, mint egy kutyát. Így jártuk aztán visszafelé végig megint a kocsmákat és természetesen mindenütt ittunk valamit. Végül egy vinohradi* éjjeli kávéházban, egy igen jóra való helyiségben, valami likőrt ittam direkt az üvegből. Hogy aztán mi történt, azt már nem tudom, csak azt tudom, hogy a két rendőr, aki ide hozott, azt jelentette, hogy részeg voltam és erkölcstelenül viselkedtem. Azonkívül azt is jelentették, hogy megvertem egy hölgyet és zsebkéssel szétvagdos-tam egy idegen kalapot, amit valahol a fogasról akasztottam le. Jelentették továbbá, hogy elzavartam egy női zenekart, a főpincért megvádoltam, hogy ellopott egy húszkoronást, összetörtem egy márványasztalt, aminél ültem és beleköptem a szomszéd asztalnál ülő úr feketéjébe. Egyebet nem is csináltam, legalább is nem emlékszem, hogy csináltam volna. Higgycse el kérem, én oly rendes intelligens ember vagyok, aki semmire másra nem gondol soha, csak a családjára. Mit szól hozzá? Én nem vagyok házsártos ember.

– Sok munkájába került széttörni a márványasztalt? – kérdi Svejks válasz helyett érdeklődve –, vagy pedig egy ütéssel széjjeltörte?

– Egy ütéstől esett szét – mondja az intelligens úr.

– Akkor maga el van veszve, – mondja Szejks fontoskodva. Be fogják magának bizonyítani, hogy erre szorgalmasan trenírozta magát már jó előre. És aztán annak az idegen úrnak a fekete kávéja rummal volt, vagy rum nélkül?

És a választ be sem várva tovább folytatta:

– Mert hogyha rummal volt, akkor a dolog veszedelmesebb, mivel úgy drágább a kávé. A bíróságnál az ilyesmit szépen kiszámítják kérem, akkurát összeadnak mindent, hogy egy büntény kifusson belőle.

– A bíróságon? – suttogta látható lelkiismeretfurdalások között a családapa. Lehajtotta a fejét és visszaesett abba a kellemetlen kacsenjameres állapotba, amit a nagy zabálások után szokott érezni az ember.

* *Vinohrad Prága külvárosa.* (Megjegyzés a könyvben.)

– És tudják már odahaza, hogy maga be van csukva? – kérdi Svejik –, vagy pedig majd csak az újságból fogják megtudni?

– Maga azt hiszi, hogy ez bekerül a lapokba? – kérdi a főnök névnap-i áldozata rémülten.

– Az több, mint biztos – hangzott az őszinte válasz –, sőt az, amit magáról fognak írni, nagyon tetszeni fog minden újságolvasónak. Én is nagyon szívesen olvasom mindig azt a rovatot, ahol a részegekről és kihágásaikról írnak. Nemrégén történt a „Kehely”-ben. Egy vendég egyebet sem csinált, mint hogy egy sörös kriglivel széttörte a saját fejét. Feldobta a kriglit a levegőbe és szépen aláállott. Az embert szépen elvitték és mi másnap reggel olvastuk az újságban az esetet. Vagy például Bendlovecben egy pompfunébristának* én egyszer ledörgöltem egy pofont, ő persze mindjárt vissza is adta. Na aztán, hogy kibéküljünk, mind a kettőnket lecsuktak. Kérem a déli lapokban már benn is volt az eset. Vagy például annak a tanácsos úrnak, aki a „Hulla” kávéházban összetört két csészét, azt hiszi, annak megkegyelmeztek? Szépen! Másnap már benne volt a lapokban. Maga kérem legfeljebb helyreigazításokat küldhet a börtönből, hogy az a hír, ami magáról a lapokban megjelent, nem a maga személyére vonatkozik, hogy maga azzal az úrral se nem rokon, se nem azonos. Aztán írjon haza egy levelet, hogy a lapokból vágják ki a magáról szóló tudósításokat, hogy miután letöltötte büntetését, maga is elolvashassa.

– Fázik? – kérdi Svejik részvétellel az intelligens urat, amidőn észreveszi, hogy az reszket, mint a nyárfalevél. – Tényleg hideg az idei nyár vége.

– Tönkre vagyok téve – nyögte Svejik kollégája, – vége az előléptetésemnek.

– Az már igen – hagyta helyben Svejik –, mert ha magát büntetése kitöltése után nem veszik vissza a hivatalba, akkor, azt hiszem nem egyhamar fog más álláshoz jutni. Még ha a gyepmesterhez megy állásba, kérem, az is erkölcsi bizonyítványt fog magától követelni. Bi-

* Gyászhuszárnak.

zony a mulatozás ilyen percében beláthatatlanul sokat árthat magának az ember! No és a feleségének van miből élnie, míg maga be lesz csukva, vagy pedig kénytelen lesz koldulni menni, a gyerekeket pedig valami zsványságra tanítani?

Ismét zokogás.

– Szegény gyermekeim, szegény feleségem!

Majd felállt a bűnös ember és a gyermekeiről kezdett beszélni, öt darab volt neki, a legidősebb tizenkét éves volt és cserkészkedett, mindig csak vizet ivott. Az apjának szolgálhatott volna példaképpül, aki először követett el ilyesmit életében.

– Cserkészkedik? – kiáltott fel Svejek –, örömmel hallok a cserkészről. Egy alkalommal Midlovarban Zlivi mellett a hlubokói járásban, a cseh budweiszi kerületben, épp akkor, amikor mi a 91-esek gyakorlatoztunk a községi erdő környékén, a parasztok hajtóvadászatot rendeztek a cserkészekre, akik az erdőbe fészkeltek be magukat. Háromat elfogtak. A legkisebb ordított, sikított, nyávogott, amíg össze nem kötözték. Úgy oda volt szegény, hogy mi edzett katonák nem bírtuk a kínját nézni és félrementünk onnét. Amíg kötözték őket, ez a három cserkész nyolc parasztot harapott meg. A falu bírása előtt különböző kínzások után beismerték, hogy nincs olyan mező az egész környéken, amit le ne tapostak volna, amikor napfürdőt vettek, aztán azt is elmondták, hogy az aratás előtti érett búzatábla se véletlenül égett le Razicson. A búzatáblában ők valami rostélyon őzet sütöttek, amit a községi erdőben gyilkoltak le. Erdei rejtekhelyükön aztán mázsányi baromfi és vad csontot, cseresznyemagot, csomó éretlen alma-csutkát és más sok egyebet találtak.

Ellenben a cserkészfiú sajnálatraméltó apját sehogyse lehetett megvigasztalni.

– Ó, miért csináltam ilyesmit, miért? Tönkretettem a hírnevemet örökre!

– Az igaz – mondja Svejek veleszületett őszinteséggel –, azok után, ami történt, bizony örökre vége a jó hírnévnek. Mert ahhoz, amit a lapok megírtak, a maga ismerősei is hozzátesznek egy csomót, le-

gyen nyugodt. Ez így szokott lenni mindig. De ne törődjön vele, hiszen legalább tízszer annyi rosszhírnevű ember van a világon, mint amennyi becsületes. A jóhírnevű emberek száma jelentéktelen kisebbsége az emberiségnek.

A folyosóról nehéz léptekkel közeledett valaki az ajtóhoz. Az ajtó kinyílt és egy rendőr Svejket szólította.

– Engedjen meg kérem – mondja Svejek lovagiasan –, de én csak déli tizenkét óra óta vagyok itt, míg ez az úr reggel hat óra óta kuksol ebben a cellában. Nekem nem olyan sürgős.

Válasz helyett a rendőr erős keze nyakonragadta Svejket és kipendítvén a folyosóra, szó nélkül feltuszkolta a lépcsőn az első emeletre.

A második szobában ült a rendőrbiztos. Egy kedélyes külsejű öreg úr.

– Tehát maga az a Svejek? No és miképpen került maga ide?

– Igen egyszerű módon – feleli Svejek –, egy rendőr úr hozott ide, kérem, azért, mert tiltakoztam az ellen, hogy az örültek házából ebéd nélkül dobtak ki, mint valami jöttment utcai lányt.

– Tudja mit, Svejek – mondja a biztos úr barátságosan –, mi a fenének mérgeledjünk mi itt magával a Salm-utcában? Nem jobb lenne-e, ha beküldenők a főkapitányságra?

– Hát kérem, amint mondani szokták, ön élet-halál ura – jegyezte meg Svejek békésen. – Így estefelé, egész kellemes a főkapitányságra sétálni.

– Nagyon örvendek, hogy megegyeztünk – mondja a rendőrbiztos vidáman –, sokkal jobb, ha megértjük egymást. Nem igaz Svejek?

– Én nagyon szívesen tanácskozom bárkivel. Higgye el rendőrbiztos úr, sohasem fogom elfelejteni jóságát.

Mély hajlongások után csendesen ballagott lefelé az őrszobára Svejek egy rendőrrel. Negyedóra múlva pedig a Jecsnes-utca és a Károly-tér sarkán lehetett látni Svejket, amint békésen halad egy másik rendőr előtt a főkapitányság felé. A rendőr hóna alatt tekintélyes könyv és a könyvön német felírás ékeskedett: „Arrestantenbuch.”*

* *Letartóztatottak listája.*

A Sapene-utca sarkán hatalmas tömegbe botlott Svejek és kísérelője. Nagy plakát előtt tolongtak az emberek.

– Ez őfelsége a császár kiáltványa a néphez, a háború kikiáltásáról – mondja a rendőr Svejeknek.

– Én ezt előre tudtam – mondja Svejek –, ellenben azt hiszem, a bolondok házában még semmit sem tudnak róla, pedig ott első szájból kellene, hogy hallják.

– Hogy érti ezt? – kérdi a rendőr.

– Egyszerűen azért, mert oda igen sok tiszt úr van bezárva.

Amikor újabb tömegbe ütköztek, amely szintén a császári kiáltvány előtt tolongott, Svejek hangosan elkiáltotta:

– Éljen Első Ferenc József! Ezt a háborút mi megnyerjük!

A lelkes tömegből valaki ráverte Svejek fülére a kalapot és úgy ment Svejek az emberek sokaságától kísérve a főkapitányságig.

– Ezt a háborút mi megnyerjük, egészen biztosan. Ismétlem, Uraim, egész biztosan!

És a főkapitányság kapujánál is ezekkel a szavakkal búcsúzott a lelkes tömegtől, mely idáig kísérte.

VI.

SVEJK ÁTTÖRI A BŰVKÖRT ÉS HAZAMEGY

A főkapitányság épületén idegen tekintély szelleme suhogott át, amely megállapította pontosan, hogy milyen mértékben lelkesedik a lakosság a háborúért.

Figyelme alaposan kiterjedt arra a néhány kivételre, akik titkolták, hogy oly nemzet fiai, melynek nem érdeke ez a háború. Ezek részére a rendőrfőkapitányság a bürokrata ragadozók legjobbjaiból egy csoportot állított össze, amelynek az volt a feladata, hogy akasztófára, fegyházba szállítson mindenkit, aki a kicsavart paragrafusokat meg meri sérteni.

Bizonyos mérgezett udvariassággal kezelték áldozataikat és minden szavukat jólőre mérlegre tették.

– Nagyon sajnálom kérem – mondotta egy ilyen fekete-sárgára mázolt vadállat, amikor Svejket elébe vezették –, hogy ön ismét kezünkbe került. Azt hittük, hogy meg fog javulni, de úgy látszik, tévedtünk.

Svejk eszelős tompasággal hajtotta le fejét és ártatlan tekintettel bámult a fekete-sárga ragadozóra, aki kérdőleg nézte végig Svejket, majd ráförmedt:

– Ne viselkedjen ilyen hülye módon!

Ellenben mindjárt barátságosabb hangba csapott át és nyájasan folytatta:

– Természetesen, nekünk kellemetlen magát itt fogva tartanunk és biztosíthatom, hogy meggyőződésem szerint az ön bűne nem is olyan nagy. Tekintettel a maga alacsony intelligenciájára, nem volt nehéz önt félrevezetni. Mondja meg nekem Svejk úr, ki bírta rá magát erre az ostobaságra.

Svejk köhintett egyet.

– Nem tudok én kérem semmi ostobaságról.

– És az nem ostobaság, Svejk úr – mondja a vadállat mesterkéltny hangon –, hogy ön a rendőr bementése szerint az utcasarkon egy háborús plakát előtt csoportosulást idézett elő azzal, hogy azt kiáltotta: „Éljen Ferenc József császár, ezt a háborút mi megnyerjük!”

– Nem maradhattam tétlen – mondja Svejk jámbor szemét az inkvizitorra függesztve. – Igen fel voltam háborodva afelett, hogy mindenki a háborús kiáltványt olvassa és senki sem örvend neki. Egyetlen egy „éljen” kiáltás, egyetlen „hurrá!” sehol-sehol. Éppen úgy tettek, tanácsos úr, mintha az egyáltalán nem is tartozna rájuk. És én a 91-ik gyalogezred öreg katonája, nem bírtam ki tovább, így aztán elkiáltottam ezt a mondatot, és azt hiszem, ön is hasonló módon járt volna el. Ha már háború van, akkor azt a háborút nekünk meg kell nyerni, és a császárunkat is éltetni kell kérem. Ez világos. Az ellenkezőjét nem beszéli be nekem senki.

A fekete-sárga ragadozó nem állta Svejk ártatlan tekintetét és gonosz szemét az aktákba süllyesztette.

– Elismerem, hogy oka volt a lelkesedésre, ha azt más körülmények között csinálja. De így maga is tudja, hogy ez a hazafias tüntetés igen ironikusan hatott a lakosságra akkor, amikor magát rendőr kíséerte.

– Amikor az embert rendőr kíséri – mondja Svejek –, az igen nehéz pillanat az ember életében. De ha az ember ilyen nehéz pillanatban se felejt el, hogy mi a honpolgári kötelessége, akkor az az ember nem lehet rossz ember.

A fekete-sárga ragadozó a torkát köszörülte és még egyszer bele-nézett Svejek szemébe.

Svejek e tekintetre a maga jámbor, meleg tekintetével válaszolt.

Pár pillanattig így néztek egymásra szó nélkül.

– Az ördög vigye el magát, Svejek – mondja a főrendőr –, de ha még egyszer idekerül a szemem elé, átadom a Hradcany-i hadbírósnak! Megértette?

Erre Svejek odament és hirtelen megcsókolta a feketesárga ember kezét:

– Fizesse meg az Úristen ezerszeresen. Ha egy jó kuvaszra lesz szüksége, kérem, forduljon bizalommal hozzám. Nekem kutyakereskedésem van.

És így Svejek megint szabad volt és indult hazafelé.

Némi habozás után, hogy hova menjen előbb, haza-e vagy a „Kehely”-be, benyitott a kocsmába, ahonnan annakidején Bretschneider detektív kíséretében jött ki.

A kocsmában síri csend uralkodott. Volt itt ugyan pár vendég, köztük a sekrestyés az apollináriusok templomából, de az emberek mély gondokba voltak merülve. A söntésben Palivecné ült és kifejeztelen arccal bámult a sör csapokra.

– Na, kérem szépen, megint itt vagyok – mondja Svejek vidáman –, adjon egy pohár sört. No, hol van Palivec úr, őt is kiengedték?

Felelet helyett Palivecné kegyetlen zokogásba kezdett. Sírt és hosszú ideig tartott, míg szerencsétlenségét összefüggő szavakba tudta foglalni.

– Tíz – évet-ad-tak-ne-ki-most-egy-he-te.

– No, akkor hét napot ma már le is töltött belőle.

– Pedig olyan elővigyázatos volt – sírta tovább Palivecné –, mindig mondotta, hogy ő milyen elővigyázatos.

A vendégek hallgattak, mintha csak Palivec szelleme lebegne a kocsmában, ami még nagyobb elővigyázatosságra inti az embert.

– Az elővigyázatosság a bölcsesség anyja – mondja Svejik, miközben a poharával egyik asztalhoz ül. Svejik sörének habján apró lyukak támadtak Palivecné könnycseppjeitől, amelyek akkor potyogtak a habzó sörbe, amikor Svejiknek az asztalához hozta.

– Ja – mondja Svejik –, olyan időket élünk manapság, amik elővigyázatosságra intik az embert.

– Tegnap két temetésünk volt – mondja a templomszolga, hogy a beszédet másfelé terelje.

– Meghalt valaki? – fűzi hozzá egy másik vendég.

– Ravatalos temetés volt?

– Kíváncsi vagyok, hogy most a háborúban milyen lesz a katonate-metés – mondja Svejik.

Erre a vendégek valamennyien felkeltek, fizettek és csendesen ki-mentek a kocsmából. Svejik egyedül maradt Palivecnével.

– Nem hittem volna, hogy egy ártatlan embert tíz évre fognak el-ítélni – mondja Svejik. – Hogy öt évre elítéltek egy teljesen ártatlan embert, azt már hallottam. De tíz év, az egy kicsit sok.

– Legalább ne vallott volna úgy – sírt tovább Palivecné, de ugyan-úgy elmondta azt a históriát a legyekkel, meg a császárképpel a főka-pitányságon is, meg a bíróság előtt is. Ott voltam a főtárgyaláson, mint tanú. De mit tanúskodhattam én ott, amikor azt mondták, hogy a férjemmel rokonságban vagyok és így nem muszáj vallanom. Azt hittem, hogy ebből a rokonságból megint valami baj lesz és úgy meg-rémültem, hogy rokonnak tartanak, hogy inkább elállottam a tanús-kodástól. Szegény férjem erre úgy nézett végig rajtam, hogy sohase tudom elfelejteni. Egész megbolondult szegény attól, hogy nem ta-núskodtam neki és mikor a tárgyalás után kifelé vitték, azt ordította szegény a folyosón, hogy „Éljen a szabad gondolat!”

– És Bretschneider úr nem járt azóta ide? – kérdi Svejek.

– Volt azóta már párszor. Egy-két sört ivott és megkérdezte, hogy ki jár ide. Figyelte, hogy mit beszélnek az emberek, akik erre mindig a futballról beszélgettek. Valahányszor a vendégek meglátják Bretschneider urat, mindig a futballról beszélgetnek. Dühöngött persze és pukkad. Egész idő alatt egyetlenegy kárpitost tudott horogra kapni.

– Ez gyakorlat kérdése – mondja Svejek –, buta ember volt az a kárpitos?

– Olyanforma, mint az én férjem – mondja a kocsmárosné könnyek között.

Bretschneider úr megkérdezte tőle, hogy lőne-e a szerbekre? Mire a kárpitos azt felelte, hogy nem tud lőni, hogy egyszer egy vásári céllövöldében lőtt és a figurák helyett a császári címerbe talált. Aztán Bretschneider úr elővette a noteszkönyvét és írt bele valamit, miközben boldogan mondta: – „Na, megint van egy szép kis hazaárulás! esetem!” – Aztán elvitte a kárpitost, nem is jött vissza szegény azóta.

– Ja, ja – mondja Svejek –, bizony sok lesz az olyan, aki nem jön vissza többé. Adjon, kérem, egy rumot.

Svejek éppen másodszor önttette tele a stampellit rummal, amikor Bretschneider titkosrendőr a kocsmába lépett. Körülnézett az üres kocsmában, majd egy pohár sört rendelve, leült Svejek mellé és várta, hogy mit fog majd mondani.

Svejek újságot vett elő és a hirdetési rovatok oldalát olvasva csendesen mondta:

– Nahát az a Csimpera a Straskovi-utca 5. szám alatt, Racsinev posta, eladja a gazdaságát, tizenhárom holdas földdel. Iskola és vasút közelében.

Bretschneider idegesen dobolt az asztalon, majd Svejek felé fordult:

– Szeretném tudni, Svejek úr, miért érdekli magát ez a kocsmá olyan nagyon?

– Ejnye no, hát maga az? – mondja Svejek, miközben kezét nyújt a detektívnek. – Nem ismertem meg rögtön. Nagyon rossz az emléke-

zőtehetségem. Utoljára, ha jól emlékszem, a főkapitányság fölvételi irodájában találkoztunk. Mit csinál? Hogy van? Gyakran jár ide?

– Ma ön miatt jöttem ide. Tudniillik a főkapitányságon megtudtam, hogy ön kutyákat árul. Szeretnék egy szép kutyát venni, egy patkányfogót, vagy egy szép agarat, vagy valami efélét.

– Ó, azt lehet kérem, hogyne! Fajkutyát szeretne, vagy amolyan utcai kuvasz is megteszi?

– Azt hiszem, inkább egy fajállatot vennék, valami tiszta-vérű kutyát.

– És mit szólna egy finom rendőr kutyához – kérdi Svejek –, olyanhoz, amely rögtön kiszagol mindent és a gonosztevő nyomára vezeti önt azonnal. Egy vrsovici mészárosnak van egy ilyen kutyája, most kocsit húz neki. Direkt pályatévészett élet, ahogy mondani szokták.

– Én inkább egy agarat szeretnék – mondja Bretschneider kimért nyugalommal –, egy agarat, amelyik nem harapós.

– Szóval ön egy fogatlan agarat szeretne – kérdi Svejek –, lehet kérem, egy deivici gazdának van ilyen kutyája.

– Nem, talán mégis inkább egy szép patkányfogót – habozik Bretschneider, akinek kinológiai ismerete rendkívül kezdetleges volt, és talán soha életében nem került volna sor e tudomány megismerésére, ha véletlenül nem neki adják ezt a megbízást a főkapitányságon.

De a parancs világosan és igen keményen hangzott. Bretschneider, közelebről meg kell ismerkednie Svejekkel kutyavásárlás ürügye alatt. E célból fel van jogosítva segéderőket és a főkapitányság titkos alapjából anyagi eszközöket is igénybe venni.

– Különböző patkányfogó kutyák vannak – mondja Svejek –, vannak aprók, nagyok. Két kicsit és három nagyot ismerek, de mind az ötöt ölébe veheti az ember. Nagyon melegen ajánlom önnek.

– Az körülbelül megfelelne nekem – jelentette ki Bretschneider –, és mennyibe kerülne egy ilyen kutya?

– Attól függ, hogy milyen nagy. T. i. a patkányfogó kutya nem borjú, ezeknél az árfolyam fordított, mentül kisebb, annál drágább.

– Nekem talán inkább nagyobbfajta kéne, ami védelemre is alkalmas, – mondja Bretschneider, attól tartva, hogy másként túlságosan igénybe kell vennie a főkapitányság titkos alapját.

– Rendben van – mondja Svejek –, egy nagyobbat tudok önnek szerezni ötven koronáért és egy még nagyobbat harmincötért. De elfelejtünk még valamit: öreg legyen-e a kutya, vagy fiatal, kan legyen-e vagy nőstény?

– Mindegy az nekem – mondja Bretschneider, aki egészen más problémákkal lévén elfoglalva, végezni szeretett volna. – Csak szerezzé be a kutyát és holnap eljövök érte magához. Rendben van?

– Rendben van, jöhet érte holnap – mondja szárazon Svejek, – de ebben az esetben kénytelen vagyok harminc korona előleget kérni öntől.

– Nagyon szívesen – mondja Bretschneider, kiszámolva a pénzt Svejeknek, hanem most aztán egy spriccet iszunk, Svejek úr az én kontómra.

Mialatt a borukat itták, Bretschneider kijelentette Svejeknek, hogy tőle nem kell tartania. Hogy nincs szolgálatban és ma lehet vele beszélni a politikáról is.

Svejek erre kijelentette, hogy egyáltalán nem szokott kocsmában politikáról beszélni, különben is a politika csak kisgyerekeknek való játék. Ezzel szemben Bretschneidernek forradalmi volt az álláspontja. Azt mondta, hogy minden gyenge állam pusztulásra van ítélve és megkérdezte Svejket, hogy mi a véleménye ebben a kérdésben.

Mire Svejek kifejtette, hogy neki az államhoz semmi köze, ellenben volt neki egyszer egy szép fekete szentbernáti kutyakölyke, akit komiszkenyérral etetett és az valóban megdöglött tőle.

Mikor a hatodik spriccernél tartottak, Bretschneider már azt fejtette, hogy anarchista, és megkérdezte Svejket, hogy hát ő melyik organizációba kíván belépni.

Erre Svejek elmondta, hogy tőle egyszer egy anarchista igen szép leonbergi kutyát vett száz koronáért és hogy ez az anarchista az utolsó részlettel adós maradt neki.

A hetedik spriccernél Bretschneider már a forradalomról és a mozgósítás ellen beszélt, amire Svejek megrázta az illetőt és igen határozott hangon mondta:

– Pszt, egy vendég jött be, ne beszéljen most ilyesmiről, különben kellemetlenségei lehetnek – látja, hogy sír a kocsmárosné?

Palivecné asszony tényleg sírdogált a söntésben.

– Ne sírjon, kocsmárosné – mondta Bretschneider –, három hónap alatt megnyerjük a háborút, akkor majd amnesztia lesz és a maga férje is kiszabadul, majd iszunk vele egy nagyot.

– Vagy gondolja, hogy nem fogjuk megnyerni? – fordult most Svejek felé.

– Ugyan, már mért ne nyernők meg – mondta Svejek –, ezt a háborút mi meg fogjuk nyerni – punktum. De most már haza kell mennem.

Svejek megfizette a számláját és szép csendesen hazament öreg takarítónőjéhez, Müllernéhez, aki borzasztóan megijedt, amikor azt látta, hogy az az ember, aki a lakás ajtaját valódi lakáskulccsal kinyitotta, az az ember maga Svejek úr volt.

– Azt hittem, Svejek úr, hogy csak jó pár év múlva tetszik majd visszajönni – mondotta Müllerné szokott őszinteséggel –, és bánatomban egy éjjeli kávéház portásának adtam ki a lakást. Annál is inkább, minthogy háromszor volt házkutatás a lakásban és miután semmit sem találtak, azt mondták, hogy maga el van veszve Svejek úr, mivel maga igen rafinált gonosztevő.

Svejek rögtön meggyőződhetett arról, hogy az új lakó egész szépen berendezkedett az ő lakásában. Ott feküdt Svejek úr ágyában, sőt oly nemeslelkű férfiú volt, hogy fele ágygal is beérte és az ágy másik felébe valami hosszúhajú lányt kvártélyozott be, aki csupa hálából még alvás közben is átölelte az új lakó nyakát. Az ágy körül pedig férfi és női toilettikkek heverték. Ebből a kaoszából azt lehetett megállapítani, hogy az éjjeli portás a szíve hölgyével az éjjel igen jó hangulatban jött haza.

– Uram! – mondotta Svejek költögető hangon –, vigyázzon, nehogy elkésse az ebédjét. Nem akarom, hogy azt mondhassa, hogy akkor löktem ki magát, amikor már sehol sem lehet ebédet kapni.

Jó sokáig tartott, míg a mélyen alvó portás az éjjeli kávéházból meg tudta érteni, hogy az ágy törvényes birtokosa megjött és az ágyra igényt tart.

Az éjjeli kávéházi portások szokása szerint ez is kijelentette, hogy mindenkit összetör, aki álmából fel meri költeni és megpróbált tovább aludni.

Svejk összeszedte egykettőre az idegen úr ruhatárát egy csomóba és odahozta az ágyhoz. Majd energikusan megrázta az illetőt és igen határozott hangon mondta:

– Ha föl nem öltözködik azonnal, kénytelen leszek önt meztelenül kidobni az utcára! Épp ezért a saját érdekében ajánlom, hogy öltözködjön föl. Mégis jobb, ha az embert ruhástól dobják ki.

– Este nyolcig akartam aludni –, mondta a portás csalódottan, miközben a nadrágját húzta – két koronát fizettem ennek az asszonynak naponta az ágyért és jogom van a kávéházból nőt is idehozni. Mária, kelj fel!

Mikor a gallerját feltette és felkötötte a nyakkendőjét is, már annyira észretért, hogy Svejket biztosítani tudta arról, hogy az ő kávéházuk, a „Mimóza”, elsőrangú éjjeli mulatóhely, ahová csupán olyan hölgyeknek van joguk belépni, akiknek a bárcáját a rendőrség pontosan ellenőrzi és Svejk urat barátságosan meghívta a kávéházba.

Ellenben a hálótársnője sehogysen volt megelégedve Svejk úrral és egész sereg konvencionális kifejezést engedett meg magának Svejkkal szemben, melyek közül a legfinomabbak ilyenformán hangzottak:

– Aljas strici, csirkefogó!

Amikor a tolakodók már elmentek, Svejk Müllernével akart leszámolni, de a takarítónőnek nyoma se volt sehol, csupán egy papírszeletet talált. Ezen Müllerné határozatlan betűivel a szerencsétlen lakásadási ügygel kapcsolatban a következő gondolatok voltak megörökítve: Bocsásson meg Svejk úr! Nem fogom magát többé látni, kiugrom az ablakon.

– Hazudik – mondta Svejk úr és nyugodtan várt.

Tényleg, egy óra múlva bejött a szerencsétlen Müllerné a konyhába és feldúlt arcán látszott, hogy Svejek úr megbocsájtó szavait várja.

– Ha ki akar ugrani az ablakon, Müllerné, akkor menjen a szobába – mondta Svejek –, az ablakot kinyitottam. Nem ajánlom, hogy a konyhaablakból ugorjon ki, lelkem, mert akkor a kertbe esik, pont a rózsákra és összenyomná a bokrokat, aztán meg is fizethetné. A szoba ablakából kirepül majd szépen a trottoárra és ha szerencséje van, eltöri a gerincét, ha azonban pechje van, csak a bordáit töri össze, meg a kezét, lábát, aztán majd nyakába sózzák a kórházköltségeket is!

Müllerné könnyekre fakadt. Lassan bement a szobába és becsukta az ablakot. Amikor visszajött a konyhába, csöndesen megjegyezte:

– Huzat van, Svejek úr, az pedig nem jó a Svejek úr reumájának.

Ezután Müllerné rendbehozta az ágyat, kitakarította a szobát és amikor a konyhába visszajött Svejekhez, szokatlan figyelmességgel, könnyes szemmel mondta:

– Svejek úr, kérem, az a két fiatal kutya, akit itt az udvarban tartotunk, megdöglött mind a kettő. A bernáthegyi pedig elszökött, amikor a házkutatást csinálták nálunk.

– Jézusom! – kiált fel Svejek – no hiszen az a szegény kutya szép kis históriába kerülhet. Biztosan keresi a rendőrség.

– Megharapott egy rendőrfelügyelő urat –, mondja tovább Müllerné – aki kihúzta az ágy alól. Úgy volt kérem, hogy az egyik úr a detektívek közül azt mondta, hogy az ágy alatt van valaki, aztán fel is szólították mindjárt a bernáthegyit, hogy azonnal jöjjön ki onnan a törvény nevében. No de a bernáthegyi nem akart kijönni, erre aztán megfogták és kihúzták, mire megharapta a felügyelő urat és neki ment az ajtónak és nem is jött vissza többé. Velem is csináltak kihallgatást, megkérdezték, hogy ki jár hozzánk, hogy nem szoktunk-e pénzt kapni külföldről, aztán nekem jöttek, hogy ilyen meg amolyan buta vagyok, mert azt mondtam nekik, hogy külföldről igen ritkán jön pénz. Utoljára attól az igazgató úrtól jött pénz Brünnből, aki egy angóra macskára küldött hatvan korona előleget. Tudja, Svejek úr, az,

amit maga a „Narodni Politiká”-ban hirdetett, aki helyett Svejek úr abban a datolyás ládában azt a kis vak fokszerterriert küldte. Aztán nem gorombáskodtak többé, hanem igen nyájasak voltak, ők ajánlották az éjjeli portást is, hogy ne féljek itten egyedül, azt az éjjeli kávéházból, akit épp most tetszett kidobni.

– Mennyi pechem van nekem ezekkel a hatóságokkal! Meg fogja látni, Müllerné, hányan fognak idejárni hozzám kutyát vásárolni.

Azok az urak, akik a forradalom után a rendőrfőkapitányság irattárát vizsgálták, a titkos pénztári írások közt a következő számokat látva: B-40 K, F-50 K, L-60 K és így tovább, bizonyára azt hitték, hogy ezek a B. F. L. betűk a kezdőbetűi azon urak nevének, akik ilyen olcsó pénzzel árulgatták a cseh oroszánt a feketesárga sasnak. Pedig nem úgy van: a B. az Bernáthegyit jelent, az F. az Fokszerterriert, az L. az Leonbergi kutyát. Az összes kutyákat Bretschneider hordta el Svejektől a főkapitányságra. Természetesen borzalmasan hitvány kutyák voltak ezek, csepp se volt bennük annak a fajnak tiszta véréből, aminek a neve alatt Svejek úr a kuvaszait Bretschneider nyakába varrta. A bernáthegyi például keresztezése volt egy nem fajtiszta uszkárnak valamilyen utcai döggel, a fokszerterriennek olyan füle volt, mint a dakszlinak és akkora volt, mint egy jólmegtermett mézáróskutya, azonkívül görbe lábai voltak, mintha angolkóron ment volna keresztül szegény. A leonberginek olyan pofája volt, mint a borzas komondoré, azonkívül le volt vágva a farka és akkora volt, mint egy német dakszli. Hátulja pedig csupasz, mint a híres amerikai kopasz fenekű doggoké.

Azután Kalusz detektív ment „kutya-vásárra” Svejekhez. Ez egy rémesen összekevert csíkos hiénaszerű állatot vitt magával, akinek olyan sörénye volt, mint egy skót juhászkutyának. És a főkapitányság titkos alapját ismét új tétel terhelte meg: D-90 K.

Ez a szerencsétlen korcskuvasz ugyanis egy dogg szerepét játszotta. De Kalusznak sem sikerült valamit is kivenni Svejekből. Úgy járt, mint Bretschneider. Svejekkel a leggyönyörűbb politikai diskurzus is egykettőre valami kutyahistóriába fűlt és a legélesebb elmével kigondolt politikai provokációk se végződtek mással, mint hogy Bretschnei-

der valami borzalmasan agyonkeresztezett komondort vitt el Svejktől. Ez is lett aztán a híres Bretschneider detektív végzete. Amikor már vagy hét darab ilyen kutyaszörnyeteg volt a lakásán, akkor bezárta őket egy hátulsó szobába és addig koplaltatta őket, amíg egyszer a kutyák fel nem falták ezt a Bretschneidert.

– Lám, olyan tisztességes volt, hogy még a temetési költséget is megspórolta a kincstárnak.

A főkapitányságon pedig Bretschneider szolgálati regiszterébe az ügy teljes tragikusságával azt írták abba a rovatba, hogy „Szolgálati előléptetés”: „Megették a saját kutyái.”

Amikor aztán Svejek fülébe jutott ez a szomorú hír, tűnődve mondta:

– Azt szeretném tudni csak, hogy az utolsó ítéleténél miképp fogják összefoldozni.

VII. SVEJK HÁBORÚBA INDUL

Abban az időben, amikor az osztrák armádia futva hagyta maga mögött a galíciai erdőket, amikor az osztrák generálisok nadrágját Szerbiában alaposan kiporolták – amire különben régen rászolgáltak –, akkor emlékezett csak meg az osztrák hadügyminisztérium Svejkről, mint aki talán alkalmas lesz arra, hogy kirántsa a monarchiát a kátyúból.

Amikor a behívót hozták – mely szerint egy hét leforgása alatt jelentkezni tartozik a lövészszigeti orvosi komisszió előtt –, Svejek ismét ágybanfekvő beteg volt, a reuma kínozta.

– Müllerné – hangzott a szomszéd szobából Svejek csendes hangja –, Müllerné, jöjjön csak be egy percre!

Amikor a takarítónő ott állott Svejek ágya előtt, Svejek úr szelíden odaszólt hozzá:

– Üljön le, Müllerné!

És Svejek hangjában volt valami titokzatos, valami ünnepélyes.

Mikor Müllerné leült, Svejik kissé fölemelkedett és ünnepélyesen kijelentette:

– Háborúba megyek!

– Szűz Mária, ne hagyj el! – kiáltott fel Müllerné –, és mit fog ott csinálni?

– Harcolni fogok! – felelt Svejik mély baritonja. – Ausztria dolga nem áll valami híresen. Északon az ellenség Krakkó előtt, délen pedig Magyarországon. Porolnak bennünket istenigazában, ahova csak néz az ember. Épp azért hívnak be engem is. Különben már olvastam magának a tegnapi lapokból, hogy „drága hazánk egén sötét felhők tornyosulnak”.

– De hiszen maga mozdulni se tud...

– Az nem baj, Müllerné. Tolókocsiban megyek majd a katonasághoz. Maga ismeri a sarki cukrászt, neki van egy olyan kocsija, a nyomorék nagyapját tolta azon friss levegőre. Ezzel a kocsival fog engem, Müllerné, a sorozásra vinni.

Müllerné sírva fakadt:

– Ne hívjak orvost, Svejik úr?

– Ne hívjon senkit, Müllerné, ha lábra állok, akkor én egész rendes ágyúöntelék vagyok. A mai nehéz időkben, amikor Ausztria dolga ilyen cefetül áll, minden nyomoréknak meg kell állnia a sarat. Különben, menjen, főzze nyugodtan a kávé. – Amíg Müllerné, sírás közepette, idegesen szűrte a kávé, Svejik, a derék katona, nótára gyújtott az ágyban:

Windischgrätz tábornok minden főtisztjével

Hajnalhasadáskor parancsot adott:

Hop, hop, hop,

Útra is kelt rögtön vitéz seregével,

Jézus Máriához fohászodott:

Hop, hop, hop,

A rettenetes harci nóta hallatára Müllerné úgy megrémült, hogy teljesen megfeledkezett a kávéról és egész testében remegve hallgatta, miként dalolja Svejik tovább harci dalát:

Mária nevével a Piemont hídján
Minden ördögön mi keresztül megyünk

Hop, hop, hop,

Ádáz csatát vívunk, Solferinó síkján
Patakokban ömlik friss piros vérünk,

Hop, hop, hop,

Mint a mézárszékben, térdig jár a vérben
A sok tizennyolcas katona gyerek.

Hop, hop, hop,

Hej, tizennyolcasok, bátorság, előre!

Lénungot faszoltok*, bőségben úszkáltok,

Hop, hop, hop,

– Svejik úr, az isten szerelméért! – hangzik Müllerné kétségbeesett hangja a konyhából. De Svejik szépen befejezi harci nótáját:

Lénungot faszoltak, menázsit zabáltak,

Minden ellenséget elagyabugyáltak.

Müllerné kirohant az ajtón és orvosért futott. Egy jó óra múlva tért vissza, amikor már Svejik el is szunnyadt.

Arra ébredt fel, hogy egy kövér úr tartotta fején a kezét.

– Ne ijedjen meg, kérem, én doktor Pavek vagyok a Szőlőhegyről. Mutassa a kezét – ezt a hőmérőt tegye a hóna alá. – Így... mutassa a nyelvét... még jobban, tartsa így... miben halt meg a kedves papája? És a mamája?

És doktor Pavek akkor, amikor Ausztria-Magyarország minden fiának csatasorba kellene állnia, akkor azt mondja Svejiknek, hogy a háborúra pedig ne is gondoljon.

– Feküdjék csak az ágyban nyugodtan, egyenesen holnap ismét eljövök.

* Faszol (a német fassen igéből): megfog, megkap, katonaságnál: vételez. Lénung: zsold. Menázsik: élelem, étkezés, ellátás.

Amikor másnap eljött Pavek doktor, a konyhában megkérdezte Müllernét, hogy érzi magát a páciens.

– Rosszabbul, doktor úr – mondja Müllerné őszinte, gondterhes hangon. – Az éjjel, amikor a reuma megfogta – isten bocsáss – a Gott-erhaltét énekelte.

Doktor Pavek a páciens ez újabb hűségnyilatkozatára még nagyobb adag brómrendeléssel válaszolt.

Harmadnap Müllerné azt jelentette az orvosnak, hogy Svejek úr még rosszabbul érzi magát.

– Délután háborús térképet hozatott és hosszú tanulmányozás után az éjjel, amikor a reuma megint rájött, azt mondta, hogy Ausztria megnyeri a háborút.

– A porokat rendes időben beveszi?

– Dehogya, doktor úr, még meg se hozatta.

Pavek doktor szigorú szemrehányásokat tett Svejeknek és elment, biztosítva őt arról, hogy nem jön többé ide. Nem fog olyan embert kezelni, aki az orvosi utasításaira úgy reagál, hogy még az előírt brómot se veszi be.

Két nap választotta el Svejket attól a pillanattól, amikor jelentkeznie kellett a sorozó bizottság előtt. Ezalatt az idő alatt Svejek egész komolyan készült a háborúra. Mindenekelőtt egy katonasapkát vétetett Müllernével, majd elhozatta a sarki péktől a tolokocsit, melyben elhunyt sánta nagyapját tologatta ki friss levegőre, aztán rájött, hogy mankóra is szüksége van, szerencsére a cukrásznál még megvolt a nagyapa két mankója is, amit családi emlékként őriztek meg.

Most csak a regrutabokréta hiányzott még, amit Müllerné szintén beszerzett. Szegény asszony láthatólag lesoványodott ezalatt a pár nap alatt. Amerre ment, vagy ahol állt, Svejket siratta.

És így tűnt fel egy örökemlékezetű napon Prága utcáin e megható hazafias jelenség:

Egy öreg asszony kocsit tolt maga előtt és a kocsiban egy férfi ült katonasapkával a fején, ragyogóra pucolt sapkarózsával. Mellén regrutabokréta, és két mankójával hadonászva ezt kiáltozta:

– Fel Belgrádba! Fel Belgrádba!

Svejket hirtelen nagy tömeg vette körül és úgy kísérte diadalútján, amint e derék katona a háborúba vonult.

Svejknek alkalma volt konstatálni, hogy a sarki rendőrök egész rendesen tisztelegtek a harcias férfinak.

A Vencel-téren már többszáz főre nőtt a tömeg, mely kitartoán kísérte a kocsit a lelkes regrutával, a Krakkói utcában azonban a tömeg megvert egy diákot, aki odakiáltotta Svejknek:

– Éljen! Le a szerbekkel!

A Vodickova-utca sarkán lovasrendőrök oszlatták széjjel a hazafias tömeget.

Amikor Svejk a kerületi kapitányságon, ahova bekísérték, fekete-fehéren bebizonyította, hogy neki ma sorozásra kell jelentkeznie, a rendőrfelügyelő, kissé csalódottan ugyan, de mégis bocsánatkérések közepette engedte útjára a tolokocsit vitéz utasával, de most már két lovasrendőr kíséretében.

Erről a lélekemelő históriáról a „Prazské Urzedni Noviny” dicső hasábjain a következőképp emlékezett meg:

„Nyomorék hazafi lelkesedése. Tegnap délután Prága főbb utcáin a járókelők feledhetetlen jelenetnek voltak tanúi. Ez a jelenet a legragyogóbb bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy mily lelkesedéssel siet nemzetünk minden fia ezekben a komoly időkben a trón és az agg uralkodó iránti hűségének tettekkel is kifejezést adni. Az az érzés fogja el az embert, mintha a régi római és görög kor tért volna vissza hazánkba, amikor Mucius Scaevola viteti magát a harcba, mit sem törődve elégett kezével. Ezeknek a szent érzéseknek adott kifejezést tegnap egy mankós nyomorék, akit egy öreg anyóka tolt betegkocsin. A cseh nemzetnek ez a fia önként siet a sorozó bizottság elé, mit sem törődve testi fogyatékosságával, hogy akár vérével is szolgálatára lehessen a hazának és a császárnak. És ha az ő »Fel Belgrádba« kiáltása olyan élénk visszhangra talált Prága utcáin, akkor ez is csak azt bizonyítja, hogy Prága lakossága mintaképeül szolgálhat a haza és az uralkodóház iránti hűségnek.”

Ugyanilyen értelemben írt a „Prager Tagblatt” is, amely jelentését azzal fejezte be, hogy a nyomorék önkéntest egy sereg német kísérte,

hogy testével védelmezze meg a nyomorék hazafit az ántánt cseh ügynökeinek bántalmazásától.

A „Bohemia” pedig azzal a megjegyzéssel közölte a hírt, hogy ezt a nyomorék hazafit meg kell jutalmazni, és felszólította a német polgárokat, hogy esetleges adományaikat az ismeretlen hős részére a lap kiadóhivatalánál adják le.

Jóllehet Csehország e három tekintélyes lapja úgy nyilatkozott Svejkről, mint egy halhatatlan hősről, bizony, a sorozó bizottság egész más véleményen volt.

Különösen Bautze főtörzsorvos úr volt egészen más véleményen.

Ez a főtörzsorvos igen elkeseredett ember volt, aki abban a hibás hitben élt, hogy minden élő ember el akarja kerülni a frontot és nem akarja mellreszívni a puskapor és srappellüst szagát.

Igen ismeretes volt például Bautze úr jelszava: „Das ganze tschechische Volk ist eine Simulantenbande”.*

Működésének tíz hete alatt tizenegyezer civil közül tízezerkilencszázkilencvenkilenc szimulánst halászott ki. Sőt a tizenegyzedek is biztosan szimuláns lett volna, ha ezt a szerencsés embert nem pont abban a pillanatban üti meg a guta, amikor Bautze főtörzsorvos úr „kehrt euch”-t** – vezényelt neki.

– Vigyék ki ezt a szimulánst! – mondta Bautze, amidőn megállapította, hogy az ember meghalt.

Ez előtt a Bautze előtt állott Svejks is, ezen az emlékezetes napon, anyaszűz meztelen, maga előtt tartva szemérmesen a mankót, amire támaszkodott.

– Ez is figyelemre méltó gyáva kutya – mondja Bautze –, ilyen disznót keveset termett a paradicsom.

– Fel van mentve katonai kötelezettsége alól hülyesége miatt – mondja az őrmester az aktákba nézve.

– És mi a baja ezenkívül? – kérdi Bautze.

* Az egész cseh nép egy szimulánsbanda.

** Hátra arc!

– Alázatosan jelentem, reumás vagyok, de azért őfelségét a császárt szolgálni fogom, míg darabokra nem tépnek, kérem – mondja Svejek. – Föl van dagadva a térdem.

Bautze dühösen végignézte a derék katonát és magánkívül bömbölte: „Sie sind ein Simulant!” Aztán az őrmesterhez fordulva halálos nyugalommal mondotta:

– Den Kerl sogleich einsperren!*

Két szuronyos katona kísérte Svejket a hadosztály fogházába.

Svejek a két mankójával bátran lépkedett a katonák között és borzalommal konstataálta, hogy a reumája szép csendesen elhagyja. Müllerné a hídon várta Svejket a kocsival, de amikor meglátta a szuronyok között, felzokogott és sírva ment el, otthagya a hídon a betegkocsit.

És Svejek, a derék katona, büszkén haladt az állam két fegyveres őrének kíséretében. A szuronyok csillogtak a napon és amikor a Radetzky-szoborhoz értek, Svejek visszafordult a tömeghez, mely őket visszatarthatatlanul kísérte:

– Fel Belgrádba! Fel Belgrádba!

És Radetzky marsall álmodozva nézett a szobor talapzatáról a derék Svejek után, ahogy ez regrutabokrétával a mellén, mankóin előre sántikált, míg egy tekintélyes úr azt magyarázta a tömegnek, hogy bizonyára katonaszökevényt kísérnek.

VIII.

SVEJK MINT SZIMULÁNS

E nagy időkben a katonaorvosok szokatlan szorgalommal dolgoztak azon, hogy a szimulánsokból kihajtsák a szabotázs ördögét, hogy ismét a hadsereg karjaiba küldhessék vissza őket.

E célból a rendszabályok egész sorát alkalmazták a szimulánsok és azok ellen, akik ezzel a nagy bűnnel alaposan vagy alaptalanul vádolha-

* A fickót azonnal bezárni!

tók voltak. Akadtak itt betegek sorvadással, reumával, különböző törésekkel, vesebajjal, tifusszal, cukorbetegséggel és tüdőgyulladással és más egyéb fogyatékossgal. Ezekre a bajokra, illetve a különböző betegségeket szimulálók részére a „kezelések” következő kátéját állították föl:

1. Teljes diéta: reggel és este egy csésze tea. Három napon keresztül, tekintet nélkül arra, hogy a beteg milyen fájdalokra panaszkozik, erős aszpirin adagok adandók be mindenkinek az izzadás előidézése végett.

2. Nehogy azt gondolják, hogy a háború csupa mézeskalács, a betegeknek bő kinin-porciók adatnak be poralakban, vagy pedig az úgynevezett „nyalni való kinin” formájában.

3. Kétszer naponta gyomormosás egy liter meleg vízzel.

4. Egy beöntés naponta szappanosvíz és glicerin igénybevételével.

Voltak emberek, akik e tortúrának mind a négy pontját hősiesen kiállották, és egyszerű fakoporsóban vándoroltak ki a katonatemetőbe, azonban igen sok olyan kishitű is akadt, aki egy-két beöntés után kijelentette, hogy nagyon jól érzi magát és nincs egyéb kívánsága, mint hogy a legközelebbi menetzászlóaljjal kimehessen a lövészárókba.

Svejket épp ilyen kishitű szimulánsok közé tették a kerületi fogház barakk-kórházában.

– Nem bírom ki tovább – mondotta a szomszédja, akit a rendelőszobából hoztak vissza, ahol kétszer kapott gyomormosást.

Ez az ember rövidlátást szimulált.

– Inkább visszamegyek az ezredhez – határozta el a baloldalon lévő másik szomszéd, aki épp akkor kapott egy erős beöntést, mint hogy süket volt, mint az ágyú.

Az ajtó mellett egy haldokló sorvadásos feküdt, vizeslepedőbe csavarva.

– Ez már a harmadik lesz a héten – mondotta Svejk jobboldali szomszédja. – No és tenéked mi a bajod?

– Reumám van – felelte Svejk, amire az egész társaság őszinte kacagásban tört ki. Még a haldokló sorvadásos is, aki tüdőgyulladást szimulált, még az is nevetett.

– Reumatizmussal nem jönnek közénk az emberek – magyarázta komolyan Svejknak egy elhízott szimuláns, – a reuma, az itt csak olyan tyúkszemszámba megy. – Én vérszegény vagyok és a félgyomrom meg öt bordám hiányzik és mégse hiszi senki. Itt volt egy süketnéma, akit minden félórába hideg lepedőbe csavartak, tizennégy napon át minden nap kapott egy beöntést és gyomormosást. Minden szanitéc azt hitte már, hogy ez az ember győzött és haza fog menni hamarosan. Azonban az orvos megpróbált még hánytatót is adni neki, amitől aztán a pasas megtört és azt mondta: „Nem tudom már tovább adni a süketnémát! Visszakaptam a beszélő és halló képességemet.” A betegek megpróbálták rábeszélni, hogy ne tegye magát tönkre, ne törjön meg most az utolsó percben. De ő hajthatatlan maradt és kijelentette, hogy beszél és hall épp úgy, mint a többiek. El is ment másnap reggel, mint makkegészséges a kihallgatásra.

– Elég sokáig tartotta magát – mondotta egy másik – az is, aki azt szimulálta, hogy egyik lába tíz centiméterrel hosszabb a másiknál, nem úgy, mint aki azt szimulálta, hogy gutaütése van. Három kinin, egy beöntés és egy napi böjt elég volt arra hogy beismerje, amikor a beöntésre vitték, hogy már nyoma sincs a gutaütésnek. Az tartotta legtovább magát, akit egy veszett kutya harapott meg. Az aztán legény volt, barátom! Harapott, ugatott. Valóban nagyon jól csinálta a dolgot, olyan szépen szimulált, hogy öröm volt nézni, de habot verni a szájára azért nem tudott az se. Mi is segítettünk neki, ahogy tudtunk. Egypárszor óraszámra csiklandoztuk a vizit előtt, hogy kékzöld lett és irtó görcsöket kapott, de hab az istennek se jött a szájára.

A legrémesebb mégis az volt, amikor ez a kutyaharapásos ember egy reggeli viziten megadta magát. Direkt megesett az ember szíve rajta. Odaállt szegény az ágyhoz, mint egy gyertyaszál és tisztelettel jelentette: „Főorvos úrnak alázatosan jelentem, hogy a kutya, amelyik engem megharapott, valószínűleg nem volt megveszve.” A főorvos furcsán nézte végig az egész testében reszkető embert, aki kétségbeesetten folytatta: „Főorvos úrnak alázatosan jelentem, engem egyáltalán nem harapott meg semmiféle kutya, én magam haraptam meg

a kezem.” Ezután a vallomás után vizsgálatot is indítottak ellene öncsonkítás miatt, azzal vádolva a szerencsétlent, hogy le akarta harapni a saját kezét, csak hogy ne kellessen neki a frontra menni.

– Minden olyan betegséget, amihez az kell, hogy az ember szája habozzon, borzasztóan nehéz szimulálni, – jegyzi meg a kövér gyomorbeteg. – Mint például a nyavalyatörést. Volt itt, aki nyavalyatörést szimulált. Azt mondta nekünk, hogy ő oda sem füttyöl egy rohamnak, csinált néha tizet is naponta. Ez aztán megtett mindent, abban hiba nem volt, véres sebeket ejtett magán a görcsök alatt, ökleit borzasztóan összeszorította, a szemét kiforgatta, mintha gombra járt volna, ütött, vert maga körül, a nyelvét kiöltötte, szóval mondom nektek, istenien szép nyavalyatörős betegsége volt neki. Borzalmasan őszinte beteg volt. Egyszer aztán igazán görcsöket kapott a nyakába, a hátába és persze nem-hogy egy rohamot végigcsinálni, de mozdulni se tudott. Aztán magas láza lett és lázában kikotyogta a viziten az egész turpisságot. Még mi is ráfizettünk az ő görcseire, minthogy három napig még közöttünk hagyták és a második diétát adták neki. Minden reggel kávé kapott zsemlével, este kávé meg levest. Nekünk meg itt kellett nézni, hogy zabálja tele magát. Hárman közülünk rámentek ezekre a valódi görcsökre, bevallották, hogy szimulálnak. Ezek tüdőbajjal voltak itt.

– A legjobban az őrülséget lehet szimulálni – mondotta egy szimuláns. A mi osztagunkból is van itt kettő a szomszéd szobában. Az egyik éjjel nappal kiabálja, hogy: – A Giordano Brúnó máglyája füstölög még, felújítja Galilei pörét –, a másik meg csendesen mondja háromszor egymás után, hogy: „Haf-haf-haf”, aztán ötször egymásután egybe: „Haf-haf-haf-haf-haf”, aztán megint lassan, aztán megint gyorsabban és így csinálja folyton, szünet nélkül. És már több mint harmadik hete bírja. Eredetileg én is őrültet akartam szimulálni, vallási tébolyodottat, a pápa csalhatatlanságáról akartam prédikálni, de aztán mégis inkább gyomorrákot vettem magamnak tizenöt koronáért.

– Az semmi – mondja egy másik –, Vrsovicban van egy bába-asszony, aki húsz koronáért úgy kicsavarja a lábatokat, hogy örök életre nyomorékok maradtok tőle.

– Az én lábamat öt koronáért csavarták ki – mondja valaki az ablaknál levő ágyból –, öt koronáért és három pohár sörért.

– Az én betegségem már több mint háromszáz koronába került – mondja ennek a szomszédja, egy kiszáradt ember. Nem tudtok olyan mérget mondani, amit én már meg nem kóstoltam volna. Én mozgó, élő méregraktár vagyok. Ittam már szublimátot, higanyport is belélegzettem, arzént rágtam, ópiumot szívtam, ópium tinktúrát ittam, morfiomot kentem a kenyeremre, sztrichnint nyeltem, foszfor-keveréket ittam kénnel és kénsavval. Tönkretettem már a májam, tüdőm, vesém, gyomrom, agyam, szívem. És senki se tudja, mi a bajom.

– A legjobb – mondja valaki az ajtó mellől –, ha petróleumot fecskendezik az ember a karjába. Az én nagyatyám olyan szerencsés volt, hogy le kellett vágni a karját könyökből. Most aztán békében van a katonaságtól.

– Na látjátok – mondja Svejks –, mindezt a mi császárukért kell elviselni. A beöntést is, meg a gyomormosást is. Amikor évekkal ez előtt az ezredemnél szolgáltam, még rosszabb volt. Abban az időben egy ilyen maródit gúzsba kötöttek és bedobták az egyesbe, hogy ott gebedjen meg. Ott nem volt ám ágy, mint itt, vagy köpőcsésze. Ott volt egy üres pricc és ezen feküdtek a betegek. Egyszer az egyik valóban megbetegedett tífuszban, a másik pedig feketehimlőben. Mind a kettőt bezárták és amikor meghaltak, a dolog a parlamentbe került, meg az újságokba, rögtön megtiltották nekünk, hogy ezeket a lapokat olvassuk és nagy koffervizitet csináltak. Mivel nekem mindig pechem van, az egész ezredből pont csak nálam találták meg ezeket a lapokat. Így vittek aztán ezredkihallgatásra, ahol ezredesünk, az az ökör, isten bocsássa meg neki, rámordított, hogy álljak egyenesen és megkérdezte, hogy ki írta meg az újságoknak ezeket a dolgokat? Hogy ő a számat tépi széjjel az egyik fülemtől a másikig és hogy úgy bezárat, hogy megfeketedek, aztán az ezredorvos lépett elém és ott hadonászott az öklével az orrom alatt és ordított: „Maga aljas kutya, maga koszos alak, maga szerencsétlen barom! te szocialista vacak, te!” Én pedig csak nézek a szemükbe nyíltan, nem is pislogok, csak hallgatom őket.

Az egyik kezemben a sapka, a másik keményen a nadrágomon. Ezek meg dúlnak, fúlnak körülöttem, mint a kutyák és köröskörül csaholnak. Én meg csak állok. Hallgatok. Megadom nekik a tiszteletet, balkezem szépen a nadrágszinóron. Jó félóraig úzhették ezt így, egyszer csak rámordított az ezredes: – Hülye vagy te, vagy pedig nem vagy hülye? – „Alázatosan jelentem, ezredes úr, igenis hülye vagyok.” – „Huszzonegy nap szigorított a hülyeségért, két bőjtös nap hetenként, egy hónap laktanyafogság, negyvennyolc órára hevedert adni neki és azonnal bezárni. Zabálni nem ad neki, de jól kikötni, hadd lássa, hogy a kincstárnak nincs szüksége hülyékre! Majd kiverjük a fejedből az újságot, te disznó!” – Ekként búcsúzott az ezredes tőlem, hosszú szaladgálás után. Mialatt ültem, a kaszárnýában az történt, hogy az ezredes úr egészen betiltotta az újságolvasást, még a hivatalos „Prazské Urzedni Noviny”-t is. A kantinban meg volt tiltva kolbászt vagy sajtot újságba csomagolni. Ettől kezdve a katonák elkezdtek nálunk újságot olvasni, úgy, hogy egykettőre a mi ezredünk lett a legműveltebb. Mindenfajta újságot olvastunk és minden századnál verseket és nótákat kezdtek faragni az ezredes úrra és mindig akadt egy jó-akaró, aki betétette a lapokba, ami az ezrednél történt, ilyen címen, hogy: „Kegyetlen bánásmód a hadseregben”. Sőt, ez nem volt elég, folyton irkáltak fel Bécsbe a képviselőknek, akik az ezred dolgában az egyik interpellációt a másik után csinálták, hogy milyen bestia a mi ezredes urunk. Valamelyik miniszter bizottságot küldött ki az ezredhez, hogy megvizsgálják a dolgokat. Azok aztán kiderítették, hogy a leveleket a képviselőkhez egy hlabukói Hencsel Franca nevű katona írja, azért, mert egyszer pofont kapott a gyakorlótéren az ezredes úrtól. Aztán ennek a Franca Hencselnek adtak is két év kerületit. Amikor a bizottság elment, az ezredes úr sorakoztatta az egész ezredet. Ott pedig megmondta, hogy a katona az csak katona, „Maul halten und weiterdienen!”* Ha pedig valakinek valami nem tetszik, az egyszerűen fegyelemsértés. „Azt hittétek, csibészek – mondta az ezredes

* *Pofát befogni és továbbszolgálni! (Az egész monarchiában elterjedt kifejezés.)*

úr –, hogy ez a bizottság segíteni fog rajtatok? Szart segített. Most pedig minden század díszmenetben megy el előttem és ismétli azt, amit én mondtam.” Így masírozott egyik század a másik után az ezredes úr előtt, „díszmenet jobbra nézz!”-ben, szíjcsúsztatással és ráordítottunk az ezredes úrra: „Azt hittük, mi csibészek, hogy a bizottság segíteni fog rajtunk. Szart segített.” Az ezredes úr a hasát fogta, úgy röhögött, egész addig, míg a tizenegyedik századra nem került a sor. De a tizenegyedik század egy hang nélkül vonult el az ezredes úr előtt. Egy hang se volt. Az ezredes vörös lett, mint a kakas és visszakoztatta a tizenegyedik századot és újból elmeneteltette maga előtt. De a tizenegyeselek megint hallgattak és szemtelenül néztek bele a dühöngő ezredes szemébe. „Pihenj!” vezényelte az ezredes úr és idegesen járt fel és alá az udvaron, lovaglókorbácsával a csizmaszárát verdesve. Aztán köpött egyet, majd hirtelen megállott és oda kiáltotta az ezrednek: „Lelépni!”. Akkor lóra ült és kikocogott a kaszárnyakapun. No most vártuk, mi fog majd történni a tizenegyedik századdal. De nem történt semmi. Vártunk egy napig, egy hétig, semmi, semmi. Az ezredes úr hosszú ideig be se jött a kaszárnyába, aminek a sarzsik és a tisztiek nagyon örültek. Aztán új ezredest kaptunk. A régiről azt beszélnek, hogy szanatóriumba került, miután őfelségének sajátkezű levelet írt arról, hogy a tizenegyedik század föllázadt.

A délutáni vizit ideje közeledett. Grünstein katonaoorvos ágytöl-
ágyhoz lépett. Háta mögött egy szanitéc* altiszt a jegyzőkönyvvel:

- Makune?
- Jelen!
- Beöntés és aszpirin! Kokatko?
- Jelen!
- Gyomormosás és kinin! Kovarzik?
- Jelen!
- Beöntés és aszpirin!

És így ment ez sorra, kegyelem nélkül, gépiesen és gyorsan.

* Szanitéc: egészségügyi katona, sebesültszállító.

– Svejek?

– Jelen!

Grünstein végignézi az új „Zuwachsot.”*

– Mi a baja?

– Reuma, alázatosan jelentem!

Grünstein doktor hosszú praxisa alatt hozzászokott a finom íróniához, ami sokkal jobban hatott, mint az ordítás.

– Ahá, reuma! Súlyos betegség! Igazán ritka véletlen, most világháború idején reumát kapni, akkor, amikor az embernek katonának kell mennie. Azt hiszem, ez igen rosszul is esik magának.

– Alázatosan jelentem, főorvos úr, valóban igen rosszul esik.

– No lám, rosszul esik neki! Nagyon szép magától, hogy ezzel a reumával pont most gondolt ránk. Békeidőben úgy fut az ilyen reumával ezer és ezer pasas, mint egy fiatal kecske, de ha kitör a háború, azonnal reumája van és a térdei rögtön felmondják a szolgálatot. Magának is a térde fáj?

– Igenis, jelentem alálassan!

– És egész éjjel nem tud tőle aludni, ugy-e? A reuma igen veszedelmes, fájdalmas és nehéz betegség. Nekünk a reumasok gyógyítása körül nagyszerű tapasztalataink vannak. Teljes diéta és a további kezelés nagyszerűen bevált. Előbb lesz itt egészséges, mintha Pöstyénben gyógykezeltetné magát. Úgy fog maga a frontra menni, hogy csak porzik majd az út maga után.

Aztán a szanitéc altiszthez fordult:

– Írja fel: Svejek, teljes diéta, kétszer naponta gyomormosás; egyszer napjában beöntés. Meglátjuk, hogy miképp halad a dolog vele előre. Közben vigye le a rendelő szobába, mossa ki szépen a gyomrát és mielőtt magához térne, adjon neki egy beöntést, de olyan alaposat, hogy minden szentnek a neve eszébe jusson, a reumája pedig megijedjen és elfusson.

* Létszámgyarapodás, többlet-személy.

Aztán a többiekhez fordult és szép beszédet tartott, tele tanulságokkal.

– Ne gondoljátok ám, hogy valami ökörrrel van dolgotok, aki az orránál fogva vezetteti magát. Engem nem hoz ki a sodromból, akármit csináltok. Tudom, hogy valamennyien szimulánsok vagytok és menekülni szeretnétek a katonaságtól. Úgy is kezellek benneteket. Sok száz ilyen katonát éltem már túl, mint amilyenek ti vagytok. Ezekben az ágyakban egy falka ember feküdt már, akiknek semmi más bajuk nem volt, mint hiányzott belőlük a harci szellem. Miközben bajtársaik a frontokon harcoltak, addig ők szépen itt az ágyban akarták bevárni, finom betegkoszt mellett, míg vége lesz a háborúnak. Azonban súlyosan tévedtek, és ti is valamennyien végzetesen tévedtek. Húsz év múlva is fel fogtok ordítani éjszaka, ha arról álmodtok véletlenül, hogy nálam szimuláltok.

– Alázatosan jelentem főorvos úr – mondja az ablaknál valaki csendesen –, én már egészségesnek érzem magam. Már az éjjel éreztem, hogy az a fojtó köhögés elműlott.

– Hogy hívják?

– Kovarzik – nekem beöntést kell kapnom.

– Rendben van. A beöntést még megkapja az útra – mondja Grűnstein doktor – nehogy arról panaszkodjon, hogy mi nem kezeltük magát. Így ni, most pedig az összes maródiak menjenek az altiszt után, hogy megkapják, ami jár nekik.

És mindenki megkapta a maga porcióját bőségesen. Némelyik megpróbált hatni az orvosi ítélet végrehajtóira, kéréssel, vagy fenyegetéssel, hogy hát ő is szanitéc és az illető kerülhet még az ő utcájába, de nem igen használt az itt semmit. Svejik vitézül tartotta magát.

– Engem ne kímélj – mondotta annak, aki a beöntést adta –, gondolj csak az esküdre. Ha az apád, vagy a tulajdon testvéred jönne is ide, csak klisztérozd szépen, anélkül, hogy egyet is pislantanál közbe. Gondold meg, hogy ilyen klisztérokon dől el a monarchia sorsa és a győzelem biztosan a miénk.

A következő napon azt kérdi doktor Grúnstein Svejktől: no, tesszik-e neki a katonai kórház?

Svejk erre kijelentette, hogy ez igen jó és tiszteletreméltó intézmény.

Erre aztán jutalmul ugyanazt kapta, amit tegnap, mindössze egy aszpirinnel és három kinin porral megtoldva, amit úgy kavartak neki egy pohár vízbe és amit azonnal kiittattak vele.

Sokrates se ihatta ki nagyobb nyugalommal a méregkelyhet, mint ahogy Svejk a Grúnstein doktor kiagyalta kínok összességét kihajtotta egy húzásra.

Amikor Svejket vizeslepedőbe csavarták az orvos jelenlétében, arra a kérdésre: „Hogy érzi magát?” Azt mondta: „Alázatosan jelentem főorvos úr, ez éppen olyan, mintha az ember úszóiskolában volna, vagy tengeri fürdőben.”

– Van-e még reumája?

– Alázatosan jelentem, főorvos úr, sehogy se akar javulni.

És Svejket újabb tortúrán hajtották keresztül.

Ebben az időben von Botzenheim bárónő, egy gyalogsági tábornok özvegye, mindent elkövetett, hogy felkutassa azt a derék katonát, akire nemrég a „Bohémia” hívta fel cikkében a hazafias közönség figyelmét. Azt a katonát, aki nyomorék létére betegkocsin szállíttatta magát a sorozásra és azt kiáltozta, hogy: „Fel Belgrádba!” Von Botzenheim bárónő eleget kívánt tenni a „Bohémia” felhívásának és meg akarta jutalmazni a derék patriótát.

Végre aztán a főkapitányság segítségével a bárónő megtudta, hogy ez a derék katona Svejk volt, ami után nem volt nehéz ráakadni. Botzenheim bárónő összepakkoltatott a társalkodónőjével és lakájával egy kocsi elemózsiát és kihajtott Hradcanyba.

Szegény bárónő nem tudta, mit jelent az, ha valaki a kerületi katonai fogház kórházában van. Névjegye előtt azonban kinyílt a börtön ajtaja és az irodában módfelett udvariasan fogadták Őméltóságát. Öt percen belül pontos adatok voltak a birtokában afelől, hogy Svejk, a derék katona, aki után a bárónő érdeklődött, a harmadik barakkban

van és a tizenhetes ágyban fekszik. Grúnstein doktor ijedtében maga vállalkozott, hogy a bárónőt a helyszínre kíséri.

Svejk épp a Grúnstein doktor által előírt procedúra után volt és az ágyon ült egy csomó kiéhezett, lesoványodott szimuláns között. Olyan szimulánsokkal, akik még nem adták meg magukat, és folytatták ádáz küzdelmüket Grúnstein doktorral a teljes diéta hadszínterén.

Ha valaki kihallgatta volna, hogy mit beszélnek, föltétlenül azt hitte volna, hogy igen kifinomult ízlésű ínycseck társaságában, vagy valami magasabb szakácsiskolában van.

– Sőt, a közönséges marhafaggyú töpörtyű is ehető... – mondta egyik, aki itt „idült gyomorkatharussal” feküdt –, föltéve, hogy az meleg. Amikor a marhafaggyút kisütik, alaposan kinyomja belőle az ember a zsírt, mindaddig, míg a tepertő teljesen száraz nem lesz. Akkor megsózza és megborsozza egy keveset, és aszondom nektek, hogy ízletesebb ez a libatepertőnél is.

– Ugyan, hagyjátok csak a libatepertőt – mondotta egy „gyomorrákos” –, a libatepertő a legfinomabb. A disznótepertő közel se jön hozzá. Természetesen ki kell sütni aranyárgára, ahogy a zsidók szokták. A zsidók a zsíros liba háját lefejtik a bőrrel együtt és úgy sütik ki.

– Azt hiszem, tévedtek a disznótöpörtyűt illetőleg – mondja Svejk szomszédja –, természetesen én házi tepertőt értek disznótepertő alatt. Nem szabad barnára sütni, de sárga sem lehet. Valami, a kettő közötti finom árnyalat az a szín, ami megfelel a tökéletes töpörtyűnek. Nem szabad keménynek lennie, de lágys se lehet. Ha tudniillik kemény, akkor elégett. El kell olvadnia az ember nyelvén, anélkül persze, hogy a zsír az ember térdén folyjon végig...

– Ki evett már közületek lőtöpörtyűt? – kérdi valahonnan egy hang, amire azonban senki se felelhetett, minthogy ekkor berohant a szanitéc altiszt a terembe:

– Az ágyba mindenki, valami főhercegnő jön. Nehogy valaki kidugja ám a piszkos lábát a takaró alól!

Egy főhercegasszony se tudott volna olyan méltóságteljesen belépni, mint ezt von Botzenheim bárónő tette. Nyomában óriási kíséret,

amelyből a kórház számvevőőrmestere se hiányzott, aki mindenben a felülvizsgálat titokzatos kezét látta, amely kiragadhatja őt a hinterland zsíros fészkeből és kiűzheti a drótsövényes, srapnelles világba.

Az őrmester sápadt volt, de még sápadtabb volt doktor Grünstein.

Az ő szeme előtt is a bárónő kis névjegye táncolt, amelyen az a jelentős megjegyzés állott, hogy „Generalswitwe”.* – Ez a névjegy összeköttetéseket, protekciót, panaszt, áthelyezést a frontra és egyéb borzalmas dolgokat ígért.

– Itt van a mi Svejünk – mondotta mesterkélt nyugalommal, miközben a bárónőt Svejik ágyához vezette –, ő igen jól viseli magát.

Von Botzenheim bárónő leült egy odatolt székre Svejik ágya mellé és irtózatosan tört cseh nyelven mondta:

– Cesky foják, topra foják, kripl foják, pyt tapfer foják, moc rat mél cesky rakusan. (Cseh katona, jó katona, nyomorék katona, bátor katona, én szeretem a cseh osztrákot.)

Megsímogatva Svejik borotvátlan arcát, folytatta:

– Olvastam az újságban, hoztam pipálni valót, dohányt, cesky foják, topra foják. Johann, kommen Sie her!

A lakáj, aki borzas szakállával Babinskire emlékeztetett, hatalmas kosarat hozott az ágyhoz. A bárónő öreg társalkodónője pedig kisírt szemekkel ült Svejik ágyára és odaigazította a szalmapárnát Svejik hátához, abban a határozott meggyőződésben, hogy az egy beteg hősnek kijár.

A bárónő közben rakta kifelé a kosárból a gazdag ajándékokat. Egy tucát sültcsirkét, rózsaszínű selyempapírba burkolva, fekete-sárga selyemszalaggal átkötve, két üveg háborús likőrt, melynek egyik cím-kéjén az állott, hogy: „Gott strafe England”*** – a másikon pedig Ferenc József és Vilmos császár volt ábrázolva, amint egymás kezét fogják. Mintha csak a „nyulacsám” játékot játszanák.

Aztán három üveg finom bort húzott ki a feneketlen kosárból és két doboz cigarettát. Mindezt a sok jót szépen kirakta a Svejik mellett

* *Tábornoki özvegy.*

** *Isten, büntesd meg Angliát!*

lévő üres ágyra, egy gyönyörű kötésű könyvvel együtt: „Események a mi uralkodónk életéből”, amit a „Prazské Urzedni Noviny” című lap köztiszteletben álló főszerkesztője sajátkezűleg írt. Aztán egy tábla csokoládét rakott ki az ágyra, szintén azzal a felírással, hogy: „Gott strafe England” – és ugyancsak az osztrák és német uralkodó fényképével. A csokoládén viszont már nem fogták egymás kezét. Itt már önállósította magát mindenik és hátat fordított egymásnak. Nagyon szép volt egy duplasoros fogkefe, amelyen ez a felírás volt, hogy: – „Viribus Unitis”* – ez azért volt, hogy mindenki, aki ezzel a fogait pulcolja, szeretettel gondoljon Ausztriára. Kitűnően használható és elegáns ajándék volt még a többi között egy finom manikűr-doboz, ami direkt a frontra és a lövészárkba való szerszámnak készült. Legalább is azt bizonyította a kép, ami a dobozt díszítette: robbanó srappnell és egy ember, amint rohamsisakban, szuronysegezve tör előre: „Für Gott, Kaiser und Vaterland”***... Minden kép nélkül feküdt az ágyon egy csomag kétszersült, de a kép helyett ott ékeskedett a gyönyörű hazafias versike:

„Österreich du edles Haus,
Steck deine Fahne aus,
Lass Sie im Winde wehn,
Österreich muss ewig stehn!”***

A másik oldalon pedig gyönyörű cseh fordításban ugyanaz:

„Rakusko vzneseny dum,
Vystre prapor svuj,
Nech ho ve vetrech vlát,
Rakusko vecne musi stát!”

* *Egyesült erőkkel (I. Ferenc József egyik jelmondata).*

** *Istenéért, a császáréért és a hazáért.*

*** *Ausztria, te nemes ház, / Tűzd ki zászlód, \ Hadd lobogjon a szélben, / Ausztriának örökre fenn kell maradnia.*

A legutolsó ajándék egy szép fehér jácint volt virágvázában.

Amikor minden szépen ki volt rakva már az ágyra, von Botzenheim bárónő nem tudta tovább visszatartani könnyeit és útnak eresztette őket.

Néhány kiéhezett szimulánsnak kicsordult a nyála. A bárónő társkodónője Svejket támogatta és szintén sírt. Csend volt, akár egy templomban, amit egyszerre Svejk tört meg minden átmenet nélkül, keresztet vetve magára:

– Miatyánk isten, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved és jöjjön el a te országod, pardon Méltóságos asszonyom, nem így van, úgy akartam mondani: Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved és áldd meg azt az ajándékot, amit a te könyörületeségedből élvezni fogunk. Ámen.

Amikor ezt a rövid imát befejezte, felkapott egy sült csirkét a szomszéd ágyról és Grúnstein doktor rémült tekintete kíséretében jóízűen falatozni kezdett.

– Ah, hogy ízlik a vitéz katonának – érzelt az öreg bárónő a doktor felé –, biztosan egészséges már és nemsokára kimehet a frontra. Valóban nagyon boldog vagyok, hogy így kipihenhette magát.

Aztán ágyról-ágyra menve cigarettát és csokoládét osztott ki a betegeknek, majd ismét visszatért Svejkhez, megsímogatta a fejét a zabaló hősnek a következő szavakkal:

– „Isten oltalmazzon” –, majd az egész kísérettől követte kiment az ajtón. Svejk szétosztotta társai között az ajándékot, ami olyan széduletes gyorsasággal tűnt el a páciensek gyomrában, hogy mire Grúnstein doktor visszatért, már csak egy halom csirkecsontot talált olyan tisztára lepucolva, mintha ezek a csirkék élve kerültek volna be egy sasfészekbe és csontjaikra hónapok óta sütött volna már a nap. A háborús likőrös és boros üvegek tisztára üresek voltak. Sőt a csokoládé és a kétszersült is eltűnt ezekben a feneketlen gyomrokban. Sőt, valaki még a körömpolitúrt is megitta, ami a manikűrdozban volt, és beleharapott a fogkrémbe is, amit a fogkefe kíséretében kapott Svejk, a derék katona. Amikor Grúnstein doktor visszatért, ismét harci állás-

ba vágta magát és hosszabb beszédet tartott. Nagy kő esett le szívé-
ről, hogy ez a látogatás ilyen simán végetért. A halom csont pedig
ismételten meggyőzte arról, hogy az egész társaság javíthatatlan szí-
muláns banda.

– Katonák – kezdte beszédét –, ha nektek egy csöpp eszetek lett
volna, akkor most nem zabáltátok volna fel ezt a rengeteg ételt! Hogyan
higgye el most rólatok a főorvos úr, hogy ti súlyos betegek vagytok?

– Magatok adtátok bizonyítékát annak, hogy nem tudjátok értékel-
ni az én jóságomat. De várjatok csak: rögtön kipumpálják a gyomroto-
kat, mindenki kap egy beöntést, hogy visszatérhesetek ismét a teljes
diétára. Könnyelműen teletömtétek a bendőtöket. Hát gyomorkatha-
rust akartok minden áron kapni? Nem, barátocskáim, tévedtek, nem
fogjátok ti ezt a sok jót megemészteni! Úgy kipucolom én azt a bele-
tekből, hogy holtotok napjáig fogjátok emlegetni és borzalommal me-
sélitek majd a gyermekeiteknek, miként raktátok egyszerre teli a ben-
dőtöket sült csirkével és minden egyéb jóval és hogy mindez egy ne-
gyed órát se maradhatott a gyomrotokban, minthogy azon melegen
kipumpálták onnan. Tehát, most egymásután a rendelőbe. Nehogy azt
higgyétek, hogy olyan barom vagyok, mint ti! Több eszem van, mint
mindannyitoknak együttvéve! Azonkívül kijelentem nektek, hogy
holnap egy bizottságot küldök ide, mivel igen régen heverték már itt
és egyikőtöknek sincs kutya baja se, ha öt perc alatt tele tudjátok
pakkolni a gyomrotokat. Egy-kettő, utánam valamennyien! Mars!

Amikor Svejkre került a sor, Grünstein doktor alaposan megnézte
és a rejtélyes látogatásra emlékezve megkérdezte tőle:

– Ismeri maga a bárónőt?

– Nevelőanyám ő – mondta Svejk –, gyöngé csecsemőkorban ha-
gyott el és most ismét rámtalált.

– Na, akkor adjon még egy beöntést Svejknak – mondta doktor
Grünstein kurtán.

Este mély szomorúság ült minden ágyon. Nem régen még minden
gyomor frissen volt tömve mindenféle jóval és most egy szelet kenyér
és egy kis tea lityeg a horpaszban.

A huszonegyes az ablak mellől, csöndesen megszólalt:

– Elhiszitek-e bajtársak, hogy én jobban szeretem a sült csirkét, mint a pecsenyét.

Valaki rá morgott: – „Dobjátok a fejére a pokrócot a baromnak!” –, de nem mozdult senki, mert mindenki gyengének érezte magát.

Grünstein doktor betartotta a szavát és másnap délután meg is jelent néhány katonatorvos: a rettegett kommisszió.

Komoly ábrázattal lépkedtek ágytól-ágyhoz. Nem lehetett egyebet hallani, mint hogy: „Mutassa a nyelvét!”

Svejk oly hosszúra, nyújtotta ki a nyelvét, hogy arca lehetetlen hülye arckifejezést öltött, miközben szemét behúnyta.

– Törzsorvos úrnak alázatosan jelentem, hogy nincs hosszabb nyelvem. – Erre aztán igen érdekes beszélgetés folyt le Svejk és a kommisszió között. Svejk kijelentette, hogy ő ezt a megjegyzést csupán azért tette, nehogy az urak azt higgyék, hogy ő el akarja rejteni a nyelvét a kommisszió elől.

Az ítélet Svejket illetőleg különböző volt a bizottság tagjai között.

A fele azt állította róla, hogy: – „Ein blöder Kerl!”*, – ellenben a többiek azt mondták, hogy Svejk csibész, aki tréfát űz a katonasággal.

– De erre rá fog fizetni! – ordította a bizottság elnöke Svejkre –, azt hiszi, hogy nem tudunk magával elbánni?

Svejk az ártatlan gyermek isteni nyugalomával nézte végig a bizottságot. Erre a főtorzsorvos Svejkhez lépett:

– Azt szeretném tudni, mit gondol most, maga tengeri disznó!

– Alázatosan jelentem, hogy én egyáltalán nem gondolok semmit.

– Himmeldonnerwetter – kiált fel a kommisszió egyik tagja, kardját megcsörtetve –, tehát egyáltalán nem gondol semmit? És mért nem gondol maga semmit, maga sziámi elefánt!

– Azért nem gondolok, jelentem alássan, mert a katonaságnál a gondolkodás szigorúan tiltva van. Amikor én évekkor ezelőtt a kilencvenegyeseknél szolgáltam, a mi kapitányunk mindig azt mondogatta:

* *Ostoba fickó.*

„A katonának nem kell a maga fejével gondolkozni, helyette a feljebbvalója gondolkodik. Amint egy katona gondolkozni kezd, az már nem katona többé, hanem egész közönséges civil.” Nem vezet jóra, kérem, a gondolkozás.

– Fogja be a száját – ordít rá a bizottság elnöke –, magáról már van jelentésünk. Azt hiszi a bitang, hogy mi elhisszük róla, hogy ilyen igazi hülye. Maga nem hülye, Svejik, magának van esze, maga egy ravasz kutya! Maga egy csirkefogó! Lacibetyár! Maga egy tetves zsvivány, érti!

– Értem, jelentem alássan!

– Mondtam már magának, hogy fogja be a pofáját! Megértette?

– Jelentem alássan, megértettem, hogy be kell fogni a számat.

– Himmelherrgott, fogja be már a pofáját, ha egyszer parancsolom magának! Kussolnia kell, ha egyszer az a parancs!

– Alázatosan jelentem, tudom, hogy kussolnom kell.

A tiszt urak egymásra néztek és odahívtak egy őrmestert.

– Ezt az embert kísérje az irodába – mondja a főtörzsorvos Svejkre mutatva, és várja ott be a mi jelentésünket. Ez a disznó olyan egészséges, mint a makk, szimulál és a pofáját jártatja. Csúfot új följjebbvalóiból. Azt hiszi, hogy mulatni jött ide, hogy az egész háború egy vicc, vagy álarcos bál. Majd megmutatjuk magának a kerületi fogházban, hogy a háború nem tréfa dolog.

Svejik nyugodtan ment az őrmesterrel az irodába és az úton, az udvaron keresztül csöndesen zümmögte: „Tréfának gondolta, Rossz csínynek csupán, Hogy haza fog találni Jó két hét után...”

És miközben az irodában az ügyeletes tiszt azt ordította, hogy az ilyen pasasokat, mint Svejik, agyon kellene löni, mint a kuttyát, addigra a bizottság alapos munkát végzett a szimulánsok barakkjában. Hetven emberből csupán kettő menekült meg. Egyik, akinek a lábát a gránát szakította le, a másiknak pedig valóságos csontszúja volt.

Csak ez a kettő nem hallotta a csodálatos varázsigét, hogy „Tauglich!” A többi valamennyi – még a három haldokló sorvadásos is – harcvonalai szolgálatra alkalmasnak minősítettett. Természetesen a főtörzsorvos úr nem halasztotta el a jó alkalmat és nagy beszédet

vágott ki. Szónoklatát különböző káromkodásokkal szőtte át. Kijelentette, hogy valamennyi szimuláns barom és szemétnép és csak akkor lehetne belőlük ember, ha őfelsége a császárért hőiesen harcolnának. Akkor talán visszatérhetnének az emberi társadalomba és talán a háború után megbocsátanák nekik, hogy meg akartak szabadulni a katonaságtól, hogy szimuláltak. De a főtorzsorvos úr azt is kijelentette, hogy ő ebben nem hisz és hogy valamennyi szimulánsra a kötél vár.

Egy fiatal, romlatlan lelkű katonarvos megkérte a főtorzsorvost, hogy ő is szólhasson a szimulánsokhoz. Beszéde abban különbözött följobbvalójáétól, hogy sokkal optimistább és sokkal naivabb volt és persze németül beszélt.

Sokáig beszélt, főként arról, hogy mindenkinek, aki a kórházat elhagyja és ezredével a frontra megy, győztes lovagnak kell lennie. Annak a hitének adott kifejezést, hogy a harctéren minden szimuláns becsületet fog hozni a fegyverre, amit a haza a kezébe adott. Felhívta a figyelmüket az olyan örökemlékű harcosok példáira, mint Radetzky és Savoyai Jenő herceg volt, akik a távoli harcmezőkön saját vérükkel védelmezték az uralkodó ház becsületét és győzelmesen hajtották végre azon feladatukat, melyeket a történelem tartott fenn számukra. És hogy ezek a hősök halálveszedelmek közt, életükkel mit sem törődve vezették összelőtt zászlóik alatt derék ezredeiket új harcokba és új győzelmekre... A folyosón aztán azt mondta a főtorzsorvos ennek a naiv fiatal doktornak: – Biztosítom magát, kolléga úr, hogy minden szava hiábavaló volt. Ezekből a zsványokból maga Radetzky, vagy a princ Eugén se tudott volna katonákat faragni. Ezekkel beszélhet, ahogy az angyalokkal szoktak, vagy ahogy az ördögökkel, ezeknek mindegy. Ez egy közönséges banda.”

IX. SVEJK A KERÜLETI FOGHÁZBAN

Azoknak az embereknek, akik nem akartak háborúba menni, a kerületi fogház volt az utolsó mentsvárak. Ismertem egy tanársegédet, egy matematikust, aki nem akart a tüzérségnél lövöldözni. Ezért ellopta egy főhadnagy óráját, csak hogy a kerületi fogházba kerülhesen. Tettét alapos megfontolás után követte el. A háború láza őt nem bővölte el. Nem akart se srappnel, se gránáttal az ellenségre és hasonzóru tanársegédekre vagy matematikusokra lövöldözni. Baromságnak tartotta az egész háborút.

– Nem akarom magam megutáltatni az ilyen erőszakoskodásért – mondogatta magában és szép nyugodtan ellopta az órát.

Megvizsgálták előbb elmebeli állapotát, de miután kijelentette, hogy meg akart gazdagodni, lecsukták szépen a kerületibe. Voltak ott többen, akik lopásért és csalásért ültek a kerületi fogházban. Voltak tiszta idealisták és voltak nem-idealisták, akik a háborúból hasznot akartak húzni, vagy húztak. Számvevő altisztek a hinterlandból, vagy a frontról, akik minden elképzelhető módon lopták a legénység menázsiját és zsoldját. Volt itt mindenfajta tolvaj. De valamennyi ezerszer tisztességesebb ember volt, mint azok, akik ideküldték őket. Azonkívül ültek itt katonák olyan vétséggel is, mely tisztán katonai jellegű volt, mint fegyelemsértés, lázadási kísérlet, szökés. Különös fajtájú rabok voltak a politikusok, akiknek nyolcvan százaléka teljesen ártatlan volt, de akik közül kilencvenkilenc százalékot mégis mindig elítéltek. A hadbírói kar elsőrangú volt. Ilyen bírói karral rendelkezik minden olyan állam, mely általános politikai, gazdasági és morális összeomlás előtt áll. A régi hatalom fényét, a régi dicsőséget csak a bíróság, rendőrség, a csendőrség és besúgóik élvezték.

Minden csapattestben voltak besúgók, akik bajtársaikat beárulták a tiszteknek.

Az államrendőrség sok embert liferált a kerületinek. A katonai cenzúra is szállított ide „anyagot”, főleg olyanokat, akik a frontról

kétségbeesett leveleket írtak a hinterlandban hagyott hozzátartozóiknak. Hoztak ide a csendőrök öreg embereket is, akik meg az otthoni nyomort panaszló leveleket írtak a frontra, amiért a katonai törvényszék nemritkán tizenkét évet sózott a nyakukba.

A Hradcany-i kerületi fogházból hűvös út vezetett Brevnovón keresztül a motolói gyakorlótérhez. Ezen az úton haladt egy ember, láncravert kezekkel, egy szakasz katona kíséretében. A szomorú menet mögött egy kocsi és a kocsin egy koporsó. És a motolói gyakorlótéren pattogott a kurta vezényszó: „Cél! Tűz!” és az ezredeknél és zászlóaljknál egyre gyakrabban olvastak olyan parancsokat, miszerint ellenszegülés miatt megint agyonlőttek egy embert. Aztán a kapitány úr végigvágott a kardlappal azon a szerencsétlen asszonyon, aki sehogyse akart elszakadni a kivégzettől.

A kerületi fogházban a Szlavik törzsfoglár, Linhardt százados és Repa őrmester „szentháromsága” uralkodott. Az őrmester „hóhér” néven is igen ismeretes volt, minthogy ezt a mesterséget űzte a fogházban. Nem egy embert vertek ezek már agyon az egyes cellákban. Lehetséges, hogy ez a Linhardt százados a mai köztársaságban is százados. Óhajtanám, hogy szolgálati éveit, amiket a kerületi fogházban töltött, duplán számítanák be neki, mint ahogy Szlavicsek és Klima szolgálati éveit az államrendőrségen beszámították. Repa visszatért a polgári életbe és folytatja polgári foglalkozását, mint kőművesmester. Lehetséges, hogy tagja valamelyik cseh nemzeti egyesületnek a mai köztársaságban.

Szlavik törzsfoglárt a köztársaság bezáratta, mint közönséges tolvajt, miután ő nem tudta úgy megvetni a lábát az új rendben, mint ahogy ez más uraknak olyan nagyszerűen sikerült.

Természetes, hogy Szlavik törzsfoglár, amikor Svejket átvette, súlyos szemrehányásokat tett neki.

– Úgy, hát a te dicső hírneved is foltot kapott, hogy hozzám kerülél... no, majd édessé tesszük neked az ittlétet, barátocskám, mint mindenkinek, aki eddig a mi kezünkbe került. A mi kezeink, fiam, nem finom női kezek ám!

A hatást figyelve Svejek arcán, odatartotta zsíros öklét az orra alá és csúfosan mondta:

– Szagold meg, te disznó!

Svejek megszagolta és csendesen megjegyezte:

– Nem szeretnék ezzel az orromra kapni egyet, minthogy igen erős temetőszaga van.

Ez a nyugodt, megfontolt beszéd tetszett a törzsfoglárnak.

– He he – mondta, belevágva öklét Svejek gyomrába –, állj egyenesen! Mi van a zsebedben? Ha cigarettád van, azt megtarthatod magadnak, a pénzt ellenben add ide, mert ellopják tőled. Nincs több? Ne hazudj, a hazugságot nálunk büntetik ám!

– Hová tesszük ezt az alakot? – kérdi Repa őrmester.

– A tizenhatosba kell vinni – mondja a törzsfoglár –, azok közé, akik gatyában vannak. Nem látja, hogy az aktára mit írt Linhardt kapitány úr? – „Szigorú őrizet. Megfigyelés.” – Úgy bizony, – jelenti Svejek felé fordulva ünnepélyesen –, a zsványokkal úgy bánunk, ahogy a zsványokkal bánni kell. Ha pedig valaki morogni mer, akkor betesszük az egyesbe és összetörjük minden bordáját. Aztán heverhet ott addig, amíg elszáll belőle a szusz. Ehhez nekünk jogunk van. Úgy, mint azzal a mézszárossal csináltuk, nem igaz, Repa?

– Úgy ám, törzsfoglár úr, de az adott is ám sok munkát nekünk – felel Repa őrmester –, az legény volt ám a bőrében! Több mint öt percig ugráltam rajta, amíg elkezdtek törni a bordái és a vér kicsordult a szájából. És még tíz napot élt utána a disznó. Agyonverhetetlen pasas volt!

– Na látod, te betyár, így van ez nálunk, ha valaki lázadozni mer – fejezte be a törzsfoglár pedagógiai előadását – vagy szökni próbál. Ez kész öngyilkosság nálunk. Ha pedig panaszkodni mersz valamilyen inspekciósnek, te aljas kutya, az isten legyen neked irgalmas! Ha valamilyen inspekciós jön és azt kérdi, van-e valami panasz? – akkor vigyázzba vágod magad, te lator és azt mondod, hogy: „Alázatosan jelentem, nincs semmi panaszom. Meg vagyok a bánásmóddal elégedve...” Hogy fogod mondani, te marha? Ismételd!

– Alázatosan jelentem, nincsen semmi panaszom és meg vagyok a bánásmóddal elégedve – ismételte Svejek olyan szelíd kifejezéssel, ami a törzsfoglárt egészen meghatotta, Svejek jóindulatát és becsületességét nyilvánvalóvá téve előtte.

– Nahát akkor vetközz le egész az alsónadrágig és gyere velem a tizenhatosba – mondotta barátságosan, anélkül, hogy hozzátette volna, hogy: „Te csirkefogó, te aljas kutya” – ami pedig egyébként szokása volt.

A tizenhatosban Svejek húsz férfit talált alsónadrágban együtt. Ezek voltak azok, akiknek az aktáin az a megjegyzés állott, hogy „Szigorú őrizet, megfigyelés”. Ezeket szigorú gondossággal őrizték, nehogy megszökjenek.

Ha ezek az alsónadrágok tiszták lettek volna és ha az ablakon nem lettek volna rácsok, az ember bátran azt hihette volna, hogy valamegyik fürdő öltözőjében van.

Svejket Repa őrmester átadta a „szobaparancsnoknak”. Ez egy szakállas, nyitott ingű ember volt, aki a zuwachs nevét fölírta azonnal egy papírra, ami a falon lógott az alsónadrágosok névjegyzékével. Azt mondta Svejeknek:

– Na, holnap szép cirkusz lesz nálunk, holnap templomba megyünk. Mi alsónadrágosok ott leszünk mindjárt az oltár előtt. Micsoda hecc lesz!

Mint minden börtönintézetben, úgy a kerületi fogházban is a házi kápolna nagy népszerűségnek örvend. Nem arról van szó, hogy itt az erőszakkal imádkozni vezényelt rabokat közelebb hozzák az istenhez, vagy hogy a börtönlakók erkölcsi felfogását reparálják, ilyen szármarságokkal itt nem foglalkoznak. A mise és a prédikáció némi változást jelent a kerületi fogház kegyetlenül unalmas életében. Szó sincs itt istenhez való közeledésről, inkább abban reménykedik mindenki, hogy templomba menés közben a folyosón vagy az udvaron talál egy cigaretta- vagy szivarcsutkát. Egy ilyen, köpöcsészében vagy a sarokban heverő cigaretta teljesen háttérbe szorítja istent. Ez a kis bűzlő micsoda többet ér minden lelki malasztnál.

Aztán a prédikáció, az se kismiska. A tábori lelkész, Ottó Katz úr nagyszerű ember. Az ő prédikációi módfelett lenyűgözők és viccesek voltak, egyenesen oázis a kerületi fogház sivatagában. Olyan jól értett ahhoz, hogy isten határtalan jóságát miként kell megfelelő módon érzékeltetni ezek előtt a becstelen rabok előtt, olyan jól tudott az oltárról lekáromkodni a rab hívőkre, hogy tiszta öröm volt hallgatni. Elragadóan ordította az oltárnál az „ite missa est”-et és művésziesen értett ahhoz, hogy miképpen kell az egész szentmise rendjét a feje tetejére állítani. Ha pedig nagyon részeg volt már, akkor meg új imádságokat és új ceremóniát talált ki, hogy az ember a hasát fogta nevetésben. Aztán az is mulatságos volt, amikor a kehellyel meg a kereszttel vagy az imádságos könyvvel a kezében elesett. Az aztán a hecc! Olyankor a rab ministránsokat vádolja meg azzal, hogy ők gáncsolták el, és ott a szentség előtt azon minutumban egyesre, vagy kikötésre ítéli a ministránsokat.

De a lebüntetett emberek örülnek itt mindennek, az egyes dacára is, minthogy ez teljes egészében hozzátartozik a kerületi fogház tempomi cirkuszához. A komédiában a kikötésnek fontos szerepe van.

Katz Ottó tábori lelkész, a katonapáter, eredetileg zsidó volt.

Ami egyáltalán nem jelent semmit, hiszen a közismert Kohn püspök szintén zsidó volt.

Katz Ottó tábori lelkésznek azonban még tarkább múltja volt, mint a hírhedt püspöknek.

Katz tulajdonképp kereskedelmi főiskolát végzett és mint egyéves önkéntes vonult be a katonasághoz. Itt aztán a váltójog és a váltók körül általában olyan nagy tapasztalatokra tett szert, hogy sikerült neki ezalatt az egy év alatt a Katz és Társa céget dicsőségesen és nagyszerűen csődbekерgetni. Ezekután az öreg Katz kivándorolt Amerikába, miután hitelezőivel megegyezett anélkül, hogy azoknak vagy társának erről tudomása lett volna, aki melleleg Argentínába vándorolt ki.

Azok után, hogy az ifjú Katz Ottó önzetlenül megajándékozta Észak- és Délamerikát a Katz és Társa céggel, belátta, hogy nincs mit várnia

az örökségre és nincs hová hajtania lump fejét. Ezért egyszerűen bennmaradt a hadseregben.

Ezt megelőzően azonban okos dolgot eszelt ki az ifjú Katz önkéntes: szépen kikeresztelkedett, vagyis megtért Krisztushoz a reménydús fiatalember, hogy Krisztus segítségével csináljon karriert. Megtért abban a szent hitben, hogy ez a dolog közte, az öreg Katz fia és Jézus, az öregisten fia között, tisztára üzleti dolog.

Megkeresztelték ünnepélyesen az emauzi templomban. Albin páter mártotta meg az ifjú katolikust a keresztelő medencében. Gyönyörű látványosság volt ez. Jelen volt ezredének szentéletű őrnagya, ott volt azonkívül a keresztanya, egy aggszűz a hradzsini nemesi rendből és az egyházközség egy nagyszájú képviselője, aki a keresztapa szerepét töltötte be ezen a gyönyörű szertartáson.

A tisztai vizsga természetesen ezek után csak jól sikerülhetett és a friss keresztény Katz Ottó bezupált* a hadseregbe már csak azért is, hogy az osztrák-magyar ármádia fénye nagyobb legyen. Eleinte úgy tűnt föl neki, hogy egész jól fog menni az új bolt, sőt a karrierjét a vezérkari tudományok elsajátításával kívánta megkezdeni.

Egy napon azonban alaposan berúgott és elment a kolostorba, hogy a kardot csuklyára cserélje át. Járt a hradzsini püspöknél is és bekeült a szemináriumba. Mielőtt azonban felszentelték volna, tökrészegre itta le magát egy nagyon tisztességes házban a „Vejvodov” háta mögött, ahol tisztára női kiszolgálás volt, mindenféle tekintetben. Ebből a muriból, a teljes öröm és vigasság házából ment egyenesen a lemondás szent kenetét magára venni. A felszentelés után fölkereste ezredét egy kis protekció végett. Amikor pedig tábori pap lett, lovat vett magának és igen tevékenyen vette ki részét ezredbeli tisztársainak minden dorbézolásából.

Abból a házból, ahol lakott, az istenfélő hívők pánikszerűen menekültek. Utcai lányokat cipelt fel a lakásába, vagy pedig tisztiszolgájá-

* *Berukkolt. A zupa szó (Suppe: leves) a hitvány katonakosztra utal.*

val hozatta fel őket; nagyon szívesen ferblizett, és alaposan gyanúsították azzal is, hogy hamisan játszik, de senki se tudta rábizonyítani, hogy eldugja-e csakugyan az ászokat bő reverendája ujjába. Tiszti környezetben szentatyaának csúfolták.

A prédikációra sohase készült. Tulajdonképp csak ebben különbözött elődjétől, aki előtte látogatta a katonai kerületi fogházat. Tudniillik elődjének megvolt az a mániája, hogy a szószékből még lehet javítani azokon a katonákon, akiken a kerületi fogház szigora nem fog. Ez a tiszteletreméltó prédikátor ájtatosan forgatta a szemét és megmagyarázta a raboknak, hogy mennyire szükség volna egy reformra, mely a prostituáltakról és a megesett lányokról gondoskodna, beszélt a fattyú gyerekek neveltetésének kérdéséről is és más ehhez hasonló dolgokról. Az ő prédikációi igen unalmasak voltak.

Ennek ellenében Katz Ottó táborigazgató olyan prédikációkat tartott, hogy azokkal mindenki meg volt elégedve.

Szép ünnepi jelenség volt, amikor a „tizenhatosokat” alsónadrágban felvezették a házikápolnába. Még erre az alkalomra sem öltöztették fel őket, minthogy tartani lehetett attól, hogy meglóg valaki közülük. Ezt a húsz gatyásat állították rendesen a szószék alá. Egyiknek-másiknak, már akinek a szerencse istene kedvezett, egy talált cigarettavég volt eldugva a szájába, minthogy zsebe egyiknek se volt és így nem dughatták el máshová.

Ezek közé az alsónadrágosok mögé állították aztán a „kerületi” többi lakóit, akik a gatyásokon jót mulattak, miközben a táborigazgató pengő sarkantyúval feltántorgott a szószékre.

– Habtacht!* – ordított le a szószékről a pap. – Imához! – Mondja mindenki utánam, amit mondani fogok! Te ott hátul, te csibész, ne fújd az orrod a kezedbe! Az isten házában vagy most! Mindjárt becsukatlak, te bitang! Vagy elfelejtettétek már a miatyánkot, adta la-cibetyárjai? No, próbáljuk még egyszer. Tudtam, hogy nem fog menni. Ugyan ki gondol közületek a miatyánkra, mindenki csak a két

* Vigyázz! („Hapták!”)

porció húsrá gondol és a babsalátára, aztán feküdni akar a hasán és az orrát vájni egész nap... Az kell nektek, nem pedig isten, mi? Nincs igazam?

Lenézett a hús fehér angyalra, akik gatyában álltak a szószék előtt és akik éppenséggel úgy, mint a többiek, kitűnően mulattak. Hátral pedig „maso”-t* játszott egy társaság.

– Nagyszerű – súgja oda Svejek szomszédjának, akit azért csuktak be, mert három koronáért baltával levágta bajtársa összes ujjait egyik kezéről, hogy megszabadítsa a katonaságtól.

– Várj csak, most jön a java – súgja vissza a szomszéd –, megint alaposan részeg, biztosan a bűn tüskés útjáról fog majd dumálni.

A tábori lelkész csakugyan kitűnően volt hangolva. Maga se tudta miért, de folyton hajlongott a szószékből. Minden percben várni lehetett, hogy elveszíti az egyensúlyt és legurul a lépcsőkön.

– Daloljatok valamit, fiúk – kiáltja le a szószékről –, vagy akarjátok, hogy én daloljak nektek egy új nótát? No, dúdoljátok utánam:

Mindenkinél jobban szeretem én őt,
Azt a bájos, kedves drága kicsi nőt,
Nemcsak magam járok díszes házába,
Sokan járnak hozzá az év napjába...
Mit gondoltok mégis, ki e kedvesem?
Szűz Mária, ő az, bájos édesem.

– Sose fogjátok megtanulni, sok istentelenje! – folytatja a páter. – Az a véleményem, mindannyiokat agyon kellene lőni, értitek? Innen, erről a szent helyről jelentem ki ezt, sok haszontalanja! Mert isten nem fél ám tőletek, bitangok és el fog veletek bánni, hogy arról koldultok. Nem akartok Krisztushoz fordulni, csibészek, inkább haladtok a bűn tüskés útjain!...

– Benne van már – súgja oda Svejeknek a szomszédja. – Ma megint alaposan be van rúgva.

* *Seggrepacsit.*

– A bűn tüskés útja, ti nyavalyások, az a harc útja... Harc a nehéz tüskéssel... Értitek, sok barom? Ti az úr elveszett fiai vagytok és inkább egyedül botorkáltok ezen az úton, semhogy visszatérnétek istenhez. Nézzetek csak fel a magasba, az ég távolába és áldottak lesztek, lelketekbe békesség költözik, gazemberek. Ki vihog ott hátul? Nem vagy te ló, ez pedig az isten háza és nem istálló. Erre figyelmeztetek benneteket kedveseim. No, hol is hagytam el?... Igen, a lelki békességen. Nagyon jó. Jegyezték meg magatoknak, barmok, hogy ti is csak emberek vagytok, tehát vessétek zavaros szemeteket az égbe és tudjátok meg, hogy az emberi élet e földön véges, míg az isten örökkévaló. Nagyon jó, nem igaz, uraim? Nekem éjjel-nappal kellene értetek imádkoznom, marhák, hogy az úr lelkét öntse a ti hideg szívetekbe és szent könyörületességével mossa le határtalan bűneiteket, hogy ti is örökkévalók legyetek, hogy szeressen benneteket az úr. De tévedtek, disznók, nem fogok értetek imádkozni, én nem foglak benneteket a paradicsomba vezetni.

A pap böfögött egy nagyot, majd makacsul folytatta:

– Nem és nem. Semmit se fogok értetek tenni. Egyáltalán nem akarok veletek törődni, mert javíthatatlan zsványok vagytok. Utatokon nem az isteni jóság vezet benneteket. Az úr lehellete nem fog körülvenni titeket, minthogy az istennek eszeágában sincs olyan betyárokkal törődni, mint ti vagytok. Halljátok, ti gatyások?

Húsz alsónadrág felnéz a szószékre és egy hanyagul mondja:

– Halljuk, jelentjük alássan!

– Nem elég csak hallani – folytatja a tábori lelkész prédikációját. – Az élet sötét fellege vesz körül benneteket, az úr mosolya nem szabadít meg az elmúlás gondjaitól, ti hülyék, ti! Az isteni jóságnak is meg van a határa, te pedig, te öszvér ott hátul, ne vihogj, mert becsukatlak, hogy megfeketedsz. És ti ott lenn azt hiszitek, hogy a kocsmában vagytok? Isten könyörületessége végtelen, de ez a könyörületesség csak rendes embereknek szól és nem az emberi társadalom kivetettjeinek, akik a törvények ellen, sőt a szolgálati szabályok ellen vétettek. Ezt akartam nektek mondani. Imádkozni persze nem tudtok és azt

hiszitek, hogy az egész istentisztelet csak egy hecc, mint a színház vagy a mozi. Majd én kiverem ezt a fejetekből! Nehogy azt higgyétek, hogy benneteket szórakoztatlak. Mindannyiokat egyesbe csukatlak! Azt fogom veletek csinálni, bitangok! Itt töltöm veletek a drága időmet és látom, hogy teljesen hiábavaló. Ha ma a táborszernagy és a püspök jönne ide, ők se tudnának benneteket megjavítani és istenhez vezetni. Majd megemlékeztek ti még énrólam, mint aki a javokat akarta!

A hús alsónadrág közül egyik zokogni kezd. Svejks volt az, aki keservesen sírt.

A tábori lelkész lenézett az alsónadrágosokra. Ott állott Szejks és két kezével törölte könnyeit, miközben köröskörül alig visszafojtható öröm nyilvánult meg e műsoron kívüli multság láttán.

A tábori lelkész, Svejkre mutatva folytatta:

– Erről az emberről vegyen példát mindenki. Mit cselekszik ez az ember?

Ez az ember sír. Ne sírj, mondom én néked, meg fogsz te javulni! Ez nem megy olyan könnyen. Most sírsz és ha visszavisznek a cellába, olyan akasztófavirág leszel, mint eddig voltál. Sokat kell még neked az úr végtelen kegyelmére és jóságára gondolnod, amíg lelked megtalálja az igaz utat, amelyen haladnod kell. Ma látunk itt egy embert, aki könnyekbe tör ki, minthogy lelke az istenhez kívánczik vissza. És mit csináltok ti többiek? Semmit. Az ott kérődzik valamin, mintha kedves szülei kérődző állatok lettek volna, az a másik pedig tetűt keres az ingében, itt az úr színe előtt. Nem tudtok eleget vakarózni odahaza? Itt a szentmisén kell ilyesmivel foglalkozni? Törzsfoglár úr! Maga nem törődik semmivel a világon! Hiszen valamennyin katonák vagytok, nem pedig ostoba civilek! Tehát viselkedjétek úgy, amint az katonához illik, ha már a templomban vagytok! Ezzel végeztem is, disznók. Követelem, hogy az istentisztelet ideje alatt viselkedjétek tisztességesen, nem úgy, mint legutóbb is, amikor mise alatt a kincstári fehérműt kenyérrre cseréltétek el és itt zabáltátok az ajtatoskodás ideje alatt!

A pap lejött a szószékről és bement a sekrestyébe, ahova a törzsfoglár követte. Kis idő múlva kijött a törzsfoglár és kihúzta Svejket a hús gatyás közül és magával vitte a sekrestyébe.

A tábori pap komótosan az asztalon ült és épp cigarettát sodort. A belépő Svejkhez fordulva így szólt:

– Szóval itt vagy! Hát én alaposan átgondoltam a dolgot... Érted, te számár! Ez az első eset, hogy valaki itt nálam a templomban sírva fakad.

Majd leugrott az asztalról és megrázta Svejket:

– Ismerd be, te bitang, hogy csak tréfából sírtál!

Szalézi Szent Ferenc kérdő arccal nézett le Svejkre. A másik falról pedig egy mártír képe szegezte rá ijedt szemét, amint a római zsoldosok épp testének nemesebb hátsó részét fűrészelték. A mártír tekintetében nem érzett se fájdalom, se öröm, se pedig a mártírok közismert átszellemültsége. Arcán csupán valami nagy megütközés kifejezése ült, mintha azt kérdezné kínzóitól: – De uraim, mi a fenét csinálnak velem?

– Alázatosan jelentem, tábori lelkész úr – mondja Svejk mindent egy kártyára téve –, én meggyónom a mindenható istennek és önnek szent atyám, aki az ő földi helytartója, hogy valóban nem igazából sírtam. Láttam, hogy az ön prédikációjához hiányzik egy jóra való bűnös, akit keresni tetszett kegyes beszédében. Így aztán én akartam megszerezni önnek ezt az örömet, nehogy azt tessék gondolni, hogy nincs tisztességes ember a világon. Aztán magamnak is kedvezni akartam, hogy könnyebb legyen a szívem.

A pap vizsgálódva bámult Svejk jámbor arcába.

Szent Ferenc komor arcán a napsugár játszott és melegen nézett át a túlsó falon szenvedő mártírra.

– Maga tetszik nekem – mondja a pap ismét az asztalra ülve. – Milyen ezredbeli? – És ismét böfögni kezdett.

– Alázatosan jelentem, hogy én a kilencvenegyes ezredhez tartoznék, ha odatartoznék, de most magam se tudom, hogy mi van velem.

– És miért ül maga itt tulajdonképpen? – kérdezte a pap anélkül, hogy a böfögéssel felhagyott volna.

A templomból behallatszott a harmónium hangja, ami az orgonát helyettesítette. A harmóniumot egy tanító kezelte, akit szökésért csuktak be. Valami jajgató templomi melódiát játszott az öreg instrumentumon, ami szépen harmonizált a tábori pap bőfögésével.

– Tábori lelkész úrnak alázatosan jelentem, nem tudom, hogy miért vagyok itt és hogy nincsen semmi panaszom az itteni bánásmódra. Egyszerűen pechem van. Én mindig jót akarok és mindig valami rossz sül ki belőle épp úgy, mint ahogy azzal a mártírral történt ott a képen.

A pap a képre nézett és nevetve mondta:

– Maga tetszik nekem, barátom, majd érdeklődni fogok maga után a hadbírósnál. Ellenben most már elég volt magából, szeretném már lerázni a nyakamról ezt a szentmisét. Hátra arc! Lelépni.

Amikor Svejik visszatért az alsónadrágosok közé, a szószék alá, arra a kérdésre, hogy mit akart tőle a pap, igen egyszerűen felelt:

– Be van rúgva.

A tábori pap folytatta a szentmisét és az egész hallgatóság figyelemmel és érdeklődéssel kísérte a ceremóniát. Sőt a szószék alatt az egyik rab katona fogadott a másikkal, hogy a pap ki fogja ejteni kezéből a szentségtartót. Egy egész porció kenyeret kötött ki két pofon ellenében és megnyerte a fogadást.

Az, ami a ceremónia alatt megfogta az emberek lelkét, persze nem a misztérium volt, se pedig a hithű katolikusok vallásos áhítata. Ez olyan érzés volt, mint amilyen a színház látogatóinál szokott előfordulni, amikor az embernek fogalma sincs a darab tartalmáról és kíváncsian várja, hogyan bogozódnak ki a bonyodalmak. Elmerültek annak a képnek az élvezetébe, amit a tábori lelkész úr varázsolt eléjük nagyszerű áldozatkészséggel.

Az emberek teljesen átadták magukat annak az esztétikai örömnak, amit az a látványosság nyújtott, hogy a tisztelendő úr fordítva vette föl az ornátusát. Teljesen végigélvezték mindazt, ami az oltárnál történt.

A vöröshajú ministráns, egy szökevény, aki maga papi körökből származott és nagy specialista volt az apró tolvajlások terén a huszonnyolcadik ezrednél, igyekezett az egész misét emlékezetből celebrál-

ni. Egy személyben ministránsa és sűgőja volt a táborig lelkész úrnak, aki át akart ugrani egész részeken és a misekönyvben előirt közönséges mise helyett szépen belekezdett a vecsernyei énekbe a publikum általános meglegedésére.

A táborig papnak se hangja, se hallása nem volt, úgy, hogy a kápolnában olyan általános kuncogás lett úrrá, mint a disznóólban.

– Na ez aztán ma alaposan beállított – mondották az oltár előtt –, ez már teszi. Ez aztán már valami... Biztosan valahol nőknél mulatott a bűdös, ott itatták le ilyen alaposan.

Harmadszor zendül föl már a táborig lelkész ajkán, hogy „ite missa est!” olyan harsogással, mintha az indiánok harci éneke volna. Szinte recsegték belé az ablakok.

Aztán belenézett mégegyszer a kehelybe, hogy maradt-e ott még egy pár csepp bor, majd savanyú arcot vágva odafordult a hallgatóságához:

– Na bitangok, mehettek haza. Vége van. Észrevettem ám, hogy nem azzal a megilletődéssel álltok itt, amilyennel kellene, amikor az oltári szentség előtt álltok, csirkefogók! Nem sül le a pofátokról a bőr, itt az isten színe előtt röhögni, köhögni, vihogni, toporogni? És hozzá én előttem, aki itt a Szűz Máriát, a Jézus Krisztust, sőt magát az Atyaistent képviselem, ti barmok! Ha ez mégegyszer előfordul, megtanítlak ám benneteket kesztyűbe dudálni. Meglátjátok, hogy nemcsak az a pokol van, amelyikről a múltkor beszéltem nektek, hanem van ám egy földi pokol is és ha attól a másiktól meg is menekülnék, lacibetyárok, ezt a földit nem ússzátok meg szárazon! Lelepní!

A táborig pap, miután ilyképpen lecelebrálta a misét, eltűnt a sekrestyében. Átöltözködött és hozatott magának a kantinból egy korsó fehér bort, amit az utolsó cseppig megivott, majd a ministránsok segítségével felült az udvarban kikötött hátaslovára, de Svejkre gondolva ismét lekecmeregett róla és bement az irodába Bernis hadbíróhoz.

Bernis vizsgálóbíró-hadbíró valóságos világfi volt. Elragadóan ügyes táncos és morális szempontokból teljesen lezüllött alak. Persze rémesen unta magát hivatalában, tehát német emlékkönyvverseket fabrikált, amikből egész halom volt nála állandóan raktáron. Legfon-

tosabb funkcionáriusa volt ennek az apparátusnak, akinél rengeteg elintézetlen, becsomagolt akta hevert és akit a Hradcany-i hadbírósgon ezért respektáltak.

A neveket folyton összecserélte, elvesztette a vádiratokat és ezek helyett újakat szerkesztett saját belátása szerint. Elítéltetett ez már tolvajokat szökésért, szökevényeket lopásért. Sőt nagy politikai pörök is elhullajtott és újakat agyalt a levegőből. Csoda sok hókuszpókuszt csinált mindenből, csakhogy a vádlottat bele tudja húzni abba a peranyagba, amit részére kigondolt, minthogy az eredetiről fogalma se volt. Az is előfordult vele, hogy egész egyszerűen valamilyen fel ségsértési anyagot tett a határtalan rendetlenségben elveszett vádiratok helyébe.

– Szervusz – köszönt be hozzá a tábori lelkész kezetnyujtva. – Hogy vagy?

– Lassacskán – felelte a vizsgálóbíró, – összedobálták itt az irataimat, úgy, hogy az ördög sem ismeri ki magát köztük. Tegnap egy teljesen kidolgozott peranyagot küldtem fel egy alakról, aki lázadással van vádolva, ma aztán visszakapom az aktákat azzal, hogy ebben az esetben nem lázadásról, hanem konzervlopásról van szó. A fene tudja, hogy jöttek rá, pedig egész más számot adtam az ügynek. – A hadbíró köpött egyet.

– Bejársz még kártyázni? – kérdi a pap.

– Elvesztettem már mindenemet a kártyán. Legutóbb a kopasz ezredessel játszottam makaót, persze minden adóssága ráment. Ellenben egy szép kislányt tudok ajánlani, szentatyám... És te hogy vagy?

– Nekem egy tisztizsolga kellene – mondja a tábori pap. – Nemrégén egy könyvelő volt nálam, persze akadémiai képzettség nélkül, ellenben borzasztó disznó volt, folyton imádkozott és rimázkodott, hogy az isten oltalmazza meg őt. Erre elküldtem egy marsbatallionnal* a frontra. Úgy hallottam, hogy ezt a zászlóaljat teljesen felmorzsozták, aztán küldtek nekem egy másikat, aki egyebet se csinált egész nap,

* Menetzászlóaljjal.

mint a kocsmában ült és az én kontómra ivott szakadásig, ami még hagyján lett volna, de a lábai úgy izzadtak, hogy az kibírhatatlan volt. Erre ezt is kiküldtem a marssal. Ma a mise alatt találtam egy legényt, aki csupa heccből sírva fakadt a prédikáció alatt. Ilyen ember kellene nekem. Svejknak hívják a pasast és a tizenhatosban ül. Szeretném tudni, hogy miért van itt és hogy nem lehetne-e kivezényelni hozzám?

A hadbíró keresni kezdte az aktákat, de mint rendesen, most se talált semmit.

– Valószínűen Linhardt századosnál lesz – mondja hosszabb keresés után –, fene tudja, hogy hogyan vész el nálam minden akta. Valószínűleg Linhardthoz küldtem. – Halló, itt Bernis hadbíró főhadnagy. Százados úr! Nincsenek önnél véletlenül egy Svejks nevezetű ember aktái? – Hogy Svejks ügyének nálam kell lenni? – Csodálom... Én átvettem öntől? – Valóban... Csodálom. A tizenhatosban ül... – Tudom, kapitány úr, hogy a tizenhatos az enyém, de azt hittem, hogy Svejks aktái valahol önnél hevernek? Hogy önnél nem hevernek akták? – Halló – halló...

Bernis hadbíró leült az asztalhoz és keserűen kárhóztatta azt a rendetlenséget, ami a vizsgálati ügyek vezetésében van. Közte és Linhardt százados között már régen ellenséges viszony volt, amit mind a ketten következetesen ápoltak. Ez abban nyilvánult meg, hogy ha egy Linhardt-féle aktacsomó Bernis kezébe került, annak nyoma veszett úgy, hogy azt senki se tudta többé felkutatni. Ugyanezt csinálta nemes viszonzással Linhardt százados is minden kezeügyébe eső Bernis-féle aktával. Kölcsönösen eltüntették egymás okmányait.*

* A prágai kerületi fogházban ülő katonák harminc százaléka az egész háborút végigülte a börtönben anélkül, hogy egyszer is kihallgatásra került volna. Svejks aktáit csak a háború után találták meg a katonai irattárban a következő jelentéssel: „Vádolt levetni szándékolta képmutató álarcát, hogy nyíltan föllépjen az uralkodó és az állam ellen.” Az akták egy Kudela József nevű ember aktái között voltak, amiken egy kis keresztjel alatt ez a megjegyzés volt olvasható: „Elintézte” és a dátum. (A szerző megjegyzése a könyvben.)

– Hát kérlek, én ezt a Svejket elvesztettem – mondta Bernis –, majd magamhoz rendelem. Ha nem fog vallani semmit, akkor hozzád kísértetem, te aztán majd az ezrednél elintézed a dolgot velem.

Amint a pap elment, a hadbíró elővezettette Svejket, akinek ott kellett az ajtóban várnia, minthogy a hadbíró épp egy telefonogramot vett fel a rendőrkapitányságtól a 7267-es számú vádirathoz infanteriszt Maixner ügyében, kinek iratait Linhard százados aláírására vették át a rendőrségtől már napokkal ezelőtt.

Eközben Svejki körülnézett alaposan a hadbíró szobájában.

Hogy ez a szoba valami kellemes benyomást tett volna a belépőre, azt nehéz lenne állítani, főleg, ha az ember figyelembe veszi azokat a fényképeket, amelyek a szoba falait díszítették. Ezek a felvételek különböző kivégzéseket ábrázoltak, amelyeket dicső hadseregünk Galíciában és Szerbiában hajtott végre. Művészi felvételek voltak földig égett kunyhókról és fákról, melyek ágait a ráakasztott emberek hullái húzták a föld felé.

Különösen jól sikerült az a fénykép, amit Szerbiában vettek föl egy akasztott családról. Egy kisfiú, az anyja és az apja. Két katona állott feltűzött szuronnal a fa mellett, a kivégzettekre vigyáztak. Az előtérben pedig egy tiszt állott, a győző ábrázatával és nyugodtan cigarettázott. A háttérben a tábori konyha működött teljes üzemben.

– No, mi van magával, Svejki? – kérdi a hadbíró, miután a telefonogramot az akták közé csúsztatta. – Mit követett el? Be akarja-ismerni bűneit, vagy pedig várni fog, míg a vádirat maga ellen teljesen elkészül? Ez nem megy így tovább, fiam. Ne gondolja, hogy most valami bíróság előtt van, ahol magát holmi civil szamarak hallgatják ki. Mi katonai bíróság vagyunk, érti? K. u. K. Militärgericht. A maga részére csak egy menekvés van a szigorú, de igazságos ítélet elől: a teljes beismerés.

Bernis hadbírónak ez volt a módszere, amikor a vádlott ellen szóló bizonyítékokat elvesztette. Nem sokat törődött az ügyekkel, tehát nem lehet csodálkozni azon, hogy a vizsgálat eredménye minden esetben egyenlő volt a zéróval. Ennek tetejébe Bernis hadbíró igen éleslátású

kriminalistának is tartotta magát, akinek nincs szüksége semmiféle bizonyítékra, semmiféle aktára, úgy is meg tudja állapítani a delikvensről, hogy miért ül a kerületi fogházban. Szerinte minden megállapítható volt az elővezetett ember viselkedéséből, a fizimiskájából. És így kombinálta össze a vádat.

Éleslátása és emberismerete olyan nagy volt, hogy egy cigányt, akit azért hoztak a fogházba az ezredtől, mert néhány tucat fehéreneműt lopott (a raktárnok segédje volt a magazinban) politikai bűncselekménnyel vádolt. Azt állította erről a jámbor cigányról, hogy valahol egy kocsmában, katonák előtt, a cseh korona országaiból és Tótországból egy szláv királlyal az élén valami nemzeti államot akart alakítani.

– Nekünk bizonyítékaink vannak – mondotta a szerencsétlen cigánynak –, a maga részére más mentség nincs, mint szépen beismerni, hogy melyik kocsmában mondotta az inkriminált dolgokat, melyik ezredből való katonák, akik magát végighallgatták és mikor történt mindez?

A boldogtalan cigány erre kigondolt egy dátumot, egy vendéglőt, sőt egy ezredet is, ahová az ő világrengető politikai koncepcióinak hallgatói tartoztak, de amikor a kihallgatásról visszakísérték, egyszerűen megszökött.

– Szóval maga nem akar beismerni semmit – mondotta a hadbíró Svejknak, aki úgy hallgatott, mint a sír –, és nem akarja megmondani, miért van itt, miért zárták le magát? Megmondhatná barátocskám, még mielőtt én mondom meg magának. Jobb lesz... tehát ismételten figyelmeztetem, ismerje be bűnét, minthogy ez a vizsgálatot megkönnyíti és maga büntetését lényegesen enyhíti. Ez nálunk is épp úgy van, mint a civileknél.

– Alázatosan jelentem – tett vallomást Svejkkedélyesen –, én mint talált ember kerültem a kerületi fogházba.

– Hogy érti ezt?

– Alázatosan jelentem, igen egyszerűen. A mi utcánkban van egy szenes, annak van egy egész ártatlan két éves gyereke és ez a gyerek egyszer elindult a Szőlőhegytől a Libnéig gyalog, ahol egy rendőr ta-

lálta meg, amin a járda szélén ült. Aztán bevitte ezt a két éves gyereket a kerületi kapitányságra és becsukta egy cellába. Amint látni tetszik, ez a gyerek teljesen ártatlan volt és mégis becsukták. És ha ez a gyerek beszélni tudott volna és valaki megkérdezte volna tőle, hogy miért ül a kapitányságon, hát az se tudta volna megmondani. Hasonlóképp van ez velem is. Én is ilyen talált gyerek vagyok.

A hadbíró kemény, dühös tekintete végigfutott Svejken. Svejek ott állott nyugodtan, közömbösen és ártatlan szemekkel a hadbíró előtt, aki ettől a borjútekintettől dühbe jött, és fel és alá kezdett járni a szobában. Nem tudni, mi lett volna ebből az emberből, ha nem ígérte volna már oda a tábori papnak.

Végre megállott ismét az asztalnál.

– Hallja! – mondja Svejeknek, aki közömbösen nézett maga elé –, ha maga még egyszer a kezem közé kerül, keservesen meg fogja keserülni. – Vezessék vissza!

Miután Svejket visszavitték a tizenhatosba, Bernis hadbíró magához hívatta Szlavik törzsfoglárt.

– További intézkedésig – mondotta röviden – Svejek Katz tábori lelkész úr rendelkezésére van bocsátva. Készítse el az elbocsátó papírjait és kísértesse két emberrel a tábori lelkész úr lakására.

– Láncot adjak-e az útra, főhadnagy úr?

A hadbíró ráütött az asztalra:

– Maga ökö! Világosan megmondtam magának, hogy elbocsátó papírt állítson ki neki.

És minden mérget, ami Linhardt és Svejek miatt e mai napon felgyűlt benne, mind ezen a törzsfogláron töltötte ki és a következő szavakkal végezte be mondanivalóját:

– Ezek után azt hiszem, meg fogja érteni, hogy maga egy koronázott ökö!

Ez a kijelentés tulajdonképp csak császárokat és királyokat illetve meg és talán ennek tudható be, hogy a közönséges törzsfoglár nem volt megelégedve a kinevezéssel és dühét a folyosót takarító rabokon töltötte ki.

Ami pedig Svejket illeti, a törzsfoglár úgy döntött, hogy az éjjel még itt tartja a „Kerületiben”, hadd élvezze még egy kis ideig a fogház kellemességeit.

A kerületi fogházban töltött éjjel Svejk kellemes emlékei közé tartozott mindörökké.

A tizenhatos cella mellett volt az „ajnclik”, az a sötét lyuk, az egyes, ahonnét ezen az éjjelen is egy fegyelmi vétségért odazárt katona kétségbeesett ordítása hangzott, amint Repa őrmester a bordáit tördöste Szlavik törzsfoglár parancsára.

Majd amikor az ordítás megszűnt, újra hallható lett a tetűölés ismerős pattogása, amint a katonák feles számban hemzsegő parazitáikat pusztították.

Az ajtó felett egy mélyedésben pislogott és füstölgött egy petróleumlámpa a védőrács mögül. A petróleumszag összevegyült a mosdatlan emberi test természetes kigőzölgésével és a kibli illatával, mely minden alkalommal, amikor a fedelét felnyitották, újabb bűzfelleggel gazdagította a szagok kibírhatatlanságát.

A rossz táplálkozás minden egyes embernél emésztési zavarokat okozott és majdnem valamennyien állandóan szeleket eregettek magukból az éjjeli csendességbe. Ezzel a különös szignállal felelgettek az emberek egymásnak, tréfás megjegyzések kíséretében.

A folyosóról behallatszott az ór kimért lépése. Időről időre felnyitották az ajtón a figyelő lyukat, és a fogházőr bekukkantott a veszedelemes tizenhatosba.

A közepső priccsen valaki csöndesen mesélt.

– Mielőtt szökni akartam és mielőtt ide hoztak volna hozzátok, a tizenkettősben ültem. Ott a könnyebbek vannak. Egyszer valakit behoztak kívülről. Ez a derék ember tizennégy napot kapott, mert a szökevény katonáknak szállást adott. Előbb azt hitték, hogy valami összeesküvést idéztek fel, aztán kitudódott, hogy az atyafi pénzért adott szállást a bakáknak. A legkönnyebb pasasok közé kellett volna kerülnie, de mivel nem volt hely, odatették közénk. Ez az ember rengeteg finom elemőzsiát hozott magával. Valami úton-módon megengedték

neki, hogy maga élelmezze magát. Sőt még dohányoznia is szabad volt. Volt annak két sonkája, kenyere, vaja, cigarettája stb., szóval mindene, ami jó csak van a világon. Két hátizsák megtömve finomabbnál finomabb holmival. A pasas azt hitte, hogy azt az egész két hátizsákra való ennivalót egyedül muszáj felfalnia. Eleinte kértünk tőle egyet-mást, de persze ő nem úgy tett, mint mi, akik ha kapunk valamit, hát elosztjuk egymás között, hanem azt mondta, hogy neki tizennégy napot kell itt ülnie és ő nem fogja elrontani a gyomrát azzal a vacak rohadt krumplival és káposztával, amit nekünk adnak itt menázsi címén. Azt szívesen ideadja nekünk. „A menázsi-részemet és a komisz kenyeret – mondotta – eloszthatjátok magatok között.”

Mondom nektek, ez olyan finom ember volt, hogy még a kiblire sem ült rá. Inkább várt reggelig, hogy a sétánál ülhessen a reterátra, úriasan. Annyira elkényeztetett ember volt, hogy még klozetpapírt is extra hozott magával. Azt mondtuk neki, hogy fütyülünk a porciójára, és szenvedtünk inkább egypár napot. A pasas persze zabálta a sonkát, vajat kent a kenyérré, tojást hámozott magának, szóval élt, mint Marci Hevesen. Cigarettázott és senkinek nem adott még egy slukkot sem. Persze nekünk nem szabad dohányozni és ha a foglár meglátná, hogy valamelyikünk füstöl, hát tőle is elvették volna. Amint mondom, vagy három napig túrtunk. A negyedik napon aztán éjjel rendesen elbántunk vele. Elfelejtettem nektek mondani, hogy az atyafi reggel, délben, este, mielőtt pofázni kezdett volna, mindig hosszasan imádkozott. Hát ezen a reggelen is felkelt, jó sokáig ájtatoskodott, aztán kereste a hátizsákot a priccs alatt. Persze a hátizsákok ott voltak, de bizony összeesve, mint egy felszúrt hólyag. Na aztán elkezdett kiabálni, hogy mi őt így, meg úgy, megloptuk és hogy csak a klozetpapírt hagytuk meg neki. Aztán vagy öt percig azt hitte, hogy csak tréfálunk vele és hogy eldugtuk az elemózsiát. Szinte vígan mondogatta nekünk: „Tudom, hogy csibészek vagytok és csak eldugtátok a holmimat. No, ez a tréfa jól sikerült, he-he...” Volt köztünk egy Libenák nevű katona, ez azt mondta a palinak:

– „Tudja mit, takarózzon be a pokróccal, számoljon tízig, aztán nézze meg a hátizsákokat.” Ez pedig szépen lefeküdt, betakarta magát,

mint egy szófogadó gyerek és elkezdett számolni – egy, kettő, három... – Ez a Libenák megint odaszól neki: – „Ne olyan gyorsan, hé! Szép lassan olvasson.”

Na aztán a pasas megint előlről kezdte a pokróc alatt az olvasást: – „egy, kettő, három” – de most már szép csendesen. Amikor tízig így elolvasott, kikecmergett a pokrócból és kereste a holmit. – „Jézusmária, emberkék, hiszen ez megint olyan üres, mint volt.” Gyerekek, olyan ostoba pofát vágott, hogy mi majd megpukkadtunk a nevetéstől. De ez a Libenák azt mondja neki megint: – „No, próbálja meg még egyszer.” – És képzeljétek, az a marha megint lefeküdt, megpróbálta. Aztán amikor látta, hogy megint lóvá tettük, elkezdte püfölni az ajtót. Ordított, mint a sakál: „Megloptak, megloptak, segítség, nyissátok ki a Krisztus nevében!” – Persze mindjárt berohantak és hívták a törzsfoglárt és a káplárt. Mi egyhangúlag azt mondtuk, hogy az atyafi meg van bolondulva és hogy tegnap késő éjszakáig zabált és felfalta mindenét. Ez meg csak sírt és azt jajgatta, hogy valahol morzsáknak kell lenni. Erre aztán keresték minden piccsnél a morzsákat, persze nem találtak fenét se, hiszen annyi eszünk nekünk is volt. Amit nem bírtunk már megenni, azt szépen leeresztettük spárgán a második emeletre.

Nem tudtak ránkbizonyítani semmit se, habár a majom folyton mondogatta, hogy valahol kellett morzsának maradnia. Egész nap nem evett semmit, és kegyetlenül figyelte, hogy nem eszik-e valaki az ő holmijából valamit, vagy nem dohányzik-e valaki. A következő napon délben még nem nyúlt a menázsihoz, de este bizony már megkóstolta a rohadt káposztát. Az imádkozásról is leszokott. Nem imádkozott a komisz menázsi előtt úgy, mint a sonka és a tojás előtt csinálta. Aztán az egyik közülünk valami úton-módon egypár drámacigarettához jutott kívülről. Csak akkor kezdett a pasas velünk beszélni, hogy adjunk neki egy slukkot. Persze egy frászt adtunk neki.

– Már attól féltem, hogy adtak neki egy slukkot – jegyezte meg Svejka. – Ez az egész mesét elrontotta volna. Ilyen nemeslelkűség csak regényekben van, de a kerületi fogházban, ilyen viszonyok között marhaság volna.

- És nem pokrócoztátok meg? – kérdezte valahonnan egy hang.
- Arról egészen megfeledkeztünk.

Aztán élénk vita indult meg afelett, hogy járt volna-e az illetőnek a pokróc azok után, amit tett, vagy nem. A többségnek az volt a véleménye, hogy az illető a pokrócra alaposan és tökéletesen rászolgált.

A beszélgetés csöndesedett. Az emberek egyenként elaludtak, miközben alaposan végigvakarták a combjaikat, mellüket és hasukat, szóval mindazon helyeket, ahol a tetű a legszívesebben tartózkodik a fehérműben. Elaludtak és a fejükre húzták a tetves pokrócokat, hogy a petróleumlámpa fénye álmukat ne zavarja.

Reggel nyolckor Svejket levitték az irodába.

– Az irodaajtó baloldalán van egy köpöcsésze, oda szokták dobni a cigarettavégeket – oktatta ki egy rab Svejket. – Aztán az első emeleten szintén el fogsz haladni egy köpöcsésze mellett, nézz bele abba is. A folyosót csak kilenckor takarítják, úgy, hogy most még biztos van benne valami.

Azonban minden reménység a kis cigarettastumfli irányában dugába dőlt, minthogy Svejk nem jött többet vissza a tizenhatosba. Tizenkilenc alsónadrág törte a fejét azon, hogy mi történhetett vele, tizenkilenc alsónadrág kombinált mindenfélét a derék Svejk sorsáról.

Egy módfelett szeplős népfelkelő rendelkezett közöttük a legtöbb fantáziával. Ez a szeplős azt terjesztette Svejkről, hogy lelőtte a kapitányát és ezért ma reggel Svejket kivitték a gyakorlótér háta mögé a motolai erdőbe és kivégezték.

X.

SVEJK, MINT TISZTISZOLGA, A TÁBORI PARNÁL

1.

Svejk odisszéájának új fejezete ez alkalommal két szuronyos katona díszes kíséretében kezdődött, akik őt a tábori pap lakására vezették.

Kísérői nagyszerűen kiegészítették egymást. Az egyik magas volt és sovány, ennek ellenében a másik alacsony és kövér. A magas a

jobblábára sántított, az alacsony a balra. Mind a kettő a hinterlandban teljesített szolgálatot, minthogy a háború előtt véglegesen felmentették őket katonai kötelezettségük alól.

Komolyan lépkedtek a kocsiúton és időközben végignézték úgy oldalvást a közepén haladó Svejket, aki minden második embernek szalutált. Svejek polgári ruhája a kerületi fogház raktárában elveszett azzal a sapkával együtt, amit a sorozásra menetele előtt vett készpénzen. Így aztán, mielőtt a fogházból elbocsátották volna, adtak neki, egy kivénült katonamundért, mely eredetileg valami igen kövér emberre készült, aki Szejknél legalább egy fejjel magasabb lehetett.

A nadrágjába három Szejek fért volna bele. A ráncok végtelen sokasága, ami Szejek lábától a melléig ért ezen a nadrágon, a kíváncsiak csodálkozását hívta ki. A lehetetlenül bő katonablúz két könyökén hatalmas foltok éktelenkedtek és a blúz tele volt zsírfoltokkal. Az egész úgy lógott le Szejkről, mint a madárijesztőről. Nadrágja úgy fityegett, mint a cirkuszi bohócokon szokott és katonasapkája, amivel szintén a kerületi fogházban ajándékozták meg, egyenesen a füléig ért le.

A járókelők nevetésére Szejek meleg mosollyal válaszolt.

Így masíroztak szép csendesen a Karlinán keresztül a tábori pap lakása felé.

Először a kicsi kövér szólította meg Svejket:

– Hová való vagy?

– Prágai.

– Aztán nem fogsz megszökni tőlünk?

Erre a magas sovány is beleavatkozott a beszédbe. Általában érdekes, hogy az alacsony kövér emberek rendszeren kedélyes optimisták, míg a magas soványak majdnem kivétel nélkül szkeptikusak.

Épp ezért így szólt az alacsonyhoz:

– Ne félj, megszökne, ha tudna.

– Már mért szökne meg? – mondja a potrohos – nem volna semmi értelme, hiszen az írása itt van nálam.

– És mi van abban az írásban? – kérdi a magas.

– Azt nem tudom.

– Na látod, azt se tudod, mit viszünk a tábori paphoz és mégis jár a szád.

Mély hallgatásban mentek át a Károly-hídon. A Károly-utcában a kis kövér megint megszólította Svejket:

– Nem tudod, miért viszünk téged a tábori paphoz?

– Gyónni – veti oda Svejek egykedvűen –, holnap fel fognak akasztani. Ezt mindig így csinálják. Tulajdonképp ezt lelki vigasztalásnak nevezik.

– És mért fognak téged... hogy is mondjam... – kérdi a hosszú óvatosan, miközben a kis kövér szánakozva nézi végig Svejket.

Mind a kettő iparos ember volt. Vidékiek és családapák.

– Nem tudom – mondja Svejek mosolyogva –, lehet, hogy így rendelkezte a gondviselés.

– Valószínűleg szerencsétlen planétában születél – jegyzi meg az alacsony, sajnálkozó tudákossággal –, nálunk, Jasenében, Jozefova mellett, még a porosz háború idejében akasztottak szintén egyet. Eljöttek érte és nem mondtak neki semmit, csak felakasztották Jozefovában.

– Nem hiszem – mondja a hosszú szkeptikus –, hogy minden ok nélkül felakasztják az embert, valaminek kell a dologban lenni, már csak azért is, hogy megindokolják az akasztást.

– Igen, ha a dolog békeidőben van – mondja Svejek –, akkor kell megindokolás is, de háborúban nem sokat törődnek egy emberrel. A fronton elesni, vagy otthon felakasztani valakit, az teljesen egykutyá.

– Mondd csak – kérdi ismét a póznaember –, nem vagy te véletlenül politikai bűnös? – A hosszú hangjából is kivehető volt már a részvét érzése.

– Sőt, nagyon is politikai vagyok – mondja Svejek mosolyogva.

– Szocialista vagy?

Erre aztán a kis kövér lett inkább óvatos és félénken avatkozott bele a diskurzusba:

– Mi közünk ahhoz, hogy micsoda? Mindenfelé tele vagyunk emberekkel és figyelnek bennünket. Legalább valamely kapu alatt leszed-

hetnénk a bajonettet a puskáról, hogy ne legyen ilyen feltűnő. Nem fogsz-e megszökni tőlünk? Nagy kellemetlenségünk lenne belőle... nem igaz Tóni? – fordult most a magas ember felé.

– A szuronyokat tényleg levehetnénk, hiszen ő mégis csak a mi emberünk – mondja a hosszú ellágyulva.

A hosszú sarokba dobta a szkepticizmust, és lelke csupa meleg érzésekkel telt meg Svejik iránt. Kerestek egy kapualjat, ahol a bajonettet levették, majd az alacsony megengedte Svejiknek, hogy köztük mehessen.

– Biztosan rágyújtanal, mi? Vajon... – Azt szerette volna mondani, hogy „vajon megengedik-e neked a dohányzást, mielőtt felakasztnak?”, de mivel tapintatlanságnak tartotta, inkább lenyelte a kérdést.

Aztán valamennyien rágyújtottak és Svejik kísérői elkezdtek mesélni az asszonyaikról, akik Karlovéhoza körül laknak, a gyerekekről, a kis földről és a tehénkéről.

– Szomjas vagyok – mondja Svejik.

A hosszú és a kövér egymásra néztek.

– Valahová be kéne menni egy pohár sörre – mondja a kicsi a hosszú beleegyezését várva –, de olyan helyre, ami nem feltűnő.

– Gyerünk a Kuklikhoz – mondja Svejik –, a fegyvereket berakjátok a konyhába. Serabona, a gazda, maga is szokalista, nem kell tartanotok tőle.

– Ott hegedűsök és harmonikások muzsikálnak – mondja Svejik tovább –, aztán járnak oda utcalányok is és más finom emberek, akiknek nem szabad máshova járniuk.

A hosszú társára nézett mégegyszer és csendesen mondta:

– No, gyerünk be, hiszen Karlináig úgyis messze van még.

Az úton Svejik finom vicceket mesélt kísérőinek, minekutána egész jó hangulatban tértek be a Kuklikhoz és úgy tettek, ahogy Svejik ajánlotta nekik. A puskákat letették a konyhában és bementek a helyiségbe, ahol a muzsikások a „Na Pankraci tam na vrsicku, stoji pekne stromoradi” című kedvelt nóta akkordjaival töltötték meg a kocsrát.

Egy kisasszonyféle, aki egy kiélt, simára fésült fiatal ember térdén ült, fájdalmas, rekedt hangon énekelt:

– Mel jsem holku namluvenou, jinej mne za ni chodi.

Egy asztalnál egy részeg szardíniaárus aludt, aki időről-időre fölbredt és ráütött öklével az asztalra és azt morogta: – „Ez nem mehet így tovább”, aztán megint elaludt. A billiárd mögött, a tükör alatt három hölgy ült és odakiáltott valami vasúti kalauz-félének: – „Fiatal úr! fizessen egy ürmöst!” A muzsikusok mellett két ember vitatkozott valami Márk nevű atyafi felől, akit tegnap lefogott egy őrjárat. Az egyik saját szemével látta az elfogatást, míg a másik azt állította, hogy az illető egy katonával a „Valsum” szállóba ment aludni.

Az ajtó melletti asztalnál egy katona ült néhány civillel és szerbiai megsebesülésének történetét mesélte. A katona egyik karján seb volt és a zsebei tele voltak tömve cigarettával, amit az emberektől kapott. A katona kijelentette, hogy nem tud már többet inni, míg egy öreg, kopaszfejű ember állandóan unszolta: „Igyon csak barátom, ki tudja, látjuk-e egymást még az életben? Játsszassak magának valamit? Szereti az »Árva gyermeket?«”

Ez volt tudniillik a kopaszfejű öreg kedvenc nótája.

Föl is zendült nemsokára a nóta, miközben az öreg úr könnyeit hullatva énekelte repedtfazék hangján: „Anyjához kívánczozott a szíve...”

A másik asztaltól odakiáltott valaki: „Hagyjon már fel ezzel a marhasággal. Töméssé ki inkább és akassza szögre magát, de ne ordítsa a fülünkbe ezt az „árva gyermeket”.

Majd az ellenséges asztal mindjárt rá is zendített egy másik nótára: „A válás, a válás fájdalmas nagyon!”...

– Franto! – kiáltanak át a sebesült katonához, amikor ez, mindennek dacára végigördította az „árva gyermeket”. – Hadd már ott őket. Gyere ide hozzánk. Köpd le őket és adj csak ide abból a cigarettából. Mít mulattatod ott azt a papucstársaságot?

Svejk és kísérei érdeklődve figyelték a dolgokat.

Svejk átadta magát a visszaemlékezésnek. Hányszor volt ő már itt a háború előtt! Milyen gyakran járt ide Draschner rendőrfelügyelő,

hogy a prostituáltakat orvosi vizitre hordja. És hogy félték ezek tőle, még nótát is csináltak a rendőrfelügyelőről. Egyszer kórusban énekeltek a Draschner-nótát:

„Amikor Draschner úr jó,
Mindenki elhallgat,
Maréna, a részeg nő
A rendőrségre baktat.”

Ahogy a végére értek, éppen akkor toppant be Draschner az embe-
reivel. Olyan volt, mint amikor az ember a foglyok közé lő egy puská-
val. A detektívek egycsomóba hajtották a népet, és ő is benne volt
ebben a csomóban, minthogy amikor Draschner felszólította Svejket,
hogy igazolja magát, Svejk azt merete, pechére, kérdezni a felügyelő-
től, hogy „Van-e felhatalmazása erre?” Svejk emlékezett egy költőre
is, aki itt a Kukliknál, ebben a pokoli lármában, a tükör alatt írta ver-
seit és aztán felolvasta őket a prostituáltaknak.

Svejk kísérőinek persze nem voltak hasonló visszaemlékezéseik,
nekik ez az egész világ teljesen új és ismeretlen volt és tetszett nekik.
Az első, aki itt teljes kielégülésre lelt, a kis kövér volt, minthogy az
ilyen fajta emberek a nagy optimizmuson kívül rendszeren a gyorsan
alkalmazkodók jó tulajdonságaival is rendelkeznek. A hosszú küzdött
még egy ideig magával, de miután pesszimizmusát elvesztette, el-
vesztette a mértéket is.

– Táncolni akarok egy kicsit! – mondotta az ötödik sör után, ami-
kor a párok a slapakot kezdték járni.

Az alacsony teljesen odaadta magát az élvezetnek. Egy kisasszony
ült mellette, aki igen csiklandós dolgokat mesélt és a szeméit villog-
tatta.

Svejk ivott. A hosszú végigtáncolta a turnust, majd visszajött tán-
cosnőjével együtt az asztalhoz. Aztán daloltak, ittak, táncoltak meg-
állás nélkül és a szomszédnőjüket ölegették. És a fizetett szerelem,
az alkohol és a nikotin atmoszférája fölött ez a kiáltás kerengett:
„Utánunk az özönvíz!”

Délután egy katona ült az asztalukhoz és hajlandónak mutatkozott arra, hogy öt koronáért vérmérgezést szerez nekik. Volt nála injekciós tű is, amivel petróleumot akart mindenáron a combjukba vagy a karjukba fecskendezni. Magyarázta a katona, hogy ezzel legalább két hónapot kihúznak a kórházban és ha a sebet nyállal táplálják, akkor még egy évet is ki lehet vele húzni, amiután kénytelenek lesznek az illetőt végleg fölmenteni katonai kötelezettsége alól.

A hosszú, aki teljesen elvesztette lelki egyensúlyát, kiment a klozetbe a katonával és petróleumot fecskendeztetett a lábába, a bőre alá.

Amikor alkonyodni kezdett, Svejik indítványozta hogy folytassák az utat a tábori paphoz. A kis kövér, aki már dadogni kezdett a sok ivástól, mindenáron marasztalni akarta Svejket. Egyébként a hosszúnak is az volt a véleménye, hogy csak várjon a tábori pap. Viszont Svejik nem érezte már jól magát a „Kuklik”-ban és azzal fenyegetőzött, hogyha nem jönnek, ő maga indul el.

Erre aztán a kísérők is útra keltek, előbb azonban megfogadtatták Svejikkel, hogy útközben még betérnek valahová.

A Florencen be is mentek egy kis kávéházba, ahol a kövér eladta ezüst óráját, hogy tovább mulathasson.

Innen aztán Svejik a karjuknál fogva vezette kísérőit tovább, akiknek meg-megcsuklott a térdük és mindenáron be akartak térni még valahová.

Útközben szünet nélkül figyelmeztetni kellett a kísérőket, ha egy sarzsi vagy tiszt jött velük szemben. Emberfeletti fáradtsággal sikerült végre Svejiknek kísérőit a pap Kralovske-utcai lakásáig vezetni.

Maga rakta föl kísérői fegyverére a szuronyokat és alapos oldalbaütésekkel kényszerítette őket arra, hogy őt kísérjék.

Az első emeleten tábla lógott egy ajtón: „Otto Katz Feldkurát”. Valami katona nyitott nekik ajtót. A szobából hangos beszéd és pohárcsengés hangzott ki.

– Alázatosan jelentjük a tábori lelkész úrnak – tisztelgett lankadtan a hosszú az ajtót nyitó katonának –, hoztunk egy papírcsomagot meg egy embert.

- Gyertek be – mondja a katona –, hol az istenbe szívtátok így tele magatokat? A tábori lelkész úr itthon van. – A katona köpött egyet, aztán eltűnt a csomaggal, majd jó idő múlva kinyílt az ajtó, és a pap jött, azaz dőlt ki rajta. Csak mellényben volt és a kezében egy szivar.

- Ahá, szóval maga már itt is van – mondja Svejknak –, szóval idehozták magát, mi?... Ah... Mondja, van egy szál gyufája?

- Alázatosan jelentem, tábori lelkész úr, hogy nincs gyufám!

- Ah... és miért nincs magának gyufája? Minden katona legyen el látva gyufával, hogy tüzet adhasson feljebbvalóinak. Egy katona, aki nek nincs gyufája – mi az?

- Az egy gyufátlan katona, jelentem alássan!

- Nagyon helyes, az egy gyufátlan ember és nem tud tüzet adni senkinek se. Ez az első. Most jön a második kérdés. Izzad-e a lába, Svejke?

- Nem izzad, jelentem alássan!

- Így, ez volt a második kérdés, no most a harmadik. Szereti-e a snapszot?

- Alázatosan jelentem, hogy a snapszot nem szeretem, csak a rumot.

- Nagyon jó. No nézze meg ezt a katonát itt, Feldhuber főhadnagytól kértem kölcsön a mai napra, ez a Feldhuber kutyamosója. És ez nem iszik semmit. Ez az ember egy ab-ab-absztinens és éppen ezért el fog menni a menetszázaddal a frontra. Me-mert én nem használhatok ilyen embert. Ez nem kutyamosó, ez egy tehén, aki mindig vizet iszik és bög, mint az ökör.

- Te absztinens vagy? – fordult most Svejke a katona felé. – Nem sülsz ki a szemed, te ökör! Megérdemelnél egy pár pofont.

Most a tábori pap a két kísérő katonára lett figyelmes. Ezek nagyban erőlködtek, hogy valahogy egyenesen álljanak a pap előtt, miközben rá-rátámaszkodtak a „lábánál” levő puskájukra, de nem ment sehogyse. Úgy imbolyogtak, mint szélben a nádszál.

- Ti be vagytok rúgva – mondja a részeg tábori pap –, berúgtatok a szolgálatban. Be foglak csukatni benneteket. Svejke, vegye csak el tőlük a puskát és vezesse őket a konyhába. Álljon őrséget mellettük,

amíg az őrző kijön, hogy elszállítsa innen ezt a két jómadarat. Azonnal tele-tele-fo tele-fonálok a a-ka-szár-nyába.

És így vált valóra a nagy napóleoni mondás: „A háborúban pillanatról-pillanatra változik a szituáció.” Íme a világos bizonyíték.

Reggel ők hozták őt „Bajonette auf”-osan a Kerületiből, amiközben attól féltek, hogy megszökik tőlük, s most íme a dolog vége az lett, hogy nem ők Svejket, de Svejke vezette őket ide, sőt most még neki kell mellettük silbakolni.

Eleinte a kísérők nem értették meg a helyzetváltozást, csak amikor már a konyhába ültek és látták, hogy Svejke szuronyos puskával és szigorú ábrázattal áll a konyhaajtóban, akkor derengett előttük a szomorú valóság.

– Szomjas vagyok – mondja az alacsony optimista, miközben a hosszú ismét beleveszett veleszületett szkepticizmusába és kijelentette, hogy az egész dolog aljas árulás. Hangosan kezdte vádolni Svejket, hogy ő hozta őket ebbe a helyzetbe. Szemére vetette Svejkeknak, hogy akasztást ígért be nekik holnap reggelre és most kitűnik, hogy semmiféle gyónás vagy akasztás itt nem lesz.

Svejke szótlánul hallgatta a szemrehányásokat, mialatt fel és alá sétált a konyhaajtó előtt.

– Marhák voltunk! – kiáltott fel a hosszú.

Végre, amikor Svejke a két vádlottat végighallgatta, ünnepélyesen kijelentette:

– Most legalább már látjátok, hogy a katonaság nem mézeskalács. Én teljesítem a kötelességem. Én is pont úgy estem bele, mint ti, csak hogy én, ahogy mondani szokás, burokban születtem.

– Szomjas vagyok – ismételte kétségbeesetten az optimista.

A hosszú felállott és tántorgó léptekkel haladt az ajtó felé.

– Eressz ki testvér, ne bolondozz.

– Eriggy tőlem – mondta Svejke –, most én őrizlek benneteket és most mi nem vagyunk ismerősök.

Az ajtóban megjelent a tábori pap.

– A-az istennek se tudok összeköttetést kapni a kaszárnyával. No, eriggyetek haza. De jegyezzétek meg magatoknak egyszer és mindenkorra, hogy szolgálatban nem szabad inni. Mars!

A tábori pap becsületére legyen mondva, hogy egyáltalán nem telefonált a kaszárnyába, minthogy nem is volt telefonja. Egész idő alatt egy asztali villanylámpába kiabált.

2.

Már harmadik napja szolgált Svejik a tábori papnál és ezalatt az idő alatt csak egyszer volt szerencséje látni új gazdáját. A harmadik napon Helmich főhadnagy tisztiszolgája azzal állított be, hogy Svejik jöjjön vele és hozza haza a szentatyát.

Az úton elmondta Svejiknek, hogy a tábori pap összeveszett a főhadnagy úrral és összetörte a zongorát. Hogy a tisztelendő tökrészeg és az istennek sem akar hazajönni.

Helmich főhadnagy szintén be van rúgva, kidobta a papot a folyosóra, aki ott ül az ajtó mellett és csendesen szundikál.

Amikor Svejik a helyszínre ért, megrázta a földön bóbiskoló tábori papot. Amikor a pap felnyitotta a szemét és valamit morgott, Svejik tisztelegve jelentkezett:

- Tábori lelkész úrnak alássan jelentem, hogy itt vagyok.
- És mit akar itt maga?
- Alázatosan jelentem, el akarom vinni a tábori lelkész urat.
- Szóval-ma-ga-el akar engem vinni? És hová?
- A tábori lelkész úr lakására.
- És mért menjek én a lakásomra? Hát nem vagyok én az én lakásomban?
- Alázatosan jelentem, hogy a tábori lelkész úr egy idegen lakás folyosóján van.
- És-hogy-kerül-tem én-ide?
- Vendégségbe tetszett idejönni, jelentem alássan.
- Nem voltam vendégségben. Ma-ga-té-ved.

Svejk fölemelte a papot és nekitámasztotta a falnak. A pap jobbra-balra támolygott a falnál, miközben szkeptikusan mormogta:

– El fogok esni. El fogok esni – ismételte bárgyú mosollyal.

Végre sikerült Svejknek alaposan a falhoz szorítani a támolygó lelkiatyát, aki az új pozícióban ismét szundikálni kezdett.

Svejk felköltötte.

– Mit akar? – kérdezte a tábori pap, miközben igyekezett ismét valahogy a földre kerülni – ki maga tulajdonképpen?

– Jelentem alássan – mondta Svejk, a papot ismét a falhoz nyomva – én a tábori lelkész úr kutyamosója vagyok.

– Nekem nincs kutyamosóm – mondta a pap és mindenáron Svejkre akart dűlni –, én nem vagyok tábori lelkész. Én egy disznó vagyok – fűzte hozzá a részeg ember őszinteségével –, engedjen el uram, én nem ismerem önt.

Ez a kis csata Svejk teljes győzelmével végződött, amit Svejk arra használt fel, hogy a papot kivonszolja a lépcsőházba és kifelé húzza az utcára. Az utcaajtónál a pap ellenállást próbált meg, minthogy nem akart kimenni az utcára.

– En nem ismerem önt, uram – mondotta harc közben Svejknek szüntelenül –, ismeri-e ön Katz Ottót? Az én vagyok. Voltam a püspöknél – dadogta belekapaszkodva az utcaajtóba –, a Vatikán érdeklődik személyem iránt, érti?

Svejk abbahagyta az „alássan jelentem”-et és bizalmas hangon beszélgetett a tábori pappal:

– Engedd el már azt az ajtót – kiáltott a gazdájára –, vagy úgy vág-lak kupán, hogy attúl koldulsz. Hazamegyünk és punktum. Egy szót se többet.

Erre a pap elengedte az ajtót és Svejkre borult:

– Menjünk valahová, csak ne a Suhához. Ott adós vagyok.

Svejk húzta a gazdáját kifelé a járdára és erélyesen tuszkolta lakása irányába.

– Ki ez az úr? – kérdezte az utcán egy kíváncsi járókelő.

– A bátyám – mondta Svejek –, szabadságon van és eljött hozzám látogatóba. Berúgott egy kicsit ennek örömére, minthogy azt hitte, hogy én már meghaltam.

A tábori pap eközben valami operettakkordot dünnyögött, de az utolsó szóra felfigyelt és a kíváncsi járókelő felé fordulva mondta:

– Aki meghal közületek, az három napon belül jelentkezék a hadtestparancsnokságon, hogy a holttestét beszenteljük.

Aztán elhallgatott és mindenféleképp az orrára akart esni. Svejek karonfogva cipelte hazafelé.

A bérkocsiállomáson Svejek nekitámasztotta a papot a falnak, és tárgyalásokba bocsátkozott egy konfliskocsissal a hazaszállítás dolgában.

A konfliskocsis kijelentette, hogy ő jól ismeri ezt az urat, mint-hogy egyszer már volt vele dolga, de többet az életben nem kíván vele összeköttetésbe kerülni.

– Mindent leokádott – mondotta a kocsis nem egészen virágnyelven –, és még csak az útért se fizetett meg. Két teljes órán át szállítottam széltében-hosszában, amíg rátalált a lakására, és csak három hét múlva, miután vagy háromszor jártam nála a pénzért, fizetett az egész mindenségért öt koronát.

Hosszas tárgyalás után végre mégis rászánta magát az egyik kocsis, hogy megkockáztassa az utat.

Svejek visszament a paphoz, akit édes álomban talált. Fekete kemény kalapját időközben megcsapta valaki. (Ilyen alkalommal a tábori pap lehetőleg civilbe bújt.)

Svejek nagynehezen felköltötte és a kocsis segítségével valahogy betuszkolta a fiákerbe. A kocsiban aztán teljes önkívületbe esett a lelki-
atya, Svejket Just ezredesnek nézte a hetvenötös gyalogezredtől és többször egymásután ismételte: – „Ne haragudj, bajtárs, hogy tegezek, de én disznó vagyok.”

Egy ideig úgy nézett ki a dolog, mintha a kocsirázás magához térítette volna kissé. Szépen egyenesen ült és valami ismeretlen dal ének-
lésébe kezdett. Az is lehet, hogy részeg fantáziájában született a nóta:

Oh mily csodás órák voltak
Amikor öledben ültem...
A merklini rózsaparkban
Kebleden pihentem...

Aztán egy idő múlva ismét a tökrészeg emberek teljes beszámíthatatlansága vett rajta erőt. Svejek felé fordult a kocsiban és egyik szemét behunyva kérdezte:

– Hogy érzi magát, nagyságos asszonyom? Méltóztatnak-e az idén nyaralni? – kérdezte Svejkre mutatva hosszú ujjáival: – Ilyen felnőtt fia van már nagysádnak?

A pap apró disznószezeivel tompán bámult kifelé a kocsiból és semmiképp se tudta felfogni, hogy mi történik vele tulajdonképpen.

Valahogy minden értelmessége – amiből különben se jutott ki neki túl bőven – elhagyta. Hirtelen Svejek felé fordult, melankolikusan támasztotta nehéz fejét a kezére és dalolni kezdett: „Engem már nem szeret senki...” – Aztán hirtelen abbahagyta a nótáját és kijelentette:

– Entschuldigen Sie lieber Kamerad, sie sind ein Trottel, ich kann singen was ich will...*

Mindenáron rá akart gyújtani a cigarettaszipkájára.

– Nem ég – szólt lemondóan, miután egész skatulya gyufát elgyújtott az üres szipkára –, maga mindig elfújja a tüzet.

Újra elvesztve a mondat fonálát, képtelen volt továbbfolytatni. Nevetni kezdett:

– Eredeti. Mi teljesen egyedül vagyunk a villamoson, nem igaz, kolléga úr?

És a zsebeit kezdte kutatni.

– Elvesztettem a villamosjegyemet. Álljon meg! – kiáltott fel a lelkész. – A jegynek elő kell kerülni.

Rezignáltan legyintett a kezével:

– Gyerünk tovább!

* *Bocsásson meg kedves barátom, ön egy tökfej, azt éneklek, amit akarok.*

Aztán morogni kezdett magában: „Legtöbb esetben... Igen, rendben van... Minden esetben... Maga téved kérem... A második emelet?... Lári-fári... Nem rólam van szó, nagyságos asszonyom, hanem kegyedről. Fizetni... Van egy feketém...”

Valami képzelt ellenféllel kezdett vitatkozni félálmában arról, hogy szabad-e a vendéglőben az ablakpárkányra ülni. Aztán a fiakert kinevezte gyorsvonatnak.

Kihajolt a kocsi ablakából és hangosan kiáltott ki az utcára németül és csehül: Nimburg, átszállni!

Svejk visszahúzta helyére a kiabáló papot, miközben az teljesen megfélelkezett a gyorsvonatról, és különböző állati hangokat kezdett imitálni. Legtovább a kakas hangját utánozta és győzedelmes „kukurikú”-ja vígan harsogott ki a fiákerből.

Egy ideig nagyon élénk és nyugtalan volt. Mindenáron ki akart pottyanni a kocsiból, miközben a fiáker mellett elhaladó járókelőket lecsibészte. Majd kidobta a zsebkendőjét és kiabált, hogy állítsák meg a kocsit, mert elvesztette a csomagját. Aztán mesélni kezdett:

– Budweiszban volt egyszer egy dobos. Megnősült. Egy év múlva pedig meghalt. – Hangosan nevetni kezdett: – Hát nem kitűnő vicc ez?

Az egész idő alatt Svejk a legszigorúbban viselkedett a tábori pappal szemben. A szentatya minden kísérletére, hogy a kocsiból kiugorjon vagy hogy az ülést leszakítsa, Svejk azzal felelt, hogy jól oldalbavágt a öklével, amit az tompa közömbösséggel, szó nélkül tűrt. Így aztán mégis csak meg-megnyugodott. Csak egyszer próbált még kiugrani a fiákerből, kijelentve, hogy ő tovább nem utazik, mert biztosan tudja, hogy Budweisz helyett Bodenbachba lyukadnak majd ki. Azonban Svejk egy pillanat alatt likvidálta a pap kétségeit és előbbi helyére kényszerítette vissza. Vigyázott rá, nehogy elaludjon, megfelelő udvariassággal állandóan figyelmeztette:

– Ne aludj!

A tábori pap mély melankóliába esett és hirtelen sírvafakadt. Kikérdezte Svejket, hogy volt-e édesanyja. Aztán kikiáltott a fiákerből az utcára:

– Egyedül vagyok a világon, emberek! Vegyetek magatokhoz engem, szegény árvát!

– Kérem, ne csináljon botrányt – intette rendre a papot Svejek –, azt fogják mondani az emberek, hogy berúgott, mint a csacsi.

– Én nem ittam, bajtárs, én tisztára józan vagyok.

Majd rögtön felkelt és szalutálva jelentette:

– Ezredes úr, alássan jelentem, részeg vagyok! Disznó vagyok! – ismételte többször egymásután, reménytelen őszinteséggel.

Svejekhez fordulva makacsul kérlelte:

– Dobjon ki kérem engem az autóból. Miért akar mindenáron magával vinni?

Leült és ismét mormogni kezdett:

– És a hold körül széles kereknek képződnek... Hisz ön a lélek halhatatlanságában, kapitány úr?... Eljuthat-e egy ló a mennyországba?

Ismét nevetni kezdett, majd újra apatikus lett. Szomorúan nézett végig Svejken és csendesen kérdezte:

– Bocsásson meg uram, de mintha lett volna már szerencsénk egymáshoz valahol. Járt ön Bécsben? A szemináriumban voltunk együtt ugyebár...

Egy ideig azzal szórakoztatta magát, hogy latin verseket próbált szavalni csukló, bőfőgő pátosszal:

– Aurea prima sat' est aestasque vindice nullo...

– Nem tudom tovább! Dobjon ki, kérem! Miért nem akar maga ki-dobni tulajdonképpen? Ne féljen; semmi bajom se fog történni. Az orromra akarok esni! – jelentette ki határozottan. – Kedves uram – folytatta könyörgő hangon –, hűséges barátom, adjon nekem egy jó pofont.

– Egyet, vagy többet? – kérdezte Svejek. – Kettőt? Ehun van ni.

És a tábori pap hangosan olvasta a pofonokat, amiket Svejek törölt le neki gondosan, miközben a pap módfelett megelégedettnek látszott.

– Nagyon jól esik – mondta a pap, – igen jó a gyomorra az ilyesmi, nagyszerűen elősegíti az emésztést. Adjon még egyet, kérem.

– Szíves köszönet – kiáltott fel, miután Svejek ezt a kérését is teljesítette –, nagyon meg vagyok elégedve, most még csak a mellényem szakítsa széjjel kérem.

Majd annak a különös kívánságának adott kifejezést, hogy az egyik lábát szeretné még kitepni és hogy jót tenne neki egy kis fojtogatás, no és ha kitepnék a körmeit vagy kihúznák a fogait.

Mártír-hangulatában annyira ment, hogy már arra kérte Svejket, legyen szíves tépje le a fejét és egy zsákban dobja a Moldva vizébe.

– Milyen jól állanak az én fejemen a csillagok – mondotta lelkesedéssel –, vagy tíz ilyen csillag kellene nekem.

Ezután költői hangulatba esett. A hazatérésről, a napfeljöttéről, a boldogságról és a forró szívekről kezdett szavalni.

Amikor a lakása elé értek, Svejeknek nem kis fáradságába került, míg kiemelte a kocsiból.

– Nem vagyunk még a helyszínen – kiáltotta. – Segítség! El akarnak cipelni. Én tovább akarok menni!

A szó szoros értelmében úgy kellett kiemelni a kocsiból, mint a főtt csigát a házából. Attól lehetett tartani, hogy széttépődik a huzavona közben, oly erősen kapaszkodott lábaival az ülés támlájába. Majd hangosan nevetni kezdett:

– Ejnye uraim, ne tépjenek széjjel.

Végre nagy kínnal felcipelték a lakásába és rádobták a díványra, mint egy élettelen zsákot. Akkor kijelentette, hogy az autót ő nem fizeti meg, minthogy nem rendelt semmiféle autót. Negyedórába került, amíg megmagyarázták neki, hogy ez csak konflis volt.

– Be akartok csapni – mondotta, miközben gyanakvó szemmel nézett végig Svejken és a kocsison –, mi tulajdonképpen gyalog jöttünk.

Hirtelen nagylelkű lett és az egész tárcáját odadobta a kocsisnak:

– Vedd az egészet. Én fizetek, barátom. Nem verem a krajcárt a fogamhoz.

Úgy is mondhatta volna, hogy nem ver a fogához harminchat krajcárt, minthogy a tárcában egy fillérrel se volt több. Szerencsére a kocsis alapos kutatást vitt végbe a tábori pap ruházatában. A mellény-

zsebében végül talált egy ötkoronást, amit annak rendje és módja szerint magához véve, dühösen elment.

Sok időbe került, amíg Katz úr elaludt. Mindenféle terveket kovácsolt, zongora és táncórára akart járni és halat sütni. Aztán Svejknak feleségül ígerte nemlétező nővérét. Majd azt kívánta, hogy vigyék át az ágyba, míg végre szerencsésen elaludt.

3.

Reggel, amikor Svejek a tábori pap szobájába lépett, a papot mély tűnődések közepette találta a díványon fekvő. Azon töprengett, hogy miképp került a díványra. Százkilósnak érezte a fejét és borzasztóan lehangolt volt.

– Nem is emlékszem már, hogy miképpen kerültem az ágyról a díványra?

– Egyáltalán nem is tetszett az ágyban feküdni. Ahogy hazajöttünk, a díványra fektettem a tábori lelkész urat.

– És mit csináltam? Egyáltalán csináltam valamit? Talán részeg voltam?

– Az nem tesz semmit, kérem! – mondta Svejek barátságosan, – egy kis delírium jött a tábori lelkész úrra, semmi más. Azt hiszem, jót tenne, ha át tetszene öltözködni és megmosakodnék.

– Úgy tűnik fel, mintha összeverték volna tegnap – panaszkodott a tábori pap –, aztán igen szomjas is vagyok... Mondja, verekedtem valakivel?

– Oh nem volt az olyan veszélyes, tábori lelkész úr kérem. A szomjúság a tegnapi szomjúságtól van. Ebből nem jön ki az ember olyan könnyen. Ismertem egy asztalost, aki ezerkilencszáztízben rúgott be először Szilveszterkor, aztán január elsején olyan szomjas volt és olyan nagyon rosszul érezte magát, hogy heringet kellett ennie, amire aztán megint ivott. Így megy ez már nála négy év óta, minden istenáldott nap és nem tud rajta segíteni senki. Minden szombaton vásárol heringet egy egész hétre. Ez olyan ringlispil, mint amelyenről egyszer öreg őrmesterünk beszélt a kilencvenegyeseknél...

A tábori pap borzalmas hangulatban és a legteljesebb katzenjammerben leledzett. Aki ebben a pillanatban beszélni hallotta volna, szentül meg lett volna győződve, hogy előadást tart doktor Batek Sándor: „Izenjünk élethalálharcot az alkoholnak, mely legjobb embereinket gyilkolja halomra” című könyve alapján.

Persze kissé változtatott azért ezeken a nemes elveken:

– Ha az ember – mondotta –, valamilyen nemesebb italt fogyasztana, mint például arakot, maraschinót vagy konyakot, az aligha ártana meg. De én tegnap borovicskát ittam. Csodálom, hogy is tudtam inni azt a micsodát! Az íze utálatos. Ha legalább törköly lett volna. Az emberek kitalálnak mindenféle moslékot és isszák, mint a vizet. A borovicska egyáltalán élvezhetetlen, sőt még színe sincs, egyetlen jó tulajdonsága, hogy égeti az ember torkát. Ha még legalább valódi volna az ilyen borókapálinka, mint amelyet egyszer Morvaországban ittam. Tiszta boróka desztilláció. Az igen. Az kitűnő, de ezek itt a borókapálinkát faszeszből és olajból csinálják. Nézze, hogy krákokok tőle.

– A pálinka méreg – folytatta aztán határozottan –, különösen, ha nem valódi. Valódinak kell lenni, nem olyannak, mint ezek a snap-szok, amit hideg úton gyártanak a zsidók. Ezzel is úgy van, mint a rummal. Jó rumot találni ritkaság. Ha valódi diópálinkám volna, az rendbe hozná a gyomromat azonnal. Olyan diópálinka, amelyet Snabl kapitány úrnál ittam Bruscéban.

Átnézte a zsebeit és a tárcáját:

– Mindössze harminchat krajcárom van. Mondjuk eladnám például a díványt? A háziúrnak azt mondanánk, hogy valakinek kölcsön adtuk, vagy ellopta valaki... Nem, a díványt nem adom el, hanem elküldöm magát Snabl kapitány úrhoz és attól fog részemre száz koronát kölcsönkérni. Snabl tegnapelőtt sokat nyert a kártyán. Ha ott nem kap semmit, el fog menni az vrsovi caszárnyába Mahler főhadnagy úrhoz. Ha ott se sikerül, menjen el Hradzsinba Fischer kapitányhoz. Mondja meg neki, hogy ki kell fizetnem az abrakot, a lovamét, aminek az árát megittam. És ha ott se sikerül, akkor zálogba

csapjuk a zongorát. Isten tudja, hogy mi lesz, mindenesetre írok pár sort magának. De ne hagyja magát csak úgy elküldeni üres kézzel, mondja meg nekik, hogy nagy szükségem van a pénzre, hogy teljesen stir vagyok. Gondoljon ki, amit akar, de ne jöjjön üres kézzel vissza, különben kiküldöm magát a frontra. Kérdezze meg Snabl kapitánytól, hogy hol vette azt a finom diópálinkát és vegyen rögtön két üveggel.

Svejk megbízását kitűnően végezte. Közvetlensége és egyszerű tisztességes arca általános hitelt szerzett, mindenki minden további nélkül hitt Svejk szavai igazságában.

Svejk nem tartotta észszerűnek se Snabl, se Fischer kapitány, se Mahler főhadnagy előtt az elivott abrak áráról beszélni. Svejk a kérést egyszerűen azzal indokolta, hogy a tábori lelkész úrnak gyermektartási díjat kell sürgősen fizetnie. Erre aztán mindenütt kapott pénzt.

Amikor Svejk expedíciós útjáról győztesen visszatért háromszáz koronával a kezében, a pap átöltözködött és megmosakodott. Módfellett csodálkozott a nemvárt fényes eredménnyen.

– Úgy gondoltam, hogy jobb lesz egyszerre elhozni az összes pénzt – mondta Svejk –, nehogy holnap ismét pénz után kelljen szaladgálnunk. A dolog elég simán ment mindenütt, csak Snabl kapitány előtt kellett térdre esnem. Az egy bestia, kérem. De amikor megmondtam neki, hogy nekünk alimentet kell fizetni...

– Alimentet? – ismétli a pap rémülettel.

– Persze, alimentet, az gyermektartási díj, tábori lelkész úr kérem, amit az ember a megejtett lányoknak szokott fizetni. Azt tetszett mondani, hogy gondoljak ki valamit, hát ennél jobbat nem is lehetne kigondolni. Nálunk egy suszter öt lánynak fizetett egyszerre ilyen alimentet. Kétségbeesve járt kölcsönkérni az öt alimentre. Ezt elhitte neki mindenki és szívesen adtak is, minthogy átérezték az emberek, hogy milyen szorongatott helyzetben lehet egy ilyen alimentes ember. A tiszt urak megkérdezték tőlem, hogy micsoda lány az, én aztán elmondtam, hogy igen csinos fiatal lány, még tizenöt éves sincs. Az urak mindannyian kérték a lányka címét.

– Na, Svejek, maga aztán szép históriába kevert engem – mondta kétségbeesve a pap, föl és alá rohanva a szobában. – Ez aztán megint szép kis skandalum lesz... – Rémes, micsoda fejfájásom van!...

– Odaadtam egy öreg süket asszony címét a mi utcánkából az uraknak – folytatta Svejek. – Én alaposan végre akartam hajtani a parancsot. Hiába: parancs az parancs. Nem hagyhattam magam üres kézzel elküldeni, tehát ki kellett gondoljak valami okosat. Azonkívül az előszobában várnak az emberek, akiket azért hoztam fel mindjárt, hogy a zongorát zálogba vigyék. Nem is lesz rossz, ha a zongorát elviszik, több hely marad a szobában és több pénzünk is lesz. Legalább pár napig nyugton leszünk. Ha pedig a háziúr meg fogja kérdezni, hogy hol a zongora, meg fogom neki mondani, hogy néhány drót elszakadt benne és ezért el kellett küldenünk a gyárba, hogy megjavítsák. A házmesternek már megmondtam odalenn, nehogy feltűnjön neki, ha a zongorát viszik. A díványra is van már vevő, egy ismerős handlé, délután el fog jönni. Manapság egy bőrdíványnak egészen jó ára van.

– És egyebet nem követett el, Svejek? – kérdi a tábori pap kétségbeesetten, mindkét kezével a fejét fogva.

– Tábori lelkész úrnak alássan jelentem, hogy a két üveg Snabl-féle diópálinka helyett mindjárt öt üveggel vettem, hogy egy kis tartalék legyen nálunk és akadjon a háznál valami kis innivaló. Vihetjük-e már a zongorát, még mielőtt becsukják a zálogházat?

A tábori pap reménytelenül legyintett a kezével, a zongora pedig elindult a lépcsőn lefelé a kocsira.

Amikor Svejek visszajött a zálogházból, a tisztelendőt egy üveg diópálinka mellett találta kegyetlen káromkodás közepette, mert sületlen sniclit kapott ebédre.

A tábori pap megint részeg volt és kijelentette Svejeknek, hogy holnaptól kezdve új életet fog kezdeni. Elmagyarázta, hogy az alkohol aljas materializmus és ő rendes szellemi és lelki életet kíván élni a jövőben. Körülbelül egy félórát filozofálgatott így.

Amikor a harmadik üveg diópálinkát kinyitotta, megérkezett az ócska bútoros, akinek a tábori pap nevetséges összegért eladta a bőr-

díványt. Egyben egy kis szórakozásra is meginvitálta a handlét. Ez bocsánatot kért, hogy nem tehet eleget a meghívásnak, de egy éjjeli szekrényért kell még elmennie.

– Kár, hogy nincs éjjeli szekrényem – mondja a tábori pap őszinte sajnálkozással –, de hát az ember nem gondolhat mindenre.

Amint a handlé elment, a pap barátságos társalgásba elegyedett Svejkkal, miközben a következő üveget kezdték ürítgetni. A társalgás egy részét az asszonyokhoz és a kártyához való viszonyának szentelte. Soká ültek meleg barátságban együtt. Az est is bizalmas beszélgetés közt lepte meg a tábori lelkészt és Svejket.

Éjjelre kelve a viszony megváltozott közöttük. A pap ismét visszasett tegnapi állapotába és összetévesztette Svejket valakivel:

– Semmi esetre se menjen el – mondotta Svejeknek –, emlékszik kérem arra a vörös tréncadétra?

Az idill addig tartott aztán, amíg Svej a következő szavakkal fordult a tábori lelkészhez:

– Na, öregem, nekem most már elég. Most mássz fel fiam szépen az ágyadra és horkolj. Érted?

– Mászok drága gyermekem, persze, hogy odamászok – dadogta a tábori pap. – Emlékszel, amikor együtt jártunk iskolába és a te dolgozatodból írtam le mindig a görögöt? Nektek villátok volt a Zbraslavin. És hajóval jártatok a Moldva vizén. Tudja-e uram, hogy mi a Moldva vize?

Svej vetkőzésre kényszerítette a papot, amit ez valami idegen személyekkel perlekedve végre is hajtott.

– Látják uraim – mondotta a szekrénynek –, hogyan bánnak velem saját rokonaim?

– Nem ismerem többé a rokonaimat! – jelentette ki hirtelen, már az ágyban fekve. – Hogyha ég és föld ellenem esküszik, akkor se ismerem többé őket. Nem! Csak azért sem!

És a szobát betöltötte a tábori lelkész csöndes horkolása.

IV.

Ezekben a napokban Svejek ellátogatott saját lakására is, öreg takarítónőjéhez, Müllernéhez. A lakásban viszont Müllerné helyett annak egyik unokanővérét találta, aki sírva mesélte el, hogy Müllernét még azon az éjjelen, amikor Svejket a sorozásra szállította, letartóztatták. Haditörvényszék elé állították az öregasszonyt, de mivel nem tudtak semmiféle vádat rábizonyítani, koncentrációs táborba csukták Steinhofba. Már levelezőlapot is írt onnan.

Svejek kézbevette a háziereklyét és figyelmesen olvasta: „Kedves Anikó! Nagyon jól megy dolgunk itt és valamennyien egészségesek vagyunk. A szomszédnőmnek a szomszéd ágyban kiütése van. Egyéb-ként minden rendben van. Ennivalónk van itt bőven és krumplit szedetünk a levesbe. Úgy hallottam, hogy Svejek úr már elesett, tudd meg kérlek, hogy hol fekszik, hogy a háború után virágot ültethessünk a sírjára. Elfelejtettem neked mondani, hogy a sarokban egy ládában egy kis kutya van, egy fiatal patkányfogó kutya. Azonban már több hete nem kapott enni, azóta, mióta engem elvittek. Éppen ezért azt hiszem, hogy most már késő és a kutyakölyök azóta az Úrban pihen.”

Az egész levélen rózsaszínű pecsét húzódott végig: „Zensuriert K. u. K. Konzentrationslager, Steinhof.”*

– És – zokogott Müllerné unokanővére, – a kis kutya tényleg ki-múlt. A lakását se ismerné meg, Svejek úr. Varrónőknek adtam ki, akik női szalont csináltak belőle! Mindenfelé modellképek vannak a falon és az ablakban virág.

Müllerné unokanővérét sehogy se lehetett megnyugtatni. Folytonos sírás és jajveszékélés közepette végre kijelentette, hogy attól fél, miszerint Svejek megszökött a katonaságtól és most majd őt fogja ezzel szerencsétlenségbe dönteni. Végül aztán már úgy beszélt Svejkel, mint egy kalandorral.

* Cenzurázta a steinhofi K. u. K. gyűjtőtábor.

– Ez aztán egész vicces dolog – mondta Svejek –, direkt tetszik nekem. Nahát, hogy tudomása legyen a dologról, Kejrné, hát megmondom magának, de aztán ne szóljon ám senkinek. Magának igaza van. Tényleg megszöktem, miután agyonvertem tizenöt őrmestert és három törzsőrmestert.

Svejek a következő szavakkal hagyta el lakását, amely nem fogadta be törvényes gazdáját:

– No Kejrné, a pucérájban van egy pár gallérom és néhány ingelőm. Őrizze meg rendesen, hogy mikor a katonaságtól hazajövök, legyen mit magamra vegyek. Arra is vigyázzon, hogy a moly ne egye meg a ruhámat a szekrényben. Aztán üdvözlöm a kisasszonyokat, akik az ágyamban alusznak...

Ezzel Svejek elment a „Kehely”-be. Ahogy Palivecné meglátta Svejket, kijelentette, hogy nem ad neki semmiféle italt, mert Svejek úr biztosan dezertált.

– Az én férjem – melegíti fel a régi históriát Palivecné –, olyan elővigyázatos volt és mégis ül semmiért, itt meg ilyen emberek szaladgálnak a világban, akik a katonaságtól megszöknek. A múlt héten is keresték itt magát. Mi mennyivel elővigyázatosabbak vagyunk – fejezte be beszédét Palivecné –, és mégis belekerültünk a csávába. Nem mindenki olyan szerencsés, mint maga.

Ezt a beszélgetést egy idősebb úr hallgatta végig, egy smichovi lakatos. Csendesen odaszólt Svejeknek:

– Várjon meg kint, kérem. Beszélni valóm van önnel.

Az utcán aztán kellemesen elbeszélgetett az öreg úr Svejekkel, akit Palivecné ajánló szavai után feltétlenül katonaszökevénynek tartott. Elmondta Svejeknek, hogy neki is van egy katonaszökevény fia, akit a fiú nagyanyjánál Jasnaban helyezett el a josefovai kerületben. Anélkül, hogy Svejek tiltakozását figyelembe vette volna, aki kijelentette, hogy ő nem dezertőr, egy tízkoronást nyomott a markába.

– Ez az első segély – mondotta, miközben visszahúzta Svejket a kocsmába egy sarokasztalhoz –, én megértem magát kedves barátom, tőlem nem kell tartania.

Késő éjjel került haza Svejek a tábori pap lakására, akit még nem talált otthon.

Úgy hajnal felé jött meg a pap. Felköltötte Svejket:

– Holnap reggel tábori misét celebrálunk. Főzön fekete kávé rummal... Különben nem, inkább grogot.

XI.

SVEJK TÁBORI MISÉT CELEBRÁL KATZ PÁTERREL

Az emberölésre az embereket az isten és más magasabb lények nevében készítik elő. Ez már így van kifundálva, így csitítják el a lázadó lelkiismeretet.

Mielőtt a régi föníciaiak foglyaik torkát átmetszették volna, ugyanúgy imádkoztak, mint pár évezred múlva késő unokáik. Ünnepestes istentiszteleten áldották meg a fegyvert, amely az ellenség gyilkolására készült.

Mielőtt az emberevő, Guineában felfalja foglyát – aki rendesen utazó, hittérítő, kereskedő, vagy egyszerűen egy kíváncsi ember –, szintén áldozik istenének, persze sokkal egyszerűbb formák között, mint hogy hozzájuk még nem jutott el az ornátus kultúrája. Ők egyszerű tollkoszorúkkal díszítik fel csupasz combjukat, cifra tollakkal, amiket az őserdők madarai hullajtanak el.

Mielőtt a szent inkvizíció áldozatait megégezte volna, szintén ünnepestes istentiszteletet tartott tömjénfüsttel és templomi énekkel.

A halálraítéltek kivégzésénél a papok is résztvesznek, akik jelenlétükkel kellemetlenkednek a halálraítélt delikvenseknek.

Poroszországban az áldozatot egy evangélikus lelkiatya, Ausztriában egy katolikus páter vezet karjánál fogva az akasztófa alá, Franciaországban a guillotine-hoz, Amerikában pedig a villamos székhez. Spanyolországban egy székre ültetik az illetőt, ahol aztán egy szellemes instrumentummal váltják meg a világ gondjaitól. Oroszországban a cár hosszúhajú pópái kísérték a halálraítélt forradalmárokat a vesztőhelyre.

A papságnak mindenhol ott kell lenni, ahol embert ölnek, mintha azt akarnák mondani: „Neked csak a fejed vágják le, téged csak felakasztanak, megfojtanak, vagy tizenötezer volt áramot engednek beléd! Mi ez ahhoz képest, amit valaha szenvedett az emberiség!”

A nagy vágóhíd, a világháború se tudta magát tehermentesíteni a papi áldástól. Minden hadsereg katonapapjai tábori miséket tartottak az illető ország hadseregének győzelméért, amelynek kenyerét éppen ették.

A lázadó katonák kivégzésénél jelen volt a pap. A cseh légionáriusok másvilágra való szállítása szintén cseh papok asszisztálása mellett történt.

Semmi nem változott azóta, mióta Vejtech, a nagy rabló – akit később „Szent” jelzővel tüntettek ki –, egyik kezében karddal, a másikban keresztel működött közre a balti szlávok kivégzésénél.

Európa népe, mint a vágómarha masírozott a nagy vágóhídra, ahová a mészáros-császárok, királyok, hadvezéreken kívül minden felekezet papjai hajtották őket, megáldva és hamisan megesketve arra, hogy „szárazon, vizen és levegőben stb. stb.”

Rendesen kétszer tartottak tábori misét.

Amikor egy alakulat a frontra ment és akkor, amikor a front közelében a gyilkosságra, emberölésre készülődött. Emlékszem egyszer egy ilyen tábori mise alkalmával egy ellenséges repülőgép a tábori ol-tárra bombát dobott és a tábori papból csak holmi húscafát maradt.

Úgy írtak róla, mint valami mártírról, mialatt a másik oldalon a mi repülőink juttattak egy tábori papot ugyanilyen glóriához.

Borzasztó jól mulattunk ezen az eseten. És arra az ideiglenes keresztre, amely a mi tábori papunk földi maradványait őrizte, az éj folyamán valaki ezt a sírfelírást örökítette meg:

Amit nekünk szántál, magad kaptad részül,
Nékünk ígért mennybe egyszer te kerültél,
A te fejedre is hullt áldás az égből,
Csontod ott korhad, hol mást gyilkolni küldtél.

Svejk megfőzte a híres grogot, amely felülmúlta a legöregebb tengerészek grogját is. A tizennyolcadik század kalózai is meg lettek volna elégedve ilyen groggal.

Katz Ottó tábori pap el volt ragadtatva.

– Hol tanult maga ilyen finom grogot főzni?

– Brémában. Évekkel ezelőtt arra jártam valcon – mesélte Svejk –, ott tanultam egy züllött matróztól, aki azt tartotta, hogy a grognak olyan erősnek kell lenni, hogy miután abból az ember ivott és beleesett a tengerbe, magától átússza az egész La Manche csatornát. A gyenge grogtól az ember belefutad a vízbe, mint egy kis kutya.

– Ilyen grog után, higgye el Svejk, nagyszerű lesz a tábori mise – vélte a tábori pap. – Tudja ez nem olyan közönséges mise, mint amelyet a kerületi fogházban szoktunk tartani, vagy amilyen a prédikáció ezeknek a barmoknak. Ott, barátom, az embernek valóban rendelkeznie kell mind az öt érzékével. Tábori oltárunk az van. Egy összerakható oltár. Zsebben hordozható.

– Jézus Mária, Svejk – kapott most hirtelen a fejéhez a pap –, jaj, milyen ökrök vagyunk. Tudja, hová tettem én azt az összecukható oltárt? A díványba! Amit eladtunk!

– Hát az bizony baj, tábori lelkész úr – mondta Svejk – én ugyan ismerem azt a handlét, de éppen tegnapelőtt találkoztam a feleségével. Az mondta, hogy az ura most éppen ül egy lopott szekrény miatt. És hogy a mi díványunk pedig egy vrsovici tanítónál van. Legjobb, ha megisszuk a grogot és elmegyünk, megkeressük azt az oltárt, végeredményben mégse lehet oltár nélkül misét celebrálni.

– Valóban – mondta fáradtan a pap – csak az az oltár hiányzik, más minden elő van már készítve a gyakorlótéren. Az asztalos fel is állította a pódiumot. A szentségtartót Brevnovából adják kölcsön.

A pap elgondolkozott:

– A kehely, az a sajátom kellene legyen, de hol van az már? Mondjuk, hogy elveszett a kehely. De tudja mit? El fogjuk kérni a sportkelyhet Witinger főhadnagytól, a hetvenötösöktől. Évekkel ezelőtt versenyfutással nyerte ő azt a kelyhet. Ez az a híres „Sport Favorit” kehely,

amelyért Witinger főhadnagy negyven kilométert futott Bécstől Mőd-
lingig 48 perc alatt. Én már tegnap megbeszéltem vele a dolgot. Mi-
lyen barom vagyok, hogy mindent az utolsó pillanatra hagytam. Miért
is nem néztem bele abba a díványba, mielőtt elvitték. Én marha!

A züllött matróz receptje alapján készült grog megtette hatását,
minthogy a pap mindenféle ilyen jelzővel illetve saját magát, amire
mellesleg rá is szolgált.

– Na kérem, gyérünk már, keressük meg azt a tábori oltárt! –
mondta Svejtk. – Már reggel van. Nekem még fel kell vennem az uni-
formist és egy grogot kell még innom.

Végre nagynehezen elindultak a handlé feleségéhez. Útközben a
pap elmesélte Svejtknek, hogy tegnap „isten kegyelméből” sok pénzt
nyert a kártyán, és ha minden jól megy, hát a zongorát hamarosan ki-
váltja a zálogházból.

A pap úgy hatott most, mint az ősi idők pogánya, aki áldozatot
ígér istenének.

A handlé álmos feleségétől megtudták a vrsovici tanító címét, aki
a néhai díványt jelenleg birtokolja. A tábori pap nagy emberszeretet-
ről tett tanúságot: megcsípkedte a handléné orcáját és megcsiklan-
dozta a hónaalját.

Gyalog mentek Vrsovicbe, mivel a pap kijelentette, hogy friss leve-
gőn kell sétálnia egy keveset, hogy gondolatai támadjanak.

Vrsovicán a tanító lakásában – ez szentéletű öreg úr volt – újabb
meglepetések vártak az érkezőkre. Mikor tudniillik az öreg tanító
megtalálta a dívány belsejében a tábori oltárt, rögtön oda is ajándé-
kozta a vrsovici templomnak. Fel is állították azonnal a sekrestyében.
Azt azonban kikötötte feltételként a szentéletű tanító, hogy az oltár
másik oldalára oda legyen írva mindenki által látható betűkkel a kö-
vetkező felírás:

„Az Úr dicsőségére és tiszteletére ajándékozta az Úr 1914. eszten-
dejében Kolárik nyug. tanító.”

A tanítót alsónadrágban találták otthon és ezért nagy zavarban volt.
Elmondta, hogy az oltárt a díványban isteni kinyilatkoztatásnak vette.

Amikor a díványt megvásárolta, egy belső hang azt mondotta neki: „Nézd csak meg, hogy mi van dívány fiókjában, jó ember.” Valamilyen álmában angyalt is látott, aki direkt ráparancsolt, hogy: „Nyisd fel gyorsan a dívány fiókját”. Amikor meglátta az összecsucskható oltárt a szentségfülkével, leborult a dívány elé és ájtatosan, buzgón imádkozott az istenhez, megfogadva, hogy az isteni gondviselés által ajándékozott oltárral a vrsovíci templom sekrestyéjét fogja majd díszíteni.

– Hát kérem ez a nagylelkűség nekünk egy cseppet se tetszik – mondta a tábori pap dühösen –, ha ön olyan holmit talál, ami nem a tulajdonát képezi, azt vigye a rendőrségre, ne pedig holmi sekrestyébe.

– Ezért a csodáért, barátom – mondja Svejek –, igen sok kellemetlensége lehet még önnek. Maga díványt vett csupán, nem pedig egy oltárt, ami tulajdonképpen a katonai kincstár tulajdona. Az ilyenfajta isteni gondviselésre maga nagyon ráfizethet, fiam. Nem kellett volna az angyalra hallgatni. Egyszer egy zhorai ember a mezőn talált eldugva egy kelyhet, amit holmi templomrablók rejtettek oda jobbidőkre. Ez is azt hitte, a marha, hogy az isteni gondviselés küldte és ahelyett, hogy beolvasztotta volna a drága fémet, elment vele a paphoz azzal, hogy a kelyhet az anyaszentegyháznak kívánja ajándékozni. A tisztelendő úr pedig azt hitte, hogy az embert a lelkiismeretfurdalás hozta a kehellyel és elhívatta a falu bíróját, az pedig a csendőröket. Ezt az embert teljesen ártatlanul elítélték templomrablás miatt, mert folyton valami isteni csodáról járatta a száját. Persze, az ember védekezett, ahogy tudott, ő is valami angyalról beszélt, de a szűz Máriát is belekeverte ebbe a piszkos dologba és éppen ezért tíz évet adtak neki. Azért mondom, legjobban teszi, ha rögtön eljön velünk az itteni paphoz, hogy a kincstári holmit azonnal adja ki. Egy tábori oltár nem macska vagy egy pár fuszekli, amit az ember annak ajándékoz oda, akinek tetszik.

Az öreg úr egész testében remegett és mialatt öltözködött, folyton ezt mondogatta fogvacogva ijedt védekezéssel:

– Én kérem nem gondoltam semmi rosszra. Csupán azt hittem, hogy isten segítségével hozzájárulhatok a vrsovíci istenháza feldíszítéséhez, mert úgyis nagyon szegényes.

– Persze a katonai kincstár számlájára – jegyzi meg Svejks szigorúan. – Isten őrizzen meg minden jámbor lelket hasonló isteni segítségtől. Egy Pivonka nevezetű Chotéborból szintén megnyilatkozásnak tartotta, hogy egy kötőfék került egyszer a kezébe, amely kötőfék végén egy idegen téhen volt.

A megrémült öreg úr nem is védekezett többé. Megadta magát. Egyetlen vágya volt, hogy mihamarább felöltözzék és elintézzék ezt a kellemetlen históriát.

A vrsovíci pap aludt még és amikor felköltötték, káromkodni kezdett. Azt hitte félálomban, hogy valakit gyóntatni kell.

– Ezek is békét hagyhatnának az embernek az utolsó kenettel – mormogta, miközben barátságatlanul öltözködni kezdett. – Éppen akkor kell ennek is halódnia, amikor az ember legjobb álmát alussza. Amikor fizetésre kerül a sor, akkor pedig alkudoznak.

És az előszobában összetalálkozott az Úrnak a vrsovíci civil katolikusoknál akkreditált képviselője az isten másik földi helytartójával, aki a katonai kincstárnál teljesítette isteni küldetését.

Ami történt, az tulajdonképp a civil és a katonai személy viszálkodása volt csupán.

A civil pap kijelentette, hogy a tábori oltár nem való a díványba, a tábori pap pedig kijelentette, hogy még kevésbé való egy olyan sekrestyébe, amelyet csupa civilek látogatnak.

Svejk közben különböző megjegyzéseket engedett meg magának, hogy könnyű dolog kincstári holmival gazdagítani egy koldus tempomot, miközben a „koldus” szót egyenesen idézőjelben mondotta.

Végre bementek a sekrestyébe, ahol aztán megkapták a tábori oltárt a következő nyugta ellenében:

– Ezennel igazolom egy tábori oltár átvételét, mely véletlen folytán került a vrsovíci templomba.

A dicső tábori oltár a bécsi Mahler Móric, zsidó cég, gyártmánya volt. A cég minden elgondolható misekelléket és kegyzereket, rózsafüzéreket és szentképeket gyártott.

Az oltár három részből állott és gazdagon volt aranyozva, természetesen hamis arannyal.

A tábori oltárt Svejek szerencsésen felrakta egy konflisra. Maga pedig a kocsis mellé ült. A tábori pap a konflisban foglalt helyet és szép kényelmesen felrakta a lábát a szentháromságra.

Svejek a kocsissal a háborúról társalgott.

A gyakorlótéren ezidő alatt türelmetlenül várt néhány menet-század.

Pedig még soká kell várniok. Hiszen még el kell menni a sportkehelyért is Witinger főhadnagyhoz, aztán a szentségtartót kell elhozni egyéb misekellékekkel, aztán egy üveg fehér bort kell venni a brevnoci kolostorban, amiből aztán világosan látható, hogy nem olyan könnyű dolog tábori misét celebrálni.

– Majd csak megcsináljuk valahogy – mondta Svejek a kocsisnak.

És igaza is volt. Amikor már a gyakorló téren voltak a pódiumnál, melynek fából szép oldalfalakat csináltak, és fel kellett volna tenni a tábori oltárt a pódium asztalára, akkor derült ki, hogy a tábori pap megfélelkezett a ministránsokról.

Egy infanterista szokott ministrálni neki, de ez elhatározta, hogy inkább a frontra megy, semhogy ministráljon.

– Nem baj, tábori lelkész úr, majd én megcsinálom valahogy – mondja Svejek nyugodtan.

– No és maga tud ministrálni?

– Még életemben nem ministráltam – mondja Svejek –, de azért meg lehet próbálni. Most háború van, háborúban pedig olyan dolgokat csinálnak az emberek, amikről azelőtt még csak nem is álmodtak. Egy „et cum spiritutuót” én is ki tudok vágni a tábori lelkész úr „dominus vóbiscumára”. Azt hiszem, nem olyan nehéz dolog körüljárni a tábori lelkész urat, mint macskának a forró kását, a kezét megmosni, meg bort önteni a kehelybe.

– Jól van – mondja a pap –, de ne öntsön vizet sehová. Mindjárt önthet a másik kannába is bort. Egyébként majd én jelzem magának, hogy merre menjen, jobbra-e vagy balra. Amikor halkan füttyölök

egyed, az annyit jelent, hogy jobbra, ha kettőt füttyölök, akkor balra kell menni. A misekönyvet nem muszáj olyan sokat ide-oda cipelni. Ne gyulladjon be!

– Én nem félek semmitől se – mondja Svejek –, még a ministrálás-tól sem.

Úgy ment minden, mint a karikacsapás.

A tábori pap beszéde igen rövid volt:

– Katonák! Azért jöttünk össze, hogy mielőtt a harctérre mentek, szívetek mélyén istenhez forduljatok azért, hogy az úr biztosítsa részünkre a győzelmet és titeket jó egészségben tartson meg. Én nem tartóztatlak benneteket sokáig és épp ezért minden jót kívánok nektek!

– Pihenj! – kiált a balszárnyról az öreg ezredes.

A tábori mise azért tábori mise, hogy ugyanolyan törvény alá tartozzon, mint a haditaktika a fronton. A harmincéves háborúban valószínűleg a tábori misék is hosszúra nyúltak. De a modern haditaktika idején, amikor a csapatok mozgása gyors és fürgé, a tábori mise is gyors és fürgé kell, hogy legyen.

Nem tartott az egész ceremónia tovább tíz percnél. Azok, akik közel álltak, nagyon csodálkoztak azon, hogy mit füttyölget a pap a mise alatt.

Svejek figyelt a szignálra. Gépiesen járt hol jobbra, hol balra az oltár körül és sohasem mondott egyebet, mint hogy: „Et cum spiritu tuo.”

Felültek ismét a konflisra és visszavitték a holmit oda, ahonnan hozták, kivéve az üveg fehérbort.

Amikor hazaértek és a kocsist sikerült a parancsnoksághoz utalni, hogy a hosszú lótás-futásért végre a díját megkapja, Svejek a következő kérdéssel fordult a tábori paphoz:

– Alázatosan kérdem a tábori lelkész úrtól, hogy aki ministrál, annak olyan vallásúnak kell lenni, mint aki a szentvacso-ra részese volt?

– Természetesen – mondja a pap –, másként a mise érvénytelen.

– Tyűh a teremtésit neki, akkor hiba történt, tábori lelkész úr – mondja Svejek –, minthogy én felekezetenélküli vagyok, jelentem alás-san. Nekem már ilyen pechem van.

A tábori pap végignézett Svejken és pár pillanatnyi hallgatás után megveregette Svejkk vállát:

– Igya ki azt a kis áldozati bort, ami még az üvegben maradt és képzelje el, mintha ismét a szent keresztségben lett volna része.

XII. HITVITA

Svejk megszokta már, hogy a katonák lelkipásztora ritkán volt odahaza. Néha napokig se látta színét. A tábori pap rendszeren felosztotta idejét a kötelesség és a dorbézolás között és csak ritkán fordult úgy a sor, hogy haza is kerüljön. Ilyenkor mosdatlan és piszkos volt, mint egy szerelmes kandúr, amely a háztetőkről tért meg hangos kirándulásai után.

Ha hazatért és még alkalmas volt beszélgetésre, alvás előtt Svejkkel társalgott egy keveset. Néha megpróbált versben beszélni, vagy Heinét citálta.

Svejk még egy tábori misét ministrált a pappal. Ez a pionéreknél történt, ahová szerencsés véletlen folytán még egy tábori papot hívtak meg, egy volt hitoktatót. Ez szokatlanul jámbor, vallásos ember volt, aki kollégáit mindig megbotránkozással nézte végig. Különösen akkor botránkozott meg, amikor Katz tábori lelkész Svejkk tábori kulcsából – amit ilyen vallási szertartások alkalmával Svejkk sohasem felejtett otthon – konyakkal kínálta meg.

– Igen jó jel, hogy ketten jöttünk ide. Igyon egy kis snapszot és menjen haza – mondotta Katz Ottó páter. Majd én elintézem ezt a micsodát egyedül. Nekem úgylis szükségem van egy kis friss levegőre, minthogy a fejem fáj éppen.

A vallásos tábori pap fejét csóválva ment el. Katz tisztelendő úr pedig, mint mindig, fényesen végezte feladatát.

A kehelyben, az úr vérében, nagyon erős bor volt, amitől aztán a prédikáció egy kicsit hosszúra nyúlt és a pap minden harmadik szava az volt, hogy: „És így tovább”, vagy pedig hogy: „Valóban”.

– Ti katonák, ma a frontra mentek és így tovább. Forduljatok istenhez és így tovább, valóban. Ti nem tudhatjátok, hogy mi történhet veletek és így tovább, valóban.

Elragadtatásában és a szónoki tűz hevében annyira ment, hogy Savoyai Jenő herceget is szentnek nyilvánította, aki, miközben a derék pionérek hidat vernek majd a folyón keresztül, meg fogja őket védeni.

Nagyon jól végződött ez a tábori mise, minden különösebb incidens nélkül. Elég kellemes és ami a fő, nagyon szórakoztató volt, a pionérek kitűnően mulattak az egész idő alatt.

Amikor visszafelé mentek, a kalauz nem akarta felengedni Svejket és a papot a villamosra az összecsucskható oltárral.

– Vigyázz, hogy végig ne vágjak a fejedet ezzel a szentséggel, te istentelen! – mondotta Svejka a kalauznak.

Amikor hazaértek, akkor állapították meg, hogy a tabernákulumot elvesztették valahol.

– Nem baj – mondotta Svejka –, az első keresztények is tabernákulum nélkül tartották a miséjüket. Hogyha bejelentjük valahol, akkor esetleg a tisztességes megtaláló jutalomdíjat fog kérni tőlünk. Ha pénzt veszítettünk volna el, arra alig akadna tisztességes megtaláló, habár még itt-ott vannak ám ilyen emberek is. Nálunk például az ezrednél Budweisban volt egy katona, amolyan kedélyes ökö. Egyszer hatszáz koronát talált az utcán és átadta a rendőrségnek. Persze erre az újságok azt írták róla, hogy tisztességes megtaláló, amiből kifolyólag rengeteg kellemetlensége volt. Senki sem akart szóba állni vele többé, mindenki leszidta: „Te szarvasmarha, te, micsoda ostobaságot csináltál? Ha csak egy szikra tisztesség van benned, a lelkiismeretfurdalás halálad napjáig nem fog békén hagyni.” Aztán volt ennek a katonának egy kedvese is, aki emiatt szintén szakított vele. Amikor pedig hazament szabadságra a falujába, a falubeli legények kidobták a kocsmából. Sokáig bánkódott, végre a vonat alá vetette magát. Egy szabó az utcánkban aranygyűrűt talált egy alkalommal. Az emberek egyre figyelmeztették, hogy ne vigye el a rendőrségre, mert az nem vezet jóra, de a mi szabónk megmaradt amellet, hogy eljuttatja a

veszett jószágot törvényes gazdájának. A rendőrségen a snájdert szokatlan barátságosan fogadták, bejelentették már náluk egy gyémántköves aranygyűrű elvesztését. Mikor a gyűrűt alaposabban megnézték, akkor látták csupán, hogy a kő benne nem gyémánt, hanem csak üveg. „Hé – mondták –, hiszen ez üveg ebben a gyűrűben, nem briliáns. Mennyit kapott az eredeti kőért? Ahá, ismerjük mi az ilyen tisztességes megtalálót!” Végre nagynehezen kiderült, hogy egy másik gyűrűt is elvesztett valaki, egy hamisköves gyűrűt, valami családi ereklyét. De ettől eltekintve, a mi szabónk szépen leült három napot, minthogy izgalmában udvariatlan kifejezést engedett meg magának a rendőrséggel szemben. Amikor aztán kiengedték, megkapta a megtalálók törvényes díját, ami 1 korona 20 fillér volt csupán, mint-hogy annak a vacaknak az értéke össze-vissza tizenkét korona volt. Erre aztán a mi szabónk odadobta az egy húszat a gyűrűtulajdonos pofájába, amiért az becsületsértésért feljelentette. Ennek nyomán tíz korona büntetést kapott. Ezek után aztán kijelentette, hogy minden tisztességes megtalálónak huszonöt botot kell verni a fenekére, hogy nyilvánosan kell megbotozni az olyan barmot, hogy az emberek tanuljanak belőle és ehhez igazodjanak. Azt hiszem, hogy a mi tabernákulumunkat nem fogják nekünk visszahozni, már csak azért sem, mert a hátán az ezred jelzése van. Nem kezdenek ki az emberek a katonasággal, annak nem jó vége szokott lenni. Inkább bedobják a folyóba, nehogy kellemetlenségeik legyenek a dologból. Tegnap „Az arany koszorúban” beszéltem egy emberrel, volt már vagy ötvenhat éves, aki hosszú idővel ezelőtt bement Novi Peko-re a katonai parancsnokságra panaszt tenni, hogy elrekvirálták a csészáját. Onnan kidobták az öregot és szép csendesen ballagott hazafelé. A piactéren épp egy nagy trén-kolonne* jött vele szembe. Az öreg elnézte a trén-szekereket. Egyszer egy fiatalember megkérte, hogy vigyázzon pár percig a lovaira, meg a kocsira, amin konzervet szállított a katonaságnak. Az öreg ott vigyázott a holmira, de a fiatalember csak nem jött

* *Utánpótlást szállító szekérsor.*

vissza, aztán amikor a trén elindult, neki kellett vele menni egész Magyarországig, ahol ő is megkért egy embert, hogy vigyázzon a lovakra. Csak így tudott szegény megmenekülni a bajtól, különben biztosan levitték volna Szerbiáig. Egész letörve érkezett haza szegény és nem akart ez életben többet még csak hallani sem a katonaságról.

Este eljött hozzájuk az a jámbor tábori pap, aki másnap akart ismét a pionéreknél misét celebrálni. Ez a pap fanatikus ember volt, aki mindenkit közelebb akart hozni istenhez. Amikor hitoktató volt, a hit malasztját pofonokba csomagolva adta be a gyerekeknek, minek alapján időről-időre még az újságok is kezdtek már foglalkozni a dolgaival „A brutális hitoktató”, „A pofozkodó hitoktató” címmel. Meg volt szentül győződve, hogy semmivel se lehet jobban megtanítani a gyerekeket a katekizmus ismereteire, mint a nádpálcával, vagyis az osztrák módszerrel.

Egy kicsit sántít is ez a lelkiatya, ami onnan eredt, hogy egyik kis tanítványa egyszer bizonyos kételkedéssel fogadta a szentháromságról szóló magyarázatát, amiért a nebulót alapos pofonnal győzte meg a derék hittanító a szentháromság csalhatatlanságáról. Erre aztán a nebuló apja felkereste és három lórúgásnyi pofont mért le neki. Az egyiket az Atya, a másikat a Fiú, a harmadikat pedig a Szentlélek nevében.

Ma azért jött, hogy Katz kollégáját az igaz útra térítse, amit a következő megjegyzéssel kezdett:

– Nagyon csodálkozom, hogy önnél egyetlen egy kereszt sem lóg sehol. Hol foglalkozik ön a breviáriumával?

Katz nevetett:

– A breviárium a konyhában van. Hozza csak be, Svejek és nyissa fel a harmadik oldalt.

Svejek kiment a konyhába. Közvetlen azután hallani lehetett, ahogy Svejek három boros üvegből kihúzta a dugót.

– Ez könnyű finom fehérbor, kedves kolléga úr – mondotta Katz –, igen jófajta rizling, melynek az íze nagyon emlékeztet a mőzeli borokra.

– Nem kérem, én nem iszom – mondotta kevélyen a vallásos pap.

– Azért jöttem, hogy a lelkére beszéljek önnek.

– Nagyon ki fog száradni a torka, kolléga úr – mondja Katz –, igyon csak és meg fogom hallgatni. Higgye el, hogy nagyon rendes ember vagyok és kibírok minden más véleményt.

A szent pap ivott egy keveset és kifordította a szemét.

– Ugye milyen ördögi jó bor, kolléga úr?

A fanatikus pap keményen megjegyezte:

– Úgy látom, hogy ön elkárhozik.

– Szokás dolga – mondja Katz –, néha káromkodáson kapom magam. Svejk, csak öntsön a kolléga úrnak egy kis bort. Hát kérem, bizony előfordul, hogy káromkodom, elég gyakran emlegetem a Himmelherrgottot, a Krucifixet és a Szakramentumot. Azonban szentül meg vagyok győződve arról, hogyha maga olyan sokat fog szolgálni a katonaságnál, mint én, szintén egész szépen bele fog jönni a káromkodásba. Ez egyáltalán nem nehéz. Igyon, kolléga úr!

Az egykori hitoktató gépiesen ivott egy kortyot. Látszott, hogy mondani akar valamit, de nem tudja mit. A gondolatait gyűjtötte.

– Kolléga úr – folytatta Katz –, fel a fejjel, ne üljön itt olyan szomorúan, mintha öt perc múlva fel akarnák akasztani. Én hallottam már magáról egyetmást. Hallottam, hogy egyszer véletlenül egy pénteki napon disznósültet evett egy vendéglőben, mivel azt hitte, hogy csü-törtök van. Aztán hallottam, hogy a klozetben bedugta az ujját a torkába, hogy kihányhassa a vétkes eledelt, mivel azt hitte, hogy elkárhozik ezért a bűnért. Látja, én nem félek böjti napokon húst enni és hogy őszinte legyek, a pokoltól se félek. Pardon, igyon, kérem. Így. Jobban érzi-e már magát? Nincsen-e még előrehaladott álláspontja a poklot illetőleg és nem hajlandó-e az idő és a reformátorok szavára hallgatni? A pokol, kérem, közönséges szénnel fűtött kazán, üst a szegény bűnösök számára, kazán magas nyomással, ahol a bűnösöket margarinnal főzik, a rosták villamos erőre járnak, millió év óta úti hengerekkel hengerelik a bűnösöket, foguk recsegését fogászok idézik elő speciális műszerekkel és a bűnösök kiáltását gramofonlemezre veszik, amit felküldenek a mennyországba az igazak szórakoztatására. A mennyországban pedig porlasztók dolgoznak, akik kölni víz-

zel és filharmóniával szórakoztatják az igazakat annyira, hogy azok inkább a pokolba szöknek. Az angyalok fenekében pedig propeller van, nehogy megerőltessék szárnyaikat. Igyon, kolléga úr. Svejk, öntsön csak egy kis konyakot neki, mintha rosszul érezné magát.

Amikor a szent pap magához tért, csendesen susogta:

– A vallás szellemi képességre szabott meggondolás. Aki pedig nem hisz a szentháromság létezésében...

– Svejk! – szakította félbe Katz a beszélőt –, öntsön csak a tábori lelkész úrnak még egy kis konyakot, hogy magához térjen egy kissé.

A szent tábori pap szeme szikrát hányt már, és a legutolsó konyak alaposan a fejébe szállott. Hunyorgató szemmel fordult Katz felé és megkérdezte:

– És maga nem hiszi, hogy a keresztelő Szent János hüvelykujja, amit a piaristáknál őriznek, valóban az ő uja volna? Hisz maga egyáltalán istenben, és ha nem hisz, akkor miért lett tábori pap?

– Nézze kolléga úr – mondja Katz, bizalmasan megveregetve a fanatikus vállát –, ameddig az államnak az a véleménye, hogy a katonáknak, mielőtt halni mennek a frontra, feltétlenül isten áldásában kell részesülniük, addig a tábori lelkészi állás nagyon jól fizetett foglalkozás, amibe az embernek nem is kell nagyon agyondolgoznia magát. Nekem például ez sokkal jobbnak látszott, mint a gyakorlótéren futkosni és nehéz hadgyakorlatokban résztvenni. Abban az időben parancsokkal szekáltak a feljebbvalóim, ma pedig azt teszem, amit jónak látok. Én a képviselője vagyok valakinek, aki tulajdonképpen nem is létezik, tehát magam játszom az isten szerepét. Hogyha meg akarom bocsátani valakinek a vétkét, hát megbocsátom, ha nem, akkor térden állhat nekem, úgysem bocsátom meg. Különben nem sok ilyen térden álló számár van manapság ezen a világon.

– Én szeretem az istent – mondta zokogva a szentéletű pap –, nagyon szeretem... Adjon még egy kis bort.

– Becsülöm az istent, – folytatta – nagyon becsülöm. Senkit se becsülök úgy, mint őt.

Aztán rácsapott az asztalra, hogy a poharak táncoltak rajta.

– Az isten becsülésre méltó. Földfeletti lény. Nagyon komoly a dolgaiban. Napsugaras jelenség, ezt senki se beszéli ki belőlem. Szent Józsefet is becsülöm, sokra becsülöm, sőt minden szentet becsülök, csak Szent Szerafint nem becsülöm semmire. Annak nagyon ronda a neve.

– Annak névváltoztatásért kellene folyamodnia a belügyminiszterhez – jegyzi meg Svejek.

– A Szent Ludmillát is nagyon szeretem és a Szent Bernátot is – mondja a volt hitoktató. – Nagyon sok zarándokot mentett meg Szent Gotthárdon. Egy üveg konyakot kötött a nyakára és úgy kereste a hóban az eltemetetteket.

A beszélgetés ezután már más irányban haladt. A szent pap összevissza kezdett beszélni:

– Az ártatlan gyerekeket szeretem. Az ő ünnepük december huszonnyolcadikán van. Heródest viszont ki nem állhatom... Ha a jérce alszik, akkor nincs friss tojás, kedves barátaim.

A szórakozás nagyon szépen folyt tovább. Egyik üveget a másik után nyitották fel. Időről-időre felhangzott Katz figyelmeztetése:

– Mondd, barátom, hogy te se hiszel istenben, különben nem öntök bort neked.

Mintha a keresztényüldözés ideje tért volna vissza: A szentéletű pap különféle mártír-dalokat dalolt a római arénák mélyéből és torkaszakadtából ordította:

– Én hiszek Istenben, nem tagadom meg. Tartsd meg a borodat, én magam is tudok hozatni, ha kell.

Végül berakták az ágyba valahogy.

XIII.

SVEJKE LELKIVIGASZTALÁSRA MEGY

Katz Ottó tábori lelkész mély gondolatokba merülve ült egy hadügyminiszteri körirat előtt, amit épp most hoztak a kaszárnyából.

A hadügyminisztérium az egész háború idejére az utolsó kenet

felvételét felfüggeszti az összes hadsereghez tartozó személyek részére. A katonai lelkészi kar figyelmét a következő határozmányokra hívja fel:

1. §. A hadszíntéren az utolsó kenet felvétele felfüggesztendő.

2. §. A sebesülteknek és nehéz betegeknek tilos az utolsó kenet felvétele végett a frontról eltávozniuk az arcvonal mögötti területekre. A tábori lelkészi kar köteles az utolsó kenetre jelentkező katonai személyeket az illetékes hadbíróóságokhoz utalni további intézkedés végett.

3. §. Az arcvonal mögötti katonai kórházakban az utolsó kenet felvétele csak tömegesen engedhető meg a katona-orvosok által utolsó kenetre utaltak részére, amennyiben az utolsó kenet felvétele nem akadályozná az illetékes katonai intézményt normális működésében.

4. §. Rendkívüli esetekben a katonakórházak parancsnoksága engedélyezheti egyes személyek részére is az utolsó kenet felvételét.

5. §. A katonai lelkészek csak azon katonai személyeket kötelesek utolsó kenetben részesíteni, akiket arra a kórházparancsnokság megfelelőnek talál.

A tábori pap ismételten elolvasta a rendeletet, amelyhez hozzá volt még fűzve, hogy holnap reggel a Károly-téri katonakórházban kell egy nehéz sebesült lelki vigasztalásáról és gyóntatásáról gondoskodnia.

– Hallja Svejek – kiáltott fel a pap –, hát nem disznóság? Mintha én lennék Prága egyetlen tábori lelkésze. Mi a nyavalyának nem küldik oda azt a hülye, szent papot, aki nálunk aludt legutóbb? Nekünk kell kimenni a Károly-térre, hogy lelkivigasztalásban részesítsük a halodlókat.

Az ezredordonánc hivatalos írást hozott, amely szerint figyelmeztetik a tábori papot, hogy a holnapi lelkivigasz-osztásnál a kórházban képviselve lesz „A katonák vallásos nevelésére örökdő főúri hölgyek egyesülete” is.

Ez az „Egyesület” öreg hisztériás nőkből állott, akik rendszerint azal foglalkoztak, hogy a különböző kórházakban olcsó szentképeket és unalmas füzeteket osztottak szét egy katolikus hős históriájáról,

aki hősiiesen elesett őfelségéért, a császáráért. Ezekben a füzetekben egyszínű képek ábrázolták a harcteret. Mindenfelé halott emberek és lovak, felfordított muníciósszekerek és ágyúk hevertek. A láthatáron falu égett, srappnell robbant. Az előtérben egy haldokló katona feküdt, leszakított lábbal, föléhajolva egy nagy, szárnyas angyal koszorút helyezett a fejére. A koszorú szalagján a következő felírás volt: – „Még ma velem jössz a paradicsomba.” – És a haldokló boldogan mosolygott, mintha csak fagyalattal kínálhatná valaki.

Amikor Katz Ottó elolvasta az ezredparancsot, köpött egyet:

– Na hiszen, ez is jó nap lesz, eye meg a fene.

Jól ismerte ezt a csürhét – ahogy Katz úr a hölgykoszorút előszere-tettel nevezte – még az Ignác-templomból, ahol évekkal ezelőtt kato-nai miséket tartott.

Abban az időben még több gondot fordított a prédikációra, mint mostanában. Az „Egyesület” két öregasszony képében, fekete ruhá-san, rózsafüzérrel az ezredes mögött ült és két órán keresztül magya-rázott a katonák vallásos neveléséről. Két óra múlva kénytelen volt félbeszakítani az „Egyesületet” azzal, hogy: „Bocsássanak meg höl-gyeim, de engem már vár a százados úr egy parti ferblire.”

Mielőtt elment, odaszólt Svejknak:

– A kávéházba megyek, Svejk, ha jön valaki, csak várjon.

Félóra múlva egy idősebb úr csengetett be. Előkelő magatartású, szigorú tekintetű úr volt.

Már a megjelenése is mély haragot árult el, s úgy nézett körül, mintha a végzet azért küldte volna erre a világra, hogy planétánkat megsemmisítse és a földnek még a nyomát is elseperje a világűr-ből.

A beszédje éles, száraz és szigorú volt.

– Itthon van? Kávéházba ment?... Mit, várjak? Jó, reggelig fogok itt várni... A kávéházban meg kell fizesse az adósságát. Ez is pap? Nahát, pfuj!

És köpött egyet a konyhában.

– Kérem, ne köpködjön itt össze-vissza – mondta Svejk, alaposan szemügyre véve az idegent.

– Azért is köpök még egyet, látja? – mondta dühösen az idegen úr, még egyet köpve a padlóra. – Hogy nem szégyenli magát egy katonai lelkész. Szégyen, gyalázat!

– Ha maga művelt ember, akkor tegyen le erről a csúnya szokásáról és ne köpködjön idegen lakásban – mondta Svejik figyelmeztetőleg –, vagy azt hiszi, amiért világháború van, hát mindent szabad? Viselje magát kérem, tisztességesen, tartózkodjon az erős kifejezésektől, beszéljen rendesen, nem mint egy utcagyerek. Maga barom civil!

A szigorú úr felállt a székről és magából kikelve ordította:

– Mit ért maga azalatt, hogy „tisztessegesen viselkedni”? Ha nem viselkedem tisztességesen, akkor mi vagyok, nem tisztességes? Beszéljen!

– Paraszt maga barátom – mondta Svejik az öreg úr szemébe nézve. – Úgy köpköd itt jobbra-balra, mintha mintha valami nyilvános helyen, villamoson, vagy vonaton volna. Mindig csodálkoztam, hogy miért van mindenhová kiírva, hogy „köpködni tilos”! Most már tudom. Maga miatt írják ki mindenhová. Maga jómadár. Jól ismerhetik magát mindenfelé.

Az idegen úr mérgében elkékült és tengernyi szitkot zúdított Szejkre és a tábori papra.

– Végzett, kérem? – kérdezte Svejik nyugodtan (az idegen utolsó szava az volt, hogy: aljas csirkefogó a gazdád is, meg te is), vagy pedig hozzá kíván még fűzni valamit, mielőtt a lépcsőn lerepül?

Az idegen úr annyira fel volt háborodva, hogy nem jött megfelelő átok a nyelvére. Kimeresztette a szemét és szótlán haraggal bámult Szejkre, aki egy másodpercig várt, hátha ki fogja még egészíteni az öreg úr a mondókáját. Aztán kinyitotta az ajtót, a szigorú urat odaállította az ajtóba, arccal kifelé és olyan rúgást irányított az öreg úr fenekébe, amilyen a legjobb nemzetközi játékosoktól sem telik ki, akik az Olimpiád világbajnokságáért rugdalóznak.

Svejik utána szólott az idegennek:

– Máskor, ha tisztességes emberekhez megy látogatóba, viselje magát rendesen!

Az idegen sokáig sétált fel és alá a ház előtt, a tábori papra várva. Végre megjött a pap és az idegent bevezette a szobába. Székkal kínálta meg és maga is leült.

Svejk szó nélkül köpöcsészét hozott be és odatette a mérges öreg úr mellé.

– Mit csinál maga, Svejk?

– Alázatosan jelentem a tábori lelkész úrnak, hogy ezzel az úrral volt már egy kis kellemetlenségem a padlóra való köpködés miatt.

– Hagyjon magunkra Svejk, egy kis elintézni való dolgunk van egymással.

Svejk szalutált.

– Alázatosan jelentem a tábori lelkész úrnak, hogy kimegyek.

A szobában igen érdekes párbeszéd folyt le.

– Ha nem tévedek, ön a váltókra járó törlesztési összegért jött ugyebár? – kérdezte a tábori lelkész a vendéget.

– Igen és remélem...

– Az ember néha olyan helyzetbe kerül, hogy csak reménye marad csupán. Milyen szép is ez a szócska, hogy „remény”. A háromlevelű lóhere, amely az embert az élet káoszából kivezeti: „Hit, remény és szeretet.”

– Remélem, tábori lelkész úr, hogy az összeget...

– Természetesen, mélyen tisztelt uram – szakította félbe a beszélőt a pap –, ismételhetem, hogy a „remény” szó erősíti az embert az élet küzdelmében. Tehát ne veszítse el ön se a reményt. Oh, mily szép az, amikor az embernek reménykeltő ideája van, például, hogy a váltóra adott pénzét idejében meg fogja kapni. Remélni, folyton remélni, hogy ezer koronáját meg fogom fizetni önnek, miközben a zsebemben nem egészen száz korona szerénykedik...

– Tehát ön...

– Tehát én? – kérdezte a tábori lelkész.

Az öreg úr ábrázata ismét dühös lett, mint az előbb.

– Uram, ez csalás – mondotta felemelkedve.

– Nyugodjon meg, tisztelt uram!

– Ez család – kiáltozza makacs kitartással a vendég. – Visszaél a bizalmammal!

– Uram! – mondta a tábori pap – önnek jót fog tenni egy kis levegőváltás. Idebent nagyon fullasztó a levegő.

– Svejk! – kiáltott ki a konyhába –, ez az úr friss levegőre kívánczik.

– Alázatosan jelentem a tábori lelkész úrnak – hangzott a konyhából Svejk szava –, ezt az urat már kidobtam egyszer innen.

– Megismételni! – hangzott a vezényszó, ami aztán gyorsan és keményen végre is hajtatott.

– Jó, hogy végeztünk vele – mondta Svejk visszatérve a folyosóról –, mielőtt még tócsát köpködött volna ide. Malesiciehben volt egy kocsmáros. Nagyon írástudó ember volt, aki minden cselekedetére tudott egy citátumot a szentírásból. Hogyha valakin végighúzott a bikacsökkal, feltétlenül hozzáfűzte például: „Aki a korbáccsal takarékoskodik, ellensége önnön fiának, ha pedig szereti, úgy idejében fogja nevelni őt. Majd adok én neked itt a kocsmában verekedni.”

– Látja Svejk, mi történik az olyan emberrel, aki nem becsüli meg a lelkipásztort – mondta a pap nevetve.

Vannak a világon igen kitartó emberek. Ezekhez tartozott az az ember is, akit a tábori pap lakásából kétszer is kidobtak. Amint a vacsora elkészült, valaki élesen csengetett. Svejk ajtót nyitott, majd egy idő múlva ismét visszatért a szobába és dühösen jelentette:

– Már megint itt van az a pasas, tábori lelkész úr. Bezártam a fürdőszobába, hogy nyugodtan megvacsorázhassunk.

– Nem jól csinálta, Svejk – mondotta a pap –, vendégnek és istennek a szobában a helye. A régi világban a vendégkoszorút szörnyszülottekkal mulattatták. Vezesse be, hadd mulattasson bennünket.

Svejk bevezette a kitartó férfiút, aki sötéten nézett maga elé.

– No, üljön le uram – mondotta a pap barátságosan –, mi épp a vacsora végén vagyunk. Lazacot, tengeri rákot vacsoráztunk s most sonkás rántottát eszünk rá. Látja, milyen jól megy sora annak, akinek hitele van?

– Remélem, nem azért vagyok itt, hogy tréfát űzzön belőlem – mondotta a borús ember. – Ma már harmadszor vagyok itt és remélem, most végre kiderül, hogy is állunk tulajdonképpen azzal az adósággal;?

– Alázatosan jelentem – jegyezte meg Svejek –, ettől az alaktól nem szabadulunk meg ma. Olyan ez, mint egy Bonsek nevezetű libnei ember, akit tizennyolcszor dobtak ki egy este az „Exner”-ből és mindig visszajött azzal, hogy ott felejtette a pipáját. Bemászott az ablakon, bejött a konyhán keresztül, a pincéből mászott fel a helyiségbe, a kéményen is leereszkedett volna, ha a tűzoltók le nem szedik a háztetőről. Olyan kitartó ember volt, hogy ennyi kitartással miniszter vagy országgyűlési képviselő lehetett volna. Mindent megcsináltak azzal az emberrel, amit csak lehetett.

A makacs ember kitartóan ismételte a magáét, mintha nem is hallotta volna, hogy miről beszélnek időközben:

– Világosságot akarok! És követelem, hogy meghallgasson.

– Meg van engedve, mélyen tisztelt uram – mondta a pap –, beszéljen kérem, ameddig csak jól esik. Mi majd folytatjuk a vacsoránkat. Remélhetőleg ez nem fogja beszédében zavarni!... Svejek, hozza be a többi fogást.

– Amint ön tudja – mondotta a kitartó férfiú –, most dühöng a háború. A kölcsönt én önnek a háború előtt adtam. Ha nem volna háború, nem törném magam annyira a fizetségért, azonban igen szomorú tapasztalataim vannak.

Noteszt vett elő a zsebéből és kinyitotta:

– Mindent bevezettem ebbe a kis könyvbe. Janata főhadnagy hét-száz koronámmal tartozott és egyszerűen elesett a Drinánál. Prasek hadnagy orosz hadifogságba került, nem törődve azzal, hogy nekem kétezer koronámmal tartozik. Wichterle százados, aki ugyanannyival tartozik nekem, saját katonái által vézett el Ravaruskán. Masek főhadnagy, aki ezeröttszáz koronával tartozik, szerb fogságban van. Rengeteg ilyen ember szerepel ebben az én kis könyvemben. Az egyik elesik a Kárpátokban egy beváltatlan váltóval, a másik hadifogságba

kerül, a harmadik belefut a folyóba a szerb fronton, egy negyedik Magyarországon hal meg a kórházban. Képzelve el, kérem, az én lelkiállapotomat. Ez a háború tönkre tesz teljesen, ha nem intézkedem energikusan. Azt mondhatná, hogy önt direkt veszély nem fenyegeti. Nézzon ide kérem.

És a tábori pap orra elé tette a noteszét.

– Mátyás tábori pap a brünni járványkórházban egy héttel ezelőtt elhalt. A hajam tudnám kitépni. Ezernyolcszáz koronámmal tartozik és bemegy egy kolerás barakkba haldoklót gyóntatni, akihez lényegében semmi köze.

– Ja, kedves uram – mondta a tábori pap –, ez kötelesség. Én is bemegyek holnap egy kórházba gyóntatni.

– Mi szintén kolerás barakkba megyünk – jegyezte meg Svejik. – Velünk jöhetne maga is, legalább megtudná, hogy mi az önfeláldozás.

– Tábori lelkész úr – folytatta a vendég kétségbeesetten –, higgye el, borzasztó helyzetben vagyok. Hát azért csinálták ezt a háborút, hogy minden adósomat a másvilágra küldjék?

– Ez csak addig lesz így – mondta Svejik –, amíg magát is besorozzák és kiküldik a frontra. Akkor mi majd a tábori lelkész úrral szentmisét celebrálunk, hogy az első gránát magát vágja széjjel.

– Uraim, ez komoly ügy – mondta a kétségbeesett ember –, követelem, tiltsa meg a szolgálójának, hogy a dologba avatkozzék. Én ma végezni akarok.

– Bocsásson meg tábori lelkész úr – mondja Svejik –, de tényleg tesék nekem megtiltani, hogy a tábori lelkész úr érdekeit védjem, mert különben én tovább fogom védeni feljebbvalóm érdekét, ahogy azt védeni minden tisztességes katonának kötelessége. Ennek az úrnak végeredményben igaza van. A saját lábán akar innen elmenni. Én sem szeretem a folytonos rugdalózást, hiszen társaságbeli ember vagyok.

– Svejik, engem már úntat ez a história – mondta a pap, mintha a vendég jelen sem volna. – Azt hittem, hogy ez az ember szórakoztatni fog bennünket és valami jó viccet fog mesélni. Erre meg akarja tiltani, hogy maga beavatkozzék, mikor maga már kétszer is beavat-

kozott ebbe az ügybe. És még hozzá ilyen estén, amikor fontos vallási szertartás előtt állok, amikor minden érzésemnek és gondolatomnak az Úrnál kell lennie, ilyenkor foglал el ez az ember egy rongyos ezerkétszázkoronás adóssággal. És ilyen csekélységgel tereli el figyelmem Istentől és mindenáron azt akarja, hogy ismételjem meg neki, hogy most nem fizetek. Nem akarok többé beszélni vele, nem akarom ezt a szent estét megszenteltségteleníteni ezzel az emberrel. Mondja meg hát maga neki Svejek, hogy „a tábori lelkész úr nem fizet”.

Svejek akként teljesítette a parancsot, hogy a tábori pap szavait beleordította a vendég fülébe.

De a vendég tovább is ülve maradt.

– Svejek! kérdezze csak meg, hogy meddig óhajt még ittmaradni?

– Én nem mozdulok innen addig, ami meg nem fizeti a tartozását –, mondta a vendég határozottan.

A tábori pap felállt és az ablakhoz ment.

– Ebben az esetben átadom önt Svejeknek. Csináljon vele, ami akar.

– Jöjjön uram – mondta Svejek a vendég gallérijába kapaszkodva –, minden jó háromszor jó.

Svejek elvégezte harmadszor is kötelességét, gyorsan és elegánsan, miközben a pap halotti indulót dobolt az ablakon.

*

Két ember kívánt az utolsó kenettel élni a helyőrségi kórházban. Az egyik öreg őrnagy, a másik pedig banktisztviselő tartalékos tiszt volt. Mind a kettőnek golyó került a hasába valahol a Kárpátokban, és most egymás mellett feküdtek a kórházban.

Az utolsó kenet előtti éjszakán meghalt mind a kettő, mind a kettő ott feküdt már fehér lepedő alatt, szederjes arccal, mint mindazok, akik fulladás következtében haltak meg.

– Mennyi gonddal készültünk rá, tábori lelkész úr. Aztán mikor az ember már sok viszontagság után hozzájutna a dologhoz, elrontják az egészséget! – mondta Svejek, amikor jelentették nekik, hogy a két betegnek nincs már szüksége rájuk.

Valóban, sok szaladgálásukba került ez a fuccsbament utolsó kenet. Konflison jöttek ide. Svej k a kocsis mellett ült és egész úton csöngetett, míg a tábori pap az olajos üveget szalvétába göngyölve tartotta a kezében és komoly arccal osztotta az áldást azoknak a járókelőknek, akik kalaplevéve bámulták a különös processziót.

Azonban nem sok kalaplevető akadt az úton, habár Svej k pokoli lármát igyekezett előidézni a csengettyűvel.

A konflis után néhány ártatlan gyerek szaladt, akik közül az egyiknek sikerült hátul felkapaszkodni a kocsira, míg a másik árulkodva kiáltotta a kocsisnak:

– Bácsi! Kapaszkodnak hátul.

Svej k lázasan csöngetett tovább. A kocsis hátracsapott az ostorral a kapaszkodó gyerek felé.

A csengő legjobban a konflisgebét nyugtalanította, valószínűleg a régi dicső időkre emlékeztette ez a rettenetes csengetés. Vissza-visszanézett és időnként tánclépésre perdült a poros flaszteren.

Ez volt az a viszontagság, amelyről Svej k beszélt.

A tábori pap közben bement a kórházirodába, hogy a dolog anyagi részét elintézzé. A számvevő őrmesterrel kiszámította, hogy százötven koronát tartozik neki fizetni a katonai kincstár az olajért, az útért és a bennrekedt utolsó kenetért.

Aztán elég izgalmas veszekedés támadt a pap és a kórházparancsnok között, miközben a tábori pap kétszer is az asztalra csapott:

– Ne gondolja a százados úr, hogy az utolsó kenetet ingyen adják. Ha egy dragonyos tiszt kincstári ménest vezet, azért a járandóságát megkéri. Persze sajnálom, hogy a két ember nem érte meg az utolsó kenetet, bár akkor ötven koronával többbe került volna.

Közben Svej k az olajos üveggel az őrszobában szórakozott. A katonáknál őszinte érdeklődést keltett olajos üvege.

Az egyik kijelentette, hogy ilyen olajjal nagyon jól lehet fegyvert és szuronyt pucolni.

Egy fiatal morvaországi katona, aki még mélyen vallásos volt, tiltakozott ellene, hogy ilyesmiről beszéljenek és hogy piszkos beszé-

deikbe a szentséget bevonják. „Nekünk hinni kell és keresztény módon remélni.”

Egy öreg rezervista végigmérte zöldhasú, porosfülű társát és dühösen mondta:

– No hiszen szép kis reménység. Reménykedhetsz abban, hogy egy srapnell majd csak letépi a fejed. Elbántak velünk, testvér, rendesen. Csak reménykedj... Egyszer egy klerikális képviselő jött hozzánk és olyan szépen beszélt az isteni békéről, ami a föld felett lebeg, hogy az isten mennyire nem akarja a háborút, ellenben igenis akarja, hogy a népek békés szeretetben éljenek egymással a földön. Na aztán néztek, hogy mi lett? Minden templomban a fegyverek győzelméért imádkoznak és az úristenről úgy beszélnek ezek a klerikális képviselők ma, mint egy vezérkari főnökről, aki így meg úgy győzelemre fogja vezetni hős csapatainkat. Egy sereg szép temetést láttam már ebben a kórházban is. No meg az a rengeteg levágott kéz és láb, amit kocsiszám hordanak ki innen naponta.

– A katonákat meztelenül temetik el – mondta egy másik katona –, és a ruhájukba friss embert bújtatnak. Így megy ez tovább. A ruha marad, az embert elássák belőle.

– Addig, ameddig csak nem győzünk – jegyezte meg Svejik.

– No majd az ilyen pipakupak fog győzni, mint te vagy – mondta egy káplár az egyik sarokból. – A frontra kellene benneteket kihajtani, a lövészárokba, neki a drótakadálnak, a bomba és lángszóróknak. Itt a hinterlandban legénykedni, azt tudtok, de hősi halált halni nem akartok a győzelméért.

– Azt hiszem, nem is olyan rossz dolog, ha az embert egy szurony át-döfi – mondja Svejik. – Az sem lehet szebb látványosság, ha az embert gránát tépi darabokra és aztán látja, amint a saját lába meg a pájslija jó messze repül a fenébe. Iszonyúan mulatságos lehet, hogy az ember előbb meghal, mielőtt ezt az érzését el tudta volna mondani valakinek.

A fiatal morva katona felsóhajtott. Sajnálta a maga fiatal életét és azt, hogy ilyen ostoba században született, amikor levágják az embert, mint egy barmot a vágóhídon. És miért?

Egy katona, aki civilben tanító volt, most beleszólt a társalgásba:

– Néhány tudós úgy magyarázza a háborút, hogy az nem egyéb, mint az égitestek titokzatos mozgásának következménye. Valahányszor ilyen foltok jelentkeznek a napon, mindig valami borzasztó dolog történik... Karthágó elfoglalása...

– Hagyja már abba ezt a tudományos marhaságot – szólt közbe a káplár –, inkább menjen és seperje ki az őrszobát. Maga van soron. Mi közünk nekünk ahhoz, hogy milyen ostoba folt van a napon? Tőlem akár hús is lehet, még egy cigarettát se vehetek rajta.

Ezalatt a tábori pap fenn az irodában a „Katonák vallásos nevelésére örökös főúri hölgyek egyesületének” egyik tagjával társalgott. Vén csataló volt ez a dáma, aki már hajnal óta ott futkosott a kórházban, szentképeket osztogatva a sebesült és beteg katonáknak, akik ezeket rendszeren a köpőcsészébe dobták.

Ostoba tereferéjével a bűnbánatról és égi kegyelemről a katonákat rettenetes méregbe hozta. Amerre csak ment, halálos gyűlölettel néztek végig rajta.

Most is a felindulástól sápadt arccal magyarázta a tábori papnak, milyen állattá tette a háború a katonákat, ahelyett, hogy nemesebb gondolkozásra nevelte volna őket. Elmondta, hogy a beteg katonák a nyelvüket öltögették és azt mondták rá, hogy madárijesztő és bőgőmajom.

Aztán azt mesélte, milyen szépen képzelte el annak idején a katonák valláseskölcsös nevelését. Hiszen csak vallásos katona lehet bátor harcos, aki gondolkozás nélkül kész meghalni a császáráért. Csak a vallásos érzés teszi elszánttá a katonát, megszabadítván a földi gondoktól, mert tudja, hogy paradicsomi boldogság vár rá a másvilágon.

Még néhány hasonló ostobaságot fecsegett össze ez a vén grammonfon. Látható volt, hogy nem lesz egyhamar vége a szóbeszédnek. A tábori pap azonban radikálisan és udvariatlanul ajánlotta magát. Lekiáltott az őrszobába:

– Svej! Hazamegyünk!

– Legközelebb menjen majd gyóntatni, aki akar – mondotta a pap hazafelé kocsizva. – Minden lélekért, amelyet az ember meg akar váltani, külön kell veszekedni a számvevőtisztekkel a pénz miatt...

XIV.

SVEJK, MINT LUKÁS FŐHADNAGY TISZTISZOLGÁJA

1.

Svejk szerencséje nem sokáig tartott. A kérlelhetetlen sors elvágta azt a baráti fonalat, amely őt a táborig paphoz fűzte. Ha a táborig pap eddig szimpatikus színben tündökölt volna előttünk, úgy a legutóbbi cselekedete alkalmas arra, hogy a szimpatikus maszkot lerántsa arcáról.

Katz páter egész egyszerűen eladta Svejket Lukás főhadnagynak, vagyis pontosabban mondván, elkártyázta. Régebben, a cári Oroszországban így kótyavetyélték el a jobbágyokat. Az egész dolog váratlanul jött. A táborig pap Lukás főhadnagy lakásán huszonegyezett. A szent-anya már minden pénzét elvesztette, végül, mikor már semmije se volt, így kiáltott föl:

– Mennyit kölcsönöztök a tisztiszolgámra? Nagyon locsogó, de módfelett érdekes figura, valami non plus ultra. Ilyen tisztiszolgája még nem volt senkinek!

– Adok száz koronát kölcsön – mondta Lukás főhadnagy –, és ha holnapután reggelig nem kapom meg a pénzt, akkor ide küldöd a szolgádat hozzám. Az én kutyamosóm kibírhatatlan pasas. Folyton sóhajtozik és leveleket ír haza, miközben mindent ellop, ami a keze ügyébe esik. Már mindent megpróbáltam vele. Megvertem, nem ért semmit. Kivertem pár első fogát. Hasztalan, a betyár semmit sem javul.

– Rendben van – vágta rá könnyelműen a páter –, vagy száz korona holnapután reggel, vagy Svejk.

Persze ezt száz koronát is elvesztette, és szomorúan ballagott hazafelé. Tudta, hogy a száz koronát holnapután reggelig nem tudja fel-

hajtani, ami tehát azt jelenti, hogy Svejket tulajdonképpen nyomorultul és hálátlanul eladta.

– Kétszáz koronát kellett volna mondanom – dörmögte magában szemrehányó hangon. Azonban, amikor a villamosra szállt, hogy mihamarabb hazaérjen, szentimentális bűnbánat rohanta meg.

– Nem szép tőlem – gondolta magában, amikor lakásán becsöngött –, hogy fogok most az ő buta, de ártatlan szemébe nézni?

– Kedves Svejk – mondotta aztán odahaza –, ma valami rendkívüli dolog történt. Borzasztó pechem volt a kártyán. Képzélje, bankra mentem. Egy ász volt a kezemben, amire egy tízest kaptam. A bankárnak csak egy hitvány alsója volt és mégis huszonegyig szedte rá a kártyát. Többízben úgy esett, hogy ászra meg tízesre nagy tételeket raktam, és minden alkalommal ugyanannyit szedett rá a bankár is. Minden pénzemet elvesztettem.

Most aztán őszintén elkomorodott:

– És végül, Svejk, magát vesztettem el. Száz korona kölcsönt vettem magára, és ha holnapután reggelig nem tudom megfizetni ezt a száz koronát, akkor maga nem az én kutyamosóm többé, hanem Lukás főhadnagyé.

– Nekem van még száz koronám – mondta Svejk –, esetleg kölcsönadhatom a tábori lelkész úrnak.

– Adja ide Svejk – villant fel a tisztelendő szeme –, igazán nehéz nekem megválni magától.

Lukás főhadnagy nagyon meg volt lepve, amikor a tábori pap beállított hozzá.

– Jöttem az adósságot megfizetni – mondta Katz páter győzedelmesen körülnézve –, folytatjuk?

– Lapot – hangzott nemsokára a tábori pap hangja, amikor a sor rákerült. – Egy pillanat... a fene egye meg, sokat kaptam rá... Tropa.

– Lapot – mondta másodszor is, hosszasan gusztálva a kártyát. – Reszta!

– Húsz nyer – jelentette ki a bankár.

– Nekem összevissza tizenkilencem van – mondotta a páter

szomorúan, miközben a Svejktől kölcsön vett száz korona maradványát a bankba tette. És ezzel odalett a száz korona is, amivel Svejket kellett volna kiváltani a rabságból.

Hazafelé menet átgondolta a dolgot. Rájött, hogy Svejket nem lehet már megmenteni s ennélfogva Svejk átmegy Lukás főhadnagy szolgálatába.

Amikor Svejk ismét ajtót nyitott neki, a páter szomorúan jelentette:

– Minden hiába, kedves Svejk. Senki se kerüli el sorsát. A maga száz koronájával együtt elvesztettem magát is. Mindent megtettem, amit csak tettem. Sajnos, a sors erősebb volt, mint az én akaratom. A sors magát Lukás főhadnagy karjaiba dobta, így tehát veszedelmesen közeleg az elválás órája, amikor búcsút kell vennünk egymástól.

– És sok pénz volt a bankban? – kérdezte Svejk borzasztó nyugodtan –, vagy pedig első volt a tábori lelkész úr?... Ha a kártya egyszer rosszul kezd járni, akkor régen rossz. Igaz, hogy néha az is baj, ha jól fut a kártya. Zderázban élt egyszer egy Vejvoda nevezetű bádogos. Ez a Vejvoda mindennap a „Százéves Kávéház” mögötti vendéglőben alsóztatott. Egyszer, mintha csak az ördög súgta volna a fülébe, azt mondta a partnereknek:

– Tán játszanánk most huszonegyest. Persze csak ötkrajcáros alapon. – Vejvoda tartotta a bankot. Mindenki tropa lett s a bank megnőtt egy hatosra. Az öreg Vejvoda szerette volna, ha már más is nyert volna valamit és állandóan mondogatta, hogy a „kicsi nyer”. Azonban a tábori lelkész úr el se tudja képzelni, milyen pechje volt neki. A nyerő kicsi csak nem jött, és a bank egy-kettőre már száz koronára duzzadt. A partnerek egyikénél se volt annyi pénz, hogy bankra tudott volna menni és így a bank furton-furt nőtt. Az öreg Vejvoda izzadt már, mint egy ló és kétségbeesetten hajtogatta, hogy a „kicsi nyer”. Mindenki ötkoronásokat rakott és mind a bankba veszett. Egy kéményseprőmester dühbejött és hazafutott pénzéért, de ekkor már százötven koronánál több volt a bankban. A kéményseprő tehát bankra ment. Az öreg Vejvoda szeretett volna már megmenekülni a bank-

tól és mindenáron be akart trapálni. Direkt szedte a kártyát egyre-másra. Az ászra egy másik ászt kapott, de csak hogy ne kellessen nyernie, tovább vette a kártyát és kijelentette, hogy „tizenhat nyer”. Erre kisült, hogy a kéményseprőmesternek csak tizenötje van. Hát nem pech ez? Az öreg Vejvoda halálos sápadt volt már. A partnerek káromkodtak és azzal vádolták az öregurat, hogy hamisan játszik, holott a Vejvoda a legtisztességesebb játékos volt. Így csak gyűlt a pénz a bankba, és szép lassan már vagy ötszáz korona hevert benne. Ezt már a korcsmáros se bírta ki. Fogta azt a pénzt, amit másnap a sörgyárosnak kellett volna kifizetnie a sörért, és nekiült ő is a játéknak. Mindjárt kétszáz koronát tett a bankba, majd megfordította a székét és a szemét behunyta, hogy a szerencse hozzá kerüljön. Kijelentette, hogy robbantani fogja a bankot.

– Nyitott kártyával játszunk – mondotta.

Az öreg Vejvoda egész vagyont adott volna azért, hogy nyerjen a korcsmáros. Mindenki csodálkozott. Amint felüti az első kártyáját, hát látják, hogy hetest kapott. A korcsmáros belemosolygott a szakállába, minthogy az ő kezében már készen volt a huszonegy. Az öreg Vejvoda kap erre egy másik hetest, de nyugodtan nyúl a harmadik kártya után is.

– Most tizes vagy egy ász fog jönni – kárörvendett a kocsmáros. – A nyakamat teszem rá, Vejvoda úr, hogy most be fog trapálni.

Halálos csend volt. Vejvoda felveti a harmadik kártyát is: a harmadik hetest! A korcsmáros krétafehér lett. Az utolsó pénzét rakta erre a kártyára. Tántorogva ment ki a konyhába. Kis idő múlva lélekszakadva fut be a csaposgyerek azzal, hogy menjünk gyorsan a korcsmáros urat levágni a kötélről, mert felakasztotta magát. Kiszaladtunk, levágtuk a kötélről és magához térítettük valahogy, ami után a játék ment tovább. Nem volt már senkinek egy huncut krajcárja se, minden pénz az öreg Vejvoda előtt feküdt a bankban, aki folyton azt motyogta: „A kicsi nyer”. De épp azért, mert nyíltan kellett felvetnie a kártyát az asztalra, akarva se szedhetett több lapot a kellesténél és így sohasem tudott betrapálni. Mindenki megveszett már az öreg nagy

szerencsájától és pénz helyett adós-cetliket kezdtek a bankba rakni. A kéményseprőmester már több mint egy félmillió koronával tartozott a banknak, az orvos kétmillió koronával. Az öreg Vejvoda mindent megpróbált, hogy elúzza a szerencsését: folyton kijárt a reterátra és mindig más partnert kért fel, hogy addig játsszon helyette. De az alatt is nyert, folyton huszonegyet húzott. Új kártyát hozattak és azzal kezdtek játszani. Ez se használt semmit. Ha az öreg Vejvoda tizenötön megállott, a többinek csak tizennégye volt. Mindenki dühösen nézett az öregre. A legdühösebb egy aszfaltozó volt, aki össze-vissza nyolc koronát vesztett. Ez nyíltan kijelentette, hogy az olyan ember, mint a Vejvoda, nem járhat szabadon a világban, hogy az ilyen embert agyon kéne verni és be kéne fojtani a vízbe, mint egy újszülött kutya-kölyköt. A tábori lelkész úr el se tudja képzelni az öreg Vejvoda kétségbeesését. Végre az öregnek mentő ötlete támadt. Odszólt a kéményseprőmesternek: „Mester úr, játsszon helyettem, amíg kimegyek a reterátra” – és azzal usgyé, csak úgy kalap nélkül kifutott az utcára és meg sem állott a Mislikor-utcáig, a rendőrségig, ahol bejelentette, hogy a kocsmában hamis játékot játszanak. A rendőrjárőr az öreg Vejvodát előre küldte azzal, hogy ők is jönnek nemsokára utána. Amikor visszajött, jelentették neki, hogy amíg oda volt, az orvos még kétmillió koronát vesztett, a házmester pedig több mint hárommilliót... Közben megjött a rendőrség. Az aszfaltozó felkiáltott: „Meneküljön, aki tud!” De nem használt az semmit. A rendőrség elkobozta a bankot és az egész társaságot bevitte az őrszobára. A szénkereskedő ellenszegült, úgy hogy a községi kordélyon kellett beszállítani. A bankban egy félmilliárdon felüli „értékpapír” és ezeröttszáz korona készpénz feküdt.

– Ilyet még nem láttam – mondotta a rendőrfelügyelő, amint a szédítő számokat meglátta –, rosszabb ez, mint Monte-Carlóban.

Az öreg Vejvoda kivételével mindenkit ottfogtak reggelig. Az öregget, mint feljelentőt kiengedték és megígérték neki, hogy a törvény szerint neki járó harmadot meg fogja majd kapni a feljelentésért a lefoglalt bankból, ami körülbelül százhatvan millió koronát tett ki,

azonban ettől a rengeteg számtól az öreg hajnalra megbolondult, össze járta egész Prágát és tucatszám rendelte a főzőedényeket a fazekasoknál. Ezt nevezik kártyaszerencsének, kérem.

Svejk ezután grogot főzött, ami viszont azzal végződött, hogy amikor éjfél felé Svejk erőszakkal az ágyba vágta a részeg papot, az sűrű könnyekben tört ki és keservesen zokogott:

– Eladtalak bajtársam! Szégyenletesen eladtalak. Megátkozhatasz engem, verj meg, mindent eltűnök. Odadobtalak a vadaknak martalékul. Nem tudok többé a szemedbe nézni. Tépj, harapj, ölj meg engem. Nem érdelek mást. Tudod, mi vagyok én?

És a tábori pap arcát a vánkosba rejtve csendesen, ünnepélyes komolysággal, lágy hangon mondotta:

– Én egy jellemtelen zsvány vagyok – ami után hirtelen elaludt, mintha a vízbe dobták volna.

Másnap reggel a páter a szokottnál korábban ment el hazulról, elkerülve Svejk tekintetét, és csak késő éjjel tért haza egy kövér infan-teristával.

– Mutasson meg neki mindent, Svejk – mondotta lesütött szemmel –, hogy mi hol van, tanítsa meg grogot főzni, reggel pedig jelentkezzen Lukás főhadnagynál.

Svejk és az új ember kellemesen töltötték el az éjszakát grogfőzés közben, reggel felé az új kutyamosó alig állott a lábán. Valami hazafias nótát kevert halk dűnnyögéssel azzal a dallal, hogy „Hodován csörgedező patak folyik, az én kedvesem vörös bort mér ott... óh hegy mily magas vagy... fehér hegyen szánt-vet a paraszt.”

– Nem féltetek, testvér, hogy rosszul fog menni a dolgod – mondotta Svejk az új embernek. – Ilyen képességekkel jó ideig megmaradhatsz a tábori páternél.

Ezen a szent délelőttön történt, hogy Lukás főhadnagy először pillantotta meg Svejk, a derék katona tisztességes és őszinte ábrázatát.

Svejk strammul jelentkezett:

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy én lennék az a bizonyos Svejk, akit a tábori lelkész úr elkártyázott.

2.

A tisztiszolgaság, mint intézmény, ősrégi eredetű. Feltételezhető, hogy már Macedóniai Sándornak is volt kutyamosója, az azonban bizonyos, hogy a középkori lovagnál a zsoldos ilyenféle szolgálatot teljesített. Vagy mi volt Sancho Panza Don Quijoténál? Csudálom, hogy nem akadt még ember, aki a tisztiszolgák történetét megírta volna. Ez a történet biztosan megmagyarázná kortársainknak, hogy Almaviva herceg miképpen zabálta fel katonaszolgáját Toledo bevételénél só és paprika nélkül, amiről maga Almaviva herceg is megemlékezik emlékirataiban. Ezek szerint az ő kutyamosójának finom, porhanyós, lágy húsa volt, aminek az íze a tyúk és a szamár húsára is emlékeztetett.

Egy régi sváb könyvben, mely a hadiművészetről szól, szintén találni hivatkozást a tisztiszolgákra. A régi világ kutyamosójának sokféle jó tulajdonsággal kellett bírnia. Például vallásos, figyelmes, igazságszerető, okos, bátor, szellemes, becsületes, dolgos kellett hogy legyen, szóval mintaképe a rendes embernek. A modern idők sokat változtattak a huszadik század tisztiszolgáján. A mai kutyamosó általában nem nagyon vallásos és hogy enyhén fejezzük ki magunkat, bizony nem is nagyon igazságszerető. Egy rendes, modern kutyamosó hazudik, csalja a gazdáját úton-útfélen, ahogy tudja. Okos rabszolga ő, aki a legválogatottabb trükkökhöz folyamodik, hogy keserűbbé tegye ura életét.

A kutyamosók mai generációjában bizony nehéz volna olyat találni, aki felfaltná magát só nélkül a gazdája által, mint azt Almaviva herceg derék Fernandója cselekedte.

De azt is látjuk, hogy az új idők tisztjei mindent elkövetnek a tisztiszolgájukkal való harcban, hogy tekintélyüket valahogy megőrizték. 1912-ben Grazban egy kapitány például azért került a hadbírószág elé, mert agyonrugdosta a tisztiszolgáját. A kapitányt akkor felmentették, minthogy csak másodszor történt vele hasonló eset. Az urak véleménye szerint egy kutyamosó élete nem érték, a kutyamosó egy tárgy, pofozógép, vagy ilyesmi, amit tulajdonosa akkor törhet darabokra,

amikor neki jólesik. A kutyamosói hivatal ravaszságot és ügyességet igényel. A kutyamosó helyzete a mi planétánkon olyan, mint a régi pikkolóké volt, akiket pofonnal és kínzással neveltek engedelmességre.

Vannak azonban olyan esetek is, amikor egy ilyen kutyamosó a zászlóalj réménévé küzdi fel magát. Olyan ember lesz belőle, akinek kegyeiért az egész zászlóalj sarzsijai* versenyeznek, mert ő határoz afellett, hogy kinek adatik szabadság, ő tud gondoskodni afelől, hogy a rapporton a balszárnyon állók sorsa jól dőljön el.

Az effajta kutyamosók kapták a háború alatt az ezüst vitézségi érmeket.

A kilencvenegyes ezrednél ismertem néhány ilyen kutyamosót. Az egyik azért kapta a nagy ezüst vitézségi érmet, mert nagyszerűen tudott libát sütni, amit rendszeren lopott valahol. Egy másik pedig azért, kapott kis ezüstöt, mert hazulról elsőrangú élelmiszer-csomagokat kapott, amikből szűk napokban is degeszre tömte a gazdáját.

A kitüntetésre való előterjesztést rendszeren így indokolták:

A harcokban szokatlan vitézséget és vakmerőséget tanúsított. Életét kockáztatva haladt előre tisztjével az ellenséges tűzben és azt egy pillanatra se hagyta el.

És mialatt az ilyen előterjesztés a katonai instanciákat járta, a kitüntetendő kutyamosó valahol a baromfiudvart fosztogatta. A háború sokat változtatott a kutyamosó helyzetén. A tisztiszolga egész konzervet kapott akkor, amikor a harcoló legénység között egy konzervet öt ember között osztottak el. Az ő tábori kulacsa mindig tele volt rummal vagy konyakkal. Egész nap csokoládét vagy édes tisztí cvibakot rágcsált a pucser, és finom tisztí trafikot szívott. Órákon át sütött-főzött és extra blúzban begyeskedett.

A tisztiszolga és az ordonánc** a legszorosabb szövetségben állottak és a számvevő őrmesterrel együtt mindenható triumvirátust al-

* Sarzsi: altiszt, tiszthelyettes, „tisztes”.

** Ordonánc: küldönc, parancstovábbító.

kottak. Ez a trió a tisztekkel közvetlenebb viszonyban állott és így gyakran az operációk tervébe is be volt avatva.

Az a raj, amelynek parancsnoka, a káplár, a puccerrel jóban volt, mindig pontosan értesült arról, hogy mikor lesz a támadás. Ha a tisztiszolga azt mondta, hogy: Két óra harmincöt perckor futni fogunk – akkor az osztrák katonák pont két óra harmincötkor nekiláttak az elenségtől való megszabadulás hadműveletének.

A tisztiszolga intim összeköttetésben állott a tábori konyhával is. Szívesen tartózkodott a kondérok körül, ahol ő osztogatta a parancsokat. Mintha csak a vendéglőben az étlapot diktálná.

– Bordáshúst adj – mondotta a szakácsnak –, tegnap ökörfarkot adtál. Egy darab májat is adhatsz a levesbe. Tudod, hogy a lépet nem szeretem.

Azonban az ilyen puccer legjobban mégis ahhoz értett, hogyan kell pánikot csinálni. Ha az állásokat bombázták, rendesen a nadrágjába szaladt a szíve. Ilyenkor összes csomagjaival és urával együtt behúzódtott a legbiztosabb fedezékbe, a pokróc alá dugta a fejét, nehogy valamilyen gránát észrevegye, és semmi más kívánsága nem volt, csak az, hogy ura valamiképp megsebesüljön, hogy mihamarabb elmeheessen innen a biztos hinterlandba.

A pánikot leginkább nagyképű titokzatosságával rendezte: – „Azt hiszem, már pakkolják a telefont!” – tudatta bizalmasan valamelyik rajparancsnokkal. És egyenesen boldog volt, ha azt mondhatta, hogy: – „A telefont már össze is pakkolták”.

Senki se futott olyan frissen, mint a puccer. Ilyenkor egészen meglepedkezett arról, hogy a gránátok repülnek és hogy a hátán a csomagok sokasága van. Futott, mint a bolond, lehetőleg oda, ahol a trén tartózkodott. Nagyon szerették az osztrák trént ezek a tisztiszolgák és felséges élvezettel szállították magukat a trénszekerekkel. Legrosszabb esetben a szanitéc kocsira kapaszkodtak fel. De ha véletlenül gyalog kellett menniök, olyan pofát vágtak, mintha emberi méltóságukban sértették volna halálra. Ebben az esetben a gazdájuk csomagját elhagyták valahol és csak a saját cókókjukat cipelték.

Előfordult, hogy a tiszt meg tudott szaladni a fogságba esés elől, a puccer pedig nem. Ez ilyenkor a tiszt úr csomagjaival masírozott szépen a hadifogságba.

Láttam egyszer egy fogoly tisztiszolgát, aki egy társával gyalog jött a frontról Darnicára, Kiev mellé. A maga hátizsákján és a tisztje hátizsákján kívül öt különböző koffert, két pokrócot, egy vánkost és még valami csomagot cipelt, aminek már csak a fején akadt hely. És még panaszkodott is, hogy a kozákok két koffert elloptak tőle. Így gyalogolta végig – mint egy élő speditőr kocsi – egész Ukrajnát. Ma sem értem, hogy tudott ez az ember százkilométereket gyalogolni, csomagjait megőrizve Taskentig eljutni, csak azért, hogy Taskentben flektí-fuszban meghaljon.

Ezek a tisztiszolgák most nyilván hőstetteiket mesélik a mi reszpublikánk minden részében. Hogyan rohamozták meg Sokált, Dubnót, Nist és a Piavét. Mindegyik egy-egy Napóleon:

„... Akkor azt mondtam az ezredesünknek, hogy telefonáljon a Stábnak, átmehetünk-e már általános támadásba?...”

A puccerek általában sötét, reakciós elemek voltak és a legénység szívből gyűlölte őket. A legnagyobb örömmel ártottak a puccereknek, ha valahol összekerültek velük. Külön kasztot képezett ez a puccergárda. Önzésük határtalan volt.

Lukás főhadnagy a korhadó osztrák–magyar monarchia hivatásos tisztjének típusa volt. A hadapródiskola kételtű emberré nevelte. Társaságban németül beszélt, de cseh könyveket olvasott, és amikor az önkéntes iskolában csupa cseh fiúkat oktatott, bizalmasan azt mondotta nekik:

– Csehek vagyunk, de erről nem kell tudni senkinek. Én is cseh vagyok.

Úgy tekintett a cseh népre, mint egy illegális szervezetre, amitől legjobb jó messzire húzódni.

Egyébként elég rendes ember volt, nem félt a följobbalóitól és szakaszáról a hadgyakorlatok alkalmával tisztességesen gondoskodott. Jól elkvártélyozta őket valamilyen csűrbe és szerény fizetéséből gyakran vendégelte meg katonáit egy pohár sörrel.

Szerette, ha katonái menetelés közben valami nótát énekeltek. Dalolni kellett nekik akkor is, amikor kimentek a gyakorlótérre és akkor is, amikor visszajöttek. És a szakasz oldalán haladva maga is jó kedvvel énekelte:

Ránk borult az éjcaka,
Mind kihullott a dara,
Trarara-ara, bummtarara...

A katonái kedvelték, mert szokatlanul igazságos volt és nem szekírozta az embereit.

A sarzsik félték tőle, mint a tűztől, a legnyersebb őrmesterből is szelíd bárányt tudott nevelni.

Ordítani tudott ugyan irgalmatlanul, de nem gorombáskodott, inkább udvariasnak lehetett mondani.

Már régen kapitánynak kellett volna lennie, azonban óvatossági álláspontja a nemzetiségi kérdésben, valamint az a nyers nyíltság, amivel feljebbvalói iránt viseltetett, nem vált javára az előmenetelének.

De amennyire emberséges volt a katonáival szemben, oly mértékben gyűlölte a puccereit. Ez a gyűlölet azért volt ilyen mély, mert soha életében nem akadt még rendes tisztiszolgára.

Szájon verte, pofozta őket, ahol érte, és a leghathatósabb eszközökkel próbált rendes embereket csinálni belőlük, miután katonának nem tartotta őket. Éveken át folyt a reménytelen harc a tisztiszolgáival. A puccerjaira úgy tekintett mindig, mint aljas zsványokra.

Viszont szerette az állatokat. Volt egy angóramacska, egy harci kanári madara és egy istálló-pincsije. Puccerjai persze úgy bántak ezekkel az állatokkal, amiképp velük bánt Lukás főhadnagy.

A kanárimadarat éhezgették, az egyik puccer kiverte az angóramacska félszemét. Az istálló-kutyát pedig ütötték-verték, míg végre Svejek elődje egy szép napon elvitte a kutyát Pankrácra, a sintérhez és nem sajnált tíz koronát fizetni érte a saját zsebéből, csakhogy eltegyék láb alól a gyűlölt jószágot. A főhadnagynak pedig azt mondta, hogy a kutya séta közben elfutott tőle. Persze másnap már a szakasszal menetelt kifelé a gyakorlótérre.

Amikor Svejek szolgálattételre jelentkezett a főhadnagynál, az bevezette őt a szobájába és következőképp szólt hozzá:

– Katz tábori lelkész úr melegen ajánlotta magát és remélem, hogy nem fogja a tábori lelkész urat meghazudtolni. Nekem már volt egy tucat puccerem, de egy se melegedett meg nálam. Figyelmeztetem magát, hogy én nagyon szigorú vagyok és minden aljasságot és hazugságot szigorúan büntetek. Megkövetelem, hogy nekem mindig az igazat mondja és parancsaimat szó nélkül teljesítse. Ha azt parancsolom magának, hogy ugorjon a tűzbe, akkor gondolkozás nélkül be kell ugrania, még ha semmi kedve se volna rá. Hova néz maga?

Svejek érdeklődéssel nézte a kalickát a kanárimadárral, majd ártatlan szemeit a főhadnagyra emelve, barátságos hangon mondta:

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, ezt a szép kanárimadarat nézem.

És miután ezzel a tisztigazda prédikációját félbeszakította, Svejek katonásan állott a főhadnagy előtt, egyenesen a szemébe nézve.

A főhadnagy szeretett volna valami kemény szóval válaszolni, de Svejek ártatlan arca láttán csöndesen megjegyezte:

– A tábori lelkész úr úgy ajánlotta magát, mint a kretenizmus megtestesülését. Azt hiszem, nem tévedett.

– Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy a tábori lelkész úr nem tévedett. Tényleges katona koromban hülyeség végett szuperáltak ki a katonaságtól és hozzá még krónikus hülyeség végett. Kettőnket tettek ki ezen a címen annak idején az ezredből, engem meg egy százados urat, egy bizonyos von Kaunitz nevezetűt. Engedelemmel legyen mondva, főhadnagy úr, amikor ez a kapitány úr az utcán ment, akkor a balkeze egyik ujjával a bal orrlyukát vájta, a másikkal pedig a jobbik orrlyukát. Aztán amikor velünk a gyakorlótérre ment, díszmenetre sorakoztatott bennünket és azt mondta:

– Katonák! Ah... vegyétek tudomásul... Ah... Ma szerda van, mint-hogy holnap csütörtök lesz, ah...

A főhadnagy vállat vont, mint akinek erre nincs mit mondania és nem is talált rögtön megfelelő szót rá.

A főhadnagy szótlánul járt-kelt az ajtótól az ablakig és vissza. Svejk közben aszerint, ahogy a főhadnagy állott, arrafelé jobbra vagy balra nézett ártatlan jámbor kifejezéssel. A főhadnagy a szőnyegre szögezte a szemét és olyasvalamit mondott, ami semmiféle összefüggésben nem volt azzal a hülye kapitánnyal, akiről Svejk beszélt.

– Igen, nálam rendnek és tisztaságnak kell lenni és ne próbáljon nekem hazudni soha. Szeretem a becsületességet és gyűlölöm a hazugságot, amit kegyetlen szigorral büntetek. Megértette?

– Értem, jelentem alássan. Nincs rosszabb, mint amikor valaki hazudik. Ahogy hazudni kezd valaki, az már elveszett ember. Pelhrimov mögött egy faluban volt egy tanító, egy Marek nevezetű, aki egy Spe-ra nevezetű csősz lánya után kezdett koslatni. A csősz azt izente neki, hogyha megfogja a tanítót a lánya körül, sóval és paprikával ló a fenekébe. A tanító azt izente a csősznek, hogy semmi se igaz, hogy ő nem jár a csősz lánya után. Egyszer azonban, amikor épp randevúja volt a lánnyal, a csősz elkapta a tanítót és végre akarta hajtani rajta a só-paprikás operációt. De a tanító kibeszélte magát, hogy ő csak virágot szedni jött ide... más alkalommal pedig azt hazudta, hogy rovat gyűjt arrafelé. Mindig jobban és jobban belekeveredett a hazugságba, míg végre rémületében megesküdött, hogy tört akart felállítani nyúl-fogás céljából, ami tudvalevőleg szigorúan tilos, így aztán a csősz bevitte orvvadászat címén a tanítót a csendőrségre. Innen a bíróságra került a dolga és kevesen múltott, hogy be nem zárták. Ha az igazat megmondta volna, hát kapott volna egy kis sót meg paprikát az alfelébe és az egész kellemetlenséget elkerülte volna. Az én véleményem az, hogy mindig meg kell vallani mindent azonnal, ha valami rosszat is csinál az ember. Jöjjön azonnal és jelentse: – „Főhadnagy úrnak alássan jelentem, ezt és ezt követtem el.” – Ami pedig a becsületességet illeti, az nagyon szép dolog, becsületességgel az ember sokra viheti. Ez úgy van, mint a versenyfutókkal. Ahogy egyik fixelni kezd, rögtön kiállítják. Az én unokaöcsémmel történt épp ilyesmi. A becsületes embert mindenütt megbecsülik és ami a fő, az ilyen ember magával is megvan mindig elégedve. Minden este, mielőtt

lefeküdne, elmondhatja magában: „Ma megint tisztességes ember voltam.”

Amíg ezt a szónoklatot Svejek elmondta, a főhadnagy már egy széken ülve bámulta Svejek bakancsát és így gondolkozott: „Uramisten, hiszen én is beszélek néha ilyen marhaságokat összevissza, a különbség tulajdonképp csak a formában van.

Mindazonáltal, hogy tekintélyét megőrizze, a következő szavakkal fordul Svejekhez, amikor az már befejezte mondókáját:

– Nálam viszont a bakancsát rendesen ki kell pucolnia és az uniformisát rendben kell tartania barátom. Gombjai a blúzon jól fel legyenek varrva, szóval katonának nézzék, ne pedig valamilyen civil számárnak. Eddig egy puccelem se tudta magát katonásan viselni egy kivételével, akinek igen stramm harcos külseje volt, de végül ellopta a parádés uniformisomat és eladta a zsidónegyedben a gazember.

Ezután tovább magyarázta Svejek kötelességeit, amik között alaposan aláhúzta azt, hogy Svejek köteles hűségesen szolgálni és a házban látottakról sehol se szabad fecsegni.

– Hozzám hölgyek járnak, és ha másnap reggel nem vagyok szolgálatban, akkor itt is alusznak nálam. Ilyenkor maga behozza a kávé az ágyba, amikor csöngetek magának. Érti?

– Értem, jelentem alássan, hogy ha csak úgy váratlanul jönnék az ágyhoz, ez esetleg némely hölgynek kellemetlen is volna. Egyszer egy kisasszonyt vittem föl a lakásomra és a takarítónőm épp akkor hozta az ágyhoz a kávé, amikor mi a legjobb szórakozásban voltunk. Szegény úgy megrémült, hogy az egész hátamat végigöntötte kávéval és azt mondta ijedtében, hogy „jó reggelt kívánok!” Tudom kérem, hogy kell viselkednie az embernek, ahol egy hölgy alszik.

– Rendben van, Svejek, a hölgyekkel szemben nagyon diszkréten és udvariasan kell viselkednünk – mondotta a főhadnagy jobb hangulatban, minthogy a beszéd arra területre terelődött, mely a főhadnagyot a kártyán, a kaszárnyán és a gyakorlótéren kívül leginkább érdekelte.

Az asszonyok vittek lelket ebbe a legénylakásba. Több tucat nő járt ide és szívesen díszítették valami aprósággal a főhadnagy lakását.

Egy kávéháztulajdonos felesége, aki tizennégy napol töltött nála – míg nem a kedves férje érte jött –, nagyon szép asztalterítőt hímezett neki, összes fehérneműjét monogrammal látta el, sőt gyönyörű fali szőnyeget is csinált volna finom kézimunkával, ha a férj az idillt föl nem borítja.

Egy másik hölgy, akit három hétre hozott ide a szüleitől, az egész hálószobáját női budoárrá akarta átalakítani. Mindenféle csecsebecsét, kis vázákat és védőangyalokat rakott a főhadnagy ágya fölé.

A háló és az ebédlő szoba minden sarkában nyoma maradt e női kezeknek. Némelyik a konyhára is rányomta bélyegét, ahol a legkülönfélébb konyhai felszerelések, edények voltak láthatók. Egy gyáros feleség figyelmességének jelei voltak ezek, aki szerelmén kívül speciális krumplihámozóval, prézlidarálóval, hús és burgonyavágó géppel, lábasokkal, bögrékkel és egyéb konyhafelszereléssel ajándékozta meg a főhadnagyot.

Ez a hölgy azonban egy hét múlva elhagyta, mert nem tudott megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy a főhadnagynak rajta kívül még vagy húsz átmeneti szerelme volt, ami természetesen bénítólag hatott az uniformisba bújtatott nemes hím képességeire. Lukás főhadnagy szorgalmasan levelezgetett volt szeretőivel és fényképeiket szép albumba gyűjtötte össze. Egész csinos kollekciója volt más emléktárgyakból is, amik azonban kezdtek féltis-szerű karaktert ölteni. Volt ebben a gyűjteményben egy pár női harisnyakötő, négy darab dús hímezésű női nadrág, több finom ingecske, batiszt ruha, sőt egy fűző is egy pár harisnyával.

– Ma szolgálatban vagyok – mondotta Svejknak –, csak késő éjjel jövök haza. Vigyázzon mindenre és hozza rendbe a lakást. Az utolsó puccerem aljas viselkedése miatt épp ma indul a frontra egy menetászlóaljjal.

Miután a kanári madárra és az angóramacskára vonatkozó utasításait kiadta, elment hazulról, de még az ajtóban is rendre és becsületességre figyelmeztette Svejket.

A főhadnagy távozása után Svejek szép rendbe hozta a lakást és amikor a főhadnagy visszatért, nyugodtan jelentette:

– A főhadnagy úrnak alássan jelentem, minden a legnagyobb rendben van. Csupán a macska viselte disznó módon magát és megette a kanári madarat.

– Hogyan? – ordított fel a főhadnagy.

– Alázatosan jelentem, a dolog úgy történt, hogy tudva, hogy a macska nem szereti a kanári madarat és szívesen árt neki, ahol csak teheti, én össze akartam barátkoztatni őket. Elhatároztam, hogy ha a bestia ártani akarna a madárnak, megtépem a bundáját, hadd tanulja meg, miként kell viselkednie egy kanári madárral szemben, minthogy én az állatokat nagyon szeretem. Nálunk, a mi házunkban van egy kalapos, aki úgy bedresszírozta a macskáját, hogy annak most akár a háttára ülhet a kanári madár, nem fogja bántani. Persze dresszírozás közben három kanári madarat evett meg a disznó, de aztán rendre szokott. Én is hozzá akartam szoktatni a kanárihoz és kivettem a madarat a kalitkából, odaadtam neki, hogy szokjon hozzá. De a majom, még mielőtt valamit is tehettem volna, leharapta a madár fejét. Nem vártam tőle ilyen aljasságot. Még ha veréb lett volna, nem szólnék semmit, de olyan szép rendes kanári madár volt. És milyen örömmel zabálta fel a malac tollastul, csak úgy dorombolt evés közben... A macskák tudvalevőleg nem rendelkeznek zenei műveltséggel és ki nem állhatják az éneklő madarat. Jól összeszidtam a macskát, de – isten őrizz – egy ujjal se nyúltam hozzá. A főhadnagy úrra vártam, hogy tessék határozni afelett, mi legyen ezzel a betyár macskával...

Svejek e jelentés közben olyan nyílt őszinteséggel bámult a főhadnagra, hogy az lemondott durva szándékairól, egy székbe vetette magát és csendes, nyugodt hangon kérdezte:

– Mondja, Svejek, maga tényleg ennyire ostoba barma az istennek?

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem – mondta Svejek ünnepélyesen –, igen. Kicsi koromtól kezdve ilyen pechem van. Mindig valamit jót, valami jobbat akarok csinálni és mindig valami baj származik belőle rám és a környezetemre. Én igazán össze akartam ezt a két ked-

ves állatot szoktatni, hogy jól elviseljük egymást, ha már együtt élnek. Nem tehetek arról, hogy a macska fölfalta a kanárit és így vége lett az ismeretségnek. A Stupart mellett egy házban egyszer egy papagájt falt fel egy macska, azért, mert az utána nevetett az utcán. A macska nagyon szívós életű dög. Ha a főhadnagy úr azt parancsolná, hogy öljem meg a macskát, hát kénytelen lennék az ajtó közé tenni és laposra nyomni, különben nem lehet egy rendes macskát agyon se ütni.

És Svejik jóindulatú mosollyal elmesélte a főhadnagynak, hogy ölik meg közönségesen a macskát és olyan részletességgel magyarázta az ilyen természetű aktust, hogy egy egész állatvédő egyesület meglondult volna ennek hallatára. Közben olyan szakértelemről tett tanúbizonyságot, hogy a főhadnagy egészen megfélemedezett a haragjáról és érdeklődéssel kérdezte:

– Tud maga az állatokkal bánni? Van magának érzéke az állatokhoz, szereti őket?

– Legjobban szeretem a kutyákat – felelte Svejik –, mert a kutya olyan ember részére, aki jól el tudja adni, egész szép jövedelmet jelent. Sokáig kereskedtem kutyákkal. Jóllehet mindig nagyon tisztességes voltam, mégis sok kellemetlenségem volt miattuk, minthogy néha döglődő kuvaszokat adtam el egészséges telivér állatok helyett. Mintha minden kutyának egészségesnek és telivérnek kellene lennie! Persze, hogy minden vevő egyúttal családfát is akart venni valamelyik kutyanezedekekből, úgy hogy kénytelen voltam ilyen családfa-okmányokat nyomtatni és a közönséges komondort, amelyik holmi téglagyár körül született, úgy bocsátani áruba, mintha az a híres bajor kutyatenyésztő Armin von Barnheim kezeiben látott volna napvilágot. Az emberek boldogok voltak, hogy egy nemes állat jutott birtokukba.

– Én is nagyon szeretem a kutyákat – mondta erre a főhadnagy –, van néhány bajtársam a fronton, akik magukkal vitték a kutyájukat és azt írják, hogy egy hű kutya társasága nagyon megkönnyíti a frontélet nehézségeit. Tehát maga ismeri az összes kutyafajtákat. Remélem, ha vennék egy kutyát, tisztességesen gondját viselné. Melyik fajta a legjobb kutya a maga véleménye szerint? Persze én valami társalkodó

okos kutyát szeretnék. Volt nekem már egy istálló-pincsérem, de isten tudja...

– Véleményem szerint – felelt Svejck –, az istállópincsér nagyon kedves jószág. Persze mindenkinek nem tetszik, minthogy sörtéje van és nagyon kemény szakállt visel a szája alatt, úgy néz ki, mint valami maszabadult fegyenc. Olyan csúnya, hogy csúnyasága direkt szép és hozzá nagyon okos. Egy ostoba bernáthegyi a nyomába sem jöhet. Még a foxterriernél is okosabb. Ismertem egy ilyen...

Lukás főhadnagy az órájára nézett és félbeszakítottá Svejket:

– Holnap megint szolgálatban vagyok, tehát most aludni megyek. Késő van és ki akarom pihenni magam.

Holnap ideje lesz egész nap utána járni a dolognak és szerezzen nekem egy rendes istálló-pincsért valahol.

A főhadnagy aludni ment. Svejck is ledült a konyhában a díványra és olvasni kezdte az újságokat, amiket a főhadnagy hozott magával a kaszárnyából.

– Nézd csak nézd? A szultán hadiéremmel tüntette ki Vilmos császárt és nekem még csak egy kis ezüstöm sincs...

Svejck elgondolkozott efelett és hirtelen felugrott.

– A teremtését, majd elfelejtettem! – Ezzel befutott a főhadnagy hálósobájába, aki már az igazak álmát aludta, és felköltötte:

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nem tetszett intézkedni a macskát illetőleg.

Az alvó főhadnagy a másik oldalára fordult és félálmában morgogta:

– Három nap kaszárnyaáristom! – és tovább aludt.

Svejck csendesen elhagyta a szobát és a konyhába ment. Kihúzta a szerencsétlen angóramacskát a dívány alól és szigorúan így szólott hozzá:

– Három nap laktanya-fogságod van, te bitang! Lelépni!
És az angóramacska visszabújt a dívány alá.

4.

Svejk éppen elkészült hazulról, valami istálló-pincsér után, amikor egy fiatal hölgy csengetett be és Lukás főhadnagy úrral kívánt beszélni. A hölgy mellett két koffer állott, a lépcsőn pedig látható volt egy hordár sapkája, amint lefelé haladt a kapu felé.

– Nincs itthon! – mondotta Svejk keményen. De a fiatal hölgy már benn is volt az előszobában és kategorikusan rászólt Svejkre:

– Vigye be a koffereket a szobába.

– A főhadnagy úr parancsa nélkül nem lehet – mondotta Svejk –, a főhadnagy úr megparancsolta, hogy semmit se csináljak az ő parancsa nélkül.

– Maga bolond – kiáltott föl a fiatal hölgy –, én vendégségbe jöttem a főhadnagy úrhoz.

– Erről én nem tudok, kérem – felelt Svejk –, a főhadnagy úr szolgálatban van és csak az éjjel fog hazajönni, nekem pedig parancsom van, hogy egy istálló-pincsért szerezzek. Nem tudok semmiféle kofferről és semmilyen hölgyről. Most a lakást be fogom zárni és arra kérem magát, hogy legyen szíves kimenni innen. Nekem előzőleg semmitse mondtak és így nem hagyhatok a lakásban egy teljesen idegen személyt. Megjárhatjuk mi is, mint Belcicky cukrász a mi utcánkban. Az is beeresztett egy idegen embert, aki kirámolta a ruhásszekrényt és szépen meglógott.

– Én nem gondolok semmi rosszat magáról – mondotta Svejk, amikor látta, hogy a fiatal hölgy sírva fakadt –, ellenben semmi szín alatt se maradhat itt, ezt maga is beláthatja. Rám van bízva az egész lakás és minden apróságért felelős vagyok. Épp ezért még egyszer felszólítom teljes udvariassággal, hogy legyen szíves kimenni innen. Amíg a főhadnagy úrtól nincsen parancs, addig az édes testvéremet sem ismerem. Nagyon sajnálom, hogy így kell beszélnem magával, de a katonaságnál rendnek kell lenni.

Közben a fiatal hölgy egy kissé magához tért. Kivett a retiküljéből egy kis névjegyet, néhány sort írt rá ceruzával, betette egy bájos kis borítékba és leverten mondotta:

– Vigye ezt el a főhadnagy úrnak. Addig én itt fogok várni a válaszra. Itt van öt korona az útra.

– Az nem megy, kérem – mondotta Svejek sértődötten – csak tartsa meg az öt koronáját. Ha azonban akarja, jöjjön velem a kaszárnyába és várja meg, míg én megkeresem a főhadnagy urat és választ hozok. De ittmaradnia semmi körülmények között se lehet.

Ezek után a koffereket bevitte az előszobába, és a kulcsot csörgetve, mint valami várkastély középkori kulcsárja, jelentőségteljesen mondotta:

– Zárunk kérem!

A fiatal hölgy reménytelenül lépett ki a lépcsőházba. Svejek bezárta az ajtót és előre ment. A látogató-nő úgy futott utána, mint egy kis kutya és csak akkor érte utól, amikor Svejek bement a trafikba cigarettát venni:

A hölgy aztán Svejek mellé szegődött és mindenáron beszédbe szertett volna elegyedni vele.

- Biztosan odaadja a leveletem?
- Természetesen, ha egyszer mondtam.
- És meg fogja találni a főhadnagy urat?
- Nem hiszem.
- Mit gondol, hol lehet?
- Nem tudom.

Erre a beszéd egyidőre abbamaradt. Kis idő múlva a fiatal nő kezdeményezésére tovább beszélgettek.

- Nem vesztette el a levelet?
- Még eddig nem.
- Tehát biztosan oda fogja adni a főhadnagy úrnak?
- Igen.
- És meg fogja találni?

– Mondottam már, hogy nem tudom – mondta Svejek. – Csodálom, hogy lehetnek az emberek ilyen kíváncsiak és mindig ugyanazt kérdik. Épp mintha az utcán minden második embert megállítanék és megkérdezném, hogy hányadika van ma?

Ezzel a hölgy is befejezte a kísérletezést azirányban, hogy Svejkkal beszédbe elegyedhessen. A további utat a kaszárnyáig teljes hallgatásban tették meg. Svejk a kaszárnya előtt felszólította az idegen nőt, hogy várjon, míg visszajön, aztán a kaszárnya kapuban beszélgetni kezdett a katonákkal a háborúról. A fiatal hölgy valószínűleg roppant örülhetett, amikor a kaszárnya előtt idegesen fel és alá sétálva Svejket még mindig csöndes beszélgetésben látta a kapuban. Svejk nyugodtan diskurált tovább, olyan ostoba arccal, amelyet csak a „Világháború Krónikájában” lehetett látni azokon a fényképeken, amelyek alatt ez a felírás állott: „Az osztrák trónörökös beszélget egy lelőtt orosz repülőgép két pilótájával.”

Svejk a kapuban egy padra ült és elmagyarázta, hogy a Kárpátokban a hadsereg támadása megakadt. A másik oldalon azonban, Kuzmanek tábornok, Przemysl parancsnoka, Kiev alatt áll csapataival. Aztán azt mesélte el, hogy Szerbiában tizenegy operációs pontot adtunk már fel és hogy a szerbek nem sokáig bírják már a futást katonáink után.

Aztán egyes ismertebb ütközeteket kezdett kritizálni, majd egy spanyol falut fedezett fel, ahol egy minden oldalról körülvelt osztag kénytelen volt magát megadni.

Amikor már jól kibeszélte magát, még kiment a türelmetlen nőhöz és azt mondotta, hogy várjon csak még egy keveset, azonnal jönni fog, aztán felment az irodába a főhadnagyhöz. A főhadnagy épp a fedezékás technikai problémáját oldotta meg egy hadnagy előtt és azt magyarázta, hogy a hadnagy nem tud rajzolni és csöppet se konyít a geometriához.

– Nézze kérem, ezt így kell megrajzolni. Ha egy adott egyenes vonalhoz egy függőleges vonalat rajzolunk, azt úgy kell odaillesztenünk, hogy az feltétlenül a kívánt szöget alkossa. Érti? Ebben az esetben maga a fedezéket a rendes irányba fogja vezetni és nem fogja véletlenül az ellenséghez ásni a saját árkaikat. Hatszáz méter távolságba kell tartania magát az ellenségtől a fedezékásánál. Ellenben, ahogy maga felrajzolta, kétségtelenül az ellenséghez vezette volna állásain-

kat. A maga fedezéksora az ellenség vonalával teljesen függőleges irányban halad, ezért magának feltétlenül egy nagy hegyes szögre van szüksége. Ez világos. Nem igaz?

És a tartalékos hadnagy, aki civilben pénztáros volt egy bankban, kétségbeesetten állt ezek előtt a katonai tervek előtt. Nem értett szegény egy betűt sem az egész haditervből, így aztán érthető, hogy megkönnyebbülten lélegzett fel, amikor Svejik belépett.

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, levelet hoztam egy hölgytől, aki itt vár a válaszra.

És Svejik bizalmasan kacsintott egyet a főhadnagyra.

Azonban az, amit a főhadnagy a levélből megtudott, egyáltalán nem volt rá jó hatással.

„Kedves Henrik!

A férjem borzasztóan üldöz. Feltétlenül nálad kell maradjak pár napra. A puccered egy ronda állat. Nagyon boldogtalan a te

Katyd.”

Lukás főhadnagy bevezette Svejiket egy szomszéd üres irodába. Bezárta az ajtót és az asztal mellett szótlanul fel és alá kezdett sétálni, míg végre megállott Svejik előtt:

– Ez a hölgy azt írja, hogy maga Svejik, egy ronda állat. Mit csinált maga?

– Én nem csináltam semmit, főhadnagy úrnak alássan jelentem. Nagyon rendesen viseltem magam a hölgygel szemben, azonban önagysága mindjárt be akart rendezkedni a lakásban és mivel erre a főhadnagy úrtól semmi parancs nem volt, tehát nem engedtem be a szobába. És még hozzá két koffert hozott, mintha csak a saját lakásába jött volna haza.

A főhadnagy mélyet sóhajtott. Svejik hűségesen utánozta.

– Mi ez? – ordította a főhadnagy fenyegetően.

– Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy ez nagyon nehéz eset. Két évvel ezelőtt a Vojtech utcában egy kárpitoshoz költözködött be valami efféle kisasszony, akit aztán sehogy sem volt képes ki-

pucolni a lakásból, úgy hogy kénytelen volt szegény magát is, meg a nőt is világítógázzal megölni, csakhogy vége legyen a kellemetlenségnek. Keserű dolog ez, kérem, ezekkel az asszonyokkal. Én belelátok a főhadnagy úr lelkébe.

– Nagyon nehéz eset – ismételte a főhadnagy Svejkszavait. Talán sohasem fejezte ki ilyen keresetlen szavakkal az igazságot, mint most. A „kedves Henrik” csakugyan furcsa szituációba került. A férj üldözte feleségépp most jön hozzá pár napra, amikor Miskóné is útban van hozzá Trebonéból, hogy a szokásos negyedévi három napot nála töltsen. Miskóné ugyanis minden három hónapban fel szokott jönni Prágába bevásárolni, és ezt az időt rendszeren a főhadnagnál szokta tölteni. Azonkívül holnaputánra egy úrilányt várt, aki egyheti gondolkodási idő után megígérte, hogy az övé lesz, mielőtt férjhez menne valami mérnökhöz.

A főhadnagy lehajtotta a fejét és nekiült az íróasztalnak. Mélyen elgondolkozott, azonban nem talált hamarosan más kivezető utat, mint hogy egy hivatalos formuláré hátára a következőket írja:

„Drága Katym! Este kilencig szolgálatban vagyok. Tízkor jövök haza. Kérlek, érezd magad úgy, mint otthon. Ami pedig Svejket, a szolgálmat illeti, szigorú parancsot adtam neki, hogy téged minden tekintetben kívánságod szerint szolgáljon ki.

A te Henriked.”

– Ezt a levelet – mondotta a főhadnagy – adja át azonnal a nagyságos asszonynak. Parancsolom, hogy a legnagyobb tisztelettel és tapintattal viselkedjék irányában. Minden kívánságát azonnal teljesítse. Magának parancs legyen önagysága minden óhaja. Viselje magát udvariasan és szolgálja ki tisztességesen. Itt van száz korona, amivel majd elszámol. Lehet, hogy önagysága elküldi magát vásárolni. Rendeljen jó ebédet és vacsorát is önagyságának. Aztán vegyen három üveg bort és egy doboz Memphist. Így. Egyelőre nem kell semmi egyéb. Elmehet, azonban újra a lelkére kötöm, hogy teljesítse, amit a nagyságos asszony szája-szeme megkíván.

A fiatal hölgy minden reményét elvesztette már, hogy Svejket ebben az életben viszontlátja. Nagy volt tehát a meglepetése, amikor azt látta, hogy a kaszárnyakapuból Svejk közeledik levéllel a kezében.

Svejk szalutált és a levelet átadva, tiszteletteljesen és tapintatosan jelentette:

– A főhadnagy úr parancsára a nagyságos asszonnyal tiszteletteljesen és tapintatosan tartozom viselkedni, tisztességesen tartozom kiszolgálni magát és be kell vásárolnom mindent, amit parancsol. Mindezekre a főhadnagy úr adott száz koronát, amiből azonban még három üveg bort és egy doboz Memphist is kell vennem.

Miután a levelet elolvasta, a fiatal hölgynek visszatért az ereje és a bátorsága, aminek oly módon adott kifejezést, hogy megparancsolta Svejknak, hogy kerítsen egy fiakert és mikor ez megtörtént, Svejket felültette a kocsis mellé a bakra.

Hazahajtottak. Otthon aztán őnagysága elsőrangúan játszotta a háziasszony szerepét. Svejkkal őnagysága bevitette a koffereket a hálószobába, kiporoltatta a szőnyegeket az udvaron és egy csöpp kis pókháló miatt, amit a tükör mögött talált, nagy haragra lobbant.

Minden jel arra mutatott, hogy jóidőre kívánja beásni magát ebbe a harci pozícióba.

Svejk izzadt, mint egy ló. Miután a szőnyegeket kiporolta, őnagysága rájött, hogy a függönytartókat is le kell szedni és takarítani, majd a konyha és szoba ablakainak megpucolására kapott Svejk parancsot. Azután a bútorokat kezdte átrendeztetni a hölgy és ettől módfelett ideges lett. Miután Svejk átcipelte egyik sarokból a másikba a nehéz bútordarabokat, ismét visszahordatta őket egy másik helyre és újabb kombinációkba kezdett.

Az egész lakást a fejetetejére állíttatta őnagysága, míg végre a fészek újjárendezésének nehéz munkájában energiája fogyni kezdett, és a barbár munka végetért.

A ruhaszekrényből őnagysága tiszta ágyneműt szedett elő, amelyet maga húzott fel a vánkosokra és az ágyra. Észrevehetően nagy élvezettel végezte ezt a munkát és szemmeláthatóan nagy szeretettel

csüngött ónagysága ezeken a bútordarabokon. Orrcimpája szinte re-megett az élvezettől, amellyel ez a foglalkozás járt.

Aztán ebédért és borért küldte Svejket. Miközben Svejk odajárt, finom, átlátszó reggeli pongyolába öltözött, mely a fiatal hölgyet szo-katlanul csábító jelenséggé tette.

Ebéd közben megivott egy üveg bort és elszívott egy csomó Mem-phist, aztán végigdőlt az ágyon. Ezalatt Svejk a konyhában valami-lyen édes pálinkával ízesített komisz kenyeret rágott.

– Svejk! – hangzott a hálósobából ónagysága hangja –, Svejk!

Svejk benyitott a hálósobába, ahol ónagysága elbájoló pozitúrá-ban feküdt az ágyon.

– Jöjjön közelebb, Svejk!

Svejk az ágyhoz lépett. A fiatal hölgy különös mosollyal szemlélte Svejk zömök alakját és erős combját.

Az átlátszó pongyola fellebbent a dáma ideges kezei nyomán és mindent felfedett, amit úgyse nagyon takart eddig sem.

– Vesse le a cipőjét és a nadrágját! – mondotta szigorúan. – Vetköz-zön le!

Így történt aztán, hogy Svejk, a derék katona, nyugodt lelkiismeret-tel jelenthette Lukás főhadnagynak, amikor ez a kaszárnyából hazatért:

– Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy a nagyságos asszonynak minden kívánságát teljesítettem és a főhadnagy úr parancsa szerint tisztességesen kiszolgáltam.

– Köszönöm Svejk – mondta a főhadnagy. – És sok kívánsága volt ónagyságának?

– Körülbelül hat kívánsága volt csupán – felelte Svejk. – Most azonban alszik, mint akit főbevertek. Az utazás kimerítette. Én min-dent megcsináltam, amit csak szeme-szája kívánt.

5.

És mialatt a Dunajec-menti erdőkben a csapatok állandó gránátéső alatt állottak, mialatt a nagykaliberű ágyúk egész századokat semmi-sítettek meg egyszerre a Kárpátokban, darabokra tépve és eltemetve

az emberek tömegét, mialatt a hadszínterek egét égő falvak és városok lángja festette vörösre, addig Lukás főhadnagy és Svejik kellemetlen idillt éltek a fiatal dámával, aki férjétől megszökve, Lukás főhadnagy házában játszotta a háziasszony szerepét.

Egyszer, amikor öngyásága sétálni ment, Lukás főhadnagy és Svejik haditanácsot ültek. Azon tanakodtak, miképp lehetne megszabadulni a kellemetlen vendégtől.

– A legjobb volna, főhadnagy úr – mondja Svejik –, ha az ember értesítené a férjét, az valószínűleg úgy is keresi. A főhadnagy úr monddta, hogy abban a levélben, amit a főhadnagy úrnak vittem, az volt, hogy a pasas keresi a feleségét, tehát biztosan érte jönne. A legjobb volna táviratot küldeni neki, hogy az asszony itt van nálunk és hogy vigye a fenébe. Vrsenorechben történt hasonló eset a múlt évben egy nyaralóban. Azonban ez alkalommal maga az az asszonyszemély küldötte a táviratot a férjének. Az aztán el is jött az élete párjáért, de mindkettőjüket csúnyán összepofozta. Igaz, hogy mindkét férfi civil volt, míg ebben az esetben a férj aligha mer kikezdeni egy tiszttel. Különben is a főhadnagy úr nem lehet felelős ezért az egész históriáért. Nem tetszett idehívni senkit, és ha az asszony mégis idejött, ezt csak a saját felelősségére tehetta. Meg fogja látni, hogy milyen jó szolgálatot tesz az ilyen távirat. No és ha pár pofont adna, az sem a világ...

– A férje roppant intelligens – szakítja félbe Svejiket Lukás főhadnagy. – Komlóval kereskedik en gros. Feltétlenül beszélnem kell vele. El fogjuk küldeni a táviratot.

A távirat, amit elküldöttek, rendkívül lakonikus és tárgyilagos volt. „Felesége jelenlegi címe...” – és a főhadnagy lakcíme következett.

Így történt aztán, hogy Katy asszony kellemetlen meglepetésére, a komlókereskedő egy napon berontott az ajtón.

A komlókereskedő en gros arcán a becsületesség és az aggodalom ült. Katy asszony viszont ebben a pillanatban se vesztette el lélekjelenlétét és bemutatta egymásnak a két urat.

– A férjem..., Lukás főhadnagy úr – egyebet igazán nem is tehetett volna.

– Foglaljon helyet, Wandler úr – kínálta Lukás főhadnagy barátságosan helyet a vendégét, előhúzza cigarettatárcáját. – Parancsol, Wandler úr?

Az intelligens komlókereskedő kivett egy cigarettát és apró füstfellegre eregetve gondterhesen kérde a főhadnagytól:

– Hamarosan kimegy a frontra főhadnagy úr?

– Kértem áthelyezésemet a kilencvenegyesekekhez Budweiszbá. Oda fogok menni valószínűleg, mihelyt az önkéntes iskolával készen leszek. Rengeteg tisztre van szükségünk, azonban, sajnos, manapság nem igen jelentkezik azok a fiatal emberek, akiknek megvan az egy éves önkéntességhez szükséges előképzettségük. Inkább szolgálnak, mint közönséges közlegények, semhogy mihamarabb kadétokká igyekeznének képezni magukat.

– A háború borzasztó sokat ártott a komlóüzletnek. Azonban azt hiszem, hogy nemsokára vége lesz már ennek a vacaknak – jegyezte meg a komlókereskedő, hol a feleségére, hol pedig a főhadnagyra tekintve.

– A mi csapataink helyzete nagyon jó – mondotta Lukás főhadnagy. – Ma már senkise kételkedik abban, hogy a háború a központi hatalmak fényes győzelmével fog végződni. Franciaország, Anglia és Oroszország sokkal gyengébbek, semhogy ellent tudjanak állni az osztrák, török, német erőnek. Természetesen egyes frontszakaszokon mi is szenvedünk jelentéktelen veszteségeket. Azonban bizonyos, hogy sikerülni fog a Kárpátokban és a Dunajec középfolyásán áttörnünk, és ez az operációnk egyszersmind a háború végét is jelenti. Franciaországot is veszedelmesen fenyegetik a német csapatok. Kelet-Franciaország eleste és a németek Párisba való bevonulása szintén csak napok kérdése már. Ez egészen bizonyos. Azonkívül hadmozdulataink Szerbiában szintén szépen fejlődnek. Ott csapataink visszavonulása nem jelent egyebet egyszerű erőátcsoportosításnál. Persze, sokan másképp ítélik ezt meg. Különösen az olyan egyének, akik nem rendelkeznek a háborúhoz szükséges hidegvérrel. A déli harcszíntéren egyik napról a másikra fog ölnünkbe hullani előre kiszámított haditaktikánk gyümölcse. Tessék csak megnézni...

És Lukás főhadnagy gyöngéden vállonfogta a komlókereskedőt, odavezette a falon lógó haditérképhez és egyes pontokra mutatva barátságosan magyarázta:

– A keleti Beszkidek nagyszerű operációs pontot jelentenek részünkre. A kárpáti frontszakaszon, amint látja kérem, hatalmas természeti erősségünk van. Egyetlen hatalmas ütés, és meg sem állunk Moszkváig. A háború előbb végetér, mint ahogy gondoljuk.

– És hogy állunk a törökökkel? – kérdi a komlókereskedő, azt latolgatva, hogyan térhetne már rá a dolog lényegére.

– A törökök jól tartják magukat – mondja a főhadnagy, visszavezetve vendégét az asztalhoz. – A török parlament elnökei, Halill Bej és Ali Bej megérkeztek már Bécsbe. A Dardanellák-beli török hadsereg főparancsnokává Limán von Sanders tábornagyot nevezték ki. Von der Goltz pasa Konstantinápolyból Berlinbe érkezett. Enver pasát, Usedom pasa viceadmirálist, valamint Dzsvad pasa tábornokot császárunk a legmagasabb kitüntetésben részesítette. Aránylag nagyon sok kitüntetés ily rövid idő alatt.

Pár pillanatig némán ültek együtt, míg végre a főhadnagy elérkezettnek látta az időt, hogy a következő szavakkal a kényes kérdés tárgyalásába kezdjen:

– Mikor érkezett Wandler úr?

– Ma reggel.

– Nagyon örvendek, hogy itthon tetszett találni. Én tudvalevőleg délutáni és éjjeli szolgálatban vagyok, úgy, hogy a lakás egész nap üres, így aztán abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy a nagyságos asszonynak felajánlhattam lakásomat. Itt az én lakásomon egész prágai tartózkodása alatt senkise háborgatja önagságát. Persze a régi ismeretség...

A komlókereskedő felsóhajtott:

– Katy borzasztó furcsa asszony. Főhadnagy úr kérem, fogadja leg-hálásabb köszönetemet mindazért a szívességért, amit érte tenni méltóztatott. Csak úgy, minden ok nélkül eszébe jut Prágába utazni és már Prágában is van. Itt az ideje, hogy idegei gyógykezeléséhez

lásson. Én üzleti ügyekben utaztam, és amikor megjövök, hát üres a ház. Katy eltűnt...

A komlókereskedő kedélyes mosolyt erőltetve az arcára, megfenyegette ujjával tévelygő feleségét:

– Azt hitted, ugy-e, hogyha én úton vagyok, akkor te is utazgathatsz? Persze nem gondoltál arr...

A főhadnagy látva, hogy a beszéd kellemetlen fordulatot vehet, ismét a hadi térképhez vezette az intelligens komlókereskedőt és az aláhúzott pontokra mutatva mondta:

– Elfelejtettem önt egy módfelett érdekes körülményre figyelmeztetni. Erre a nagy hajlásra szeretném felhívni figyelmét, itt, a délnyugati frontszakaszon, ahol ez a hegycsoport fontos hídfőt képez. Ide irányul most az Entente offenzívája. Ennek a vasútvonalnak a lezárásával, amely a hídfőt az ellenség nagyon fontos védelmi vonalával köti össze, tulajdonképp elvágjuk az ellenség jobb szárnyát az északi hadseregtől a Visztulán... Nemde világos? Mit szól hozzá?

A komlókereskedő kijelentette, hogy az egész helyzet ezek után teljesen világos előtte. De mivel taktikai érzékében nem nagyon bízott, attól tartva, hogy véleményét sértésnek vehetik, inkább visszaült helyére és tapintatosan a következőket mondotta:

– A mi komlónk a háború miatt elvesztette külföldi piacát. Franciaország, Anglia, Oroszország és a Balkán a cseh komló számára most elveszett terület. Még Olaszországnak szállíthatnánk komlót, de attól tartok, hogy Olaszország is bele fog keveredni a háborúba. De ha mi győzünk, az árakat magunk fogjuk diktálni, ez világos!...

– Olaszország meg fogja őrizni a semlegességét – felelte a főhadnagy megnyugtatóan. Ez kérem...

– Na kérem, de miért is nem ismeri el ez az Olaszország, hogy ő háromszoros szerződéssel lekötötte magát Ausztria–Magyarország és Németországhoz? – tör ki a komlókereskedőből egyszerre az elkeseredés, mint akinek egyszerre hullott a fejére minden: a komló, az asszony és a háború. – Elvártam volna, hogy Olaszország megtámadja Franciaországot és Szerbiát! Rögtön vége lenne a háborúnak! A komló

mind megrohad már a raktárainban, a belföldi elhelyezési lehetőségek alig jönnek számba, az export a nullával egyenlő és mindennek tetejébe ez az Olaszország neutrális marad nekem. Minek újíttotta meg akkor ezerkilencszáztizenkettőben is a hármass szövetséget? Hol van az olasz külügyminiszter, Marquis di San Giuliano? Mit csinál ez az úr? Alszik, vagy mi? Tudja-e ön, hogy mi volt az én évi forgalmam a háború előtt és milyen most?

– Ne higye kérem, hogy én nem kísérem figyelemmel az eseményeket – folytatta dühös pillantást vetve a főhadnagyra, aki nyugodtan ergette a füstkarikákat a szájából. – Mért mentek vissza a németek akkor a határra, amikor már Páris alatt voltak? Mért folytatnak Maias és Mosel körül heves tűzérési harcokat? Tudja-e ön, hogy ott Combres és Woffernél három olyan sörgyárat perzseltek le nekem a földig, ahová én évente több mint ötszáz zsák komlót liferáltam? És a Vogézekben is leégett a Hartmansweiler-féle sörgyár, a niederspachi sörgyárat Mühlhausen mellett szintén a földdel egyenlővé tették. Ez kérem, az én üzletem számára évi ezerkétszáz zsák komlóveszteséget jelent. A németek hatszor ütköztek meg a belgákkal pont a klosterhocki sorház mellett, ez szintén háromszázötven zsák komló veszteség évente...

Tovább már nem tudott az izgalomtól beszélni. A feleségéhez lépett:

– Katy! Te pedig azonnal jössz velem! Egy kettő, öltözködj!

– Engem nagyon felizgatnak ezek az események – mondotta kis idő múlva, bocsánatkérő hangon. – Régebben mindig nagyon nyugodt voltam.

És amikor őnagysága kiment a szobából, csendesén odaszólt a főhadnagynak:

– Nem először csinál ez nekem ilyesmit. Egy évvel ezelőtt valami gyakornokkal utazott el. Valahol Zágrábban akadtam rá. Ez alkalommal a zágrábi városi sorházakkal nagyon jó üzletet csináltam hatszáz zsák komlóra. Bah, bizony régebben az egész délvidék direkt aranybánya volt. Az én komlóm egészen Konstantinápolyig ment. És ma?... ma a tönk szélén állok. Ha még most a kormány korlátozni fogja a sörgyártást, akkor aztán végem is van.

Miközben rágyújtott a főhadnagynak egy újabb cigarettájára, két-ségbeesett hangon jegyezte meg:

– Egyedül Varsó kétezerháromszáz zsák komlót vásárolt tőlem. Az ő képviselőjük minden évben meglátogatott. Kétségbeejtő állapot. Még jó, hogy nincs gyerekem...

A beszédnek ez a logikus befejezése az Augustin sörgyár képviselőjének látogatásával és a gyermekhiánnyal, a főhadnagyot mosolyra kényszerítette, amit a komlókereskedő azonnal észre is vett és tovább folytatta előadását:

– A magyar sörgyárak Sopronban és Nagykanizsán exportsöreik gyártására szintén nálam vásárolták a komlót, ezer zsákot évente. Ez a sör eljutott egészen Alexandriáig. Ma a blokádnak miatt, bár harminc százalékkal olcsóbban adom, egy zsákkal se vásárolnak. Ez kérem a vég, a teljes züllés, a katasztrófa. És ehhez járul még a házi gond...

A szomorú csöndet, amit a komlókereskedő beszéde követett, Katy asszony törte meg:

– Mit csinálunk a kofferekkel?

– Majd elszállítjuk, Katykám – mondta a komlókereskedő örvendő, módfelett boldogan, hogy kellemetlen jelenetek nélkül oldhatta meg a nehéz problémát.

– Ha pedig még vásárolni akarsz valamit kedvesem, akkor ideje, hogy induljunk. Kettő negyvenkor megy a vonatunk.

Mind a ketten szívélyesen búcsúztak el a főhadnagytól. Az intelligens komlókereskedő olyan boldog volt, hogy a dolog ennyire simán ment, hogy az előszobában a következő szavakkal köszönt el:

– Főhadnagy úr, ha isten őrizz, megsebesülne a háborúban, jöjjön csak hozzánk az üdülés idejére. Tőlünk telhetően gondját fogjuk majd viselni.

Amikor a főhadnagy bement a hálószobába, ahol előbb Katy asszony készülődött az útra, a mosdószekrényen egy papirost talált és négy-száz koronát. A papíron a következő üzenet állott:

„Főhadnagy úr! ön nem védett meg engem a férjemtől, ettől az idióta majomtól. Megengedte, hogy magával cipeljen, mint valami

koffert, amit az ember a lakásban felejt. Sőt olyan kifejezést engedett meg magának, hogy ön felajánlotta vendégszeretően a lakást. Azt hiszem, hogy itt tartózkodásom nem került többre a mellékelt négyszáz koronánál, amin kérem, hogy osztozkodjon a puccerjával.”

A főhadnagy pár percig csodálkozva bámult a levélkére, majd csöndesen elszakította. Nevetve nézett a mosdóasztalon hagyott pénzre, miközben észrevette, hogy a nő ottfelejtette felindulásában a fésűjét, amint a tükör előtt a haját igazította. A fésűt betette a házi múzeumba a többi emléktárgyak közé.

Svejk déltájban jött vissza. Egy istálló-pincset keresett a főhadnagyának.

– Svejk – mondta a főhadnagy – magának szerencséje van. A hölgy, aki nálunk volt, már el is utazott. A kedves férje ura elvitte tőlem. És minden szolgálatért, amit maga teljesített önagysága ittléte alkalmával, 400 koronát hagyott itt a maga részére. Persze ezt szépen meg kell köszönnie a kedves férjének írandó levélben. Azért a férjének, mert ez a pénz az ő pénze, amit önagysága az utazásra vett magához. Én diktálom majd a levelet.

És a főhadnagy diktált:

„Mélyen tisztelt uram! Legyen szíves átadni kedves nejének szívélyes köszönetemet azért a négyszáz koronáért, amit önagysága számomra hagyott itt azokért a szolgálatokért, amiket én önagysága Prágában való tartózkodása alkalmával teljesítettem. Mindent, amit önagyságának tehettem, szívből tettem, és épp ezért nem fogadhatom el ezt az összeget, amit mellékelve küldök vissza...”

– Csak írja tovább, Svejk. Mi a fenét forgolódik itt? Hol is hagytuk abba?

– Mellékelve küldök vissza – mondta Svejk reszkető tragikus hangon.

– Jól van: Mellékelve küldöm vissza, biztosítva önt legmélyebb tiszteletemről. Szívélyes üdvözetemet küldöm a nagyságos asszonynak, kézcsókkal együtt.

Svejk József,

Lukás főhadnagy úr tisztiszolgája.

– Megvan?

– Alássan jelentem, főhadnagy úr, a dátumot nem tetszett még rá-diktálni.

– Ezerkilencszáztizennégy december 20-án. Így. Most írja még a borítékra a címet és vigye el a postára a négyszáz koronával együtt és küldje el a pénzt is ugyanerre a címre.

Lukás főhadnagy vígan fütyürészni kezdte „Az elvált asszony” című operett egy áriáját.

– Még valamit, Svejik – szólta a főhadnagy, amint Szejik már indulóban volt a posta felé. – Mi van a kutyával? Talált valami rendes állatot?

– Egyet találtam már, főhadnagy úr. Nagyon szép dög. Viszont ne-héz lesz megkapni. Mindazonáltal, azt hiszem, holnap mégis csak el-hozom. Harap a bestia.

Lukás főhadnagy nem hallhatta Szejik utolsó szavait, pedig fontos lett volna, hogy hallja.

– Harap a bestia, mint egy tigris – akarta ismételni Szejik, de aztán meggondolta. Mi köze ahhoz a főhadnagynak tulajdonképpen. Kutyát akar, hát legyen neki kutyája!

Természetesen, könnyű azt mondani valakinek, hogy „Hozzon ne-kem egy kutyát!” Viszont a kutyatulajdonosok még akkor is vigyáz-nak a kutyára, ha az nem is telivér állat. Még egy haszontalan kandúrt is megbecsülnek, mely semmi másra nem való, minthogy valamely öregasszony lábát melengesse. Még az ilyen kandúr gazdája sem en-gedi meg, hogy a macskájával holmi erőszakra vetemedjenek.

Egy rendes kutya ösztönszerűen megérzi – különösen, ha fajkutya –, hogy egy szép napon meg fog válni a gazdájától. Az ilyen rendes ku-tya állandó félelemben él. Attól fél mindig, hogy valaki ellophatja, sőt hogy valaki feltétlenül el fogja lopni. Néha, amikor a kutya úgy séta alkalmával eltávolodik kissé a gazdájától, eleinte vígan futkos előre-hátra. A többi kutyákkal játszik, szemérmetlenül rájuk mászik, vagy a többiek másznak rá, megszagolja a sarokköveket, minden sarokkő-re ráemeli hátulsó lábát, sőt néha a krumplit áruló kofaasszony kosa-rával is megcselekszi ugyanezt. Egyszóval olyan életvidámnak és oly

szépnek látja a világot, mint az az ifjú, aki szerencsésen letette az érettségi vizsgát.

Egyszerre azonban észrevehetően eltűnik a jó kedve: érzi, hogy elvesztették. Most aztán erőt vesz rajta a kétségbeesés. Ijedten futkos az utcán össze-vissza, szűkül, mindenfelé szaglász, kétségbeesetten lába közé húzza a farkát, hátraszegzi fülét és a villamosok között rohan a teljes idegenségbe. Ha beszélni tudna, biztosan így kiáltana fel:

– Jézus Mária! most valaki el fog lopni!

Voltatok már kutyadresszőrnél és láttatok nála ilyen megrémült kutyákat? Valamennyi ilyen lopott jószág! A nagyváros különböző fajta tolvajokat termel. Az ilyen tolvajok egyik érdekes fajtája a kutyatolvaj, aki kizárólag kutyalopásból él. Az apró szalonkutyákat, törpe kutyákat, apró ratlereket, szóval olyan kutyákat, amelyeneket az ember könnyen becsúszthat a felöltője zsebébe vagy egy női karmantyúba, azokat kilopják onnan. Sőt ellopják estéről reggelre azt a dühös német, foltos doggot is, aki városon kívül a nyaralókra vigyáz. Ellopják a rendőr-kutyát a detektív orra elől. Ha pórázon vezetsz egy kutyát, levágják zsinórról a féltett jószágot, amely eltűnik a következő pillanatban tolvajostul, és szomorúan bámulhatod az üres pórázt. Azoknak a kutyáknak ötven percentje, amelyeket az ember az utcán lát, néhányszor cserélt már gazdát ilyen módon. Előfordul az is, hogy megveszed a saját kutyádat, amelyet ifjú kölyök korában lopott el tőled valaki, amikor sétára vitted. A legnagyobb veszély akkor fenyegeti a kutyát, amikor az ember kiviszi az utcára, hogy kis és nagy szükségletét elvégeztesse vele. Leginkább az utóbbi aktusnál történik a lopás. Ez a magyarázata annak, hogy a kutya ennél a műveletnél állandóan jobbra-balra tekint.

Jónéhány formája van az ilyen kutyalopásnak. Vagy zsebtolvajok módjára direkt ellopják a kutyát, vagy pedig becsapják a szerencsétlen teremtést. A kutya tudniillik csak az olvasókönyvekben és a természetrajzban hű állat. Viszont szagoltass csak meg egy darab sült lókolbászt a leghűbb kutyával: a kutya elveszett. Elfelejteti a gazdáját, aki mellett halad, megfordul és árkon-bokron át téged követ. A szájából

folyik a nyál és barátságosan csóválja a farkát a kitűnő eledel tisztele-
tére, miközben úgy remeg az orrlíka, mint a legvadabb csődöré, ame-
lyet fedezésre vezetnek.

*

A Kastély-lépcső melletti kis sorházban, a félhomályban, két férfi ült
az asztalnál. Az egyik katona volt, a másik pedig civil. Egymáshoz ha-
jólva titokzatosan sugdolóztak. Úgy néztek ki, mint a velencei köztár-
saság idejében az összeesküvők.

– Naponta pont 8 órakor – suttogja a civil a katona fülébe –, akkor
viszi sétálni a szobalány. A Havlicsek tér sarkán fordul be a parkba.
De ronda egy dög ám, harap, mint a veszett. Még simogatni se hagyja
magát.

Majd még jobban odahajol és halkán súgja a katona fülébe:

– Még a kolbászra is füttyül!

– A sült kolbászra is? – kérdi a katona.

– Még a sültre is!

Mindketten utálattal kiköpnek.

– Hát mit eszik tulajdonképp az a bestia?

– Isten tudja, némelyik úgy el van kényeztetve, mint a herceg-
prímás.

A katona és a civil koccintanak. A civil súgva folytatja:

– A többi kutyák rendesen a finom sült lókolbászra is felfigyelnek.
De ez a bitang nem hallgat semmire. A legjobb volna, ha megkérdez-
néd a lánytól, hogy mit eszik az a kutya legszívesebben. Te katona
vagy, jóképű fickó, veled előbb áll szóba a szobalány, mint velem. Én
már megkérdeztem tőle, de végignézett rajtam, majdnem átdöfött a
szemével és azt mondta, hogy „mi köze hozzá?” Nem szép az a lány,
olyan mint egy majom, de katonával biztosan szóba fog állni.

– És igazi istálló-pincser? A főhadnagyom csak istálló-pincsert akar.

– Gyönyörű kölyök, mondom neked, tökéletes tiszta istálló-pin-
csér. Olyan igaz, mint hogy téged Svejknak, engem pedig Blahniknak
hívnak. Csak az a fontos, mit zabál a betyár, azzal már megnyugat-
lak, el is vittem neked.

A két jó barát ismét koccintott. A háború előtt, amikor Svejek még kutyákkal kereskedett, Blahnik szállította neki az állatokat. Nagyon tapasztalt férfiú volt ez a Blahnik. Azt mesélték róla, hogy a gyeptes-ternek átadott kutyákat is megvette és továbbadta. Egyszer már meg is veszett ez a Blahnik. Úgy érezte magát a bécsi Pasteur-intézetben, mint odahaza. Most aztán kötelességének tartotta, hogy Svejket, a derék katonát önzetlenül támogassa a háborúban. Ez a Blahnik Prága és környékén minden kutyát ismert. Most azért beszélt olyan halkán, mert nem akarta elárulni magát a kocsmáros előtt, mivel fél évvel ezelőtt ő lopta el kabátja alatt a kocsmáros fiatal daxliját. Cucliból tej-jezt szoptatott a kutyával, s az ostoba daxlikölyök azt hitte, hogy az anyjánál van és nyugodtan maradt Blahnik kabátja alatt.

Elvileg csak fajkutyákat lopott. Annyira kiismerte magát ebben a mesterségben, hogy bátran törvénytörő szakértő lehetett volna. Szállított ő dresszöröknek, de privát házaknak is, már ahogy alkalom kínálkozott. Az utcán az összes kutyák rámosolyogtak, amelyekkel csak életében dolga akadt. Ha pedig elbámult a kirakat előtt, bizony sokszor megesett, hogy valamelyik bosszúálló kutya ráemelte hátsó lábát és bevizesítette a nadrágját.

Másnap reggel nyolc órakor Svejek, a derék katona, már ott sétált a Havlicsek-tér sarkán a park előtt. A szobalányra és az istálló-pincsérre várt. Végre egyszerre csak megjelent a lány egy szakállas, borzas kutyával. Az okos szemű állat vígan futott el Svejek mellett. Víg volt, mint minden kutya, amikor szükségleteit elvégezte már. Boldogan futkosott a verebek után, melyek az utcán nyugodtan reggeliztek a lóganén.

Végre a lány is Svejek közelébe került. A leányzó, akire a drága kutya bízva volt, idősebb nő volt már. A haja koszorúba fonva. Füttyült a kutya után, láncot csörgetett kezében és elegáns kutyakorbáccsal csapkodott.

Svejek megszólította:

– Bocsásson meg kisasszony, hogyan jutok innen legközelebb Zizkovba?

A lány megállt és gyanakodva nézett végig Svejken. Azonban Svejktártatlan, nyílt tekintetét látva, elhitte, hogy tényleg Zizkovba akar menni ez a katona. A lány arca megenyhült és barátságosan elmagyarázta Svejeknek, miképp kerül Zizkovba az ember.

– Csak most helyeztek ide Prágába – mondotta Svejkt –, és nem igen ismerem még ki magamat. Nem vagyok idevalósi. Maga ugyebár szintén nem idevaló?

– Vodnani vagyok.

– No hiszen, akkor majdnem földiek vagyunk – feleli Szejkt örömmel –, én ugyanis a szomszéd Protvinából való vagyok.

Szejkt nagyszerűen ismerte Dél-Csehországot, ahol manőveren járt, s a lány szívét a hazai falvak említésére otthoni melegség járta át.

– Akkor valószínűleg ismeri Protvinában a Píactéren Pejchala mézszárost?

– Hát hogynem ismerném! Nagyszerű gyerek, mindenki szereti nálunk – mondja Szejkt –, derék, szolgálatkész ember az. Mindig friss húst ad és nem csal a mértéke.

– Nem Jaresnek hívják magát? – kérdi a lány, aki szimpatizálni kezdett az ismeretlen katonával.

– De igen.

– Melyik Jaresek közül való, a kircsiek, vagy a zsaziciak közül?

– Zsazici vagyok.

– Még mindig sört mér az öreg Jares?

– Még mindig.

– Már túl lehet az öreg a hatvanon.

– Hatvannyolc volt most ez év tavaszán – mondta Szejkt nyugodtan. – Most vett az öreg egy nagyon szép kutyát. Ott ül vele a kutya a sörös kocsin, olyan vígan árulják a kutyával a sört, mint a pinty. Épp olyan a kutyája, mint az ott ni, aki a verebeket űzi. Gyönyörű állat.

– Ó, az a mi kutyánk – mondta Szejkt új ismerőse –, én itt szolgállok az ezredes úrnál. Maga nem ismeri a mi ezredesünket?

– Ó, igen, nagyon intelligens ember – mondja Szejkt. – Nálunk Budweisban is volt egy ilyen ezredes.

– A mi ezredesünk nagyon szigorú. Nemrég, mikor olyan hírek jártak, hogy Szerbiában alaposan elverték bennünket, az ezredes úr mérgében minden tényért összetört a konyhában és fel akart mondani nekem.

– Szóval ez a maguk kutyája – szakította félbe a lányt Svejks. – Kár, hogy az én főhadnagyom nem szereti a kutyát. Én nagyon szeretem őket.

Egy pillanatra elhallgatott, majd hirtelen odaszólt a lánynak:

– Azért az ilyen kutya nem eszik ám meg mindent, ugyebár?

– Óh, a mi Luxunk nagyon kényes, egy ideig nem akart húst enni, most azonban...

– És mit szeret legjobban?

– Májat, főtt májat.

– Borjú vagy disznó májat?

– Az neki mindegy – nevetett Svejks „földije”, aki utolsó szavait rosszul sikerült viccnek vette.

Egy darabig együtt sétáltak, majd az istálló-pincsi is hozzájuk csatlakozott, a lány mindjárt láncra is vette. A kutya Svejkskel bizalmasan viselkedett. Mindenesetre bizalmasságnak vehető, hogy szájkosarával mindenáron le akarta tépni a nadrágját, úgy ugrándozott körülötte. Egyszer aztán, mintha csak megérezte volna, hogy ez a katona mit tervez ellene, hirtelen elkomorodott. Nem ugrált és búsan lépkedett tovább. Csak úgy oldalról nézett néha-néha Svejksre, mintha azt monddta volna: „Szóval ez én rám vár?”

A lány elmesélte, hogy minden este hat órakor itt szokott sétálni a kutyával, hogy egész Prágában nem hisz senkinek, hogy egyszer az újságba tett házassági hirdetésére egy lakatos jelentkezett házassági szándékkal és kicsalt tőle valamilyen találmányra nyolcszáz koronát, aztán szépen eltűnt a pénzzel, mint a kámfor. Elmesélte, hogy a vidékiek sokkal tisztességesebbek, és ha egyszer férjhez menne, csak egy vidéki lehetne az élete párja. A hadi házasságokról pedig az volt a véleménye, hogy az ilyen házasság butaság, mert az ilyen asszony feltétlenül hadi özvegy lesz.

Svejks reményekkel kecsegtette a lányt, megígérte, hogy este hatkor eljön és azzal elköszönt és értesítette Blahnikot, hogy a kutya mindenfajta májat szívesen felfal.

– Marhamájjal fogom megvendégelni – határozta el Blahnik. – Vidra gyáros gyönyörű bernáthegyijét is marhamájjal fogtam. Borzasztó hű állat volt. Szóval holnap hozom a kutyát, testvér, épségben.

Blahnik szavának állt. Másnap délelőtt – Svejks már a lakást takarította – egyszerre az ajtó előtt felhangzott a drága kutyaugatás. Blahnik húzta maga után az istálló-pincsért, aki ezalkalommal borzasztóbb volt, mint közönségesen. Dühösen forgatta szemét jobbra-balra, sötéten nézett, mint egy éhes tigris a vasketrecben, mely előtt az állatkertben jóltáplált báméskodó áll. Fogát vicsorgatta, morgott, mintha csak azt mondta volna:

– Széttéplek! Felfallak!

A kutyát odakötötték a konyhaasztalhoz és Blahnik elmesélte a lo-pás történetét:

– Tudod, a becsomagolt főtt májjal szépen elmegyek a kutya mellett. A büdös persze mindjárt felszagolt és elkezdett ugrálni körülöttem. Nem adtam neki semmit és szépen tovább mentem. A pincser persze utánam. A parktól befordultam a Bredovszki utcába és csak ott adtam neki az első darabot. Úgy futás közben zabálta fel a májat, csakhogy szem elől ne veszítsen. Aztán befordultam a Jindriski utcába, ott kapott még egy porciót. Mikor ezt is megette, láncre vettem és a Wenzel téren keresztül a Szőlőhegyre mentem egész Vrsovicáig. Az úton rettenetes dolgokat művelt. Amikor a vasúti sínekre értem, ráfeküdt a sínre és az istennek sem akart továbbmenni, öngyilkos akart lenni a bestia. Családi okmányt is hoztam neki, amit Fuchs papírkereskedőnél vettem. Rendesen kell kitölteni, Svejks.

– Jobb, ha a te kezed írásával csináljuk. Írd bele, hogy a kutya Lipséből való von Bülow intézetéből. Apja Arnheim von Kahlsberg, anyja Emma von Trautensdorf. Az apja a berlini istálló-pincser-kiállításon első díjat nyert ezerkilencszáztizenkettőben. Az anyja pedig Nürnbergben kapott aranyérmét a „Főúri Kutyaatenyésztők Egyesületétől”. Mit gondolsz, hány éves lehet?

– A fogai szerint két éves.

– Írd be, hogy két és fél éves.

– A füle rosszul van levágva, nézd csak Svejtk.

– Azon lehet segíteni. Utána lehet metszeni a fülét, amikor már kisé hozzánk szokott. Most még jobban haragudna, ha a fülét bánтанánk.

A lopott jószág ezalatt dühösen morgott. Jó ideig ide-oda dobálta magát, majd fáradtan lefeküdt, a nyelvét kilóbalta és várta, hogy mi fog vele történni.

Lassan kezdett beletörődni a sorsába, csak néha-néha morgott szemrehányóan.

Svejk odaadta neki a maradék májat, amit Blahnik meghagyott. A kutya azonban nem is hederített a májra. Dacosan nézegetett hol Svejkre, hol Blahnikra, mintha csak azt mondaná:

– Egyszer már ráfizettem erre a májra. Zabáljátok meg ti!

Rezignáltan feküdt az asztal mellett és úgy tett, mintha elszunnyadt volna. Egyszer aztán, mintha valamit gondolna, felállt, a két első lábával szolgált, kérni kezdett. Szóval: megadta magát.

Ez a megható jelenet a legkisebb hatással sem volt Svejkre.

– Csiba te! – kiáltott rá Svejk a szerencsétlenre, mire ez sírva, nyöszörögve visszafeküdt.

– Milyen nevet írjak a születési bizonyítványába? – kérdezte Blahnik. – Luxnak hívták, valami ilyesforma nevet kellene adni neki megint, hogy mindjárt megértse.

– Tudod mit, nevezzük el Max-nak. Nézd csak Blahnik, hogy hegyezi a fülét. Kelj fel, Maxi!

A szerencsétlen istálló-pincsér, akit nevéből és otthonától is megfosztottak, felállt és várta a további parancsot.

– Azt hiszem, legjobb volna elereszteni a láncról, hadd lássuk, mit művel – mondja Svejk.

Amint láncáról elengedték, első útja az ajtóhoz vezetett, ahol a kilincset három rövid ugatással megugatta, mintha csak ezeknek a rossz embereknek a nagylelkiségén csodálkozna. Aztán, amikor látta, hogy ennek semmi eredménye sincs, szépen odacsinált az ajtó elé, szentül meggyőződve arról, hogy ezek után ki fogják dobni, mint ahogy az ezredes tette vele kölyök korában, aki a legkisebb ilyenféle

vétségért azonnal kidobta! Ilyen katonás szigorral nevelték kora ifjúsága óta szobatisztának.

De Svejkre ez sem hatott. Tisztában lévén a helyzettel, dühösen megjegyezte:

– Milyen okos ez a dög, a fene egye meg. Tiszta kutyajézsuita – aztán végigvágott rajta a szíjjal, beleverte orrát a piszkába, amit alig győzött szegény lenyelni.

A kutya nyöszörgött, úgy látszik, nem volt ínyére ez az íz, elkezdett a konyhában ide-oda futkosni, kétségbeesetten szaglászta saját nyomát, majd az asztalhoz futott, megette a maradék májat és lefeküdt a tűzhely elé. Belefáradt a kalandba és elaludt.

– Mivel tartozom, testvér? – kérdi Svejkh Blahnikot a búcsúzásnál.

– Ne beszéljünk erről, Svejkh – mondta Blahnik barátságosan –, régi barátoknak szívesen megteszek én mindent, különösen ha katona a haver. Isten veled, koma. Ne vezesd soha a Havlicsek-tér felé, nehogy kellemetlenség történjen. Ha pedig még egy kutyára volna szükséged, hát tudod, hol lakom.

Svejkh jó sokáig pihentette Maxot. Közben elment a mészárosához, vásárolt egy negyedkiló májat, megfőzte és várta, hogy Max felébredjen. Ehhez pedig úgy segítette, hogy egy darab finom, meleg májat tartott az orra alá.

Max álmában csendesen megnyalta a májat, majd magához tért és mohón felfalta. Aztán újra az ajtóhoz futott és ismét megugatta a kilincset.

– Max! – kiáltott Svejkh a kutyára. – Gyere ide!

A kutya gyanakodva fülelt. Svejkh ölébe vette, megsímogatta. Max pedig most először nézett Svejkhre barátságosan és stuccolt farkának maradványát csóválta. Majd kedvesen szájába vette Svejkh kezét és melegen nézett rá, mintha csak azt mondaná:

– Most már mindegy, ezt a játszmát elvesztettem.

Svejkh tovább simogatta a kutyát és mesélt neki:

– Volt egyszer, hol nem volt egy kutya. Luxnak hívták és egy ezredesnél élte világát. Szobalány hordta sétálni Luxot. Egyszer csak jött

egy úr és szépen megcsapta a szolgálótól. Lux újra katonáékhoz került, egy főhadnagyhoz, ahol elnevezték Maxnak.

– Maxi, adj hamar egy pacsit! Így ni! No látod, te barom, egész jó barátok leszünk, ha tisztességesen viseled magad. De ha aljaskodni fogsz, megtanítanálak ám bestia, hogy a háború az nem mézeskalács.

Max leugrott Svejik öléből, jobbra-balra futkosott körülötte. Estére, amikor a főhadnagy hazajött a kaszárnyából, Svejik és Max már a legjobb barátok voltak.

Miközben Svejik Maxot nézte, így bölcsekedett:

– Alapjában véve minden katonát így lopnak el hazulról.

A főhadnagynak kellemes meglepetés volt Max. Ez pedig gyorsan megbarátkozott új gazdájával, aki szintén kardos ember volt.

Arra a kérdésre, hogy honnan való a kutya és mibe került, Svejik nyugodtan felelte, hogy egy barátjától kapta ajándékba, aki épp most vonult be katonának.

– Jól van, Svejik – mondta a főhadnagy, Max-szal játszva. – Elsején kapni fog ötven koronát a kutyaért.

– Nem fogadhatom el, főhadnagy úr!

– Svejik! – szólt a főhadnagy szigorúan – mikor szolgálatba lépett, megmondtam magának, hogy parancsaimat szó nélkül fogja végrehajtani és nem fog felelni. Ha egyszer azt mondom, hogy ötven koronát kap tőlem, azt szépen elfogadja és megissza. Tehát mit fog az ötven koronával csinálni, Svejik?

– Alássan jelentem a főhadnagy úrnak: megiszom.

– És ha elfelejteném az ötven koronáját megadni, megparancsolom, hogy feltétlenül juttassa eszembe. Érti?... Nincs-e a kutyának bolhája? Mindenesetre fürdesse meg, Svejik és fésülje ki szépen a bundáját. Holnap szolgálatban vagyok, de holnapután én fogom maid megsétáltatni Maxot.

Mialatt Svejik a kutyát fürdette, az ezredes, a kutya volt bánatos gazdája, éktelenül káromkodott odahaza. Azzal fenyegetőzött, hogy a kutyatolvajt hadbírótság elé állítja, agyonlöveti, felakasztatja, húsz évre bezáratja és darabokra vágatja.

– Az ördög bújjon abba a zsványba – ordította az ezredes, hogy az ablakok remegtek. – Majd ellátom én ezeknek a gyilkosoknak a dolgát.

Svejk és Lukás főhadnagy felett így tornyosult a katasztrófa vész-fellege.

XV.

A KATASZTRÓFA

Friedrich Krausz ezredes – aki a „von Zillergut” predikátum tulajdonosa is volt, mely falu valahol Salzburg környékén ékeskedett és amelyet az ezredes ősei már a tizennyolcadik században szerencsésen felzabáltak –, igen tiszteletreméltó idióta volt. Ha valamit előadott, állandóan a legbanálisabb közhelyekre rakta a hangsúlyt és közben folyvást kérdezgette, hogy értik-e hallgatói ezeket az egész primitív szavakat: „Also*, ez ablak, uraim, igenis egy ablak. Tudják önök, mi az, hogy ablak?”

Vagy pedig: Útnak nevezzük azt, aminek két oldalán árok van. Az ilyesmit útnak nevezzük. Igenis, uraim. Tudják-e önök, mi az hogy árok? Az árok az egy nyílás a föld felületén, amelyen több ember dolgozik. Az árok az egy mélyedés. Igenis. Az emberek ásóval csinálják az árkot. Tudják önök, mi az, hogy ásó?

Magyarázási mániában szenvedett. Olyan lelkesedéssel magyarázott, ahogy csak egy feltaláló szokott a találmányairól beszélni.

– A könyv, uraim, az több különálló papírlapból áll, melyet különböző formára vagdálnak össze. Aztán telenyomatják betűvel, összefűzik, összerakják, miután enyvvel összeragasztották. Igenis. Tudják önök, uraim, mi az, hogy enyv? Enyv az ragasztóanyag.

Olyan képtelenül hülye volt, hogy a tisztek messze elkerülték, nehogy szóba kelljen vele állaniuk. Különböztetve órákig hallgathatták például, hogy mi a járda, ami más, mint a vasút, ami végeredményben mégsem egyéb, mint a házak előtt kissé emelkedett gyalogjáró, mely-

* Tehát.

nek felülete aszfalttal van bevonva és hogy a ház udvari oldalát nem lehet az utcáról látni. Hogy a ház felső homlokzatát se lehet a járdáról látni, ahhoz, hogy ezt lássuk, ki kell mennünk az útra, a villamos sínekre.

Mindig kész volt szavait – amelyek folyton ilyen és ehhez hasonló érdekes tényeket világítottak meg – demonstrálni. Szerencsére egyszer ilyen alkalommal elgázolták. Azóta még hülyébb lett, mint annak előtte. Megállította a tiszteket az utcán, és végtelen beszédbe kezdett a rántottáról, a napról, a hőmérőről, a kancáról, az ablakról és a postabélyegről.

Még az osztrák milióban is csodálatos volt, hogy ez a hulló milyen gyorsan avanszált. Nagyon befolyásos emberek állhattak a háta mögött, állítólag egy nagyrangú tábornok is, aki minden katonai tehetetlensége dacára támogatta.

A hadgyakorlatok alkalmával egyenesen csodákat művelt ezredével. Sohasem érkezett meg a kijelölt helyre idejében. Oszlopban vezette az ezredét géppuskák ellen. Megtörtént vele a császárgyakorlatok alkalmával Dél-Csehországban, hogy ezredével együtt egyszerűen eltűnt és valahol Morvaországban lyukadt ki. Napokig csavarogtak a morva erdőkben, amikor a manővereket már lefújták és a többi csapatok rég a kaszárnyákban ültek. De ezt is elnézték neki.

Viszont a jópajtási viszony, amely őt a nagyrangú generálisokhoz és a régi Ausztria más nemkevésbé hülye főméltóságaihoz fűzte, kiüntetéshez is juttatta az öreget. A rendjelek és kiüntetések még jobban megbolondították. Szentül meg volt győződve arról, hogy ő legnagyobb teoretikusa a stratégiának és az összes katonai tudományoknak.

Az ezred inspicírozásánál* beszédbe ereszkedett a katonákkal is, mindig egy és ugyanazon kérdést téve fel:

– Miért nevezik a gyalogságnál használt fegyvert Manlicher-puskának?

* A katonai szemlén.

Az ezredben elnevezték „Manlicher tatának”. Bosszúálló természetű volt. Minden tisztet tönkre tett, ha valami kivetni valót talált benne. Ha valamelyik nősülni akart, a legrosszabb bizonyítványt adta ki a kérelmezőről a felettes hatóságoknak.

Jobbfülének a fele hiányzott, amit ifjú korában párbajban vágott le egy tisztességes ember, azért az igazságos megállapításért, hogy Friedrich Krausz von Zillergut fájdalmasan ostoba lény.

Egy bankett alkalmával a tiszt kaszinóban, amikor az asztalnál ülő tiszt társaság Schillerről beszélt, Friedrich Krausz von Zillergut ezredes a következő talpraesett megjegyzéssel avatkozott ebbe a Schillervitába:

– Uraim, gőzszántógépet láttam tegnap, amit egy lokomobil húzott. Képzeljék el uraim, nem is egy lokomobil húzta az ekét, hanem kettő. Tudniillik uraim, füstöt láttam, odamegyek közelebb a fűsthöz, hát nem neveléses? Két lokomobil dolgozott, mintha egy nem is volna elég.

Ezután a beszéd után tompán hallgatott, majd kis idő múlva megjegyezte:

– Ha a benzin kifogy, az autó feltétlenül megáll. Tegnap szintén ezt tapasztaltam.

Borzasztóan fel volt háborodva, valahányszor azt olvasta a lapokban, hogy ismét hadifoglyokat ejtettek:

– Minek a hadifogoly? Le kell lőni valamennyit! Semmi szánalom! A hullák között táncolni! Minden civilt egy lábíg fel kell égetni Szerbiában! A gyerekeket is bajonetre kell tűzni!

Szóval, ez az ezredes se volt különb Vierordt német költőnél, aki a háború alatt azt énekelte, hogy Németország vas lelkével millió francia ördögöt fog legyilkolni:

„Érjen a felhőkig az emberi csont,
És a gőzölgő húscafát hegye!”

*

Miután Lukás főhadnagy elvégezte az oktatást az önkéntes-iskolában, sétálni vitte Maxot.

– Bocsásson meg, főhadnagy úr, de szeretném arra figyelmeztetni, hogy a kutyára nagyon kell vigyázni – mondotta Svejek aggódalmasan –, nehogy elszökjön. Könnyen visszaszökhet a régi gazdájához, ha elengedi főhadnagy úr a láncot. Ugyancsak nem tanácsolnám a Havlicsek-tér felé sétáltatni a kutyát. Ott egy ronda mészáros-kutya szokott csavarogni a „Mária kép”-nél. Úgy harap, mint egy oroszlán. Ahogy egy idegen kutyát fedez föl a maga kerületében, azonnal féltékeny lesz rá, nehogy elegyen előle valamit. Épp olyan ez, akár a kol-dusok a Szent Hastala-templom előtt.

Max vígan ugrándozott, folyton a főhadnagy lába között járt, beleakadt a zsinórral a főhadnagy kardjába, szóval nagyon örült a sé-tának.

Kiérve az utcára, Lukás főhadnagy az árok felé vezette a kutyát. Az Úri-utca sarkán egy hölgyel kellett volna találkoznia. A feje tele volt szolgálati gondokkal. Azon gondolkozott, hogy miről kellene holnap beszélnie az egyéves önkénteseknek? Hogyan állapítjuk meg a hegy magasságát? Miért számítunk magasságokat a tenger felszínétől? Hogyan számítjuk ki egy hegy magasságát a tenger felszínétől mérve és hogyan egyezik az a hegy egyszerű magasságával a hegy lábától számítva? Mi a fenének ad ki a hadügyminisztérium ilyen ostoba iskolaprogrammot? Hiszen ez tisztára tüzérségi anyag. Azonkívül pedig vannak vezérkari térképek. Ha az ellenség a háromszáztizenkettes magassági ponton áll, nem elég-e egyszerűen elfogadni így e tényt, minek kell ide a hegy magassága a tenger felszínétől számítva.

Ezekből a gondolatokból egy szigorú „Halt” vezényszó szakította ki a főhadnagyot, amikor az Úri-utca felé közeledett.

A „Halt” vezényszóval egyidejűleg a kutya igyekezett zsinórostól kiszakítani magát a főhadnagy kezéből és örömgatások közepett sietett afele az ember felé, aki a szigorú „Halt!”-ot kiáltotta.

Krausz von Zillergut ezredes állott Lukás főhadnagy előtt. A főhadnagy szalutált és bocsánatot kért, hogy nem vette észre az ezredest.

Krausz ezredes ismeretes volt arról, hogy előszeretettel „anhaltolta” a katonákat.

Minden katonát ellenőrzött a tisztelgés fontos munkájában, a közembertől az alezredesig. Azokat a közembereket, akik felületesen tiszteltek – mintha csak azt mondták volna, miközben sapkájuk sirmléderét* érintették, hogy „A frász essen beléd” –, maga szokta bekísérni a kaszárnyaiba megbüntetni.

Nála senki se állhatott elő azzal, hogy „Nem láttam”.

– A katonának – szokta mondani –, nincs más dolga az utcán, mint hogy a tömegben a följobbvalóit keresse. Nem szabad másra gondolnia, mint arra, hogy kötelességét teljesítse előjáróival szemben, úgy, amiként ezt a szolgálati szabályzat előírja. Ha a katona elesik a harc-téren, halála előtt tiszteljen. Az, aki nem tiszteleg s úgy tesz, mint-ha nem látná följobbvalóját, vagy az, aki felületesen tiszteleg, az én előttem bestia.

– Főhadnagy úr – mondotta vészjósló hangon Krausz ezredes –, az alsóbbrangú tiszt tiszteletadással tartozik följobbvalójának. Ez a törvény még nem változott meg. Másodszor, mióta szoktak a tiszt urak lopott kutyákkal sétálni? Igenis, lopott kutyával! Egy kutya másnál, mint akinek tulajdonát képezi, lopott kutya!

– Ez a kutya, ezredes úr... – szól közbe a főhadnagy.

– Az én kutyám, főhadnagy úr – szakítja félbe az ezredes keményen –, ez az én Luxom.

És a Lux vagy Max, felismerve régi urát, teljesen kitörölve lelkéből az új gazdát, olyan viharos kifejezését adta szerelmének az ezredessel szemben, amire csak hatodik gimnazisták képesek, ha ideáljuknál meg-értésre találnak.

– Lopott kutyával sétálni, ez nem egyeztethető össze a tiszt becsülettel, főhadnagy úr. Hogy nem tudta? Egy katonatiszt sem vásárolhat kutyát addig, amíg meg nem győződött arról, hogy a dolgoknak nem lehetnek következményei – dörgött tovább az ezredes, miközben a Lux-Maxot simogatta, aki a főhadnaggal szemben úgy adott kifejezést megvetésének, hogy morogni kezdett rá.

* *Sapkaellenzőjét.*

– Főhadnagy úr – folytatta az ezredes szigorúan –, megengedhetőnek tartja-e, hogy lopott lovon lovagoljon? Nem olvasta az én hirdetésemet a „Bohémiá”-ban és a „Tageblatt”-ban arról, hogy az én istálló-pincseim elveszett? Szóval maga nem olvasta azt a hirdetést, amit följobbvalója tett közzé a lapokban, főhadnagy úr?

Az ezredes összecsapta a két kezét.

Borzalmasak ezek a fiatal tisztek! Hát hol a fegyelem? Az ezredes hirdetést ad le a lapokban és a főhadnagy el sem olvassa.

– Tyű, ha egy pár jó pofont adhatnék neked, te vén gatyás – gondolta magában a főhadnagy az ezredes pofaszakállát szemlélve, amely a dicső katonát megkapóan hasonlóná tette az orángutánhoz.

– Jöjjön csak velem, kérem, pár percre – mondotta az ezredes.

Az úton nagyon kellemetlen dolgokról folyt a beszéd.

– A fronton, főhadnagy úr, alig hiszem, hogy előfordulhat önnel hasonló eset. A hinterlandban, persze, kellemes lopott kutyával sétálni, persze kellemes. Igenis. A följobbvalója kutyájával sétálni. Hozzá olyan időkben, amikor a fronton naponta százával veszítjük el a tiszteket... Persze, nem olvassa a hirdetést. Hiszen akkor száz évig is hirdethettem volna, hogy elveszett a kutyám, akár kétszáz évig is, háromszáz évig...

Az ezredes hangosan krárogott, ami nála nagy felindulást jelentett.

– Most elmehet tovább sétálni – mondotta izgatottan.

Az ezredes megfordult és lovagló pálcájával dühösen paskolta a köpenye alját.

Lukás főhadnagy átment a túlsó járdára, de alig ért odáig, újabb kemény „Halt!”-ot hallott. Ez alkalommal egy szerencsétlen közlegényt tartóztatott fel az ezredes, egy tartalékost, aki épp az anyjára gondolt és nem vette észre az ezredest.

– Mit csináljak ezzel a Svejkkal? – gondolkozott a főhadnagy –, széttöröm a pofáját, de az semmi. Ha szíjat hasítanék ennek a zsiványnak a hátából, az se volna elég. – És nem törődve azzal, hogy randevúra indult, dühösen visszafordult hazafelé.

– Leütöm azt a bitangot! – gondolta, amikor villamosra szállt.

*

Eközben Svejek, a derék katona, az ordonánccal volt nagy beszédben, aki a kaszárnnyából néhány aktát hozott aláírás végett és a főhadnagyrára várt.

Svejek kávéval vendégelte meg a vendégét és arról beszélgettek, hogy Ausztria el fogja veszíteni a háborút.

Úgy beszélgettek a dologról, mintha az másképp nem is lehetne. Ebben a beszélgetésben a hazaáruló kifejezések egész sora előfordult, amikért a bíróság mind a kettejüket felakasztatta volna.

– A császár őfelsége is belebolondulhatott már ebbe a muriba – jelentette ki Svejek –, úgy kell etetni, mint a kicsi gyereket. Nemrégén egy úr mesélte a kocsmában, hogy őfelségének, a császárnak két szoptató dajkája van és hogy ezek háromszor szoptatják naponta őfelségét.

– Csak már vége volna – mondta az ordonánc –, csak jól megvernének bennünket, hogy végre békében maradhassunk.

Így beszélgettek tovább, míg végül Svejek a következő szavakkal intézte el Ausztria sorsát:

– Egy ilyen buta monarchiának semmi helye a földön – amihez a másik katona e megállapítás praktikus következményeként hozzáfűzte: „Ahogy a frontra kerülök, meglógok tőlük.”

Aztán a cseh nép sorsáról beszéltek, és az ordonánc azt mesélte, hogy Nachodon ágyúszót hallottak és hogy az orosz cár a következő éj folyamán már Krakkóban lesz.

Svejek még sok egyéb érdekes és tanulságos dolgot is mondott volna, ha a beszélgetést meg nem zavarta volna Lukás főhadnagy visszatérte.

Borzasztó lesújtó tekintettel mérte végig Svejket, miközben aláírta az aktákat, majd amikor az ordonánc elment, beintette Svejket a szobába.

A főhadnagy szeme rettenetes szikrát hányt dühében. Leült egy székre és Svejkre pillantva azon gondolkodott, miképp fogjon hozzá a mészárláshoz: – „Előbb egypárat lekenek a szájára – gondolta –, aztán az orrát töröm össze, kitepem a fülét, aztán a többi már magától menni fog.”

Svejk őszinte ártatlan arccal bámult a főhadnagyra és a vihar előtti csöndességet a következő szavakkal törte meg:

– Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy eljöttek az angóramacskaért. A macska ugyanis megevett egy doboz cipőkrémet, amittől aztán megdöglött. Bedobtam a pincébe egyelőre. Kár érte, olyan szép okos angóramacska nem egyhamar fog találni a főhadnagy úr.

– Jaj, mit csináljak velem? – futott át a főhadnagy fején. – Hiszen olyan ostoba pofája van!

A jólélek ártatlan kék szemét szelíden nyugtatta dühös Lukáson, mintha lelke teljes egyensúlyban volna. Mintha minden a világon a legnagyobb rendben volna és ha történt is valami, a legnagyobb rendben van úgy, ahogy megtörtént.

A főhadnagy felugrott, de nem ütötte meg Svejkot, ahogy azt eredetileg tervezte, hanem öklével Svejk orra alatt hadonászva ordította:

– Svejk, maga lopta azt a kutyát!

– Főhadnagy úrnak alázatosan jelentem, hogy ilyen esetről egyáltalán nem tudok, tehát bátran mondhatom, hogy a kutyát én nem loptam, már csak azért sem, mert a Maxit délután a főhadnagy úr maga vitte sétálni, tehát én nem lophattam el. Különben nekem mindjárt feltűnt a dolog, amikor a főhadnagy úr a kutya nélkül jött haza, hogy valami baj történt Maxival. Ez aztán kellemetlen história. A Spaleny-utcában van egy bőrdödös, egy Kune nevezetű, az sem tudott úgy elmenni a kutyával valahová, hogy el ne lopják tőle. Vagy a vendéglőben hagyta, vagy úgy lopták el tőle az utcán, vagy pedig kölcsön adta valakinek, aki aztán nem hozta vissza...

– Svejk, barom, himmellaudon, fogja be a pofáját! Maga vagy rafinált utolsó csirkefogó, vagy pedig egy teve, egy utolsó hülye! Maga teli van példabeszéddel, maga állat! De velem ne játsszon, mert megkeserüli. Honnan hozta azt a kutyát? Hogy jutott maga ahhoz a kutyához? Tudja maga azt, hogy az a kutya a mi ezredes urunké, aki el is vette már tőlem, amikor véletlenül találkoztunk? Tudja maga, hogy ez világraszóló botrány? Mondja meg azonnal, lopta-e vagy nem lopta?

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, a kutyát én nem loptam.

– És tudott-e arról, hogy a kutya lopott jószág?

– Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, tudtam, hogy a kutya lopott kutya.

– Svej, Jézus Mária, Himmel, Herrgott, én lelövöm magát, maga állat, maga barom, maga ökör, maga disznó, hát csakugyan olyan ostoba maga?

– Alázatosan jelentem főhadnagy úr, hogy én tényleg ilyen ostoba vagyok.

– Hát mért hozott maga nekem lopott kutyát, mért hozta be a lakásomba azt a bestiát?

– Hogy örömet szerezzek vele a főhadnagy úrnak.

És Svej szeme jóindulatúan pislogott a főhadnagy arcába, aki ismét visszaroskadt a székre és kétségbeesetten sóhajtozott:

– Mért vert meg az isten engem egy ilyen marhával?

A főhadnagy csendes rezignációval ült a székén és úgy érezte, hogy nincs ereje ahhoz, hogy Svejket megüsse, sőt annyi sincs, amennyivel egy cigarettát sodorhatna magának. Maga se tudta, miért, de elküldte Svejket egy „Bohémiá”-ért és „Tageblatt”-ért, hogy elolvastassa vele az ezredes hirdetését a lopott kutyáról.

Amikor Svej visszajött a hirdetésekkel telerakott újsággal, belenézett a lapba és örömmel jelentette:

– Benne van, főhadnagy úrnak alássan jelentem, olyan szépen írja le az ezredes úr a lopott istállópinccsért, hogy öröm olvasni. Hozzá még száz korona jutalmat ígér annak, aki visszahozza neki. Nagyon szép jutalom. Rendesen csak ötven koronát szoktak adni. Egy Bozsetech nevű kosiri ember direkt úgy tartotta fenn magát, hogy folyton kutyákat lopott, aztán figyelte a laphirdetéseket és ahogy rátalált a maga hirdetésére, rögtön odament. Egyszer egy gyönyörű fekete spitz kutyát lopott, de mivel a kutya gazdája nem jelentkezett, ő maga tett közvéleményes hirdetését a lapokban. Vagy öt koronát hirdetett így el, míg végre jelentkezett egy úr a kutya gazdájaként. Kijelentette, hogy azért nem hirdette a lapban, mert feleslegesnek gondolta, mivel ő már rég nem hisz az emberek tisztességében. Most azonban látja, hogy vannak

tisztességes emberek is, aminek persze nagyon örvendett. Kijelentette továbbá azt is, hogy ő elvileg amellett van, hogy az embereket meg kell jutalmazni becsületességükért, odaadta hát Bozsetechnek saját szerzeményű könyvét arról, hogy miképp kell a virágot ápolni a lakásban és a kertben. Mire a derék Bozsetech megfogta a fekete spitz lábát és végigvágott a kutyával az uraság fején, miközben megfogadta, hogy soha többé nem fog hirdetni az életben. Inkább eladja a kutyát a sintérnek, ha nem jelentkezik a kutya gazdája a maga hirdetésével.

– Menjen, feküdjön le, Svejik – parancsolt a főhadnagy Svejkre –, képes lenne itt reggelig hülyéskedni.

A főhadnagy is lefeküdt és Svejkről álmodott. Azt álmodta, hogy Svejik ellopta a trónörökös lovát és nekiajándékozta. És hogy egy csapatszemplénél a trónörökös ráismert a lovára, amikor Lukás főhadnagy szakasza mellett lovagolt el.

Reggel a főhadnagy úgy érezte magát, mintha az egész éjszakát átlumpolta volna, mintha összepofozták volna ez alkalommal. Nehéz lelki depressziója volt. Kimerülve a kízó álmotól, ismét elaludt és arra ébredt fel, hogy kopogtatnak az ajtón. Svejik dugta be a fejét az ajtónyíláson és barátságosan azt kérdezte, hogy mikor költse fel. A főhadnagy torkaszakadtából ordított Svejkre az ágyból:

– Ki innen, marha! Ez borzasztó!

Amikor felkelt és Svejik a reggelijét hozta, Svejik újabb kérdéséről esett ámulatba:

– Főhadnagy úr, alázatosan kérdem, nem parancsolja, hogy egy másik kutyát szerezzek?

– Tudja mit, Svejik – mondja a főhadnagy sóhajtva – kedvem volna magát hadbíróság elé állítani. De hiszen hiába, ott is felmentenék magát, minthogy ilyen ostoba embert még ott sem láttak az életben. Nézzen a tükörbe. No mondja meg őszintén, Svejik, tetszik-e maga saját magának?

– Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, nekem bizony nem tetszik a saját ábrázatom. Ebben a tükörben valahogy ferdén nézek ki. A kínai Staneknek volt egyszer olyan tükre, hogyha belenézett az em-

ber, rögtön hányingert kapott. A szájaszéle, a feje olyan volt az embernek benne, mint egy nagy fazék, a hasa pedig olyan, mint egy részeg pattantyúsé. Szóval tiszta röhej volt. Egyszer aztán a helytartó úr járt arrafelé, belenézett, és megparancsolta, hogy takarítsák el onnan azt a tükröt.

A főhadnagy elfordult. Sóhajtvá nyúlt a kávéjáért.

Svejk tett-vett kinn a konyhában, közben behallatszott a főhadnagyhoz víg nótája:

„Mi katonák urak vagyunk;
Lányok után járunk,
Lénung járja,
Nóta járja,
Rosszat sose várunk.”

– Persze neked jó dolgod van, bitang – gondolta.

Az ajtóban megjelent Svejk kedélyes arca:

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, az ordonánc van itt a kaszárnyából. Az ezredes úr hivatja a főhadnagy urat. – Majd bizalmasan hozzáfűzte:

– Biztosan a kutya végett.

– Hallottam már – mondotta a főhadnagy az ordonáncnak, amikor az jelentkezni akart nála. E szavakat nagyon levert hangon mondotta. Amikor elment, lesújtó, dühös tekintettel nézte végig Svejket.

Nem volt ez kihallgatás, ez sokkal rosszabb volt.

Az ezredes mogorván ült a karosszékbén, amikor a főhadnagy benyitott az irodájába.

– Két évvel ezelőtt főhadnagy úr kérte a kilencvenegyes ezredhez való áthelyezését Budweiszbá – mondotta az ezredes. – Tudja ön, hol van Budweis? Az a Moldván van, a Moldva vizénél. Az Eger torkollik oda, vagy valami hasonló más folyó. A város nagy és hogy megmondjam, barátságos. És ha nem tévedek, rakpartja is van. Tudja ön, hogy mi a rakpart? Az egy fal, amely a víz mellé van építve. Igenis. Különben ez nem tartozik ide. Mi már voltunk ott hadgyakorlaton!

Az ezredes elhallgatott. Tompa üres tekintettel bámult a tintatartóba, majd minden átmenet nélkül egészen más témára tért át:

– A kutyám elrontotta önnél a gyomrát. Nem akar enni semmit... Nézd csak, nézd, egy légy van a tintatartóban. Érdekes, hogy télen is legyek hullanak a tintatartóba. Micsoda rendetlenség.

– Köpd már ki, te vén dög – gondolta magában a főhadnagy. Az ezredes felállott és néhányszor végigment az irodán:

– Sokáig gondolkoztam, főhadnagy úr, hogy mit csináljak magával, hogy ilyesmi még egyszer ne forduljon elő és így eszembe jutott, hogy ön a kilencvenegyesekekhez kért áthelyezést valamikor. A főparancsnokság tudatta velünk, hogy a kilencvenegyesekeknél igen nagy a tisztviselés hiány, a szerbek valamennyiüket legyilkolták, én tehát becsületszavamra kijelentem, főhadnagy úr, hogy ön három napon belül Budweisban lesz a kilencvenegyesekeknél, ahol épp egy menetzászlóaljzat állítanak össze. Nem kell megköszönnie. A hadseregnek tisztekre van szüksége, akik...

És mivel nem tudta, hogy mit mondjon tovább, az órájára nézett és így szólt:

– Már féltizenegy! Itt az ideje, hogy az ezredkihallgatásra menjek.

Ezzel a kellemetlen beszélgetés véget is ért. A főhadnagy sokkal könnyebben érezte magát, amikor az irodából kilépve az önkéntes iskolába ment, ahol kijelentette, hogy a közeli napokban kimegy a frontra és ezért egy búcsúestélyt rendez a „Nekazanke”-nál.

Amikor hazatért, jelentősen kérdezte Svejktől:

– Svej, tudja maga, mi az hogy marsbatallion?

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, a marsbatallion az egy marsbattyak, a marskumpácska pedig marska, már mi eképpen rövidítjük a nevét.

– Nohát Svej – mondotta a főhadnagy ünnepélyes hangon –, tudára adom, hogy maga velem fog jönni ezzel a marsbattyakkal a frontra, ha már úgy tetszik magának ez a rövidítés. Azonban ne higgye, hogy a fronton is ennyi disznóságot csinálhat nekem. No mi az, Svej, örül neki?

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nagyon örvendek – felelt Svejek, a derék katona. – Milyen gyönyörű is lesz majd, ha mi ketten elesünk őfelségéért, a császárért...

(Vége az első könyvnek.)